

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ О РАДУ РЕДОВНЕ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

за 1902. годину,

1902.

* * *

STENOGRAFSKE BELEŠKE O RADU REDOVNE
NARODNE SKUPŠTINE

za 1902. godinu,

1902.

*Јосифовић
Милић Поповић
председник Скупштине*

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

О РАДУ РЕДОВНЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ЗА 1902. ГОДИНУ

Сазване Указом Његовог Величанства Краља на дан
6. јула 1902. године у Београду.

БЕОГРАД

ШТАМПАНО У КРАЉЕВСКО-СРПСКОЈ ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1902.

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

О РАДУ РЕДОВНЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ЗА 1902. ГОДИНУ

Сазване Указом Његовог Величанства Краља на дан
6. јула 1902. године у Београду.

БЕОГРАД

ШТАМПАНО У КРАЉЕВСКО-СРПСКОЈ ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1902.

I САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 11. јула 1902. године у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРИВРЕМЕНИ ПРЕДСЕДНИК :

Павле Смиљанић

ПРИВРЕМЕНИ СЕКРЕТАР :

Чеда Радовић

Почетак у 9¹/₂ часова пре подне.

Присутни су били г. г. министри: Председник Министарског Савета, Министар Иностранних Дела Др. Михаило Вујић, Министар Грађевина П. Велимировић, Министар Правде Арон Нинчић, Министар Финансија Др. М. М. Поповић, Министар Унутрашњих Дела Н. Д. Стефановић, Министар Народне Привреде Др. Ђока Николић.

Око 9¹/₂ часова пре подне искупише се г. г. посланици у скупштинској дворници, и узео реч посланик

Ђорђе Брачинац — Господо посланици, по члану 2. закона о пословном реду у Народној Скупштини на првом састанку, у 9 часова пре подне сваког сазива Народне Скупштине, заузео председничко место, као привремени председник, годинама најстарији посланик.

Ја мислим да председничко место треба да заузме г. Павле Смиљанић, јер је он по годинама најстарији посланик. (Чује се: Тако је; прима се.)

Привремени председник Павле Смиљанић — Господо посланици, гласом вашим ступајући за овај сто, ја желим, да и у овој другој сесији Народне Скупштине почетак рада нашег уроди добрим плодом за Краља и народ српски. (Скупштина се одазива са: Живео Краљ!)

По члану 2. скупштинског пословника, треба да изберемо два привремена секретара, и то од најмлађих посланика са факултетском спремом.

Ја мислим да узмемо г. г.: Чеду Костића и Чеду Радовића. (Чује се: Врло добро; прима се.)

Молим изабрану г. г. секретаре да заузму своја места.

Сад нека дође свештеник да освети водицу. (Затим је г. Петар Милојевић, свештеник, извршио водоосвећење.)

Господо посланици, мени изгледа да има довољан број посланика, али ипак мислим, да је потребно да се прозовемо, те да се види колико нас је на окупу. Молим секретара да прозове посланике.

Привремени секретар, Чеда Радовић прозива посланике :

Алекса Нешић, овде
 „ Пантић, овде
 „ Фотић, овде
 Антоније Марић, није ту
 Анта Радосављевић, није ту
 Аца Станојевић, није ту
 Акса Живановић, овде
 Богдан Милановић, овде
 Божа Кунатровић, није ту
 Васа Радовановић, овде
 Васиљко Цветановић, овде
 Велимир Карић, овде
 Веселин Милекић, овде
 Владислав Павловић, овде
 Војин Тирковић, овде
 Др. Воја Вељковић, овде
 Влајко Антонијевић, овде
 Гаврило Лађевац, овде
 Глиша Дукић, овде
 Димитрије Илиџановић, није ту
 Димитрије Коцић, овде
 Драгољуб Божиновић, није ту
 Драгомир Лазаревић, овде
 Драгомир М. Поповић, овде
 Драгутин М. Поповић, овде
 Давид Миловановић, овде
 Ђока Анђелковић, овде
 Ђока Станимировић, овде
 Ђока Т. Урошевић, овде
 Ђорђе Брачинац, овде
 Ђорђе Мијајиловић, овде
 Ђорђе Стојковић, овде
 Ђура Јеремић, овде
 Ђорђе Сушић, овде
 Др. Живан Јашић, није ту
 Живан Сретеновић, није ту
 Живко Стефановић, овде
 Жика Тајсић, овде
 Иван Павићевић, овде
 Илија Илић адв. овде
 Илија Х. Илић трг. није ту
 Јаков Т. Чорбић, није ту
 Јеврем Ђорић, није ту
 Јеврем Томић, није ту
 Јеротије Лукић, није ту

Јован Авакумовић, овде
 Др. Јован Данић, није ту
 Јован Јовановић старији, није ту
 Јован Јовановић млађи, овде
 Јован Милић, овде
 Јован Николић, није ту
 Јован Станковић, овде
 Јоргањ Марјановић, овде
 Јоца Селић, овде
 Коста Борисављевић, овде
 Коста Стојановић, овде
 Љуба Давидовић, овде
 Љуба П. Станојевић, овде
 Љубисав Благојевић, није ту
 Љубо ир Живковић, овде
 Љубомир Д. Шауновић, овде
 Љубомир Радојевић, овде
 Љубомир Стојановић, није ту
 Малиша Атанацковић, овде
 Марјан Вељковић, није ту
 Матија Ђирић, овде
 Мата Радојковић, овде
 Милентије Божовић, овде
 Мијаило М. Душманић, није ту
 Мијаило А. Поповић дирек., овде
 Милан Мостић, овде
 Милан Павловић, није ту
 Миленко Живановић, овде
 Миливоје Савић, овде
 Милосав Радојковић, овде
 Милосав Ж. Чолић, овде
 Милић Радовановић, овде
 Милош Ж. Павловић, овде
 Милош Ф. Косић, овде
 Милутин Ј. Анђелић, овде
 Милутин Станојевић, овде
 Миљко Протић, овде
 Мире—Станимир Ракић, овде
 Др. Мита Поповић, овде
 Мита Теокаревић, овде
 Митар Мићић, овде
 Михаило С. Зотовић, овде
 Михаило Јовановић, овде
 Михаило Мартинац, овде
 Мића Бранковић, није ту

Милутин Божићевић, овде
 Настас Петровић, овде
 Никодије С. Милетић, није ту
 Никола Живковић, овде
 Никола Милосављевић, није ту
 Обрен Вучићевић, није ту
 Обрен Јешић, овде
 Павле Јанковић, овде
 Павле Смиљанић, овде
 Др. Паја Бота, није ту
 Панта Туцаковић, овде
 Петар Максимовић, није ту
 Радоје Обрадовић, овде
 Радисав Митровић, није ту
 Риста С. Поповић, овде
 Сава Илић, овде
 Светислав Новаковић, није ту
 Светислав Симић, овде

Светомир Барамарковић, није ту
 Сима Д. Катић, није ту
 Сима Костић, овде
 Сотир Балтезовић, овде
 Станко Кокановић, овде
 Станко Петровић, овде
 Станоје Х. Станковић, није ту
 Стеван Стојиљковић, овде
 Стојан Данчевић, овде
 Стојан Лукић, овде
 Стојан Протић, овде
 Стојан Рибарац, није ту
 Страхиња Поповић, овде
 Тома Стајић, овде
 Филип Милојевић, овде
 Христа Крајинчевић, није ту
 Чеда А. Костић, овде
 Чеда Радовић, овде.

(После прозивке)

Привремени председник Павле Смиљанић — Господо посланици, на окупу је довољан број посланика.

Према члану 10. закона о пословном реду, сад имамо да изберемо часништво скупштинско, а њега ћемо изабрати, према члану 126. скупштинског пословника, тајним гласањем.

Но пре тога, по члану 126. пословника, потребно је да коцком изаберемо три посланика за контролисање гласова. Нека секретар извуче три листића.

Привремени секретар Чеда Радовић извучи коцку и прочита имена посланика: Владислава Павловића, Страхиње Поповића, Димитрија Коцића.

Привремени председник Павле Смиљанић — Дајем четврт часа одмора, да би г. г. посланици спремили гласачке листе.

(Настаје одмор)

(После одмора)

Привремени председник Павле Смиљанић — Сад ћемо, господо, приступити гласању. Молим г. г. посланике, кад буду прозвани, да дођу и спуште гласачке листе у кутију на председничком столу.

(Настаје гласање)

Привремени секретар Чеда Радовић прозива посланике за гласање.

(После гласања)

Привремени председник Павле Смиљанић — Изволте, господо, чути резултат гласања:

Г. Риста Поповић добио је 46 гласова, г. Аца Станојевић 39, г. Стојан Протић 4, г. Милан Мостић 1 глас.

Празних листа било је две.

Дакле, свега је гласало 92 посланика.

Пошто ни један кандидат није добио апсолутну већину гласова, то ћемо, по чл. 11. пословника, приступити другом гласању.

Мија Мартинац — Молим вас, господо, по последњем ставу члана 126. скупштинског пословника празни листићи не рачунају се. (Чује се: Тако је).

Привремени председник Павле Смиљанић — Дајем $\frac{1}{4}$ часа одмора.

(Настаје одмор)

(После одмора)

Алекса Фотић — Ја бих желео, господо, да знам колико нас има свега на броју.

Привремени председник Павле Смиљанић — Има 93 посланика.

Алекса Фотић — Онда је 47 апсолутна већина. То је чист рачун. (Жагор).

Привремени председник Павле Смиљанић — Сад ћемо, господо, приступити другом гласању за председника.

Молим г. секретара да прозива г. г. посланике.

Привремени секретар Чеда Радовић прозива посланике за гласање.

(Настаје гласање)

(После гласања)

Привремени председник Павле Смиљанић — Изволте чути резултат гласања.

Гласало је свега 92 посланика. Г. Аца Станојевић добио је 48 гласова, г. Риста Поповић 42, г. Стојан Протић 1 и г. Алекса Фотић 1 глас. Према томе изабран је за председника апсолутном већином гласова г. Аца Станојевић. Али како г. Станојевић није ту да заузме председничко место, то ћемо сад одмах приступити избору првог потпредседника.

Молим г. секретара да прозива г. г. посланике, а г. г. посланике, кад их секретар буде прозвао, да дођу и спусте гласачке листе у кутију, која се налази на председничком столу.

Привремени секретар Чеда Костић прозива посланике за гласање.

(Настаје гласање)

(После гласања)

Привремени председник Павле Смиљанић — Изволте, господо, чути резултат гласања.

Гласало је 86 посланика. Г. Стојан Протић добио је 52 гласа, г. Ђока Анђелковић 24, г. Сима Костић 5, г. Милан Мостић 2, г. Љуба Станојевић 2, и г. Михаило Поповић 1 глас.

Према томе, изабран је апсолутном већином гласова за првог потпредседника г. Стојан Протић.

Молим изабраног првог потпредседника г. Протића да заузме своје место.

Први потпредседник Стојан Протић — Господо посланици, ја вам благодарим на поверењу, које сте ми указали тиме што сте ме изабрали за првог потпредседника.

Бад год будем имао дужност да замењујем г. председника, и да вршим председничку дужност, ја ћу се старати, да то вршим на начин, који ће сваки пут одговарати угледу и достојанству Народног Представништва, у онолико у колико то моје слабе силе буду допустиле. Да бих тој дужности могао одговорити, како то доиста углед и достојанство овога дома захтевају, то ће бити потребно да ми у томе будете у помоћи и ви сви, моји другови. А ја се надам, да ћу код вас на ту помоћ и предуверљивост у вршењу ове заиста тешке дужности увек наилазити.

Сад вас молим да приступимо даљем нашем раду.

Сад имамо по закону о пословном реду да изберемо другог потпредседника.

Пре тога дајем четврт часа одмора.

(Настаје одмор)

(После одмора)

Потпредседник Стојан Протић — Молим вас да приступимо избору другог потпредседника.

Привремени секретар Чедо Костић прозива посланике за гласање.

(Настаје гласање)

(После гласања)

Потпредседник Стојан Протић — Изволте, господо, чути резултат гласања.

Гласало је свега 84 посланика, и то: за г. Љубу Станојевића, као другог потпредседника, гласало је 44 посланика; за г. Симу Костића гласало је 35; за г. Ацу Фотића 2; а г. г. М. Мостић, Драгутин Поповић и Давид Миловановић добили су по један глас.

Дакле, г. Љуба Станојевић има апсолутну већину гласова, и према томе објављујем, да је за другог потпредседника изабрат г. Љуба Станојевић.

Молим г. Станојевића да заузме своје место.

Други потпредседник Љуба Станојевић — (Пошто је заузео своје место). Ја вам, господо посланици, благодарим на поверењу којим ме је Народно Представништво изволело одликовати. Избор за другог потпредседника Скупштине за мене је драгоцен. И ја ћу се од своје стране трудити, да то поверење оправдам.

Потпредседник Стојан Протић — Сад, господо, имамо по пропису чл. 11. закона о пословном реду да приступимо избору секретара.

Секретари се бирају тајним гласањем и то једном листом, а има да се избере пет секретара.

Дајем десет минута одмора, да г. г. посланици спреме листе.

(Настаје одмор.)

(После одмора)

Потпредседник Стојан Протић — Сад ћемо приступити избору секретара.

Привремени секретар Чеда Радовић прозива посланике за гласање.

(Настаје гласање)

(После гласања)

Потпредседник Стојан Протић — Молим вас чујте резултат гласања. Гласало је свега 73 посланика.

Апсолутну већину добили су: Ђока Стојковић 70 гласова, Чеда Радовић 45 гласова и Страхиња Поповић 44 гласа.

Остала господа нису добила апсолутну већину већ су добила оволико гласова, и то:

Чеда Костић 35, Настас Петровић 32, Михаило Душманић 29, Љуба Давидовић 26, Коста Стојановић 21, Живан Сретеновић 9, Иван Павићевић 8, Милош Ђосић 7, Илија Илић 7, Михаило Зотовић 4, Жика Тајсић 3, Давид Милановић 3, Миле Радојковић 3, Света Симић 2, Мих. Мартинац 2 и Сима Батић 2. Светомир Карамарковић, Ђока Анђелковић, Алекса Нешић, Велимир Барић, Мире Ракић, Обрен Јешић, Милосав Чолић, Д-р Јован Данић, Василико Цветановић и Миленко Живановић добили су по 1 глас.

Дакле мораћемо још једном гласати за 2 секретара.

Молим г. секретара да прозива г. г. посланике.

Секретар Чеда Радовић прозива посланике за гласање.

(Настаје гласање)

(После гласања)

Потпредседник Стојан Протић — Изволте чути резултат гласања.

Гласало је свега 70 посланика.

За г. Чеду Костића гласало је 45 посланика, и према томе он је добио апсолутну већину гласова.

Остала господа добила су оволико гласова, и то:

Настас Петровић 25, Михаило Душманић 20, Љуба Давидовић 20, Живан Сретеновић 6, Иван Павићевић 6, Коста Стојановић 3, Чеда Радовић, Светомир Карамарковић, Илија Илић, Милосав Радојковић и Мијаило Зотовић по 1 глас.

Празних листа било је 2.

Према томе морамо и трећи пут гласати за избор једног секретара. (Чује се: Нема довољан број посланика).

Пошто се чују гласови да нема довољан број посланика, то ћемо прво извршити прозив, те да се констатује има ли довољан број посланика за решавање.

(Настаје прозив)

(После прозива)

Потпредседник Стојан Протић — Пошто је извршеном прозивком константовано да има довољан број посланика, то ћемо сад приступити избору петог секретара, а г. г. секретари ће увести у протокол имена оне госпoде посланика, који нису били присутни данашњем састанку.

Сад ћемо, госпoде, приступити гласању.

Секретар Чедо Радовић прозива посланике за гласање.

(Настаје гласање)

(После гласања)

Потпредседник Стојан Протић — Молим вас, госпoде, да чујете резултат гласања.

Гласало је свега 66 посланика.

Михаило Душманић добио је 28 гласова, Настас Петровић 20, Љуба Давидовић 7, Мијаило Зотовић 3, Коста Стојановић 2. Жика Тајсић, Давид Милановић, Живан Сретеновић и Риста Поповић по један глас, а две су листе биле празне.

По члану 11. закона о пословном реду није ни потребна апсолутна већина гласова на трећем гласању.

Дакле, оглашујем да је за петог секретара изабран г. Михаило Душманић.

Госпoде посланици, сви послови који су прописани чланом 11. закона о пословном реду извршени су, и према томе Скупштина је образована.

Молим изабрану г. г. секретаре нека заузму своја места.

Кад, према члану 12. закона о пословном реду, Г. Председник Министарског Савета буде известио председника Народне Скупштине кад ће моћи Народна Скупштина да буде представљена Краљу и да буду њене седнице отворене, ја ћу вас о томе известити уобичајеним редом — објавом на вратима. Данашњу седницу закључујем.

(Састанак је закључен у 1 час по подне).

II САСАТНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 16. јула 1902. године у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК :

Стојан М. Протић

СЕКРЕТАР :

Чеда Костић

Почетак у 4¹/₂ часа по подне.

Присутни су били г. г. министри : Министар Председник, Грађевина, Правде, Финансија, Унутрашњих Дела, Војни и Народне Привреде.

Потпредседник Стојан Протић — Отвара се други састанак Народне Скупштине.

Изволте чути протокол првог састанка.

Секретар Чеда Костић прочита протокол првог састанка.

Потпредседник Стојан Протић — Има ли ко од г. г. посланика да примети штогод? (Нема).

Станко Петровић — Господине потпредседниче, имам да упутим једно питање на председништво: Зашто Скупштина није радила ових пет дана?

Потпредседник Стојан Протић — Не можете упућивати тако питање, док се не пређе на дневни ред, док се не отвори Скупштина.

Станко Петровић — Онда ја задржавам право да то питам доцније.

Потпредседник Стојан Протић — Пошто се нико не јавља да учини какву примедбу на протокол прошлог састанка, оглашујем да је протокол прошлог састанка Народне Скупштине примљен.

Изволте чути један указ Њ. В. Краља.

Председник Министарског Савета, Министар Иностранних Дела, Д-р Мих. В. Вујић чита указ Њ. В. Краља о отварању Народне Скупштине, који гласи:

МИ

А Л Е К С А Н Д А Р I.

По милости Вожјој и вољи народној

Краљ Србије

На прделог Председника Нашег Министарског Савета, Нашег Министра Иностранних Дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета, на основу другог одељка члана 15. Устава земаљског и четвртог одељка чл. 12. закона о пословном реду у Народној Скупштини, решили смо и решавамо:

Овлашћујемо Председника Нашег Министарског Савета Нашег Министра Иностранних Дела, да читањем овога указа отвори седнице Народног Представништва, сазваног указом нашим од 6. јула ове год. у редован сазив за 1902 годину.

Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Иностранних Дела,
нека изврши овај указ.

16. јула 1902. год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

*Председник Министарског Савета,
Министар
Иностранних Дела,*

Д-р Мих. В. Вујић с. р.

Министар Грађевина,

П. Велимировић с. р.

Министар Правде,

А. Нинчић с. р.

Министар Финансија,

Д-р М. М. Поповић с. р.

Министар Унутрашњих Дела,

Н. Стефановић с. р.

*Министар
Просвете и Црквених Послова,*

Драг. Стаменковић с. р.

*Министар Војни.
Почасни Ађутант Њ. В. Краља,
Бенералштабни п-пуковник,*

В. Антонић с. р.

*Министар
Народне Привреде,*

Д-р Ђ. Ј. Николић

(Скупштина је читање овог указа саслушала стојећи и одазвала се са бурним: Живео Краљ!).

Потпредседник Стојан Протић — Изволте, господо, чути једно саопштење.

Секретар Ђока Стојковић чита депешу Председника Народне Скупштине, која гласи:

Господину Протићу,
првом потпредседнику скупштинском

Молим вас, да изјавите Народној Скупштини моју дубоку захвалност на указаној ми почаси и да је у моје име уверите да ћу, на положају пуном части који ми је додељен избором за председника скупштине, бити за добро његовог Величанства Краља и Народа будан чувар Устава и закона, до стојањства Скупштине и слободе посланичке речи, вазда рачунајући на потпору народних посланика у томе послу. Ја вас молим да ми одобрите петодневно одсуство и да ме о томе телеграфски известите.

А. М. Станојевић

Потпредседник Стојан Протић — Било је неколико захтева да се одобри одсуство г. г. посланицима, и од ових захтева, који су били у кругу власти председништва скупштине, председнаштво је одобрило овој господи:

Сими Катићу и Анти Радосављевићу, првом пет, а другоме три дана, и четири дана Маринку Вељковићу, а по три дана Христи Крајинчевићу и Светиславу Новаковићу.

Г. г. посланици: Јован Николић, Јеврем Ђорић, Павле Бота, Живан Јашић и Стојан Рибарац, молили су за више од пет дана одсуства.

О томе може бити говора тек кад се образује одбор за молбе и жалбе, јер се тек онда може решавати о таквим молбама за одсуство.

Наша два друга, два посланика, дали су оставке. Молим да изволите чути њихове оставке.

Секретар Чедо Костић чита оставку г. Милана Павловића, која гласи:

Народној Скупштини

Избором за народног посланика за варош Београд за четворогодишњу скупштинску периоду, мени је указана част.

Но како је мене и моју породицу задесио несретан случај, који је свим изменио моје прилике, те услед тога ја немам више на расположењу слободна времена, пошто се морам посветити искључиво сређивању мојих домаћих послова, с тога сам принуђен дати оставку на посланички мандат.

Част ми је замолити Народну Скупштину, да ми изволи ову оставку уважити.

11. јула 1902. год.
Београд.

Понизан,
Милан А. Павловић
народни посланик.

За тим чита оставку г. Љубе Стојановића која гласи:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину да ми уважи оставку на послаништво.

10. јула 1902. год.
Београд.

Љуб. Стојановић
народ. посланик

Потпредседник Стојан Протић — Ја мислим, господе, да ми немамо ту шта расправљати. Скупштина има само да прими то к знању.

Прима ли Скупштина то к знању? (Прима).

Изволте чути два указа Њ. В. Краља.

Секретар Ђ. Стојковић чита указ Њ. В. Краља о државном зајму, који гласи:

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р I
по милости Божјој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Финансија, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар Финансија, да Народном Представничству, сазваном у редован сазив за 1902. годину, може поднети на решење предлог закона о државном зајму.

Наш Министар Финансија нека изврши овај указ.

16. јула, 1902. године.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Д-р М. Поповић

Затим чита указ Њ. В. Краља о ковању ситног новца, који гласи :

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р I
по милости Божјој и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Финансија, а по са лашању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо :

Овлашћује се Наш Министар Финансија, да може Народном Представничству, сазваном у редован сазив за 1902. годину, поднети на решење *Предлог за закон о ковању ситног новца од никла*, који гласи :

Члан 1.

Овлашћује се Министар Финансија да може исковати ситног новца од никла у номиналној вредности од четири стотине, педесет хиљада динара, и то :

За 250.000 динара по 5 пара дин.; и

За 200.000 динара по 2¹/₂ паре дин.

Члан 2.

Новци се ови имају исковати од металне смесе, у којој је 75⁰/₀ чистог бакра и 25⁰/₀ чистог никла.

Одступање код једног и код другог метала не сме бити веће од 10 на хиљаду делова.

Члан 3.

Тежина ситног новца од никла има бити :

код комада од 5 пара 3 грама

” ” ” ¹/₂ ” 2 ”

Одступање на више и ниже допушта се :

са 15 на хиљаду код комада од 5 пара,

са 17 на хиљаду код комада од 2¹/₂ паре.

Члан 4.

Пречник ових новаца одредиће по саслушању стручне комисије, Министар Финансија.

Члан 5.

Сви новци имају на једној страни носити грб Србије, а на другој страни у средини цифром означену вредност у динарским парама, и у наоколо патпис:

„Краљевина Србија“, годину ковања и реч „пара“ („паре“), која ће доћи испод цифре вредности.

Члан 6.

Ситних новаца од никла не морају ни појединци ни државне касе при-
мити више од 5 динара у једној истој наплати.

Члан 7.

Сви трошкови око ковања новаца од никла исплатиће се из државне
касе, као што ће се и добит на овим новцима унети у ванредни приход.

Члан 8.

При пуштању овог новца од никла у саобраћај, Министар Финансија об-
знаниће у „Српским Новинама“, колико је од које врсте исковано и колико
се у саобраћај пушта.

Члан 9.

Министар Финансија овлашћује се да ковање ове ситне монете од никла
може уступити јавном усменом лицитацијом.

9. јула 1902. године
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Д-р М. М. Поповић с. р.

(Скупштина је оба указа саслушала стојећи и одавала се са бурним:
Живео Краљ !)

Потпредседник Стојан Протић — Имам да саопштим Народној Скуп-
штини да је председништву јавно Г. Министар Председник: да ће оба дома
Народног Представништва бити представљене Њ. В Краљу сутра у 11 ча-
сова пре подне.

Молим вас да примите к знању ово саопштење.

Сад, молим вас, изволте чути саопштење, да је председник Народне
Скупштине. г. Алекса Станојевић, дао оставку на свој положај.

Секретар Ђ. Стојковић чита оставку г. А. Станојевића, која гласи:

Председништву Народне Скупштине,

Да би се изнишло из данашње незгодне политичке ситуације која је ство-
рена оставком владе у лед мога избора за председника Народне Скупштине,
част ми је поднети оставку на тај, цун части, положај.

16. јула 1902. године
Београд.

А. М. Станојевић

председник Народне Скупштине

Потпредседник Стојан Протић — Сад бисмо имали, господо, према
чла.у 21. закона о пословном реду да пријемо образовању одбора скупштинских.

М. Мостић — Зар не да бирамо председника?

Потпредседник Стојан Протић — Бирање председника не може да буде док се оно не стави на дневни ред, тј. док Скупшти а не реши кад ће тај избор да се изврши, а законски је већ одређено што се мора радити одмах, пошто се Скупштина отвори и пре него што се сваком другом послу приступи.

То је одредба члана 21. и ја бих мислио да по томе члану и поступимо, јер ништа друго не можемо радити. Због тога дајем четврт часа одмора.

(Настаје одмор)

(После одмора)

Потпредседник Стојан Протић — Наставља се, господо, прекинута седница.

Има реч г. Ђорђе Брачинац.

Ђорђе Брачинац — Пре него што приступимо избору буџетског и финансиског одбора, част ми је да предложим Народној Скупштини да због важности послова, које та два одбора имају да свршавају, повећа број чланова тих одбора са још по три члана, те тако да бирамо за те одборе место девет чланова, по дванаест чланова. (Чује се: Врло добро).

Потпредседник Стојан Протић — Прима ли Скупштина овај предлог г. Ђ. Брачинаца да се за буџетски и финансиски одбор бирају по 12 чланова место девет? (Прима).

Објављујем, да је Народна Скупштина решила да се за буџетски и финансиски одбор бира по дванаест чланова.

Молим вас сад да приступимо избору три посланика, који ће да контролишу гласање.

Овај се избор врши коцком.

Секретар Чедо Радовић извуче из кутије три листе на којима су имена ове г. г. посланика: Ђура Јеремић, Веселин Милекић, и Љуба Живковић.

Изабрани посланици заузеше своја места.

Потпредседник Ст. Протић — Молим вас, господо, сад ћемо приступити гласању за буџетски одбор.

Изволте чути прозивку.

Секретар Чедо Костић прозива посланике за гласање.

(Настаје гласање)

(После гласања)

Потпредседник Ст. Протић — Молим вас, господо, изволте чути резултат гласања.

Гласало је свега 108 посланика, и то добили су: Милић Радовановић 98 гласова, Милош Тосић 98, Светислав Симић 98, Ђока Брачинац 98, Коста Стојановић 95, Живан Сретеновић 78, Ђока Анђелковић 68, Малиша Атанацковић 68, Влајко Антонијевић 68, Антоније Марић 68, Анта Радосављевић 66 и Илија Х. Илић 66 гласова.

Сва су ова господа добила апсолутну већину гласова, и према томе оглашћујем да су она изабрана у буџетски одбор.

Сем њих добили су господа: Милутин Станојевић 29, Милап Мостић 29, Станко Петровић 23, Јован Јовановић старији 25, Јован Стапковић 24, Сима Катић 19, Воја Вељковић 13, Живан Јашић 11, Јаков Чорбић 4, Сима Костић

4, Велимир Карић 2, Љуба Давидовић 2, и Милосав Радојковић, Јован Николић, Коста Бориса љевић, Др. П. Бота, Мелентије Божовић, Веселин Милекић, Жив. Тајсић, Иван Павићевић, Алекса Нешић, Стојан Протић, Драгољуб Божиновић, Никодије Милетић и Тома Стајић по један глас.

При овом гласању опазило се да су нека господа посланици гласали са листићима без завоја. Међутим правило је да се гласа са листићима у завоју, то је потребно ради контроле.

Сад бисмо имали да приступимо избору чланова привредно-финансиског одбора. Но пре тога дајем 10 минута одмора, да би спремили гласачке листиће.

(Настаје одмор)

(После одмора)

Потпредседник Стојан Протић — Молим вас, господо, сад ћемо да приступимо избору чланова за финансиски одбор.

Изволте чути прозивку за гласање.

(Настаје гласање)

(После гласања)

Потпредседник Стојан Протић — Изволте чути резултат гласања за финансиски одбор.

Гласало је свега 107 посланика, то јест било је свега 107 листића. Сем тога био је и један завој у коме није било никаквог листића.

Ова су господа добила највећи број гласова и, према целокушном броју гласова, могу се сматрати за изабране :

Јаков Чорбић 98 гласова, Велимир Карић 97, Љуба Давидовић 96, Милић Радовановић 71, Коста Стојановић 70, Живан Јашић 69, Радисав Митровић 67, Тома Стајић 66, Настас Петровић 66, Светомир Карамарковић 65, Драгољуб Божиновић 65, Јоца Селић 64. Сем тога добили су по извесан број још ова господа: Коста Борисављевић 29, Мелентије Божовић 28, Алекса Нешић 28, Паја Бота 27, Ј ван Николић 27, Јован Јовановић, старији 26, Веса Милекић 25, Иван Павићевић 24, Милутин Станојевић 23, Станко Петровић 7, Милан Мостић 5, Жика Тајсић 5, Малиша Атанацковић 4 Света Симић 4, Јоца Станковић 3, Риста Поповић 3, Живан Сретеновић 2, Миле Радојковић 2, Пера Максимовић 2, Љуба Живковић 1, Сима Катић 1, Никодије Милетић 1, Ђока Брачинац 1, Сима Костић 1, Страхиња Поповић 1, Јеротије Лукић 1, Др. Јован Данић 1, Алекса Фотић 1, Милош Гусић 1, Ђока Сушић 1, Михаило Зотовић 1, Мића Бранковић 1, Јован Авакумовић 1. Празних листова било је 7.

Сад би на реду било да приступимо бирању одбора за све остале законске пројекте или тако звани законодавни одбор. Скрећем вам пажњу на то да се за тај одбор бира свега девет посланика по пословнику.

Дајем 10 минута одмора. (Чује се: Доста је пет минута).

(Настаје одмор)

(После одмора)

Потпредседник Стојан Протић — Сад ће мо да гласамо за одбор за све остале законске предмете.

Изволте чути прозивку за гласање.

(Настаје гласање)

(После гласања)

Потпредседник Стојан Протић — Изволте чути резултат гласања. Гласало је вега 100 посланика. Господа, које ћу прво именовати, добила су већину гласова, и према томе сматрају се као изабрани. То су: Пера Максимовић 92 гласа, Сима Костић 88, Мих. Зотовић 87, Мих. Мартинац 75, Илија Илић 69, Алекса Фотић 67, Сотир Балтеговић 65, Настас Петровић 65, Страхинџа Поповић 65.

Сем тога добили су по извесан број гласова још ова господа посланици: Љуба Живковић 23, Иваи Павићевић 23, Коста Борисављевић 19, Стојан Лукић 19, Чеда Костић 16, Никодије Милетић 15, Милутин Стапојевић 5, Алекса Нешић 3, Миле Радојковић 3, Јован Авакумовић 3, Стапко Петровић 2, Јован Јовановић 2, Миле Ракић 2, Воја Вељковић 1, Милан Мостић 1, Јаков Чорбић 1, Матија Ђирић 1, Светомир Новаковић 1, Велимир Карић 1, Мића Бранковић 1, Веселин Милекић 1, Василико Цветановић 1, Антоније Марић 1, Ђока Анђелковић 1, Миленко Живановић 1, Мијаило Поповић 1, Влајко Антонијевић 1, Љуба Давидовић 1, Јоргаћ Марјановић 1, Јован Јовановић ста-1, Панта Туцаковић 1, Чеда Радовић 1, Сима Катић 1.

Празних листова било је 7.

Сад би требало да изберемо још два одбора, али мислим да би требало да то оставимо за прву наредну седницу. Молим вас, господа, да чујете предлог закона о зајму, који мало пре, кад је прочитан указ Његовог Величанства Краља, није могао бити прочитан с тога што није могао бити готов у штампани.

Секретар Чеда Радовић прочита предлог закона о зајму који гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ЗАЈМУ

Члан 1.

Овлашћује се Краљевска Влада, да, за потпуну исплату свих привремених дугова у земљи и на страни, може закључити емисиони зајам у номиналном износу од шездесет милијуна динара у злату.

Овај се зајам има отплатити у року од 50 година.

Обвезнице овога зајма има држава да преда банкама уговорницама с прописним страним државним жигом.

Краљевска Влада прима на се обавезу да предузме потребне кораке ради задобијања званичне коте овога зајма на страним берзама, које одреде банке уговорнице.

Члан 2.

За остварење овога зајма, било путем продаја обвезница, било путем јавног уписа вихова, министар финансија оставља банкама уговорницама рок до 1. јуна 1903. године.

Али ако финансијске прилике не допусте банкама уговорницама да до овога рока приступе извршењу јавног уписа нити да продаду најмање половину обвезница овога зајма, министар финансија има право, да о року тражи повраћај обвезница, пошто најпре исплати целу привремену позајмицу, о којој је реч у чл. 3. овога зајма.

Ако ли пак банке уговорнице до означенога рока остваре најмање половину овога зајма, министар финансија може им, ради остварења и остатка зајма, оставити још један рок од 6 месеца.

Члан 3.

Овлашћује се Краљевска Влада, да може на рачун овога зајма, а пре његова извршења, закључити привремену позајмицу од 15,000.000 динара у злату ефективних *al pari*, са 6% годишњег интереса, без икаквих других накнада и трошкова.

Овом се позајмицом имају, у првоме реду, ослободити заложени вишци прихода Самосталне Монополске Управе.

Обвезнице зајма од 60,000.000 динара служиће једновремено и као подлога за ову привремену позајмицу.

Ова привремена позајмица отплатиће се новцем, добивеним од продаје обвезница, у противном, т.ј. ако се продаја обвезница не изврши, сумама, предвиђеним за ануитет по зајму од 60,000.000 динара.

Члан 4.

За сигурност исплате ануитета овога зајма служиће у првоме реду као залога вишци прихода свих заложених монопола, као и вишци осталих државних прихода, којима рукује Самостална Монополска Управа.

Поред ове залогe служиће, за време од 10 година, од дана потписа уговора о зајму а као хипотекарна допуна гаранције, незаложени приходи постојећих српских државних железница.

Ако у току тога времена, а по исплати ануитета свих досадашњих зајмова, огарантованих приходима Самосталне Монополске Управе, као и по исплати ануитета овога зајма, буду преостајали, по закључку годишњих рачуна, сваке године бар по 2,500.000 динара као вишци монополских прихода, који припадају министарству финансија, ова ће се хипотека ослободити.

Члан 5.

Годишњи интерес овоме зајму утврђује се у 5% на номиналну суму капитала.

Плаћање интереса вршиће се тромесечно, а отплате полагаће се полугодишње.

Отплате ће се вршити откупом обавезница на берзи по берзанском курсу све док, док берзански курс не достигне номиналу, а затим уредним вучењима по амортизационом плану.

Суме потребне за исплату ануитета овога зајма имају се у месечним ратама полагати банкама уговорницама, које ће их одобравати по текућем рачуну.

Члан 6.

Краљевска Влада уступиће банкама уговорницама односно синдикату њихову све обвезнице овога зајма по курсу од 80 (осамдесет) за сто.

Члан 7.

Ради одстварења овога зајма Краљевска Влада накнадиће банкама уговорницама, на име смислених трошкова и провизије 2% (два), поред тромесечног жуананса.

Члан 8.

Самостална Монополска Управа стављаће Главној Државној Благајници на расположење, по измирењу годишњег анuitета овога зајма, евентуални чисти вишак прихода, који Главној Државној Благајници припада по закључку годишњих рачуна Самосталне Монополске Управе.

Члан 9.

Целу службу по овоме зајму, као: исплату интереса, полагање отплата, куповину обвезница ради њихова амортизовања и т. д., вршиће за све време искључиво Самостална Монополска Управа.

Члан 10.

Купони и обвезнице овога зајма биће ослобођени сваког садашњег или будућег пореза, као и свих такса и дажбина у Србији, тако, да ће се купони и извучене обвезнице исплаћивати у злату без икаква одбитка.

Члан 11.

Обвезницама овога зајма признаје се право: да се могу куповати за пушиске масе, полагати у кауције, употребити за фондове — задужбине — и за депозите код јавних каса — једном речју признају им се све повластице, које уживају остали облици државних хартија од вредности.

Члан 12.

Остале ближе услове овога зајма утврдиће Краљевска Влада с банкама уговорницама.

Члан 13.

Овлашћује се Краљевска Влада да евентуални претек из овог зајма, по измирењу свих привремених дугова у земљи и на страни и по исплати свих трошкова о којима је реч у овоме закону, може употребити у првом реду на измирење евентуалног дефицита у прошлој и текућој буџетској години, а затим на корисне инвестиције.

Извештај о утрошку зајма и позајмице из чл. 3. овога закона поднеће Краљевска Влада како Народном Представништву, Народној Скупштини и Сенату, тако и Главној Контроли.

Потпредседник Стојан Протић — Ја мислим, господо, да овај законски предлог ушутимо финансијском одбору (Чује се: Тако је; да се огласи као хитан).

Жели ли Скупштина да се овај предлог огласи као хитан? — (Жели).

Оглашујем, да је Скупштина решила да се овај предлог законски огласи као хитан.

Пошто смо изабрали финансијски одбор, то ћемо њему ушутити још један законски предлог, који је г. секретар раније прочитао, а то је предлог закона о ковању ситног новца.

Господо изабране чланове свих одбора а нарочито г. г. чланове финансијског одбора, молим да се одмах сутра дан састану, конституишу и приступе послу.

Сад би, господо, према члану 47. закона о пословном реду, имали да утврдимо дневни ред за прву наредну седницу. Ако допусти Скупштина, ја ћу предложити дневни ред, а њено је после да то дискутује и усвоји или не усвоји.

Ја мислим, да за прву наредну седницу, коју ћу заказати за сутра, у 8 часова пре подне, буде овај дневни ред: Избор председника Народне Скупштине и продужење данашњег дневног реда, тј. избор још два одбора: (Чује се: Прима се; врло добро).

Прима ли Скупштина предложени дневни ред? — (Прима).

Оглашујем да је предложени дневни ред примљен.

Милосав Чолић — Најпре има да дође решење о оставци председника Скупштине, г. Станојевића. (Чује се: Не може се дискутовати о томе; то је примљено к знању).

Потпредседник Стојан Протић — Ми данас немамо о томе ништа да решавамо.

Скупштини је учињено саопштење о оставци г. Станојевића, и ја мислим да ми о томе чак ни сутра не можемо да решавамо: (Чује се: Тако је). Јер, господо, ми немамо права никога да нагнамо да оставку не подноси или да се избора прими и да остане на овоме месту.

Мелентије Божовић — Из досадање пракције ми знамо, да су два члана буџетског одбора дали оставку на свој положај и било је пред Скупштином на решењу: хоће ли им се уважити оставка или не, и Скупштина им није уважила оставку. Ја мислим да тако исто треба да буде и са оставком председника Скупштине г. Станојевића.

Чеда Радовић — Г. Аца Станојевић раније, као први потпредседник скупштински, дао је био оставку на то звање, и Скупштина тада није ништа решавала о томе. Она је то примила к знању. Ово је тај исти случај, и увести сад неке нове преседане и решавати о томе, значило би само трошити време. Ми имамо много прешнијих послова, а не да расправљамо о томе.

Светислав Симић — Ја држим господо, да је мишљење г. Чедера Радовића кроз погрешно, јер оставка председника Народне Скупштине, г. Аце Станојевића, није само његова лична ствар, него је и ствар целе Скупштине; у толико пре, што је та оставка, у току ових пет дана, дала повода таквим појавама, због којих је целокупна Народна Скупштина окаљана и њено достојанство унижено (Чује се: Није истина. Жагор).

У осталом, господо, ја не могу да разумем зашто ви бежите од тога, да ми сутра дебатujemo о тој ствари? (Чује се: Не бежимо, већ нећемо да губимо време).

У току ових пет дана ви сте имали и сувише времена да кажете шта мислите поводом те оставке! Ви не смете укратити право нама, као члановима Народне Скупштине, да и ми кажемо шта имамо о тој оставци.

Потпредседник Стојан Протић — Допустите ми, господо, да и ја, као потпредседник, кажем неколико речи о овој ствари.

Ја мислим, да сваки посланик има права да поводом ове ствари говори у облику питања на председништво, у колико се та ствар тиче председништва, и у облику интерпелације у колико се ствар тиче владе.

То је сасвим друга ствар, и о томе може бити говора сутра, кад будемо приступили дневном реду. Сад пак, или у другом облику и сутра, држим да не може бити никаква говора о овој ствари због тога, што је сам г. председник Станојевић казао разлог због чега подноси оставку, а ми немамо пр ва да тај разлог дискутујемо и да му га уважавамо или не уважавамо.

Данашњу седницу закључујем а, као што сам рекао, наредну заказујем за сутра, у 8 сати пре подне.

(Састанак је закључен у 7¹/₄ часа по подне).

III САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 17. јула 1902. год., у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕСЕДНИК :

Стојан Протић

СЕКРЕТАР :

Ђока Стојковић

Почет у 8¹/₄ часа пре подне.

Присутни су били г. г. министри: Председник Министарског Савета, д-р Миша Вујић, Министар Грађевина Пера Велимировић, Министар Унутрашњих Дела Никола Стевановић, Министар Просвете и Црквених Послова Драгутин Стаменковић и Министар Народне Привреде д-р Ђока Николић.

Потпредседник Стојан Протић. — Отварам трећи састанак другог редовног сазива Народне Скупштине. Молим вас, изволте чути протокол прошлог састанка.

Секретар Ђока Стојковић прочита протокол другог састанка.

Потпредседник Стојан Протић. — Има ли ко од госпoде посланика да учини какву примедбу на протокол? (Нема).

Сад имамо да пређемо на дневни ред.

Пера Максимовић. — По члану 66 пословника упућујем једно питање на поштовано председништво.

У „Малим Новинама“ видим службену исправку нашег председништва, и то под потписом нашег првог потпредседника г. Стојана Протића.

У тој службеној исправци он је дао објашњења како је текао рад при избору председништва скупштинског. Госпoдо, ово није тако ситна ствар да се преко ње може олако прећи и с тога ја и узимам слободу да о том проговорим неколико речи.

Ја начелно сматрам да г. потпредседник није био надлежан да резонира о раду привременог председништва. Резонирајући о томе опет, ако је председништво налазило за нужно да констатује какове факте оно је могло само те факте и изнети, али никако није могло да износи своје субјективно мишљење и оцену чега сувишног има у тој исправци. Јер, госпoдо, по нашем пословнику,

председништво не може имати своје субјективно мишљење нити личне погледе. Знамо, да кад ко од председништва хоће да брани своје мишљење мора сићи на посланичку клупу. Њихово мишљење мора да прође свагда кроз Скупштину а никако не може га овакав начин да се износи у јавности, као што је то учинио наш поштовани потпредседник Стојан Протић. Нал зим, да он није имао разлога, да се упушта да оцењује једно питање, које је остављено Скупштини, те да она цени и дискутује, да ли је решено правилно или неправилно. То је један разлог.

Други је разлог у томе: ако је г. потпредседник налазио да треба да изнесе потребне факте, онда могао је да саопшти само та факта без својег личног оцењивања. Напротив ова је исправка изнела толико не само субјективизма већ у њој има и нетачности да ја о свему нећу сад да говорим пошто су данас други хитни предмети на дневном реду. А да сам ја био у седници 11. овог месеца, кад је био избор председништва, ја бих и онда казао ово, што сада кажем: да је рад ондашњег председништва био неправилан према пословнику односно избора председника. (Љ. Живковић: А што онда нисте говорили?) Да сам онда ту био ја бих то исто говорио. — Жалим што г. Љуба Живковић, који је ипаче пријатељ слободе, хоће да узурпира слободу других људи. Ваша слобода, г. Живковићу, може да личи на обичну демагогију, ако ви не будете толерантни да чујете и туђу реч. (Љ. Живковић: То Пера Максимовић мени каже? Ви сте и као министар били као демагог!) Из ове службене исправке видим, да се ствара опасност, да се неправилно тумачи наш пословник и његове јасне одредбе. Резоновање у исправци не слаже се ни с пословником ни са уставним одредбама. И пословник и Устав знају само за оне посланике, који хоће да раде а не за оне, који неће да раде; они који неће да раде, они нека иду својим кућама.

Потпредседник Стојан Протић. — То није питање. Ја вас позивам, г. Максимовићу, да се ограничите на члан 66. пословника, јер вам тај члан не даје права да говорите овде беседу него само да можете чинити питање.

Пера Максимовић. — Ја ћу да скратим свој говор, али хоћу да констатујем ово: да службену исправку, коју је учинио први г. потпредседник, да он није био надлежан да је износи, јер он нема права да своје лично мишљење износи као мишљење Народне Скупштине. Сем тога, ако би се уобичајило, да се овакове износе исправке тим би се створило рђав председан.

Изnoseћи ове своје погледе, ја сматрам, да ће и Скупштина о том питању имати прилике опширније да дискутира, и да неће да дозволи, да се крње одредбе нашега пословника. (Чује се: А где су вам питања?)

То су моја питања.

Потпредседник Стојан Протић. — И ако се мени чини да г. Пера Максимовић није никакво формално питање на мене упутио, ја ћу ипак неколико речи г. Максимовићу да одговорим.

Пре свега њему се чини, да сам ја учинио грешку, што сам изашао да говорим о раду привременог председништва.

Ја ћу на то само ово да одговорим.

Привремено председништво није руководило целом седницом; оно је руководило само једним делом те седнице, и онога тренутка, кад је стано председништво почело да руководи седницом, функција привременог председништва

је престала, и по моме схватању, оно више ни у једној прилици не може да се јавља као представник Народне Скупштине.

Од тога тренутка, пошто тог привременог председништва више није било, ја сам сматрао, да сам ја као први потпредседник, дакле само ја, био представник Народне Скупштине, и због тога сам ја и дао ону исправку.

Друго питање јесте у ономе што г. Петар Максимовић сматра да ја нисам имао права да у име Скупштине говорим о једној ствари о којој је она требала да да своје мишљење.

Све што сам ја ту урадио било је то што сам изнео ток ствари тога питања у тој седници скупштинској. Ништа друго ја у тој исправци нисам изнео. Ја сам само констатовао ток ствари у тој седници скупштинској и ништа више. Вама је познато, господо, да се у нашој штампи без довољно обавештења и са врло лаким срцем нападао рад Народне Скупштине. Према таквом писању ја нисам могао остати равнодушан, те сам морао да изјавим своје жаљење, и то у толико пре што је Скупштини пребацивано као да је она учинила некакву незаконитост (Чује се: То је писано по наредби).

Ја сам дакле сматрао за своју дужност, као први потпредседник, да свуда заступам Народну Скупштину па и у овој прилици. Зато сам и послао ону исправку „Малим Новинама“, које су биле пре тога пустиле нарочити чланак о тој скупштинској седници, а сем тога и још неке белешке.

Да у тој исправци нисам ја изнео своје субјективне погледе о томе може да се увери сваки па и г. Петар Максимовић.

Ја сам само дао обавештење о томе, како је у истини ствар текла. Ја сам констатовао да је привремено председништво по свршеном првом избору председника, констатовало да избор није свршен, и да зато треба одмах да се приступи другом гласању. Ја сам констатовао тај факт, и казао да се тога тренутка у Народној Скупштини није нико лигао да то оспори. И то је, господо, истина. (Цера Максимовић: То није истина, за то су доказ стенографске белешке).

Према томе, господо, ви видите да сам ја само у тој исправци изнео мишљење Скупштине, управо изнео сам ствар како је текла, а ништа друго ја ту нисам уносио.

То је што сам имао да кажем на питање г. Петра Максимовића.

Има реч г. Станко Петровић.

Станко Петровић. — Милим вас, господо, ја имам само да упутим једно питање на г. потпредседника Скупштине, да ми објасни: зашто Скупштина није радила четири дана. (Жагор)... Знам ја шта ћете ви да кажете... Питам: зашто Скупштина није радила четири дана. (Жагор)... То кошта државу 16—20 хиљада динара. (Граја). Какви су узроци томе, кад се ми као посланици позивамо депешама, а Скупштина не ради. (Жагор). Тражим да ми одговори председништво, па ћу после да продужим.

Потпредседник Стојан Протић. — По закону о пословном реду, а по члану 12. кад се Народна Скупштина конституише, онда она први свој састанак има да држи кад председништво Народне Скупштине буде извештено од председника министарства да ће бити отворене скупштинске седнице и кад ће бити Скупштина представљена Њ. В. Краљу. Докле ја то нисам дознао од председ-

ника министарства, ја нисам могао звати господу посланике у скупштинске седнице. (Чује се: Тако је).

Станко Петровић. — Све је то тако, господо по закону, али сви ми знамо, да је нешто друго претходило томе... (Жагор и прекидање).

Потпредседник Стојан Протић. — Молим вас, у пословнику је одређено, на шта ја могу одговорати.

Станко Петровић. — Ја хоћу само то да напоменем да председништво настане, да се више не дешава овај нерад, који је до сад био. (Жагор).

Потпредседник Стојан Протић. — То није питање; то је ваше резновање, а о томе не може сад да се говори.

Станко Петровић. — По јутру се дан познаје. Изгледа да смо ми овде дошли да само дијурну дижемо. (Чује се: То можда ти радиш).

Илија Илић. — Ја се враћам на прво питање које је изнео г. Пера Максимовић. (Чује се: Остави то).

Потпредседник Стојан Протић. — Не можете, господине посланиче, чинити питања о једној ствари, о којој сам ја већ био питан и на коју сам одговорио.

Илија Илић. — Ја имам да питам о томе што је председништво преко штампе константовало један факат, као да нико није протествовао против избора г. Аце Станојевића за председника. Међутим, господине потпредседниче, ми смо устали и протествовали, нико нам није дао реч и привремени председник огласио је г. Ацу Станојевића за председника. А друго је питање....

Потпредседник Стојан Протић. — Ја сам на то питање одговорио.

Илија Илић. — Нисте одговорили на питање, зашто сте преко новина изнели један неистинити факт.

Потпредседник Стојан Протић. — Ја вам закраћујем реч.

Антоније Марић. — Ја ћу бити врло кратак. Овде је г. Станко Петровић поменуо дијурне. (Вичу: Остави то... Немој о томе да говориш!)

Светислав Симић. — Поводом питања г. Станка Петровића допустите ми да упутим на председништво два три питања, за која држим да треба претходно, пре него што се приступи даљем раду, да се расправе, а да би се увидела умесност њихова допустите ми да их мотивишем.

Избор часништва Народног Преставништва, то је једно од најсветијих права, која су Уставом Народном Преставништву огарантована. Ја нећу да понављам, шта је било у току последњих пет дана, ја нећу да се задржавам на оним појавама, које су изазване избором г. Аце Станојевића за председника Скупштине. Ја ћу само да констатујем два факта: да питање о избору председништва, хоће ли његов избор остати или не, није питање, које се има расправљати у клубу скупштинске већине.

Потпредседник Стојан Протић. — Изволте, г. посланиче, говорити у кругу питања, о којем Скупштина има да дебатује.

Светислав Симић. — Други је факт овај, да у штампи има читав низ чланака против Народне Скупштине, који су изазвани тим избором.

Настас Петровић. — Није питање о томе.

Потпредседник Стојан Протић. — Ја вас опомињем да изволите ћутати.

Настас Петровић. — Окрените се тамо, па на ту страну уцутите ту наредбу (Показује на левицу).

Потпредседник Стојан Протић. — Тражите реч, па говорите.

Светислав Симић. — Други је факт да је Народна Скупштина на у току последњих пет дана непрестанце била излагана нападима, који су вређали њено достојанство, јер су решења Народне Скупштине оглашена за незаконита и у штампи се тврдило да је избор председника био незаконит, а све је то чињено са тенденцијом да се унизи углед Народне Скупштине на штету принципа уставности.

Да би се изашло начисто, да ли је Народна Скупштина крива за оно зашто је нападана.....

Потпредседник Стојан Протић. — По члану 66. пословника ви можете стављати питања само о скупштинском раду.

Светислав Симић. — Потребно је да расчистимо ова питања, и због тога ми је част уцутити председништву ова два питања:

Прво је питање, је ли вам у опште познато, да је влада занета подносила формалну оставку Његовом Величанству Краљу, и да ли је та оставка и вама, као првом потпредседнику Народне Скупштине, саопштена? Друго је питање, ако је влада подносила оставку, и ако је та оставка вама била саопштена, да ли сте ви, као председништво Народне Скупштине, чинили оно, што вам је дужност, да владу обавестите, да оваква питања, као што је избор председника Народне Скупштине, ни у којој парламентарној земљи никада не могу бити повод да влада ставља питање због тога о поверењу или неповерењу.

То су питања која, мислим, треба да расчистимо овде, јер је то у вези с тиме, да ли је Народна Скупштина крива за оно, за што се у јавности напада.

Потпредседник Ст. Протић. — Кад вам будем одговорио на прво питање, имаћете одговор и на друго. Председништву Народне Скупштине није влада службено ништа саопштила о томе, да је оставку Њ. Величанству Краљу поднела, и према томе, председништво Народне Скупштине — и да је могло бити мишљења да може ту шта радити — није могло ништа да ради. (Чује се: Да се реши). Нема шта ту да се решава.

Светислав Симић. — После оваквог одговора г. потпредседник Скупштине ја могу констатовати само један факт, да ако у свима оним нападима, што су се чули у нашој штампи има ма колико оправдана разлога, онда се ти напади не могу односити на целокупну Народну Скупштину, као установу, него само на онај њен део, који је у опште и већао ових пет дана о томе.

Сима Катић. — Ја имам да управим једно питање на председништво.

Јуче је прочитана оставка г. Аце Станојевића, сада већ бив. председника Нар. Скупштине, који је своју оставку мотивисао тиме, да је хтео да послужи срећном изласку из неке опасне и тешке ситуације.

Ја тражим објашњење од садашњег првог потпредседника: у чему се састоји та тешка и опасна политичка ситуација, из које је г. Станојевић својом оставком хтео да извуче некога — а он не каже кога, али ја у томе видим само изнуђење оставке од стране владе и понижење Народне Скупштине.

Молим председништво да ми одговори на то питање.

Потпредседник Стојан Протић. — На питање г. Симе Катића имам да кажем то, да ја ту никаква одговора немам да дам као потпредседник скупштински.

Сад прелазимо на дневни ред. Прва тачка дневног реда је избор председника Народне Скупштине.

Љуба Живковић. — Ја имам једно питање на председништво.

Потпредседник Стојан Протић. — О чему хоћете да говорите г. Живковићу.

Љуба Живковић. — Баш о томе избору председника Скупштине.

Потпредседник Стојан Протић. — О томе не може да буде разговора.

Петар Максимовић. — Молим вас г. потпредседниче за реч.

Потпредседник Стојан Протић. — О чему ви, г. Максимовићу, желите да говорите.

Петар Максимовић. — Ја мислим, господо, пре но што решимо питање о томе: хоћемо ли бирати новог председника, да је ред да решимо, да ли уважавамо оставку г. Станојевићу или не. (Чује се: Тако је; жагор).

Молим вас да ме чујете. Ја имам права да се чујем.

На дневни ред је стављено питање о избору председника. Разуме се, пошто је то питање у вези са оставком ми имамо права да дискутујемо и о једном и о другом. Кад Скупштина дефинитивно расправи питање о уважању оставке г. Станојевића, онда тек настаје избор новог председника Народне Скупштине, и ја молим Скупштину да ми да реч да говорим о томе.

Потпредседник Стојан Протић. — Противно пословициу ја нећу допустити ништа да се ради, и у то питање не може ни Скупштина да улази.

Петар Максимовић. — То није питање, већ ја износим мишљење како треба радити при овоме питању. Прво решење о оставци, па онда избор.

Потпредседник Стојан Протић. — На дневни ред стављен је избор председника и о каквом уважању оставке не може бити говора.

Петар Максимовић. — Молим вас, г. потпредседниче, дајте ми да ја формулишем питање. (Чује се: То је већ решено).

Потпредседник Стојан Протић. — Дајем, господо, $\frac{1}{4}$ часа одмора.

Настаје одмор

После одмора

Потпредседник Стојан Протић. — Сад ћемо приступити избору коцком тројнице посланика за контролисање гласова.

Секретар Чеда Костић вуче коцку, и прочита имена посланика: Ђоке Урошевића, Алексе Пантића и Антонија Марића.

Потпредседник Стојан Протић. — Сад ћемо приступити гласању.

Секретар Чеда Костић прозива посланике за гласање.

Настаје гласање

После гласање

Потпредседник Стојан Протић. — Молим вас, господо, да чујете резултат гласања.

Било је свега и пуних и празних листића 110. Апсолутна је већина 56.

Г. Риста Поповић добио је 65 гласова, и према томе он је изабран за председника Народне Скупштине.

Г. Сима Костић добио је 41 глас, г. Ђока Брачинац 1 глас и празних листића било је 3.

Молим изабраног г. председника да изволи заузети своје место.

Милан Мостић. — Молим вас, г. потпредседниче, да наредите да се униште сви празни листићи.

Потпредседник Стојан Протић. — Молим вас, г. Мостићу, председништво се брине о томе, и оно ће учинити што треба.

Милан Мостић. — Прошлог пута се председништво није бринуло о томе.

Нанта Туцаковић. — Ја бих имао да управим једно питање на председништво.

Потпредседник Стојан Протић. — Молим вас, г. Туцаковићу, ви не можете управљати никакво питање на председништво, док г. председник не заузме своје место и док се не обрати Скупштина, ако то жели.

Председник Риста Поповић. — Ја вам благодарим на избору. Појимајући важност и озбиљност питања, која имамо да свршимо ове скупштинске сесије, примам се избора и трудићу се да пословима руководим савесно и непристрасно.

Потпредседник Стојан Протић. — Ви сте желели да говорите, господин Туцаковићу.

Нанта Туцаковић. — Јесам, али тражим да то место заузме г. председник.

Чеда Радовић. — Молим вас да пређемо на дневни ред.

Нанта Туцаковић. — Вама је свима било познато, а познато вам је и данас, кад смо ушли у ову Скупштину, г. Поповић као обичан грађанин био је у обичним односима са државом и државним властима, у току скупштинског рада као председник, он је постао државни и владин дужник.

Потпредседник Ст. Протић. — Молим вас, господине Туцаковићу, не можете о том говорити.

Нанта Туцаковић. — Ја га питам са каквом моралном снагом располаже тај човек да се прими председништва скупштинског, кад је он дужник државни и да заузме место човека који је изабрат ономад свесном вољом народном, и којег нагоне да даде оставку... (Граја). Ја улажем протест...

Потпредседник Ст. Протић. — Ја вам одузимам реч. Сад имамо да бирамо два одбора: одбор за молбе и жалбе и одбор за оцењивање хитности предлога и прелаз на дневни ред.

Имате 10 минута одмора.

Настаје одмор

После одмора

Потпредседник Ст. Протић. — Молим вас, изволте чути резултат гласања за избор одбора за молбе и жалбе. Гласало је свега 93 посланика, у ком броју улази и неколико празних листића.

Апсолутна је већина према томе 47. Ова су господа добила највећи број гласова, те стога се имају сматрати за изабране:

Мића Бранковић добио је 71, Димитрије Илићаниновић 66, Обрен Вучићевић 65, Јеротије Лукић 64, Мелентије Божовић 63, Глиша Дукић 61, Никодије Милетић 58, Станко Петровић 48, Станоје Х. Станковић 59.

Осим овога добили су по неколико гласова и ова господа:

Јоца Селић добио је 10, Мата Радојковић 8, Павле Смијанић 8, Милисав Чолић 7, Светислав Новаковић 6, Илија Илић 5, Веса Милекић 4, Мита Теокаревић 4, Стојан Лукић 4, Миљко Протић 3, Алекса Нешић 3, Света Симић 2, Љубисав Благојевић 2, Никола Живковић 2, Миле Радојковић 2, Ђока Брачинац 1, Чеда Радовић 2, Мита Поповић 1, Светозар Карамарковић 1, Михаило Јовановић 1, Стеван Стојковић 1, Милош Павловић 1, Акса Живановић 1, Аца Фотић 1, Чеда Костић 1, Мија Мартинац 1, Љуба Живковић 1, Бура Јеремић 1, Михаило Зотовић 2, Јован Мићић 2, Митар Маћић 2, Љуба Пауновић 2, Настас Петровић 1, Живан Јашић 1, Божа Кунатровић 1, Јаков Чорбић 1, Живан Сретеновић 1, Жика Тајсић 1, Милутин Станојевић 2.

Према томе свршен је избор одбора за молбе и жалбе.

Сад би имали приступити избору одбора за оцењивање предлога о хитности и предлога о мотивисању прелаза на дневни ред.

Станко Петровић. — Пошто Скупштина није нашла за нужно да ме узме у одбор финансиско-привредни то се не могу примити ни овог избора.

Потпредседник Стојан Протић. — О томе сад не може бити говора него кад дође на ред.

Изволте, господа, приступити избору одбора за оцењивање предлога.

Настаје прозивка и господа посланици прилазе столу председничком гласају са цедуљом.

После гласања

Потпредседник Ст. Протић. — Изволте чути резултат гласања. Било је свега листића 91; празних 12. Ова су господа добила највећи број гласова и према целокупном броју гласова могу се сматрати као изабрани:

Живојин Тајсић са 68, Божа Кунатровић 63, Чеда Костић 62, Јован Николић 61, Филип Милојевић 61, Светислав Новаковић 61, Др. Мита Поповић 58, Др. Јован Данић 58.

Мањи број гласова добила су господа:

Никодије Милетић 25, Коста Борисављевић 19, Аца Станојевић 18, Панта Туцаковић 7, Мире Ракић 9, Илија Илић 10, Ђорђе Михаиловић 9, Настас Петровић 9, и више њих по мањи број гласова. Као што вид те један, девети члан одбора, није изабран. Морамо опет за њега гласати.

Настаје гласање

После гласања

Потпредседник Ст. Протић — Изволте чути резултат гласања.

Гласало је свега 87 посланика.

Госп. Коста Борисављевић добио је 70 гласова, и према томе сматра се као изабран.

Остала господа добила су овај број гласова:

Никодије Милетић 11, Милутин Божићевић 1, Ђорђе Михаиловић 1.

Празних листића било је 4.

Са овим је дневни ред ове седнице исцрпљен и немамо више ништа да радимо, С тога данашњу седницу закључујем.

А пошто нема спрењена рада за идућу седницу, онда ја мислим да се не може никакав други дневни ред означити, него, ако скупштина жели, може овластити председништво да оно стави на дневни ред предлог о зајму кад буде готов у финансиском одбору.

А кад ће бити седница завршиће од тога кад буде тај посао готов.

Овлашћује ли Скупштина председништво да оно стави на дневни ред тај предлог кад буде готов у одбору? (Чује се: Овлашћује.)

Седница је закључена и одавде ћемо у 11¹/₂ часова поћи да се представимо Његовом Величанству Краљу.

Седница је трајала до 11¹/₄ часа пре подне.

IV САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Држањ 21. јула 1902. год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК:

Риста С. Поповић

СЕКРЕТАР:

Чеда Радовић

Почет у 9 часова пре подне.

Присутни су били сва г. г. министри.

Председник Риста Поповић. — Отварам четврти редован састанак Народне Скупштине.

Изволте чути протокол прошлог састанка.

Секретар Ђока Стојковић прочита протокол трећег редовног састанка Народне Скупштине.

Председник Риста Поповић. — Има ли ко од госпoде посланика да примети што на овај протокол? (Нема).

Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима).

Јављам Скупштини да сам одобрио пет дана одсуства Драгољубу Божиновићу.

Изволте чути извештај одбора за молбе и жалбе о одсуствима посланичким.

Секретар Ђока Стојковић чита молбу Јеврема Ђорића, народног посланика, а затим прочита извештај одборски. Обоје гласи:

Народној Скупштини

у Београд.

Због болести у мојој кући нужно ми је одсуство, с тога молим Народну Скупштину, да ми изволи одобрити десет (10) дана одсуства.

9. јула 1902. год.

у Петровцу

Јеврем Ф. Ђорић

народни посланик.

Бр. 19. Обр. 2.

Р.

Одобрава се тражено одсуство г. Ј. Ф. Ђорићу, посланику, због слабости у кући.

18. августа 1902. год.

Београд

Председник одбора,

М. Бранковић

Секретар,

О. Вучићевић

Чланови:

Ј. М. Лукић**Г. Дукић****М. Божовић****С. Х. Станковић**

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина извештај одборски? (Прима).

Секретар Ђока Стојковић чита молбу Стојана Рибарца, посланика, а затим извештај одборски. Обоје гласи:

Народној Скупштини

Због слабости молим за десет дана одсуства

Стојан Рибарац

народни посланик.

Бр. 20. Обр. 4.

Р.

Одбор је одлучно, да се молиоцу одобрава тражено одсуство од десет дана, рачунајући од дана тражења.

Председник одбора,

М. Бранковић

Деловођа,

О. Вучићевић

Чланови.

Г. Дукић**М. Божовић****Ј. М. Лукић****С. Х. Станковић**

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина одборски извештај? (Прима).

Секретар Ђока Стојковић чита молбу Јована Николића, посланика, а затим извештај одборски. Обоје гласи:

Народној Скупштини

Због мојих нужних и неодрживих домаћих послова молим Скупштину да ми одобри 10 дана одсуства.

18. јула 1902. год.

у Београду

Јован Николић

нар. посланик

Бр. 25. ОБр. 7.

Р.

Кад молилац наводи за тражено одсуство нужне домаће послове то је одбор одлучио да се г. Јови Николићу одобри тражено одсуство од десет дана.

Председник одбора,

М. Бранковић

Секретар,

О. Вучићевић

Чланови:

Ј. М. Лукић

Ст. Х. Станковић

М. Божовић

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина одборски извештај? (Прима).

Секретар Ђока Стојковић чита молбу Др. Пјете Боте, народног посланика, а затим извештај одборски. Обоје гласи:

Народној Скупштини

Молим Народну Скупштину, да ми због случаја болести у фамилији одобри одсуство од десет (10) дана.

15. јула 1902. год.

Крушевац

Народни посланик,

Др. Павле Бота

Бр. 46. ОБр. 8.

Р.

Одобрава се тражено одсуство посланику г. Др. Павлу Боти, због болести у фамилији.

18. јула 1902. год.

Београд

Председник одбора,
М. Бранковић

Секретар,
Обрен Вучићевић

Чланови:

Ј. М. Лукић**М. Божовић****С. Х. Станковић***Одвојено мишљење:*

Не одобравам ово одсуство за то, што изгледа да се хотимично избегавају предстојеће скупштинске седнице, због зајма.

18. јула 1902. год.

Београд.

Члан одбора,
Г. Дукић

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина одборски извештај? (Прима).

Секретар Ђока Стојковић чита молбу Живана Јашића, народног посланика, а затим прочита извештај одборски. Обоје гл си:

Народној Скупштини

Услед болести у кући преко ми је потребно *десето-дневно* одсуство. Молим Народној Скупштини, да изводи реш ти, да ми се тражено одсуство одобри.

10. јула 1902. год.

у Богатињу.

Понизни,
Др. Живан Јашић
нар. посланик

Бр. 35. ОБр. 5.

Р.

Пошто је Др. Живан Јашић припео на своју дужност, а ова му молба није у своје време узета у решавање, то исту оставити у архиву.

18. јула 1902. год.

Београд

Председник одбора,
М. Бранковић

Секретар,
О. Вучићевић

Чланови:

Ј. М. Лукић**Г. Дукић****М. Божовић****С. Х. Станковић**

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина извештај одборски? (Прима).

Секретар Ђока Стојковић чита указ Његовог Величанства Краља о трговинском уговору између Србије и Турске, који гласи:

МИ

А Л Е К С А Н Д А Р I

по милости **Божјој** и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Пред едника Нашег Министарског Савета, Нашег Министра Иностранних Дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Иностранних Дела, да може поднети Народном Представништву, сазваном у редован сазив за 1902. годину, на решење предлог закона о Трговинском Уговору између Србије и Турске.

Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Иностранних Дела нека изврши овај указ.

18. јула 1902. године
у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

Председник Министарског Савета

Министар

Иностранних Дела,

Др. Мих. Вујић с. р.

Затим прочита предлог који гласи:

Његово Величанство Краљ Србије и Његово Царско Величанство Султан, Цар Отомана, задахнути подједнаком жељом, да прошире и развију трговинске односе између Својих Држава, одлучили су да заклуче уговор, и тога ради наименовали су за Своје пуномоћнике, и то:

Његово Величанство Краљ Србије: Генерала Саву Грујића, Свога Изванредног посланика и Пуномоћног Министра код Његовог Царског Величанства Султана, имаоца ордена Милоша Великог II степена, Таковског Крста I степена са мачевима, Белог Орла IV степена.

Sa Majesté le Roi de Serbie et Sa Majesté Impériale le Sultan, Empereur des Ottomans, également animés de désir d'étendre et de développer les relations commerciales entre Leurs Etats respectifs ont résolu de conclure à cet effet un Traité et ont nommé Leurs Plénipotentiaires, savoir:

Sa Majesté le Roi de Serbie:

le Général Sava Grouitch, Son Envoyé Extraordinaire et Ministre plénipotentiaire près Sa Majesté Impériale le Sultan, Grand Officier de Miloch le Grand, Grand Cordon de Takowo avec glaives, Officier de l'Aigle Blanc;

Његово Царско Величанство Султан,
Цар Отомана :

Ахмеда Тефик Пашу, Свога Министра Иностранних Дела, имаоца ордена Османије и Медидије првог степена, који су се, пошто су показали један другом своја пуномоћија, и нашли их у прописној и у обичајеној форми, сагласили у овим члановима :

Члан 1.

Производи порекла или манифактуре српске, који се увозе у Турску, и производи порекла и манифактуре отоманске, који се увозе у Србију, биће узајамно подвргнути у погледу такса увозних, извозних, провозних, експортација, посредништва, сместишта, месних такса и царинских формалности, као и у погледу преноса и целе манипулације на железницама, — истом поступку као и производи најповлашћенијег народа.

Горње одредбе не могу се применити :

a.) на производе порекла или манифактуре отоманске, побројане у приложеној тарифи, на које ће се при њиховом увозу у Србију по истој тарифи таксе плаћивати; на њих ће се плаћивати и мање таксе, које би се примењивале на сличне производе какве друге државе;

b.) На повластице сада дате, или које се могу доцније дати другим пограничним државама, зарад олакшања пограничне трговине;

v.) На дуван произведен у Царвини Отоманској, који ће — при извозу у Србију — бити подвргнут наплати извозне таксе од четири (4) гроша од оке, или три стотине двамаест и по гроша од 100 килограма.

Члан 2.

Трговци, фабриканти и индустријалци, поданици обеју страна уговорница, који буду могли доказати легитимационом картом, чији ће се облик споразумно одредити, да плаћају у земљи где живе дажбине и порезе,

Sa Majesté Impériale le Sultan Empereur des Ottomans :

Ahmed Tefvik Pacha, Son Ministre des affaires Etrangères, décoré des Grands Cordons de l'Osmanié et du Medjidié,

lesquels, après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs, trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants.

Article 1.

Les produits d'origine ou de manufacture serbe qui sont importés en Turquie, et les produits d'origine ou de manufacture ottomane qui sont importés en Serbie, seront respectivement soumis en ce qui concerne les droits d'importation, d'exportation, de transit, la réexportation, le courtage, l'entrepôt, les droits locaux, les formalités, douanières, les transport et toute manipulation sur chemin de fer, — au même traitement que les produits de la nation la plus favorisée.

Les dispositions qui précèdent ne s'appliquent point :

a) aux articles d'origine ou de manufacture ottomane énumérés dans le Tarif ci-annexé sur lesquels seront perçus les droits y inscrits, à leur importation en Serbie, et qui bénéficieront des droits plus réduits qui seraient appliqués à l'égard des produits similaires d'un autre Etat.

b) aux faveurs actuellement accordées ou qui pourraient être ultérieurement accordées à d'autres Etats limitrophes pour faciliter le commerce de frontière;

c) au tabac produit dans l'Empire Ottoman qui — lors de son exportation en Serbie — restera assujéti à un droit d'exportation de (4) quatre piastres par oèque, soit piastres trois cent douze et demie par cent kilogrammes.

Article 2.

Les négociants, les fabricants et les industriels, sujets des deux Hautes Parties Contractantes, qui pourront prouver par une carte de légitimation, dont la forme sera prescrite d'un commun accord, qu'ils acquittent dans le pays

потребне за вршење своје трговине и индустрије, неће бити подвргнути, у овом погледу, никаквој доцнијој дажбини или порези у другој земљи, кад идућу или шаћу на пут своје помоћнице или агенте с мустрадама или без њих, искључиво ради трговине и индустрије, којом се баве, а у сврси куповине или примања поруџбина.

Ове одредбе неће се примењивати:

1. На лица, која се одају тражећу поруџбина код особа, које не воде ни трговину ни индустрију. Но инак трговачки путници једне државе уговорнице неће имати, у овом погледу, на земљиште друге уговорнице, м ња права, но што их имају домородци.

2. На посреднике, торбареве, трговину и на занимања, која се једино врше торбаревем.

Држављани једна од држава уговорница, који се баве експедицијом (еманети) или превозом између разних тачака на земљишту обеју земаља, плаћаће таксе за вршење свога задата само у земљи у којој су настали.

Са држављанима једне од држава уговорница, кад иду на вашаре или тржишта друге државе уговорнице, својим послом трговачким или ради продаје своје робе, поступаће узајамно се исто онако као и са домородцима.

Члан 3.

Обе државе уговорнице обвезују се да неће отежавати међусобну трговину никаквим забранама увоза или провоза. Оне ће моћи учинити изузетак од тог правила само:

а.) за државне монополе, који сада постоје или који буду у будуће заведени;

б.) с обзиром на полицију санитарску и ветеринарну, а нарочито у интересу јавног здравља и према међународним начелима, усвојеним у овом погледу;

в.) у изузетним приликама односно ратних набавака:

où ils résident, les droits et impôts nécessaires pour l'exercice de leur commerce et de leur industrie, ne seront soumis, à ce titre, à aucun droit ou impôt ultérieur dans l'autre pays, lorsqu'ils voyagent ou font voyager leurs commis, ou agents avec ou sans échantillons, dans l'intérêt exclusif du commerce et de l'industrie qu'ils exercent et à l'effet de faire des achats ou de recevoir des commissions.

Les dispositions ci-dessus ne sont pas applicables:

1. Aux personnes qui se livrent à la recherche de commandes chez des personnes n'exerçant ni commerce ni industrie. Toutefois, les commisvoyageurs d'une Partie Contractante ne seront pas traités, sous ce rapport, sur le territoire de l'autre, moins favorablement que les nationaux.

2. Aux courtiers, au colportage, au commerce et aux professions exercées exclusivement en ambulante.

Les sujets d'une des Parties Contractantes qui exercent le métier d'expéditeur (émanetdji) ou de charretier entre divers points des territoires respectifs ne pourront — par rapport à l'exercice de ce métier — être taxés que dans le pays de leur résidence.

Les sujets de l'une des Parties Contractantes, se rendant aux foires ou marchés sur le territoire de l'autre Partie pour les besoins de leur commerce ou pour y débiter leurs produits, y seront réciproquement traités comme les nationaux.

Article 3.

Les deux Hautes Parties Contractantes s'engagent à ne pas entraver le commerce réciproque par des prohibitions quelconques d'importation ou de transit. Elles ne pourront faire exception à cette règle que:

a) pour les monopoles d'Etat actuellement en vigueur ou qui pourraient être établis à l'avenir;

b) par égard à la Police sanitaire et vétérinaire et surtout dans l'intérêt de la santé publique et conformément aux principes internationaux adoptés à ce sujet;

c) dans les circonstances exceptionnelles par rapports aux provisions de guerre;

г.) за увоз у Србију и провоз преко њеног земљишта стоке турског порекла, а у смислу § 1. закључног протокола Ветеринарне Конвенције, закључене између Србије и Аустро-Угарске ^{28. јула}_{9. августа} 1892. год., и то до потписа сличне конвенције између обеју Држава уговорница овог трговинског уговора;

д.) ограничења под б.) простиру се и на забране, предузете тога ради, да се у корист земљорадње сиречи распростирање инсеката и других штетних организама.

Члан 4.

Са робом порекла српског поступаче се у Турекој, што се тиче наплаћивања унутрашњих дажбина на производњу или потрошњу, онако исто, као и са робом домаћом, или робом најповлашћенијег народа. — Роба турског порекла неће такође бити оптерећена у Србији никаквом накнадном царинском таксом, локалном или ма каквом другом, нити сиредним таксама, новим или већим од оних, које важе за најповлашћеније народе, а нарочито од оних, уговорених у аустро-српском трговинском уговору од ^{28. јула}_{9. августа} 1892. г., чије ће одредбе важити и за Турску за време трајања овог уговора.

Разуме се, да се споредне таксе могу наплаћивати само у колико је служба за коју се наплаћују, доиста учињена саобразно прописима и законима царинским.

Члан 5.

Не крвечи нарочите погодбе о царинском поступку, односно промета на железницама, уговорено је, да се роба, која на земљишту једне стране уговорнице подлежи давању кауције, па је већ тога или чега другог ради стављена под царински затвор, неће на земљишту друге стране разбалити нити печати и олова, који би се нашли

d) pour l'introduction en Serbie et le transit par son territoire des bestiaux de provenance de Turquie, en égard aux stipulations du paragraphe 1-er du Protocole final de la Convention Vétérinaire conclue entre la Serbie et l'Autriche-Hongrie, le ^{28 Juillet}_{9 Août} 1892 et ce, jusqu'à ce qu'une Convention similaire soit souscrite entre les deux Hautes Parties Contractantes du présent traité de commerce;

e) les réserves exprimées sub littera b) s'étendent également aux mesures prohibitives prises dans le but d'empêcher dans l'intérêt de l'agriculture, la propagation d'insectes ou d'autres organismes nuisibles.

Article 4.

Les marchandises d'origine serbe seront traitées en Turquie, quant aux droits internes de production ou de consommation, sur le même pied que les marchandises indigènes et celles de la nation la plus favorisée. — Les marchandises d'origine ottomane ne seront non plus soumises, en Serbie à aucun droit additionnel de douane, local ou de tout autre genre, à des taxes accessoires nouvelles ou supérieures à celles qui existent actuellement à l'égard des nations les plus favorisées et notamment à celles stipulées dans le Traité de Commerce Austro-Serbe, du ^{28 Juillet}_{9 Août} 1892, dont les dispositions y relatives resteront acquises à la Turquie pendant la durée du présent Traité.

Il est, en outre, entendu que les taxes accessoires ne peuvent être perçues qu'en tant que les services auxquels ces taxes sont affectées, ont été rendus effectivement et conformément aux prescriptions et lois douanières.

Article 5.

Sans préjudice des arrangements spéciaux sur le traitement douanier du trafic sur les chemins de fer, il est convenu que les marchandises qui sont soumises sur les territoire de l'une des Parties Contractantes au traitement de l'acquit à caution et qui pour cette même raison ou pour une autre, y ont été déjà mises sous scellés ne seront

неповређени, замењивати ако су само испуњени захтеvi контроле.

У опште ће се формалност царинске службе удесити по истоветним начелима и упростити у колико је год могуће; учиниће се што треба да експедиција буде уредна и брза у службеним часовима, који ће се одредити у довољном броју.

У колико год прилике буду допуштале, царинска надлештва обеју Држава уговорница биће састављена или ће бар вршити службу подударно и у исто време, не шкодећи, при том, промету без невоље.

Члан 6.

Производи кујунџијски или златарски од злата, сребра, платине и других племенитих ковова, увезени са земљишта једне од Држава уговорница, биће подвргнути на земљишту друге Државе контроли онаквој каква је установљена земаљским законима за сличне предмете домаће израде.

Члан 7.

Увознику је слободно да робу која је за увоз декларисана, али која још није прешла у слободан промет, може вратити у своју земљу, на ма то било и после извршеног прегледа, а да ипак не плати царину или ма какву трошаринску таксу, но уз претпоставку, да он у својој декларацији није учинио никакву неправилност, која би се по царинском кривичном закону казнила.

У том случају поступиће се са увезеном робом према одредбама царинских закона. Роба ће се моћи поново извести, ако се истрагом докаже исправност декларације.

У сваком пак случају, увозник је дужан да плати споредне царинске таксе у колико оне постоје.

Члан 8.

Обе државе уговорнице обавезују се да zgodним средствима заједнички

point déballées dans le territoire de l'autre Partie et les scellés et plombs, trouvés intacts, ne sont pas remplacés, pourvu que l'on ait, satisfait aux exigences du contrôle.

En général, les formalités du service douanier seront réglées d'après des principes identiques et seront simplifiées autant que possible; il sera pourvu à une expédition régulière et prompte dans les heures de service qui seront fixées en nombre suffisant.

Autant que les circonstances le permettront les bureaux douaniers des Parties Contractantes seront réunis, ou du moins ils procéderont à leurs opérations par un service combiné et simultanément sans entraver inutilement le trafic.

Article 6.

Les articles d'orfèvrerie ou de bijouterie en or, argent, platine ou autres métaux précieux, importés du territoire de l'une des Parties Contractantes, ne seront soumis dans le territoire de l'autre à un autre régime de contrôle qu'à celui établi par la loi du pays pour les articles similaires de fabrication nationale.

Article 7.

L'importateur sera libre même après l'inspection faite par la douane de renvoyer dans son pays, sans acquitter de droits de douane ou une taxe quelconque de consommation, les marchandises qui auraient été déclarées à l'entrée, mais qui n'auraient pas encore passé dans le trafic libre pourvu toutefois qu'il ne se soit pas rendu coupable dans sa déclaration de quelque infraction prévue et punie par la loi de douane.

Dans ce cas on procédera quand à la marchandise importée conformément aux dispositions des lois de douane. La marchandise pourra de nouveau être réexportée si l'instruction aura démontré la justesse de la déclaration.

Dans tous les cas, l'importateur aura à acquitter les taxes accessoires en tant qu'elles existent.

Article 8.

Les deux Hautes Parties Contractantes s'engagent à coopérer, par des

раде, да се спречи и казни кријумчарење управљено против њихових земаља; да на тај циљ даду сваку законску помоћ чиновницима друге државе уговорнице, којима је надзор поверен, да их помажу и да им преко финансијских и полицијских чиновника, као и преко месних власти, у опште дају сва бавештења, која им устребају за вршење њихове службе.

Члан 9.

До закључења нарочите конвенције између држава уговорница, српски држављани у Турској и отомански држављани у Србији уживаће, што се тиче фабричких и трговачких жигова, индустријских цртежа и модела, исту заштиту као и домородци. Држављани једне од уговорница, који желе да уживају заштиту својих жигова, својих цртежа или својих модела на земљишту друге уговорнице, морају депоновати те жигове, цртеже и моделе, према законским прописима дотичне земље, и т): у Србији, код првостепеног београдског трговачког суда; а у Турској, у царским Министарствима Трговине и Правде, у Цариграду, у вилајетском Административном Савету и у писарници апелационог суда, у провинцији.

Члан 10.

Увоз и провоз барута, динамита и других сличних експлозивних материја — као и сваког хемијског производа, који служи за фабрикацију експлозивних материја — тонова, ратног оружја и што уз њих иде, и ратне муниције, у земљама отоманским изречно су забрањени.

Трговина оружја и муниције остаје под непосредном и нарочитом контролом царске Отоманске Владе.

Члан 11.

Овај уговор ступиће у живот одмах по измени ратификација, и остаће

moyens convenables, pour empêcher et punir la contrebande dirigée contre leurs territoires; à accorder, à cet effet, toute assistance légale aux employés de l'autre Partie Contractante chargés de la surveillance; à les aider et à leur faire parvenir, — par les employés des finances et de police, ainsi que par les autorités locales en général, — toutes les informations dont ils auront besoin pour l'exercice de leurs fonctions.

Article 9.

En attendant qu'une convention spéciale intervienne entre les deux Gouvernements, les sujets ottomans en Serbie et les sujets serbes en Turquie, jouiront — en ce qui concerne les marques de fabrique et de commerce, les dessins industriels et les modèles — de la même protection que les nationaux. Les sujets de l'une des Parties Contractantes qui désirent jouir de la protection de leurs marques, de leurs dessins et de leurs modèles dans les territoires de l'autre Partie devront effectuer le dépôt de ces marques, dessins et modèles, conformément aux prescriptions légales respectives, savoir actuellement: en Serbie, au Tribunal de commerce de Belgrade; et en Turquie, aux Ministères Impériaux du Commerce et de la Justice, à Constantinople, et au Conseil Administratif du Vilayet, et au greffe de la Cour d'Appel, en Province.

Article 10.

L'importation et le transit de la poudre, de la dynamite et d'autres matières explosibles analogues — ainsi que de tout produit chimique servant à la fabrication de matières explosibles — des canons, des armes de guerre, de leurs accessoires et des munitions militaires, dans les Etats Ottomans, sont formellement prohibés.

Le commerce des armes et munitions reste sous la surveillance immédiate et spéciale du Gouvernement Impérial Ottoman.

Article 11.

Le présent Traité entrera en vigueur dès l'échange des ratifications

у снази до 1. јануара 1904. г. Ако ни једна од држава уговорница не би изјавила годину дана пре истека поменутог рока своју намеру да важност уговора престане, он ће важити још једну годину, рачунајући од дана кад га једна или друга од држава уговорница буде отказала.

Обе државе уговорнице задржавају себи право, да споразумно унесу у овај уговор све измене, које не би биле у опрци са његовим духом и његовим начелима, и чију би корист искуство остварило.

Члан 12.

Овај ће се уговор ратификовати, и његове ће се ратификације измењати у Цариграду што је могуће скорије.

У потврду овога, пуномоћници су потписали овај уговор и на њега ставили своје печате.

Израђено у Цариграду, у два оригинална примерка.

27. маја (9. јуна) 1902. године.

(М. П.) **С. Грујић** с. р.

(М. П.) **Теофик** с. р.

et restera exécutoire jusqu'au 1-er janvier 1904. Dans le cas où aucune des deux Hautes Parties Contractantes n'aurait notifié douze mois avant la fin de la dite période son intention de faire cesser ses effets, le Traité demeurera obligatoire jusqu'à l'expiration d'un an à partir du jour où l'une ou l'autre des Hautes Parties Contractantes l'aura dénoncé.

Les deux Hautes Parties Contractantes se réservent la faculté d'introduire, dans ce Traité, d'un commun accord, toutes les modifications qui ne seraient pas en opposition avec son esprit et ses principes, et dont l'utilité serait démontrée par l'expérience.

Article 12.

Le présent Traité sera ratifié et les ratifications en seront échangées à Constantinople le plus tôt que faire se pourra.

En foi de quoi, les Plénipotentiaires ont signé le présent Traité et l'ont revêtu de leurs cachets.

Fait à Constantinople, en double original, le

vingt sept mai (neuf juin) mille neuf cent deux.

(L. S.) **S. Grouitch** m. p.

(L. S.) **Tevfik** m. p.

Тарифа

	Наименовање предмета	Царинске таксе на сто кило- грама
1	Масло, несољено или сољено и тоњено	15 дин.
2	Свежа риба	слобод.
3	Лакерда и чирос	4 дин.
4	Сипа и морска риба звана каракатица	8 "
5	Скумрија усољена	4 "
6	Свеже шкољке, раци свежи и острице свеже	слобод.
7	Сезам у зрну	3 дин.
8	Сочиво, боб, пасуљ, крушни грашак (зелени)	5 "
9	Леблебије	2 "
10	Салеп	20 "
11	Чуген (Tchoughen)	1.50 дин.
12	Свеже грожђе и друго свеже воће	3 дин.
13	Суво грожђе звано Tirsch	2 "
14	Суво грожђе звано разак и султаније	6 "
15	Рошчићи, суве смокве у котарицама, у цаконима и у низама	3 "
16	Смокве у кутијама	30 "
17	Бадеми са љуском и без љуске, pistaдије ољуштене и неољуштене, pistaдије зване Tchambéyaz, ораси и лешници, кајсије и друго суво воће	8 "
18	Колачи од пекмеца осушени и урме	3 "

Tarif

	Dénomination des marchandises	Droits de douane à percevoir par cent kilogr.
1	Beurre frais ou salé ou fondu	15 fr.
2	Poissons frais	exempt.
3	Lakerda et Tziris	4 fr.
4	Sèches et cornets (murkekke baleghi, caracatiza)	8 "
5	Maquereaux salés	4 "
6	Moules et autres coquillages frais, homards frais et huitres fraîches	exempt.
7	Sésame en graine	3 fr.
8	Lentilles, fèves, haricots, pois-chiches, (légumineux)	5 "
9	Léblébi	2 "
10	Salep	20 "
11	Tchoughen	1.50 "
12	Raisins et autres fruits frais	3 "
13	Raisins secs dits Tirsch	2 "
14	Raisins secs dits Rasacis et Sultanines	6 "
15	Caroubes, figes sèches en paniers, en sacs et en chapelets	3 "
16	Figes en boîtes	30 "
17	Amandes en coques et sans coques, pistaches décortiquées et non, pistaches de pin (Tchambéyaz), noix et noisettes, abricots et autres fruits secs	8 "
18	Pestile et dattes	3 "

	Наименовање предмета	Царинске таксе на сто кило- грама
19	Пекмез од шљива и пекмез од грозђа . . .	3 дин.
20	Сува варива	4 "
21	Анис	3 "
22	Лимуни, поморанце, горке поморанце, китре и парови	3 "
23	Маслинке усољене или у саламури, у бурадима, котарицама или цаковима	4 "
24	Алва, рахат-лук и тахин	6 "
25	Смола — мастик и смола — арабика	30 "
26	Капра усољена или у саламури, у бурадима	8 "
27	Паприка а) негуцана б) туцана	7 " 20 "
28	Коре од поморанце, од лимуна и од горке поморанце, неушећерено, т.ј. просто	6 "
29	Шпешарка, кора растова и јелова	слобод.
30	Жуто семење	слобод.
31	Банана	5 дин.
32	а) Туткало биљно у праику (хириш) б) Туткало	5 " 10 "
33	Конопље и лан, сиров или у повесму	слобод.
34	Ужета	10 "
35	Ужарија сваке врсте, као колани, узде итд.	20 "
36	Вуна сирова, чешљана или гребенана	слобод.
37	Вунене простирке свих врста опремљене или не	50 дин.
38	Простирке обичне, од длака осим козијих	24 дин.
39	Простирке памучне, без обзира на израду, белене, обојене или у боји уткане, или штампане	25 "

	Dénomination des marchandises	Droits de douane à percevoir par cent kilo gr.
19	Pekmez et Bolamatche de raisin	3 fr.
20	Légumes séchés	4 "
21	Anis	3 "
22	Citrons, oranges, oranges amers, cédrats et grenades	3 "
23	Olives salées ou en saumure, en barils, en paniers ou en sacs	4 "
24	Helva, rahat-locum et tahine	6 "
25	Gomme mastic et arabe	30 "
26	Câpres salées ou en saumure, en caques	8 "
27	Paprika a) non pilé b) pilé	7 " 20 "
28	Ecorces d'oranges, de citron et d'oranges amers, non sucrée, c'est-à-dire séchée à l'état naturel	6 "
29	Vallonnée, noix de galle, écorce de bois de chêne et de sapin	exempt
30	Graine jaune	exempt
31	Henné	5 fr.
32	a) Colle végétale en poudre b) Colle forte	5 " 10 "
33	Chanvre et lin, brut ou cardé	exempt
34	Cordes	10 fr.
35	Articles ordinaires de corderie, tels que sangles brides, etc.	20 "
36	Laine brute, peignée ou cardée	exempt
37	Tapis de laine de toute sorte, ajustés ou non	50 fr.
38	Tapis ordinaires en poils autres que chèvre	24 fr.
39	Tapis de coton sans distinction de fabrication, blanchis, teints ou tissés, en couleurs ou imprimés	25 "

	Наименовање предмета	Царинске таксе на сто кило- грама
40	Свила сирова или неу- предена и чауре сви- лених буба	слобод.
41	Празне округле кутије од обичног белог др- вета за алву и ра- хатлук	слобод.
42	Љокс	слобод.
43	I Намештај од меког дрвета, просто пре- мазан (па и са цве- ћем и другим шара- ма просто обојен), и само у свези са пле- тивом од просте сламе и оковима од гвозђа а) Сандуци од ме- каног дрвета б) Остали намештај	3·50 дин. 5 дин.
	II Дрвени намештај се- дефом ишаран	18 "
	III Дрвен намештај по- злаћен или бронзи- ран цео или делимиче	30 "
44	Опијум	45 "
45	Животињске длаке свих врста	слобод.
46	Сирове коже овчије, ја- гвеће, козије и ја- реће	слобод.
47	Водонично камење	2 дин.

	Dénomination des marchandises	Droits de donane à percevoir par cent kilo gr.
40	Soie brute ou grège et cocons de soie	exempt
41	Boîtes vides rondes en bois blanc ordinaire servant de récipient au halva et lokoum	exempt exempt
42	Coke	
43	I Meubles en bois tendre, simplement peints (même avec fleurs ou autres ornements en peinture ordinaire) et combinés seulement avec tresses de paille ordinaire et ferrures; a) bahuts, malles en bois tendre b) autres meubles	3·50 fr. 5 fr.
	II Meubles en bois in- crusté de nacre	18 "
	III Meubles en bois doré ou bronzé en tout ou en partie	30 "
44	Opium	45 "
45	Poils d'animaux de toute sorte	exempt
46	Peaux brutes de moutons, agneaux, chèvres et chevreaux	exempt
47	Meules de moulin	2 fr.

Закључни протокол.

У тренутку кад су приступали потпису трговинског уговора, закљученог на данашњи дан између Краљевине Србије и Отоманске Царевине, потписани пуномоћници учинили су ове резерве и изјаве, које ће сачињавати саставни део самог уговора.

1° Одредбе о наплаћивању обртне порезе на вредност робе увезене у Србију, онакве какве су у уговору аустро - српском ^{28. јуна} — 1892. год., _{9. августа} важиће и за робу турског порекла за све време трајања овог уговора.

2° Роба увезена у Србију не може се ни под каквим називом оптеретити таксама у корист државе или општина, осим царином, споредним таксама, које су чл. 7. предвиђене, порезом званом обртном и трошарином, која је допуштена само за трошаринске артикле.

3° Обртна пореза моћи ће се, као и до сада, наплаћивати док траје овај уговор, по исплати увозне таксе, и то највише 7% од вредности на црепађевине, а 1% од вредности на сировине.

Обртна пореза наплаћиваће се само на еспане, које увозе индустријалци или трговци.

4° Српска Влада постараће се, да се наплаћивање царине и обртне порезе врше одмах једно за другим, како би следствено роба могла што пре бити предата сопственику на слободно руковање.

Protocole final.

Au moment de procéder à la signature du Traité du Commerce conclu à la date de ce jour, entre le Royaume de Serbie et l'Empire Ottoman les Plénipotentiaires soussignés ont fait les réserves et déclarations suivantes qui auront à former partie intégrante du Traité même.

1° Les dispositions concernant la perception de l'*obrt* sur la valeur des marchandises importées en Serbie, telles qu'elles sont déterminées dans le Traité Austro-Serbe du ^{28 Juillet} 1892, _{9 Août} resteront en vigueur à l'égard des marchandises d'origine ottomane pendant la durée du présent Traité.

2° Les marchandises importées en Serbie ne pourront être grevées, sous quelque dénomination que ce soit, de taxes perçues au profit de l'Etat ou des Communes autres que des droits de douane, des taxes accessoires prévues par l'article 7, de l'impôt dit *obrt* et des taxes de consommation, lesquelles sont admises seulement pour les articles de consommation.

3° L'impôt de l'*obrt* pourra, comme par le passé, être perçu pendant la durée du présent Traité après l'acquiescement du droit d'importation, au taux maximum de 7% de la valeur des produits industriels et de 1% de la valeur des matières premières.

Toutefois, le paiement de l'*obrt* ne pourra être exigé que pour des marchandises qui sont importées par des industriels ou par des négociants.

4° Le Gouvernement Serbe prendra des mesures pour que la perception des droits de douane et la perception de l'*obrt* se suivent immédiatement et que, par conséquent, les marchandises puissent être mises sans retard à la libre disposition de la partie intéressée.

5° Трош рински предмети, на које ће се при увозу моћи наплаћивати трошаринске таксе, било за рачун државе, било за рачун општина, ови су: пића, јестива, храна за стоку, гориво и предмети за осветљење, као и материјал за грађевине. Сва друга роба неће се у Србији подвргавати наплати трошарине.

Ове таксе на речене трошаринске предмете, при увозу у Србију, моћи ће се наплаћивати и онда, кад се не производе у Србији. Али, ако се ови производи израђују у Србији, онда и они морају бити оптерећени равним унутарњим таксама.

6° Влада Краљевине Србије обвезује се, да неће за време трајања овог уговора повисити трошаринску таксу, и да неће давати домаћој производњи и фабрикацији нарочите олакшице, као што су: плаћање одсеком и т. д.

7° У појединим варошима или ужим рејонима могу се општинске трошаринске таксе наплаћивати на ове трошаринске предмете, увезене из иностранства: пића, јестива, храну за стоку, горива и материјал за осветљење, као и на материјал за грађевине, под условом, да слична роба, која се увози из других делова земље, као и слична роба, која се производи у кругу где је трошаринска такса установљена, буду оптерећене истим таксама.

8° Предње одредбе примењиваће се на турску робу само у случају, ако се и са провенијенцијама ма које друге државе исто тако поступа.

9° Прости шавови и поруби на покривачима, простиркама, завесама, марамама женским и осталим опремљеним предметима, неће утицати на царинење ткива и других материја.

10° Што се тиче увоза сировог грожда, државе уговорнице дужне су подносити у почетку сваке сезоне до-

5° Les articles de consommation sur lesquels des taxes de consommation pourront être prélevées à l'importation, soit pour le compte de l'Etat, soit pour celui des communes, sont les suivants: les boissons, les comestibles, les fourrages, les combustibles et les matières d'éclairage, ainsi que les matériaux de construction. Toutes les autres marchandises seront exemptes en Serbie du paiement des taxes de consommation.

La perception de ces taxes sur les dits articles de consommation à l'importation en Serbie, pourra s'effectuer, quand même ces articles n'y seraient pas produits. Si toutefois ces articles étaient produits en Serbie, ils devront être frappés de taxes internes équivalentes.

6° Le Gouvernement Royal de Serbie s'engage à ne pas augmenter, pendant la durée du présent Traité, le taux de la Troscharina actuellement perçue, à ne pas accorder à la production et à la fabrication indigène des faveurs spéciales telles qu'elles résultent de l'abonnement etc.

7° Dans certaines villes ou circonscriptions restreintes, des taxes de consommation communales pourront être prélevées sur les articles de consommation importés de l'étranger: boissons, comestibles, fourrages, combustibles et matériaux d'éclairage, ainsi que matériaux de construction, à condition que les marchandises similaires qui y sont importées des autres parties du pays, ainsi que les marchandises similaires qui sont produites dans le rayon où le droit d'accise est établi, soient frappés des mêmes taxes.

8° Les dispositions qui précèdent ne sont applicables aux marchandises ottomanes que dans le cas où les provenances de tout autre pays sont soumises au même traitement.

9° Les simples coutures et ourlets sur les couvertures, tapis, rideaux, fichus et autres articles ajustés sont indifférents au point de vue de la tarification des tissus et autres étoffes.

10° Pour ce qui est de l'importation du raisin frais, les Parties Contractantes sont tenues de certifier au

казе, да у пределима где рађа грожђе нема никакве филуксерне заразе. Тако ће се исто радити и при увозу поврћа и у опште расада.

11° Пошто се прописане формалности за увозну експедицију једном испуне у пограничној царинарници, *увозник ће бити ослобођен од свију других формалности за експедицију своје робе на место опредељења.*

27. маја (9. јуна) 1902. год.

С. Грујић с. р.

Теофик с. р.

commencement de chaque saison que les lieux de production de ce raisin sont entièrement indemnes de toute maladie phylloxérique. Il sera procédé de même pour l'importation de plantes potagères et en général pour les plants.

11° Les formalités prescrites pour les expéditions d'importation une fois remplies au bureau de douane frontitière, l'importateur sera dispensé de toutes autres formalités pour l'expédition de sa marchandise au lieu de destination.

Le vingt sept mai (neuf juin) mille neuf cent deux.

S. Grouitch m. p.

Tevfik m. p.

Индустријска исправа за путничке агенте.

Важи за годину
 Овим се тврди да, господин . . .
 води трговину (има
 фабрику) са под
 фирмом

служи трговачку кућу
 . . . као трговачки путник, и да
 ова кућа води трговину (има фабрику)
 са

Господин Н желећи да
 прибира поруке и купује робу за рачун
 поменуте фирме, као и за рачун
 ових фирма:

у { Краљевини Србији
 { Отоманској Царевини
 Сведочи се, осим тога, да је . . .
 . . . речена
 кућа платила
 у својој земљи шевре,
 прописане за вођење њихове трговине.

Ималац ове исправе овлашћен је
 да прима поруке и да купује робу,
 али искључиво путујући и само за
 рачун речене
 фирме.

Он може собом носити угледе (му-
 стре), али не робу. Примајући по-
 руке и купујући робу, дужан ће бити
 да то чини по прописима, који важе
 у свакој држави за путничке агенте
 најповлашћеније државе, и да буде
 увек снабдевен са легитимационом
 картом.

(Место, датум, потпис и печат вла-
 сти, која карту издаје).

(Лични опис, место становања и
 потпис путничког агента).

Carte de légitimation industrielle

pour voyageurs de commerce

Valable pour l'année
 Il est certifié par la présente, que
 le sieur
 fait le commerce (possède
 une fabrique) de
 sous la raison sociale

est au service de la maison de com-
 merce
 en qualité de voyageur de commerce
 et que cette maison fait le commerce
 (possède une fabrique) de

Le Sieur N désirant
 recueillir des commandes et faire des
 achats de marchandises pour le compte
 de la susdite raison sociale, ainsi que
 pour celui des raisons sociales sui-
 vantes:

dans { le Royaume de Serbie
 { l'Empire Ottoman
 Il est certifié, en outre, que
 . . . dite raison
 sociale acquitte,
 dans son (leur) pays, les droits régle-
 mentaires pour l'exercice de son (leur)
 commerce.

Le porteur de la présente Carte de
 légitimation est autorisé à recueillir
 des commandes et à faire des achats
 de marchandises, mais exclusivement
 en voyageant et seulement pour le
 compte de dite
 raison.

Il pourra porter avec lui des échan-
 tillons, mais non des marchandises.
 En recueillant des commandes et en
 faisant des achats, il aura à se con-
 former aux règlements en vigueur dans
 chaque Etat pour les voyageurs de
 commerce de la nation la plus favo-
 risée et il devra toujours être muni
 de la carte de légitimation.

(Endroit, date, signature et sceau
 de l'autorité qui délivre la carte).

(Signalement, domicile et signature
 du voyageur de commerce).

Скупштина је читање указа саслушала стојећи и при помену Краљева имена одазвала се бурним „Живео“.

Председник Риста Поповић. — Овај ћемо предлог упутити надлежном одбору.

Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду извештај финансиско-привредног одбора о државном зајму. Молим господина известиоца да прочита извештај.

Известилац већине Коста Стојановић прочита извештај већине привредно-финансиског одбора који гласи:

Народној Скупштини

Одбор привредно-финансијски проучио је поднети му *предлог закона о зајму*, па је нашао да се исти може примити ако се у њему учине ове измене и допуне:

I, У члану 1., у првом одељку његовом у трећем реду озго, после речи „страни“ треба додати „премч приложеним извештајима министра финансија“. Према томе тај одељак треба да гласи овако:

„Овлашћује се Краљевска Влада, да, за потпуну исплату свих привремених дугова у земљи и на страни, *према приложеним извештајима министра финансија*, може закључити емисиони зајам у номиналном износу од шездесет милијуна динара у злату“.

Тако исто на крају овога члана треба додати нов, пети, одељак, који гласи:

„Прилози под / и // извештаја министра финансија о привременим дуговима од 10. јули 1902. године, који иду уз овај закон, сматрају се као саставни делови овога закона“.

II, У члану 2., у другом одељку а у четвртом реду његовом, после речи „зајма“ треба додати: *„онда су оне дужне на захтев министра финансија повратити обвезнице пошто им се исплати привремена позајмица“*, а речи: „министар финансија има право да о року тражи повраћај обвезница, пошто најпре исплати целу привремену позајмицу“, које се налазе у четвртом, петом, шестом и седмом реду тог одељка, треба изоставити. Према томе, други одељак овога члана треба да гласи овако:

„Али ако финансијске прилике не допусте банкама уговорницама да до овога рока приступе извршењу јавнога уписа, нити да продаду најмање половину обвезница овога зајма, *онда су оне дужне на захтев министра финансија повратити обвезнице, пошто им се исплати привремена позајмица*, о којој је реч у члану 3. овога закона“.

III, У члану 3., у другом одељку његовом, место тачке којом је тај одељак завршен, треба ставити запету, па за тим додати: *„а по том платити неодложна дуговања у земљи.“* Према томе други одељак овога члана треба да гласи овако:

„Овом се позајмицом имају у првом реду ослободити заложени вишци прихода Самосталне Монополске Управе, *а по том платити неодложна државна дуговања у земљи“.*

IV, У члану 8. реч „евентуални,“ која се налази у четвртом реду његовом, треба изоставити. Према томе тај члан у целини гласиће овако:

„Самостална Монополска Управа стављаће Главној Државној Благајници на расположење, по измирењу годишњег ануитета овог зајма, чисти вишак прихода, који Главној Државној Благајници припада по закључку годишњих рачуна Самосталне Монополске Управе.“

V У члану 12. у првом реду његовом, после речи „зајма“ треба додати: „*који се односе једино на формалну (техничку) страну извршивања зајма, без икаквих других отежица и обавеза материјалне природе по државу.*“ Према томе цео овај члан треба да гласи овако:

„Остале ближе услове овога зајма, *који се односе једино на формалну (техничку) страну извршивања зајма, без икаквих других отежица и обавеза материјалне природе по државу,* утврдиће Краљевска Влада с банкама уговорницама“.

VI, У члану 13., у трећем реду његовог првог одељка, после речи „страни“ треба додати: „*према прилозима поменутим у члану 1. овог закона.*“ Речи „прошлој и,“ које се налазе у шестом реду првог одељка његовог, треба изоставити. Тако исто треба изоставити речи „а за тим,“ које се налазе у седмом реду тог одељка, на место запете која пред тим речима стоји ставити тачку и после ње наставити овако: „*што преко тога претекне употребиће се по претходном одобрењу Народног Представништва*“ Тако би први одељак овог члана у целини гласио овако:

„Овлашћује се Краљевска влада, да евентуални претек из овога зајма, по измирењу свих привремених дугова у земљи и на страни, *према прилозима поменутим у члану 1. овог закона,* и по исплати свих трошкова о којима је реч у овом закону, може употребити у првом реду на измирење евентуалног дефицита у текућој буџетској години. *Што преко тога претекне употребиће се по претходном одобрењу Народног Представништва* на корисне инвестиције“.

Изnoseћи пред Народну Скупштину овако своје мишљење о поднетом му предлогу закона о зајму, одбор привредно-финансиски скреће јој пажњу да би било потребно да Влада нађе начина да се за сваки случај обезбеди износ обвезница зајма, о којима говори члан 6. овога закона, на пример: полагањем у какву сигурну банку или на који други начин.

На све ове измене и допуне, које треба учинити у овом предлогу законском, пристао је и господин Министар Финансија.

Одбор моли Народну Скупштину да прими предлог закона о зајму са изведеним изменама и допунама.

За свог известиоца по овом законску предлогу одбор је одредио г. Косту Стојановића.

21. јула 1902. године
у Београду

Секретар одбора,
Настас Н. Петровић

Председник одбора,
Милић Радовановић

Чланови одбора:

Рад. Митровић

Вел. Карић

Свет. Карамарковић

Коста Стојановић

Т. Стајић

Јаков П. Чорбић (Одваја мишљење)

Љуб. М. Давидовић (Одваја мишљење)

Ј. Селић

Д-р Ж. Јашић.

Народном Представништву,

Преговори за закључење зајма ради исплате привремених дугова, који су у последње време вођени, завршени су и мени је част поднети Народном Представништву на решење предлог закона о зајму.

Народном Представништву познато је, колико је, ради повраћаја нашег финансијског става у нормалне прилике, потребна исплата привремених државних дугова, који необично тешко притискују буџет и његово правилно извршавање. Решеност садашње Краљевске Владе да дејствује одлучним мерама на уређивању наших финансијских прилика, истицала је на првоме месту потребу, да се привремено дуговање државно по могућности среди. Битни је услов да се државне финансије поправе и ред и правилност у газдовању државном заводу, постављање буџета на здраву основицу. А ово се све донде постићи не може, докле се не рашчисте привремене подужице, које ремете извршење те намере.

Стање, у којем је садашња Влада затекла финансије државне и државни кредит пре нешто јаче од године дана, није ни мало повољно било за потирање привремених подужица зајмом државним. У саобраћају и на страни и у земљи налазила се и онда, као ово сада, велика количина државних бонова, меница и заложених обавезница државних; обавезнице нашег конвертованог државног дуга још не беху све задобиле важну париску пијацу; наш државни буџет беше достигао висину коју је наша земља мучно могла поднети, — све је то чинило големе тешкоће извршењу владине намере да зајмом државним поскида терете што притискиваху наш финансијски живот.

Из поднесеног предлога закона о зајму могу се видети погодбе за закључење његово. Влада је, као што се види, закључила зајам од номиналних 60 милиона по курсу 80⁰/₀, каматом 5⁰/₀ и роком од 50 година, а на подлогу вишка прихода монополских. По одбитку свих трошкова емисионих, жупанса и жиговине, преостаће ефективних 45,600.000 динара или 76⁰/₀.

Једине две тачке у овоме предлогу, које могу захтевати објашњења, јесу рок за извршење зајма и одредба о тромесечном плаћању интереса.

С роком за извршење зајма тесно је везана обавеза Банака да пре овога извршења ставе држави на расположење 15 000.000 динара *ad par*, са 6⁰/₀, без икаквих других трошкова и одбитака. Баш због тога, што је ова позајмица с Банкама уговорена, и створена је могућност да се рок за извршење остави до 1. јуна 1903. односно до 1. децембра исте године ако би се до 1. јуна остварила само једна половина зајма. У опште се рокови за извршење зајмова, у првом реду, управљају по стању кредита државног и новчаних прилика, према чему се управља и расположење публице за куповину државних обавезница. У другом реду води се, при уговарању рока за извршење зајмова, рачун и о томе колике су и какве потребе што се без поговора, у најкраћем року, имају измирити. Краљевска Влада имајући на уму и једно и друго, нашла је да се сумом од 15 милијуна ефективних могу подмирити оне потребе, које не трне одлагања, а да се остале потребе могу подмирити и у року остављеноме за извршење целокупнога зајма.

Што се тиче плаћања тромесечног интереса, о томе се може рећи само толико, да то плаћање, код уговореног полагања месечнина, које Банке примају на текући рачун, не игра никакву улогу. Најважнији разлог који је Краљевску

Владу покренуо на приставак плаћања тромесечног интереса, јесте тај, што публика увек радије купује обавезнице по којима се у краћим роковима интерес плаћа.

Остале се погодбе за зајам саме собом препоручују. Међу њима не постоји ни једна погодба која би била неповољна по нас и која би нам наметала какве год тешке обавезе.

За саму одлуку Народнoг Представништва важно је, да се јасно обележи сума привремених дуговања државних која се зајмом има покрити. У том циљу част ми је Народном Представништву поднети у прилогу 1 и 2 преглед целокупног привременог дуговања констатованог на дан 1. маја ове год. Из тих прилога види се да привремено дуговање државно износи 34,588.055·89 динара.

Но у прегледима показана је као привремено дуговање сума од 180.639·26 динара у боновима који су издати на основу финансијског закона за ову годину. Међутим, та сума, по самој својој природи не може чинити привремени дуг, пошто се по правилу она има измити из буџетских прихода за 1902. год., а у колико би издавања за ту годину остала непокривена — то би сачињавало дефицит буџетски. Исто тако, показана је као привремени дуг и сума, која се има издати Министарству Војном на име дотације фондовима оружном и инвазијском за раније године. Али по моме нахођењу те суме не би требало исплатити из двојаких разлога: 1. што по чл. 34. зак. о држ. буџету, кредити по неизмиреним државним обавезама важе још и у идућој рачунској години, и по истеку друге рачунске године престају важити, према чему кредити на дотације — престали су важити пошто се датирају из година до 1898. закључно, и 2. што на случај да је и после тог времена остало што неисплаћено, надлежни министар потребне суме за то има узети у нов предрачун расхода. По томе — у колико су ови кредити остали неизмирени — имају се они узети у нов предрачун на који би се начин смањило привремено дуговање за 3,711.811·63. Што се тиче ангажованих кредита из 1901. имам да напоменем да су они стављени по тражењу дотичних министара, а још нису проверени у Министарству Финансија, према чему и та сума може да варира изнад или испод у прилогу означених сума, ма да то одступање не може бити знатно. Потребно је да напоменем и то, да се ни сва сума у 721.020·70 дин. која је у прилогу 1. показана као дуг Управе Дугова не може ставити на терет новог зајма, пошто се око 461.020·70 из те суме има да исплати левирањем неоштираних 4% обавезница конвертованог зајма од 1895. а само 120.000 дин. унутрашњег зајма од 1876. и један део неизмирених реквизиција из тог времена, око 140.000 дин., има да падне на терет зајма. По томе, привремено дуговање смањило би се још и са 461.020·70 динара. То би се могло рећи и за суму од 185.680 код дуговања Нар. Банци на залогу 4% обавезница.

Суми од 34.588.055·89, динара колико износи наш стварни привремени дуг, има се још додати сума од 2,106.000 динара колико је из редовних буџетских прихода за 1902. употребљено на исплату привремених дугова. Исплатом привремених дугова ранијих година из редовних прихода буџетских за 1902, који су међутим служили за покриће редовних буџетских издатака, створен је један дефицит у приходима на редовне потребе, и тај дефицит има се покрити сумама зајма, којима су и требала да буду исплаћена сва привремена дуговања. То је са свим природно и разумљиво и о овоме нису потребна никаква даља обја-

шњења. На тај начин сума привременог дуговања која се има покрити из зајма износи **36.748.055-89 динара.**

Нема сумње, да је потребно предвидети и покриће дефицита буџетског за 1902. г. као што се то и у предлогу закона предвиђа, пошто је, као што је познато Народном Представништву, буџет за поменуту годину састављен с дефицитом. За сада се још не може тачно утврдити величина тог дефицита. Свакојачко, с обзиром на начин утврђивања прихода буџетских за ову годину — не може се с разлогом узети, да ће у самој ствари дефицит бити онолики колики је предвиђен, но напротив, може се још сада с обзиром на приходе државне за прво полгође узети, да ће он бити мањи.

Но при свем том, у овом погледу за сада мора се поћи од те претпоставке, да ће тај дефицит изнети онолико, колико је предвиђен буџетом, а то је 2,417.153·24 дин., и још 728.014·21 динара, са колико је увећан буџет расхода за 1902. г. законодавним решењем о трошењу по буџету за 1901. у првој трећини ове године — што чини свега 3,145.167·45. Овим зајмом ослобођавају се они делови државних прихода, који су били ангажовани за исплату ранијих позајмица и плаћање интереса на летећи дуг. Анuitет новог зајма, пошто га лако Банке могу извршити још у овој години, по Финансијском Закону (чл. 3.) пада формално на терет буџета за 1902. и стварно на чист износ зајма, те се и та сума има да узме у рачун, а изнеће евентуално 1,500.000 динара, као дефицит за 1902. који има да падне на терет новог зајма. На тај начин може се рећи да ће дефицит, под претпоставком да се остварење буџета постигне онако како је предвиђено, изнети 4,645.167·45. Остатак зајма, у колико би га било, имао би се употребити на корисне инвестиције.

Питање о подлози зајма и изворима за плаћање анuitета, унапред је решено и расправљено. У колико ће пак новим анuitетским сумама бити отворено питање о средствима за покриће редовних потреба државних — то питање улази у решавање буџета и оно ће се решити са самим буџетом за идућу годину.

Завршујући овим свој извештај о предлогу закона о зајму и исплати привремених дугова — мени је част замолити Народно Представништво, да изволи усвојити поднети предлог о зајму и на тај начин пружити прву стварну могућност за санирање наших финансија. Ја ни за тренутак не сумњам, да ће важност тога задатка, који је у вези с питањем о зајму, допринети да Народно Представништво прихвати поднесени предлог са свом озбиљношћу и пажњом.

10. јула 1902 год.

у Београду.

Министар финансија,

Др. М. М. Поповић с. р.

**УКУПАН ПРЕГЛЕД
ЦЕЛОГ ПРИВРЕМЕНОГ ДРЖАВНОГ ДУГА
КОНСТАТОВАНОГ ЗА 1 МАЈ 1902 ГОД.**

А. Благајнички Записи :					
I.	<i>Издати по буџету и финансијском закону :</i>				
	1.) Од главнице :				
	а) до краја 1901 године дин. 5,495.160·42	5,675.799 68			
	б) у 1902. дин. 180.639·26	338.844 66		6,014.644 34	
	2) б) камате до 1 V-902 .				
II.	<i>Издатах за позајмице на основу решења Министар. Савета, са жиром Управе Држав. Монопола :</i>				
	1.) Београд. Кредит. Заводу . . дин. 2,500.000.— Ова је позајмица отплаћена . . дин. 400.000.— Остал . Дин. 2,100.000.—	2,100.000	—		
III.	<i>Издатах а конто новог зајма, по решењу Министарског Савета :</i>				
	1. Финанс Оријенталском Друштву у Паризу, за 2 позајмице, од по динара 1,000.000.—	2,000.000	—	2,000.000	—
IV.	<i>Издатах као подлога за привремене позајмице, по решењима Министра Финансија :</i>				
	1.) Београдској Задрузи 2 благ. записа од по динара 300.000.— свега динара 600.000.— за привремену позајмицу од	400.000	—		
	2.) Београд. Кредит. Заводу . . дин. 180.000.—	180.000	—	580.000	—
	Свега по Благајн. Записима	—	—	—	10,694.644 34
	Б. Залогe 4°/о обвезница :				
	1.) Народној Банци, на основу решења Министар. Савета на залогу 4°/о обвезница од 1895 год. а из резервних фондова Управе				
	За пренос				

Пренето . . .					
Држав. Монопола и Управе Фондова, за које им је дата супергаранција у Благ. Записима у вредности <i>дин.</i> 2,900.000.—, а добивено је позајмице <i>дин.</i> 1,500.000.— На ову суму камата до 1/VII-902 г! <i>дин.</i> 26.480'05		1,526.480	95	— —	1,526.480 95
В. Менице :					
1.) Београд. Кредит. Заводу по два меницама	750.000	—			
2.) Београд. Кредит. Заводу, по меници	120.000	—	870.000	—	
3.) Народ. Банци по меници	500.000	—			
4.) Народ. Банци по меници	200.000	—	700.000	—	
Свега по меницама	—	—	—	1,570.000 —	
Г. Залог:					
1.) Народној Банци:					
а.) На 716 обвезн. 4% конв. зајма 1895 г.	185.680	—			
б.) На Упутн. Упр. фонд. од дин. 358.090.—	180.700	—			
в.) На 300 обвез. Солск. Зајма од 1886 год.	112.500	—	478.880	—	
Д. Дотације Мин. војном					
1.) За оружни фонд од 1881—1898	1,675.624	31			
2.) За инвалидски фонд од 1887—1898	1,855.548	06	3,531.172	37	
	—	—	—	17,801.177 66	
Б. Отворени рачуни и депозити :					
1. Народној Банци, дотација посланств.	416.088	39			
2. Министар. Унутр. Дела посланств.	20.000	—			
3. Царинар. Београдској посланств.	180.000	—			
4. Управи Фондова посланств.	299.198	86			
5. Пошт. Телегр. одељењу посланств.	219.911	29			
За пренос					

	Пренето			17,801.177 66
6.	Аманетној Благајни Министарства Финансија	630.364 89		
7.	Томи и Арси Стајићима Враћа	20.132 —		
8.	Министарству Војном	51.018 42		
9.	Дирекцији Срп. Државн. Железница	13.377 97		
10.	Депозитним касама	6.900 —		
11.	Министру Народне При- вреде	18.986 28		
12.	Првостепеном Суду вар. Београда	50.637 59		
13.	Пограничној стражи	271 20		
14.	Кварту Савамалеском	42 75		
15.	Исидору Радовановићу Краљево	6.736 32		
16.	Генералу Черњајеву и поч. Митроу Михаилу	7.545 04		
17.	Министру Иностран. Дела	28.618 61		
18.	Униформисању царин. по- зорника	12.278 17		
19.	Наплаћене суме у 1883	99.476 29		
20.	Царинарници Доњо-Мила- новачкој	44 23		
21.	Депозитним касама окруж- них начелстава	717.127 37		2,798.755 67
	Е. Отворени рачуни по касеним међусобним односима			
1.	Управи Државних Моно- пола	2,360.267 99		2,360.267 99
	Ж. Утрошени депозити			
1.	Код Главне државне и окружне благајнице (за I/V. 1902)	2,598.692 92		2,598.692 92
	З. Управа Држав. Дугова			
1.	По разним зајмовима дин. 5,839.871·70 Отплаћено из левације опц. 19.000 обвезн. 4% од 1895 године динара 5,118.851·—	721.020 70		721.020 70
	Свега			26.279.914 94

10 јула 1902 год.
у Београду.

Књиговођа Глав. Држ. Благајнице
Мих. Ј. Живадиновић с. р.

Начелник Одељења
Глав. Држ. Благајнице
Драг. Д. Величковић с. р.

	Од 1. Јануара до 1. Јула 1902. год. исплаћено је привременог државног дуга из редовних државних прихода и то :			
1.	По позајмици код Мате Руса и Беча, од динара 6,300.000	700.000	—	
2.	По позајмици код Београдског Кредитног Завода од дин. 2,600.000—	400.000	—	
3.	По позајмици код Београдског Кредитног Завода од дин. 2,500.000—	400.000	—	
4.	По позајмици код Андрејевића и ком. по меници од	200.000	—	
5.	По позајмици код Прив. Народ. Банке по залози 720 обвезн. 4 ^о /о Конв. Зајма од 1895 год.	180.000	—	
6.	По позајмици код Управе Државних Монопола, на Благ. Запису Бр. 24	226.000	—	2,106.000 —

10. Јула 1902 год.
у Београду.

Књижевођа
Главне Државне Благајне,
Мих. Ј. Живадиновић.

ГЛАВНА ДРЖАВНА БЛАГАЈНИЦА

ПРЕГЛЕД
АНГАЖОВАНИХ КРЕДИТА ИЗ 1901. ГОДИНЕ
ПО ЧЛ. 34. ЗАКОНА О ДРЖАВ. БУЏЕТУ

ТЕК. БРОЈ	САДРЖАЈ	ПОСЕБНО ПО КРЕДИТИМА		СВЕГА		СВЕ СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	I По струци Министарства Правде						
	<i>а, За првостепене судове:</i>						
1.	На плату указног особља	84.646	70				
2.	На плату неуказног особља (практ.)	16.019	79				
3.	На плату послуге	9.353	13				
4.	На периодску повишицу плата	24.514	19				
5.	На огрев и све канцеларијске потребе	3.497	92				
6.	На издржавање притвореника	6.446	84	141.478	57		
	<i>б, За казнене заводе:</i>						
7.	На плату указног особља	942	—				
8.	На плату неуказног особља (настојника)	200	—				
9.	На плату послуге	2.466	72				
10.	На издржавање осуђеника	55.995	01	59.603	73		
	<i>в, За фонд за подизање казнених завода:</i>						
11.	Уштеда по буџет. партији за 1901. год. на издржавање судских притвореника	—	—	22.829	51	226.911	81
	II По струци Министарства Просвете и Црквених Послова						
12.	На плату председника и чланова духовних судова	2.925	79				
13.	На плату наставника стручних школа	7.930	40				
14.	На проширење учитељске школе у Јагодини	16.500	—				
15.	На плату наставника и додатак директора средњих школа	7.107	62				
16.	На додатак учитељима- цама по члану 61. закона о народним школама	24.050	—				
17.	На благодејање и лекове ђачке	1.200	—				
	За пренос						

ТЕК. БРОЈ	САДРЖАЈ	ПОСЕБНО ПО КРЕДИТИМА		СВЕГА		СВЕ СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето						
18.	На путне, подвозне и селидбене трошкове чиновника	2.408	05				
19.	На огрев и све канцеларијске трошкове	600	—				
20.	На зидање школа у Владини и Вел. Извору	6.200	—				
21.	На плату служитеља	240	—				
22.	На периодску повишицу плата судија духовн. судава и професора	1.329	72				
23.	На редовне, непредвиђене државне потребе	167	—	—	—	70.658	58
	III По струци Министарства Унутрашњих Дела						
	<i>а; Полиција:</i>						
24.	На плату чиновника Министарства	30.414	—				
25.	На плату секретара начелства	5.500	—				
26.	На плату писара начелства	1.500	—				
27.	На плату средских писара	32	31				
28.	На плату практиканата	10.000	—				
29.	На плату служитеља	8.000	—				
30.	На стални додатак по чл. 3. закона о трошковима Управних власти	5.000	—				
31.	На поверљиве полицијске потребе	50.000	—				
32.	На огрев и све канцеларијске потребе	3.000	—				
33.	На дијурну полицијских власти	10.560	—				
34.	На издржавање притвореника	2.000	—				
35.	На аванзовање чиновника	600	—	126.610	31		
	<i>б, Санитет:</i>						
36.	На плату санитет. особља Министарства	12.800	—				
37.	На плату особља хемџске лабораторије	5.653	80				
	За пренос						

ГРК. БРОЈ	САДРЖАЈ	ПОСЕБНО ПО КРЕДИТИМА		СВЕГА		СВЕ СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето						
38.	На награду чланова Глав- ног Санитетског Савета . .	1.640	—				
39.	На плату средских лекара	2.500	—				
40.	На периодске повишице плате лекара	747	20				
41.	На набавку књига и оста- лог материјала	410	—				
42.	На набавку ствари хемиј- ске лабораторије	160	—				
43.	На плату особља окруж- них и средских болница . .	469	32				
44.	На целокупно издржавање опште држ. болнице	22.493	10				
45.	На целокупно издржавање болнице за душев. болести	37.812	50				
46.	На целокупно издржавање крагујевачке болнице . . .	21.000	—				
47.	На кирије болнич. зграда	5.000	—				
48.	На целокупно издржавање окружних и средских бол- ница	40.000	—				
49.	На лечење и сузбијање сифилиса	20.000	—				
50.	На набавку бањских по- треба	5.000	—				
51.	На дијурне и таксе ле- карске	12.000	—				
52.	На оправку и доправку болница	13.000	—				
53.	На ванредне државне по- требе, а за претходне мере за сузбијање куге	52.384	25	253.870	17	380.480	48
	IV По струци Министар- ства финансија						
54.	На извршење закона о др- жавним благајницама . . .	15.983	50				
55.	На ванредне држ. потре- бе, а за оправку државних здања на буковичкој кисе- лој води	5.419	18			21.402	68
	За пренос						

ТЕК. БРОЈ	САДРЖАЈ	ПОСЕБНО ПО КРЕДИТИМА		СВЕГА		СВЕ СВЕГА	
		ДИНАРА	п.	ДИНАРА	п.	ДИНАРА	п.
	Пренето . . .						
	V По струци Министарства војног						
56.	На плате и додатке . .	2,119.537	90				
57.	На економне трошкове .	2,320.318	34				
58.	На артиљеријске трошкове	16.885	30				
59.	На инжењерске трошкове	158.154	02				
60.	На санитетске трошкове	99.356	72				
61.	На особене трошкове .	481.695	93				
62.	На трошкове гл. ђенерал-штаба	50.250	—				
63.	На штампарске радионице	114.972	03				
64.	На Војну Академију . . .	40.320	—				
65.	На жандармерију	188.296	31				
66.	На граничну трупу	150.290	50				
67.	На дотацију инвалидском фонду	345.594	70				
68.	На дотацију оружном фонду	368.259	67				
69.	На додацију оружном фонду из државног приреза 75 ⁶ / ₀ а по законодавном решењу, од 10. јула 1897. године	440.893	84	6,894.825	26	6,894.825	26
	VI По струци Министарства грађевина						
	<i>а. Министарство :</i>						
70.	Претешка апанажа почив. Краља Милана из 1901. а за подизање Његовог споменика	169.653	50				
71.	На грађевине на суву и води	167.471	—	337.124	50		
	<i>б. Поштанско-телеграфско одељење :</i>						
72.	На набавку сандучића за писма, кеса, корпи и т. д. (буџет. парт. III. бр. 3). .	6.813	75				
73.	На исплату закупа преноса поштанског пошњања (буџ. парт. III. бр. 5). . .	13.781	31				
	За пренос . . .						

ТЕК. БРОЈ	САДРЖАЈ	ПОСЕБНО ПО КРЕДИТИМА		СВЕГА		СВЕ СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето . . .						
74.	На подизање нових, премештање, измењивање и одржавање старих телеграф. и телефон. линија и т. д. (буџ. парт. III бр. 6.)	99.422	26				
75.	На плаћање страним поштанско-телеграф. управама по обрачунима (буџ. парт. III. бр. 8.)	107.206	90	227.224	22	564.348	72
	VII По струци Министарства Народне Привреде						
76.	На огрев и све канцелар. трошк.	2.748	81				
77.	На путне, подвозне и селдбене трошк.	3.011	22				
78.	На извршење пољопривредних закона	8.803	92				
79.	На оснивање државн. сточар. завода и експропријацију земљишта	15.000	—				
80.	На отварање и издржавање практич. пољопривредн. школа и курсева	7.760	—				
81.	На трошкове сточног кагастра 7. извозних станица	10.000	—				
82.	На издржавање Међународног биро-а за заштиту индустријске својине	2.000	—				
83.	На издржавање основн. занат. трговинске вечерње и недељно-празнич. школе	5.000	—				
84.	На комисије за ограничавање шума	25.000	—				
85.	На штампање статистич. публикација	9.833	70				
86.	На сређивање и штампање статистичких података	1.723	62				
87.	На рударска и геолошка испитивања	3.132	07				
88.	На трошкове рударског музеја, хемијске лабораторије	949	66				
	За пренос . . .						

ТЕК. БРОЈ	САДРЖАЈ	ПОСЕБНО ПО КРЕДИТИМА		СВЕГА		СВЕ СВЕГА	
		ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.	ДИНАРА	П.
	Пренето . . .						
89.	На плату особља и послуге ткачке школе у Лесковцу и друге потребе	7.666	67				
90.	На плату особља и друге потребе ратарске школе	13.135	03				
91.	На плату особља и друге потребе Винодељско-воћар. школе	18.698	81				
92.	На плату служитеља Управе подринских рудника	12.575	19				
93.	На издржавање установљених расадника америчке лозе	2.474	92	149.513	42	149.513	42
	Свега					8,308.140	95

Примедба: У овај преглед унети су ангажовани кредити онако, како су их поједина Министарства пријавила, али право њихово стање, као и право стање за ангажов. кредите Министарства Финансија, показаће се Завршним Држ. Рачуном за 1901. годину.

10. Јула 1902 год.
у Београду.

Извео
Контролор Главне држ. благајнице
Лаза С. Николић

Начелник Одељења Главне
државне благајнице,
Д. Д. Величковић.

Председник Риста Поповић. — Изволите чути одвојено мишљење одборске маџине.

Известилац маџине Љуба Давидовић прочита мишљење одборске маџине, које гласи:

Народној Скупштини

Проучили смо поднесени предлог закона о зајму и част нам је поднети Народној Скупштини о томе своје

Одвојено мишљење

Погодбе под којима се тражи зајам за нашу отаџбину и сувише су тешке. Има их и таквих које су теже од погодаба у законском пројекту о зајму који је био пред овом истом Народној Скупштином у прошлој сесији и који је она патриотски и сасвим разложно одбацила. Уздржавајући се од детаљног набра-

јаба свих тешких погодаба напомињемо само неке са којих треба одбацити по несени предлог о зајму. Тако:

1. Није побројано којим редом и које летеће дугове треба исплатити из овога зајма. На доказивање умесности овога захтева сматрамо да није потребно утвршити и једну реч;

2. Време за извршење овога зајма је и сувише дуго. Оно се продужује на годину и по, ма да нема поуздана јемства да ће се зајам и у том дугом времену реализовати;

3. За позајмицу од 15,000.000 динара дају се као залога све обвезнице новог зајма у износу од 60,000.000. Колико тиме ризикује наша отаџбина то је очигледно. Ми се бојимо тешких и онаких резултата ка ве је већ једном имала Србија са Карлсбадским аранжманом и Бонтуом, чиме је општењена са неколико десетина милиона;

4. Поред гаранције које групе имају у незаложелим монополским приходима оне траже још и хипотеку на наше железнице. Ова тешка погодба, која је у самој ствари била главна побуда за одбацавање прошлог законског пројекта о зајму, остала је и овде. Ограничавање њезино на 10 година илузорно је. Она ће трајати пуних 50 година. Ово ћемо рачунски доказати;

5. За опорављање наше финансиске снаге потребно је правилно буџетирање. Да се то обезбеди, да се земља сачува огромних, ванредних и прекорачених кредита, којима се обилато служи и данашња влада, неопходно је потребно било да је влада већ добила санкцију закона о државном буџету, који је Народно Представништво у оба дома тако радо прихватило. Без тога сматрамо да путем зајма ни паре не треба унети у државне касе.

Због ових тешких погодаба у поднесеном предлогу, и због тога што су потписати начелно противни давању овлашћења влади под којим погодбама може закључити зајам противни су у начелу и овом законском предлогу.

Известилац је Љуб. М. Давидовић, члан одбора.

20. јула 1902. године

у Београду.

Народни Посланици:

Љуб. М. Давидовић.

Јаков М. Чорбић.

Председник Риста Поповић. — Настаје претрес по овом извештају. Има реч г. Ђока Брачинац.

Ђока Брачинац. — Господо, питање које је данас на дневном реду и о коме има Скупштина да решава, врло је важно. То је питање где се доноси једно решење да се Србија и српски народ оптерети са 60,000.000 динара у року од 50 година. Ја мислим да сваки и сланик са свога места треба да да своје мишљење за или против: треба ли још задуживати Србију или треба стати једанпут на пут томе задуживању и поправљати наше финансиско стање како то интереси Србије и Српства налажу. Ја, господо, нећу да се упуштам у разматрања извештаја одборске већине и мањине, јер се они битно не разликују. И скупштинска већина износи да је овај предлог наметан, да треба да се задужујемо, и да је овај предлог врло користан, и да Скупштина треба да

га прими. Тако исто и одборска мањина изнела је своје разлоге у своје одвојеном мишљењу и она, види се, да пристаје да треба земља да се задужује. (*Сима Караџић*: То није истина). Само што каже да нису услови повољни, као и они који су били прошле сесије. Ја ћу се само зауставити, да ли ми треба и да ли умемо још на овакој нашој растројености финансиској и сиротињи нашег земљорадничког народа да и даље оптерећавамо народ дуговима; да ли смемо још оптерећавати државни буџет. Ми, господо, овим задужењем товаримо државни буџет са још 3 милијона и 2 стотине хиљада дин. Ви се добро сећате да смо прошле године донели овде буџет у коме је дефицит преко два и по милијона динара. (Чује се: Више од 8 милијона), а ја мислим да ће бити и више од 5 милијона. Кад додамо ова 3 милијона, онда имамо дефицит у буџету од 8 милијона. Питам вас, господо, од куд ћемо попунити тај дефицит?

Ми не можемо ништа више да ударамо на наш народ, на сељаке. Ја ћу вам навести један жалостан пример.

У моме срезу ражањском, у томе земљорадничком срезу, било је преко 200 продаја, и људи су остали без свога непокретнога имања, да би се наплатила државна пореза.

Народно Представништво је донело у прошлом сазиву закон о буџету, да би се једном стало на пут прекораченим, накнадним кредитима.

Ви се сећате да смо ми у прошлој сесији одобрили преко пет милиона прекорачених кредита. Тај закон о буџету стао је на пут даљем прекорачивању кредита, јер по томе закону влада не може прекорачивати кредите без одобрења Народног Представништва.

Тај закон није добио санкцију и ако су га оба дома усвојила.

Ви се добро сећате да у буџету није одређена ни једна сумица на авансмане у овој 1902. години.

Шта видимо. Нема готово броја „Српских Новина“ а да не изађе по какав указ, којим се неко аванзује и даје му се већа плата. Шта више један ђак који је пре 10 месеци свршио школу и напустио скамију, дотерао је до близу 4000 динара плате. Можемо ли се ми и даље задуживати да награђујемо само поједине људе. Ја мислим да с тим један пут треба стати.

Ми се, господо, не задужујемо да помогнемо пољопривреду, ми се не задужујемо да потпомогнемо трговину. Ми се задужујемо да то поједемо. (*Милосав Радојковић*: И попијемо).

Ја господо, нећу да натурам никоме своје мишљење, али ја сам одсудно противан сваком даљем задуживању и гласаћу против овога предлога.

Милош Ђосић — После два месеца ево другог предлога о зајму, с том разликом, што је онај први предлог поднео г. Милован Миловановић, а овај је предлог поднео садањи министар финансија г. Мика Поповић.

Овај је предлог о зајму у неколико бољи од првог предлога у погледу курса, али ја тај бољитак не приписујем министру финансија већ самом Народном Представништву, које је онако одлучно казало странцима да ми не морамо примити онакав зајам какав нам они нуде.

Услед тога ми смо сад добили бољу понуду за зајам.

Пре но што бих прешао на сам предлог о зајму хоћу да изнесем своје начелно гледиште у погледу задуживања Србије.

Као што вам је, господо, познато ми дугујемо пола милијарде динара осем онога што смо већ платити до сада. Од овога је утрошено на наше државне инвестиције: на грађење железница и на ратне трошкове око сто педесет милиона динара, а све остало ми смо утрошили на измирење буџетских дефицита и на оно што ми још не можемо и знати. И ја мислим, господо, да ако Скупштина буде срећна да дочека извештај парламентарног одбора, ми ћемо се ближе упознати с нашим зајмовима, упознаћемо се како су вршена задуживања и исплаћивања.

Ја мислим да ми пре свега треба да одлучимо, да ли можемо с овим зајмом поправити наше финансиско стање или не. Ја мислим да ми пре свега треба да имамо на уму, чиме ћемо поунити наше дефиците у буџету, и да ли ћемо моћи један пут стати на пут даљем задуживању, па ако то може да буде онда да једногласно примимо овај зајам, те да бар више овако финансиски не кубуримо. Ми ћемо идуће године имати осам милиона динара дефицита, сад имамо пет до шест милиона динара дефицита, и кад томе додамо на овај зајам ануитет, имаћемо осам милиона динара дефицита.

Сад је питање: или ћемо штедњом поправити своје финансијско стање и буџет довести у равнотежу, или ћемо то учинити новим изворима, новим приходима и наметима на народ у виду приреза и нових монопола.

Влада нам није казала своје мишљење, на какав начин мисли да доведе буџет у равнотежу. Ако хоће да доведе буџет у равнотежу новим приходима онда ћемо тиме ударити смртни колац нашем народном развитуку.

Наш је народ оптерећен више но и један други народ у Европи.

Ја сам се разговарао са многим људима, који су студирали систем дажбина у свима европским државама, и сви су ме уверавали да ниједан народ у Европи није тако оптерећен као српски народ.

Јер наш народ сем тога што плаћа порезе и разне прирезе, он и кулучи, а ти кулучи износе толико колико и прирези. Он једну трећину дана радних утроши идући на општинске послове, да кулучи држави и на војна вежбања, а остало време остаје му да заради, да плати порезу и све остало. Ја мислим господо, да треба да испитујемо узроке народне патње као и народног благостања, па да видимо да ли треба да се и даље задужујемо.

Погледајмо на регрутоване младиће за стални кадар, па ћемо видети како број неспособних показује једну жалосну слику. Док 1900. године износи број привремено — неспособних младића 4050; следеће године 1901. тај број подиже се на 6.471. Томе је узрок: што наше матере хране децу зељем и кукурузним лобом а немају чиме да их омрсе.

Ми смо нашу расу дотле дотерали да се не распознаје тип Србина. Лепо је о томе професор Батут писао у књизи „како се наш народ рани“, и изнео жалосно стање његово. Али он то приписује незнању народном а не немаштини, а ја велим да је то због немаштине. Води се рачуна колико се извезу јаја, пилића и остале стоке на страну а не води се рачуна, колико се оставља стоке и хране у земљи, за животне намирнице.

Узмите, господо, како је изгледало оружје и одело наших старих, а узмите па погледајте какво је садашње, па ћете видети да је грдна разлика у физичкој снази народа. (Чује се: Оно је било одело наших војвода.) Данас је стање у нашем народу, господо, тако да ми не смемо више мислити да народ још товаримо, јер је стање у народу тако, да не може горе бити, и да ми треба да тра-

жимо начина да то стање побољшамо. А да ли ћемо ми, господо, моћи да штедим? — У то не верујем. Ми смо и прошле Скупштине мислили на штедњу. Наш буџетски одбор радио је пет и по месеци, па шта је урадио? — Уштедио је свега милион и по динара а ми смо дали влади буџет колики је и пре био: дакле на њен захтев повећали га. Ви знате, господо, да смо ми донели закон о буџету, по коме се влади везују руке да она не може да троши како она хоће, и шта смо видели, шта је било са тим законом? Видели смо да он још није потврђен. Према томе види се да влади није намерна да штеди. Шта више видео сам у штампи да је г. Министар Финансија са једним расписом укинуо комисије за класификацију земљишта у намери да ће он пронаћи други начин класирања земљишта и разреза порезе на земљу, како ће народу да олакша плаћање пореза на земљу.

Ја мислим, господо, да он према данашњем закону о порези није могао то да учини, а већ што се тиче његовога начина, правичнијег разреза, ми већ знамо како ће он то учинити и ја се том не радујем.

Сад да пређем на сам овај законски предлог, да видимо, да ли нама треба тај зајам, и да ли ће он донети какве користи нашим финансијама. Држава по овом предлогу законском има да добије петнаест милиона динара и ништа више. По њему ће наша држава остатак добити кад то буду те поверилачке групе хтеле, а оне ће пристати да нам даду само онда ако ми будемо пристали да нам продаду наше обвезнице пошто-зашто. Оне нама за сад дају свега петнаест милиона динара а остатак нам неће ни дати, и ако ми не могамо да им вратимо тих петнаест милиона динара, што је више него сигурно, ми ћемо им онда дати наше обвезнице пошто-зашто. Као што видите, и овај је зајам онакав исти као што је и Вукашин закључивао зајмове, па ми сада пристајемо да се наше обвезнице, које је још Вукашин заложно, продају са врло нижим курсом, само да дођемо до новца.

У члану првом овог предлога каже се:

„Краљевска влада прима на се обвезу да предузме потребне кораке ради задобијања званичне коте овога зајма на страним берзама, које одреде банке уговорнице“. — То значи, господо, ако би ми могли да успемо да продајемо наше обвезнице у Паризу, ми то нећемо моћи учинити ако на то не пристану банке уговорнице, већ ће нас терати на берлинску или друге неповољније новчане пијаце. У том случају ми морамо наше обвезнице продавати њима или тамо где нам оне одреде. Из тога се види намера банака да оне хоће да се користе нашим финансијским неприликама, а не да хоће да нам помогну.

Што се тиче ове залог наших железница, каже се да ће она трајати само 10 година, ако у то време по исплати свих анuitета буде вишак монополских прихода бар 2,500.000 динара. Али, господо, знамо да за 10 година то не може бити, и да ми за то време не можемо оно извршити што се овим законом тражи, и онда та залога остаје за 50 година.

Стога ја мислим да овакав предлог законски и оволики зајам од 15,000.000 неће земљи донети користи, и њиме се неће моћи поправити рђаво финансиско стање и зато га треба одбацити.

Међутим, ми треба ово да урадимо: Прво да се влада постара да се закон о буџету најпре санкционише; друго да се буџет доведе бар у приближну равнотежу за ову годину; и треће да се већ једном пође путем штедње у државном финансирању.

А кад све то будемо урадили, верујте, да ћемо наћи бољи зајам од овог, као што смо сад нашли бољи од оног, који смо раније одбацили.

Чујем, где се каже: Ако одбацимо овај зајам, какве ће бити последице? Пропашће, веле пензионари, пропашће лиферанти и т. д. Пропашће — па које томе крив?

Пензионари су били чиновници и они су земљу довели у овакво стање; а лиферанти су стекли своја богатства државним лиферицијама. Па нека и они трпе. Јер кад град потуче сељака, он иде скрштених руку и нема шта да једе, црква од глади, па нека и лиферанти, и пензионари и чиновници мало трпе, јер су они ову земљу довели у овако незгодно стање, а не народ који све плаћа што му се тражи.

Гласају против зајма.

Јаков Чорбић — Господо посланици, после двомесечне паузе нашег скупштинског рада, ево нас опет овде, где нам се јавља немно друг државни дуг, који су пре три месеца једнодушно и Народна Скупштина и одбор финансиско-привредни одбацили као некорисан и штетан по земљу.

Побуде, које су тада руководиле и одбор финансиско-привредни и Народну Скупштину, да онакав предлог о зајму одбаце, примљене су као здраве мисли Народне Скупштине, која је том приликом била задахнута идејом да се једном у овој земљи правилно финансирање отпочне и да се, у колико је могуће, отпочне правилно буџетирање — да се у опште наше финансије среде, и да се на тај начин покаже: да у овој земљи треба престати са задуживањем, све дотле док се једном не нађе влада у Србији, која ће поћи другим путем, а не путем расникућства.

Па шта видимо, господо, сада, после два месеца нашег растанка. Видимо да се пред Народном Скупштином износи истоветни законски предлог о зајму, као што је био и онај пређашњи Др. Миловановића, само са извесним изменама у стилизацији, — а има међу тим и извесних ствари, у којима је овај предлог још гори од онога пређашњег.

Као члан одбора финансиско-привредног имао сам прилике да чујем и мишљење одборске већине о овом зајму, али ме оно није могло уверити о корисности и пробитачности његовој, те сам ја с тога и одвојио своје мишљење о њему, пошто сам дошао до уверења, да никакве користи или бољих услова немамо од овога предложенога зајма, као што не бисмо имали ни од онога који је раније био пред нама на решавању. Кад већ напомињем да овај зајам има и неких тачака које су у овом предлогу горе, или сличне пређашњим, ја ћу прво поменути ону, која говори о хипотеци на железнице за које се каже да ће трајати само 10 година, ако би ми имали и показали у буџету вишак од 2—3 милиона динара годишње у току од 10 година. Али, господо, ви сви знате да је апсолутно немогуће да ми тај вишак покажемо, а кад га не покажемо, то онда у ствари значи, да ће и ова хипотека остати у ствари за свих 50 година, а давати интабулацију на српске железнице за 50 година, то је и опасно и стидно, и тај је разлог највише диктовао да се прошли зајам одбаци; па не разумем од куд сад да је то добро и да га одборска већина препоручује Скупштини. Између ова 2 предлога о једном предмету има разлике и у томе, што је боља страна овог предлога у томе, што се по овом предлогу неће визирати државни бонови од стране Монополске Управе, и ту страну сматрам за

моралну добит Србије. Али, поред ове добре стране овога зајма, има друга једна, која је као гора и претежнија од ове добре, а то је: шт. је у овом предлогу казано да ће се унис извршити за 1¹/₂ годину дана.

То је, господо, ни више ни мање него да се Србији због ових 15 милиона динара, које ће примити одмах, везују руке да не може никуд више коракнути, пошто за ових 15 милиона залаже све оно што јој је још остало не заложено.

Све ово, што сам навео, показује, господо, да смо ми онај зајам онда одбили тек онако, да се само каже да је одбачен а не из важних разлога — пошто сада овај гори зајам хоћете да примите само из тог разлога: што велите, е сад је баш потребан. Ја, господо, за ова 2 месеца, од како смо се растали, нисам могао да увидим апсолутно никакве праве, тако крупне, тако стварне државне потребе, да би требало овај зајам одобрити; на против, имам уверења да га треба одбацити, јер је у свом постанку сличан евима нашим досадашњим задуживањима, од којих смо имали само штете и моралне и материјалне а никад и никакве користи. Онај ко загледа у нашу прошлост за ових 20 година и све погрешке које су биле последица материјалне куражи, којој су подлога увек били радикална странка, знаће да је овако, па се бојим да ће то и овога пута бити, а тим пре што држим да влада није учинила апсолутно ни један корак у штедњи у нашим финансијама. Напротив као што су већ г.г. предговорници напоменули код данашње владе нема ни једног броја „Српских Новина“ да се не аванзују чиновници, и из једног у друго место удаљено не премештају, по потреби службе. Сем тога администрација се проширује а чиновништво се умножава. То није газдовање! То није чување! Ако тим путем пођемо неће нам помоћи ни ових шесет, ни сто, ни сто педесет милиона. Ми ћемо с године на годину упропалити све што добијемо, док српски народ ни о чим не оставимо, а то не смеду дозволити бар они људи, које је народ за своје посланике бирао. Пошто има већи број пријављених говорника, који ће бити исцрпни по овом предлогу, ја нећу даље да говорим. Сматрајући да земљи чиним добро, гласаћу против.

Светислав Симић — Пред нама је: биља једно одвећ важно питање, може бити важније од свију осталих која смо имали да расправљамо, не у овом, него у прошлом нашем сазиву. Штета је грдно велика за наш јавни живот, што наша Народна Скупштина, што посланици немају где да нађу — кад је на дневном реду једно овако крупно питање — тачна и потпуна обавештења о питањима о којима имају да дају свој глас. Наша штампа не врши у том погледу своју дужност онако како би то требало. У другом свету, кад је реч у Скупштини о тако крупном питању, онај који није о њему обавештен као што треба — а од нас се не може очекивати да еви будемо и добри финансијери, и да знамо све што треба — може у таквим случајевима наћи, било у новинама, било у брошурама или часописима, пуно стручних обавештења која су вам потребна да можете формирати о њему своје мишљење, без икаква унапред створена убеђења, него просто по томе како сами цените потребе данога времена. У последње доба кроз штампу се само диже глас: *нећемо зајам*, а на другој страни чујете чаршију: *аман, дајте зајам; пропаде земља!* Једни вичу за зајам не наводећи за то разлоге; други су против зајма не изnoseћи за своје мишљење довољно јаке потврде. Свакако знак једнога нездравог стања

у коме је народним представницима врло тешко да се оријентирају, како би требало да подесе своје држање како то захтевају прави интереси отаџбине.

У вези је с овом и друга једна појава: има људи који ово питање о зајму, и ако се њиме хоће да покрију летећи дугови, једна мора која притискује државне наше финансије, кочи цео државни живот, сматрају као питање искључиво политичко, на коме мисле да треба обарати владу; с друге опет стране видите људе који и из свих политичких разлога мисле да треба гласати за зајам, ма какав он био, само да одрже владу. Међутим ни једни ни други немају право, јер питање о оваквом зајму није партијско — политичко, него искључиво финансијско питање, за које су везани најважнији државни интереси, те га, као такво, и треба расправљати искључиво са гледишта виших интереса наше отаџбине. Г. Брачинац нас је, поводом овога зајма, с правим патриотским болом и као добар српски домаћин поставио пред неколика питања: смемо ли, вели, и даље ударати нове намете? Треба ли да правимо *нове* дугове и зајмове?

Ја бих без устегања одговорио на ова питања са „не смемо“, и „не треба“, кад ме од тога не би задржавало нешто што је г. Брачинац предвидео. Загледамо ли дубље у саму ствар, биће нам јасно да ми не правимо овим нов зајам; зајам већ постоји просто с тога што ми већ дугујемо, и сад хоћемо те подужице са кратким роковима, тешким погодбама, које, поред бонова, оптерећавају наш редовни буџет, да претворимо у један зајам са дужим роком и лакшим погодбама за исплату, како бисмо исплатили оно што дугујемо и олакшали редован буџет. Не правимо дакле нов зајам, него зајам којим треба да исплатимо ово што већ дугујемо. Ово питање о зајму ја не сматрам као питање искључиво партијско-политичко, на коме треба крхати владу или утврђивати владу. За мене је ово питање чисто финансијско; ја бих желео да гледам на њега као на питање државне потребе; хоћу с тога да га оцењујем једино са гледишта наших државних интереса. Да је среће, сама је влада требала у том погледу да нам предбачи. Кад је, пре неколико дана, поводом „председничког питања“, влада нашла да треба оставком да постави питање о поверењу, она је то могла извести на начин како је, у сличној прилици, поступило у Француској Жил Фери.

Пред Скупштином је било овако исто на решењу питање о колонијалној политици Француске. Жил Фери је осетио да се посланици, који су подржавали његов кабинет, колебају својим оценама у овом питању, па је с тога да би их олакшао положај и питању обезбедио решење, које ће бити чист израз скупштинекога расположења, изишао пред народне представнике са изјавом, како осећа да не ужива довољно поверење своје већине, а међутим држава стоји пред једним питањем капиталне важности, те с тога даје оставку, задржавајући управу државних послова, док се не реши то питање.

Таквом је својом изјавом учинио то, да је једном крупном *државном* питању одузео политичко-партијски карактер и одрешио је руке својим присталицама, да на њ гледају искључиво са гледишта државних интереса.

Исто је тако могла поступити и наша влада, кад је већ мимо парламентарни ред у другом свету, сматрала да на председничком питању треба да положи оставку, и ми бисмо стајали данас пред питањем о зајму, као пред питањем чисто финансијским, па бисмо га према томе и оцењивали са гледишта виших државних интереса.

Влада није учинила оно што је требала учинити у такој прилици, и због тога је и сама дала маха да се и о овом питању о зајму говори онако као што сам мало час напоменуо. Према томе за нас, који хоћемо да гледамо на ово питање не са гледишта партијско-политичког, но са гледишта искључиво државних интереса, ситуација је прилично мучна, јер не можемо у штампи ни иначе, да нађемо о њему довољно и тачних обавештења. Сваки који хоће да има правилно мишљење о овом питању, упућен је да тражи обавештења по књигама да би колико толико одговорио својој савести, а да се не огрени ни о интересе државне.

Кад је, у прошлом сазиву, била реч у априлу о зајму, ја сам се уздржао од гласања с мотивацијом, у којој сам изјавио: прво, да је, по мом мишљењу зајам *неопходан* према финансијским приликама у којима се данас налази наша земља; друго, да је зајам први *неизбежан* корак за санирање наших финансија.

Мени се чини да се варају сви они који мисле да можемо проћи без зајма. Зајам је неизбежан, и сва је ствар у томе, да до тога зајма треба доћи правилним путем и под повољним погодбама. Пре но што се приступи закључењу зајма треба у земљи урадити све што ће моћи да учврсти унутрашњу ситуацију и да држави тим путем појача кредит на страни, те да би се могло доћи до бољег зајма. Ово што се говори: „нећемо нов зајам, не треба нам зајам“, ја то све сматрам као лепе реченице, којима се свету само баца прах у очи, да се не би видела права истина. Мени изгледа да се нема довољно храбрости, да се отворено погледа истини у очи и да се изнесе оно што у даном моменту захтевају интереси земаљски.

Полазећи са гледишта да је зајам једна државна потреба, да је он, као такав, неопходан и неизбежан као први корак за сређивање наших финансија, ја сам морао, проучавајући овај зајам, да обратим пажњу на три ствари: прво, да га упоредим, овакав какав је, са зајмовима раније закључиваним за покриће дефицита; друго да га упоређујем са зајмом, који је закључила суседна нам Кнежевина Бугарска баш ових дана; и треће да га упоредим са зајмом који је закључио г. Миловановић пре два месеца, а који сте ви одбили. Допустите ми да вам покажем резултате поређења овога зајма са ранијим зајмовима, којима је такође била сврха уништење дефицита и покриће летећих дугова.

Први наш зајам, закључен за покриће летећих дугова под релативно повољним погодбама, био је онај лутријски зајам од 1881. год. Како овај зајам није био ни потпуно реализован ни употребљен на оно ради чега је и узет, закључен је 1884. год. нов зајам, познат под именом „Златна рента“, у суми од 40,000.000 динара са курсом $61\frac{1}{2}\%$ са интересом $5\frac{0}{10}$ за 71 годину. И ако су оване зајму биле сигурне гаранције, приходи од такса, установљена је први пут специјална каса за њихово примање под контролом представника банкинних. Ни овај зајам није био потпуно реализован, држава је добила само $12\frac{1}{2}$ милиона динара. А то је било, господо, у доба, кад нам земља још није била оптерећена овако као данас.

За овим је, три године доцније, дошао опет нов зајам, „Златна $5\frac{0}{10}$ рента на залог монопола дувана“ од 1885. у суми од 40,000.000 а са курсом од $62\frac{1}{2}\%$.

Ако бих продужио излагати, како је српска држава закључивала зајмове, ви бисте се, господо, уверили, да су готово сви зајмови били, по погодбама

понижавајући и недостојни како за српски кредит, тако и за српски углед. А тако је рађено све дотле, док се није дошло до познатог Карлсбадскога аранжмана. Не упуштајући се у његову анализу, то би било и много и излишно, хоћу да констатујем само један факат: поверилачке групе које су нам извршиле ову конверзију, левирале су, тек пре неколико недеља последње неизвршене опције овога зајма.

Ако, господо, сравнимо овај садашњи предлог закона о зајму са зајмовима раније закључиваним ради покрића летећих дугова, морамо признати да је овај, у погледу курса, несумњиво бољи од свију досадашњих, те је с тога погрешно што се каже, да је он гори од свих' ранијих. А тако се на жалост, код нас и говори и пише кроз штампу. Ослањајући се на ову паралелу ја смем, господо, да тврдим, да је овај предлог закона о зајму бољи него што су били ранији зајмови, и то не мало него несравњено бољи.

Ако ми допустите, господо, да упоредим овај предлог закона о зајму са зајмом к'ји је закључила бугарска држава, ја ћу, надам се, бити у стању да вас уверим, да ово поређење није на штету предлога о зајму, о коме имамо да донесемо одлуку.

Бугарска је закључила зајам од 106 милијуна динара по курсу $81\frac{1}{2}$, а са интересом $5\frac{0}{100}$, за 50 година. Према томе изгледало би да је бугарски зајам, бар у половину курса бољи од нашег. Међу тим, ако се у ствари боље загледа, излази да то не стоји.

Бугарска овим својим новим зајмом у погледу курса није постигла ни мало бољи успех од нас, и ако је закључен са курсом од $81\frac{1}{2}$. Предвиђени су врло много ситни трошкови који скупа износе $5\frac{1}{2}$ — $6\frac{0}{100}$. А кад се и они узму у рачун, излази да је ефективна сума онога, што Бугари, по одбитку свих трошкова, имају да приме за $1\frac{1}{2}$ —2 мање од наше.

Друга је, господо, ствар коју код Бугара треба имати на уму у овоме: вихови су ранији зајмови закључивани по курсу који је био много бољи од овог, по коме су закључили овај последњи зајам. Код нас је, међутим, обратно; наши су ранији зајмови били закључивани по курсу много нижем него што је овај у садашњем предлогу о зајму. Док су Бугари своје раније зајмове закључивали по курсу 86 и $88\frac{0}{100}$, дотле су овај последњи зајам закључили са курсом од $81\frac{1}{2}\frac{0}{100}$. Код нас је сасвим обратно. Сем тога у овоме бугарском зајму суделује са 14 милијуна динара Државна Руска Банка, са 12 милијуна динара Бугарска Народна Банка и земљорадничка каса, а тек са остатком банкарске групе.

Али кад је реч о учествовању Руске Држ. Банке, и о погодбама бугарског зајма у поређењу с нашим, не треба испуштати из вида ни ово: у том зајму, као што рекох, Руси учествују са 14,000.000, Бугари са 12,000.000 динара али с том разликом што Руси учествују са обвезом да приме оне обвезнице по курсу од $81\frac{1}{2}\frac{0}{100}$, док те исте обвезнице Бугарска Народна Банка обвезује да прима по курсу од $90\frac{0}{100}$. А ова је, мора се признати, тешка обавеза, коју је учинила још тежом клаузула, по којој се банке обвезују да све заложене благајничке записе — бонове, које је, по уговору од 1899. године, требало исплатити по курсу од $88\frac{0}{100}$, приме и исплате по курсу од $81\frac{1}{2}\frac{0}{100}$, а тих бонова има у вредности на 18,000.000 динара. Сем овога Бугари имају као гаранцију приход од дуванске бандероле, а поверилачке банке не допуштају да се те бандероле штампају у Бугарској, него у Паризу под њиховом контролом, а про-

дају бандерола да врше њихови чиновници, које плаћа Бугарска. На њихове плате дужна је Бугарска уносити у свој буџет 75.000 динара годишње. Па ипак поред свега тога, банке се не задовољавају него траже супер гаранције у споредним приходима и обвезују Бугаре да не смеју издавати среберне новчанице нити икако правити дугове итд. Да не говорим о самој реализацији, која је врло тешка. Бугари од овога зајма неће ништа добити у готову; у земљу ни једна пара неће ући, пошто ће се тим зајмом имати да исплате првенствено разна дуговања на страни. Ако бисмо, дакле, овај наш зајам само по курсу сравњивали са бугарским зајмом, ја не бих смео тврдити, да је овај наш зајам гори.

Има још једно треће поређење, које нам се силом намеће, да га учинимо, ако хоћемо да смо праведне судије, а то је поређење овог зајма са априлским зајмом, који је Народна Скупштина одбила готово једногласно. По курсу овоме судећи, овај је зајам бољи, јер курс априлског зајма био је 78%, док је овај 80%.

Међутим, господо, није једино курс меродаван, нарочито кад је у питању зајам као што је овај наш, за који се не зна да ли је емисиони или специјалан, већ треба узети у оцену и друге погодбе. Пореди ли се овај зајам са оним априлским, долази се до овог резултата: априлски зајам представља целину и има све погодбе правога емисионога зајма; код овога има само обећање да ће се зајам извршити. У зајму, који сте одбили, имали сте тачно одређен рок, који је био кратак и — што је врло важно — обавезу да нам зајам реализују јавним уписом, а тиме су оне ео ipso узеле на се моралну и материјалну обвезу да тај упис и буде извршен: прво за то, што је њихова морална штета ако зајам не буде уписан; а друго за то, што се банке, кад се већ обвезу да зајам изврше уписом, излажу врло великим трошковима, на које имају право накнаде тек ако упис успе, а ако не успе, сви ти трошкови падају на њихову штету. Оно, дакле, што је најважније код емисионога зајма, што му управо чини суштину, није у курсу, него у погодбама да се он заиста и реализује. А у том баш погледу одбачени зајам стоји много боље од овога садашњег пројекта, код којег имамо ово: банке се апсолутно ничим не обвезују да ће реализовати зајам, јер већ у 2. члану стоји, да ће се он извршити јавним уписом и продајом обавезница; остављено је, дакле, њима да оне бирају начин како ће реализовати зајам. А кад ми то њима оставимо на вољу, значи да смо им се предали на милост и немилост. Међутим и сам начин реализације овога зајма није за препоруку. Утврђено је да се државној благајни положи одмах по потпису уговора 15.000.000 динара као привремена позајмица *al pari* са 6% интереса, а на рачун зајма који тек има да се оствари. Али, као залогу за ову привремену позајмицу, ми уступамо банкама све наше обвезнице, у вредности од 60.000.000 дин., ма да оне имају довољно јемства за њихну исплату у томе, што ће се ануитет и интерес плаћати из вишка монополских прихода. Па ипак банке за ту позајмицу траже као залогу обвезнице целог зајма у суми од 60.000.000, а ничим се не обвезују да ће извршити зајам. Остављени смо им значи, на милост и немилост. За мене је, дакле, у овом случају меродаван не толико курс, колико баш ова погодба, јер се у њој крије управо оно што чини душу и срж овога зајма. Кад нема гаранција да ћемо добити паре у суми која нам је потребна, шта ће нам онда и зајам. До-

бићемо 15,000.000 динара као привремену позајмицу. Добро. Тих 15,000.000 ће планути првих дана, јер ће од њих тек једна половина доћи у земљу која од ових пара неће видети знатних користи, а ни у буџету неће бити учешће знатне олакшице. Ја чак не верујем ни у оно што рече г. Косић, да ћемо ми тиме спасти пензионаре и чиновнике. Чиновници и пензионари гладоваће од сада као и до сада, јер ће све ове паре отићи на друге некакве трошкове. Остане ли, дакле, овако, као што је у пројекту предвиђено, имали бисмо да добијемо 15,000.000 дин. одмах, а од остатка један део треба да добијемо до првога јуна, а други до првог децембра идуће године. Дакле, чак и у случају да се зајам реализује, како је предвиђено, наш би буџет остао и целе идуће године под теретом летећих дугова. Ако се не буде још озбиљно штедело — а ви сте видели да се Влада није одазвала у довољној мери жељи Народне Скупштине у том погледу — ми ћемо, одмах, још од почетка идуће године, бити пред потребом да правимо привремене позајмице, аконто заложених обвезница. А кад то будемо морали чинити, разуме се да ћемо и те позајмице моћи добијати под погодбама много тежим од погодаба, под којима је закључен зајам. — Вероватно је, према свему што је још сад на догледу, да ћемо ми и са извршењем овога зајма проћи онако исто као и са Карлсбадским аранџманом.

Из свега овога што сам изнео о недостатцима овога зајма, ја не бих могао гласати за њ све дотле, док влада не би пристала унети у њ, у погледу уписа и рока, одредбе какве има априлски зајам. А ја мислим да банке, које су пристале на овакве погодбе и у погледу уписа и рока, закључујући с нама априлски зајам, немају ни интереса ни разлога да нам то данас одбију.

Не пристану ли банке на то, значи да су нам дали овај повољнији курс само зато да нам замажу очи, а да извршење зајма оставе себи на вољу, а нама на штету.

Дужан сам колико ради доследности, толико и ради јасности становиштва, на којем стојим, да вас, господо, потсетим и на други део моје изјаве, којом сам мотивовао своје уздржавање од гласања приликом решавања априлскога зајма.

Колико се сећам, ја сам казао, да бих гласао за зајам онакав какав је био предложен, кад ме од тога неби уздржавала данашња политичка ситуација, у којој ја не видим довољно јемства да ће зајам бити обезбеђен од злоупотреба које су обична појава у нашем финансирању.

Пажљиво сам пратио шта се ради у нас и жалим што морам констатовати факт, да се у нашем јавном животу, од последње промене, није десило ништа што би ме могло поколебати у моме уверењу, да је политичка ситуација у нас врло лабална да она постаје с дана на дан све лабилнија и неизвеснија, и да да у њој, оваквој каква је, нема довољно гаранције да ће зајам моћи бити обезбеђен од евентуалних злоупотреба. Напротив, све што се десило од последње промене до сада, — узмите, као пример, избор председника Народне Скупштине, оставку владину и појаве које су им следовале, — све ми то не даје довољно уверења да је данашња ситуација на чврстој основи. И онда је разумљиво, што ја не могу да верујем, да у овој политичкој ситуацији има довољно јемства прво, да ће овај зајам бити и извршен — јер и то је под питањем — и друго, ако би био извршен, да ће се он употребити онако како то збиља захтевају наши финансијски интереси.

Ја бих, господо, баш с обзиром на ову нашу политичку ситуацију и с обзиром на искуство које имамо из прошлости свој глас за овај зајам, уз раније, морао да вежем и за друге две погодбе.

Прва би погодба била у томе, што бих желео да нам влада законодавним путем обезбеди употребу овога зајма од злоупотреба које су биле редовне у прошлости. То би се могло постићи не на начин, какав је унесен у овај пројекат законски, нити на начине које нам је предложила већина финансиског одбора — јер ја видим да је и већина била пред тим страховањем, кад је унела у предложени пројекат извесне модификације баш у том погледу, него формалним једним законом, у коме би било тачно означено, које подузнице и којим делом имају да се исплате из овога зајма, под чијом контролом и какве би казне имале да постигну министре ако би се о ове одредбе огрешили.

Друга би се погодба, коју бих тражио од владе — а то би држим, био један патриотски захтев — састојала у овоме: Ви се сећате, господо, да смо ми у прошлој сесији готово једногласно донели закон о буџету. И Скупштина и Сенат једногласно су примили тај закон. Ни један закон није наишао на тако једнодушан пријем у оба дома као овај. То је био закон, којим се г. Министар Финансија, у име владе похвалио као једном финансијском тековинном владином.

И кад влада сама сматра тај закон као једну своју тековину, онда ми имамо права захтевати од ње да тој својој тековини обезбеди потребну санкцију, јер у томе закону гледамо једну неопходну гаранцију за правилно буџетирање. Где тога нема, ту нема ни здраве основе за правилно финансирање. Колико би тај закон био једна унутарња виша потреба, толико би он с друге стране страним повериоцима улевао вере да смо пошли новим путем у нашем финансирању и да смо вољни и решени напустити оне који су и довели до овако жалоснога финансиског стања. И баш с тога држим да је влада имала пуно разлога да овоме закону издејствује санкцију пре одлуке о овоме зајму. Како она то до сад, било вољно или невољно, није учинила, надам се да ће сад учинити што у том погледу треба. Не хтедне ли или не могадне ли у томе усети, имали бисмо пуно права претпостављати, да тој санкцији на путу стоје побуде чисто политичке природе, којима је најмање места тамо где је реч о једном овако важном закону, као што је закон о буџету. А кад влада мисли да јој је допуштено тако радити, онда она и нас, посланике, таким својим држањем разрешава да се сами, у решавању овакога једног крупног финансијског питања, руководимо и политичким обзирима који нас упућују да, у оваким приликама какве су данас у Србији, гласамо против овога предлога о зајму.

Да завршим. И ако нисам у начелу против зајма за покриће летећих дугова, ипак, из поменутог разлога, не бих могао гласати за овај предлог, док се год не би испуниле све четири погодбе, о којима сам говорио.

Милутин Станојевић — Господо, пре него што пређем и изложим своје мишљење о овом зајму, сматрам за потребно, да у неколико допуним говор свога уваженога пријатеља г. Свет. Симића, односно његовог поређења између ранијих зајмова и садашњег, и између зајма бугарског и Србијиног. Г. Симић је поменуо да је овај зајам закључен по бољем курсу од зајма лутријског 1881. год. Између овога зајма и онога од 1881. год. разлика је у томе што је у то доба новац на страним трговима био са 6 и 7⁰/₁₀ камате, а сад

је $1\frac{1}{2}$ и 2^0 /. Друго, поменуо је, како је данашњи бугарски зајам закључен под тежим условима од овог нашег зајма. И на ово имам да одговорим да ће нас Бугарска својим лаким задуживањем скоро претећи, те не само да није потребно да се на њу угледимо, него не треба ни да јој завидимо на оваквим успесима. Господа предговорници критиковали су одредбе овога закона о зајму, а ја ћу пак учинити једно упоређење у нашем финансирању од ослобођења Србијиног до 1880. год. и од тога доба до данас.

О штетним одредбама зак. предлога о зајму говорићу у специјалној дебати, ако се не дај Боже овај закон у начелу прими. Питање о зајму које се од 1880. год. није никако ни скидало с дневног реда у Србији и за које су се постарале све владе, да га пред Народну Скупштину изнесу, — у чему се и састоји сва мудрост наших државника, ето и ова влада, по други пут у овој години подноси га на решавање. Да ли ће и овај зајам бити једногласно одбачен, као и онај у месецу мају, зависи од доследности народних посланика.

Србија од ослобођења свога има у своме финансијском животу две фазе кроз које је прошла.

У првој до 1880. год., када су њеним финансијама руковали једва писмени министри и казначеји, и у другој, када су руковали доктори финансија.

Прво доба не даје нам довољно рачуна али паре су ту. Друго пак, даје и сувине рачуна, али пара нема.

Стари су имали буџете по 10 милиона гроша и по 15 милиона готових.

Доктори финансија праве буџет од 70 милиона динара и имају 30 милиона дефицита. Стари су градили буџет према приходу, нови према потреби. Стари су препоручивали вима и свакоме да се старају да од буџета уштеде, нови: чим уштедиш на једној партији, утроши на другој, а ако и то не стигне задужи се, само не трип оскудицу. Стари су давали народу новац под интерес и без интереса, нови узимају од народа, па ни главно не враћају. Стари су шиљали расписе „ко се усуди да имовину народну дирне, биће лишен живота“, нови дебрицитлије класама награђују. Наши стари државници ослободили су и и одужили Србију, а нови, доктори финансија, задужили и у финансијско ропство отерали.

Нека ми опросте сени великих покојника, јер их овим поређењем врећам. Нека је мир пепелу њиховом, јер су отаџбини искрено служили.

Овим поређењем хтео сам да упозориј г. г. посланике, те да буду обазриви при закључивању нових зајмова, које нам г. г. доктори подносе, тим пре, што је г. Вујић још 1887. год. при једној дебати о зајму у Скупштини рекао, да је ово Србији последњи зајам.

Несретно финансијско стање у коме се наша држава налази, признајем, није дело ове владе.

Ова влада носи одговорност што се није постарала да спречи у газдинству државином расипкућство, што је све одушке, на које је народно благо одлазило, оставила отворене.

Влада је седела скрштених руку и чекала је само на зајам. „Дајте нам, вели, зајам, па ћемо после да штедимо“, то су онет докторске теорије.

За ово тешко финансијско стање половину одговорности носе влада а половину наша интелигенција. Поједине владе су расипале а интелигенција је потпомагала те режиме и владе, које су и даље бездушно расипале.

Зајам треба да се врати.

Без тога не може да буде.

Али, по моме мишљењу, зајам треба дати оној влади, која је доказала да хоће истински да штеди и која је дала доказа да је пошла другим путем, а не иде путем расликујства, којим су ишле владе од 1881. год. на овамо.

Ова влада није пошла путем штедње; она држи масу непотребних чиновника, даје велике дијурне, премешћа велике чиновнике са Тимока на Дрину а после месец дана опет их натраг враћа.

Даје хонораре, веће додатке од плате, репрезентације, држи велике чиновнике на расположењу, има на стотине комисија и дијурниста са великим платама и услед тога буџет са великим дефицитом; и такој влади дати зајам, па и без интереса, по моме мишљењу био би грех.

Признајем да је велика новчана криза у земљи и да се овако више издржати не може, али, ипак за то, не могу дати свој глас за зајам све докле док не добијемо здрав буџет, буџет без дефицита.

Ова финансијска невоља, која је овако тешко притисла Србију, можда је прет Божји. Ми се само у невољи Бога сећамо, па можда и у овом злу лежи спас Србији.

Наша сусетка, Румунија, да није дошла до ивице пропаста, не би можда довела своје финансије до срећеног стања.

Питање је о зајму у Србији као и прича из „Хиљаду и једне ноћи“. Ја ћу скратити мј говор и оставити времена, да могу и други казати своје мишљење.

Ове напомене односно зајма, које сам учинио, учинио сам у најбољој намери, да се одужим својој савести. Ја немам политичког идола, те да се мисли, да мојим говором хоћу влади да чиним неприлике, те да друга дође. Напротив, за мене су личности споредно, главно је, да земља добије спремане, вредне, поштене и штедљиве државнике, и такве ћу увек потпомагати. У овој влади не налазим гаранције, да ће ићи путем штедње, и с тога ћу гласати против овога предлога о зајму.

Обрен Вучићевић — Господо, о овом важном питању, а то је о зајму, који данас влада тражи да јој Народно Представништво одобри, те да исплати летеће дугове, које данашња влада није учинила, него она влада која је позаимала и где треба и где не треба, која је трошила и на што треба и на што не треба — дужност ми налаже да о овом питању проговорим неколико речи.

Ја, господо, о овом питању имам два мишљења; али једно је од та два претежније. Кад, господо, проценимо да је земља наша задужена са преко 400,000.000 дин. дуга, а то, господо, кад се прорачуна „онако по старицки“, износи око 800 тавара, или кад се то натовари на кола, износило би око 200 кола дуката! Ова је сума за нашу земљу баснословна, и она ме просто плаши од свакога зајма. — Даље, господо, кад проценимо да се наш народ налази у тешким материјалним приликама, а то је дошло од великих терета, многима су испродавана имања, а многима не само имање, него су им узети и ошаци, и капа с главе; и кад се обазremo на сиротињу која боса иде преко зиме, и гази по снегу, — то ми даје жалосну слику о материјалном стању нашега народа.

Даље, и вама је познато, да многи пољопривредници на селу — може се карати, ако не једна половина, а оно је нешто мање од половине — немају ни два вола, како би могли обрадити своје имање; а и привреда се на тај начин не подиже. Па и ако је поднесен био предлог да се земљоделцу оставе два вола, како би могао имати могућности да заради и себи и држави — надлежни се нису хтели обазрети на тај предлог. — Истина, господо, кад се обазремо на то да влада данашња није учинила тај дуг, и кад видимо да овај зајам који се тражи није нов зајам, него да је зајам те да се одуже разни дугови, онда би ме то гледаште руководило да одобрим тражење тога зајма; али са наведених разлога, које сам већ поменуо, и кад још проценим и ове тешке финансиске прилике и терете, у којима се народ налази, кад се није хтело приликом буџета ништа учинити... (М. Мостић: Па ти си гласао за буџет!) Не знате Ви то, господине Мостићу; треба да видите. — И кад се процени да су остали многи излишни додаци, неке репрезентације, а и без тога би се у овим оскудним приликама могло да буде, јер су то излишни трошкови у овако тешком стању — то ме онда руководи да будем против овога задужења, које се тражи, јер лако је се задуживати, али је питање: како ћемо се одужити?

То задуживање доводи свакога човека до бриге: шта ће на послетку од нас бити.

Најзад имам да напоменем још и то, да су и сами услови, под којима је овај зајам закључен доста тешки, јер господо, кад ће се примити само 15,000.000 динара, као што се банке обавезују и пристају, а међутим задржавају себи право да задрже обвезнице свих 60,000.000 дин. онда ја сматрам да су то тешки услови, те то све руководи ме да гласам противу овог зајма.

То је моје мишљење о овом предлогу за зајам.

Стојан Лукић — Допустите и мени да и ја кажем неколико речи о овом поновном тражењу владином, којим тражи од Скупштине да је овласти те да закључи зајам од 60,000.000 динара.

Као што видите, после два месеца од прекида нашег рада у првој сесији, она иста влада која је од нас у првом сазиву овлашћење тражила, да може зајам закључити, а која је од тога једногласно одбијена, сада поново исто овлашћење тражи, само с том разликом што вели да ћемо сада добити неки 5,000.000 више но по првом тражењу, а остали су услови местимице исти, а има их и много лошијих. Лошији по томе што се влада по пројекту обвезује, да изда обавезу од 60,000.000 динара, а само прима 15 000.000; што значи једну четвртину, а за остало, као што се види из предлога, остављено је на милост и немилост групама да то сврше или не сврше, јер се нигде не види да су дужне то учинити.

Према томе, ја се бојим да овде не буде случај као што је био са познатим Бонтуом, тим злогласним напредњачким зајмом, тим пре сам бојазнији што ми из пројекта не видимо који је то наш поверилац, одакле је, какав је, и какво му је име? И по томе ја налазим да је овај зајам много гори од оног првог. Па зато ни мало не сумњем да ће Народна Скупштина и овај зајам као убитачнији одбацити, и тиме бити доследна своме првом решењу које овде донесмо пре два месета. Налазим да ће Скупштина овај зајам одбацити још и по томе што се за овако несигуран зајам залажу наши последњи вишкови, те тиме, ако би када било и повољнијег зајма, ми би овим себи везали руке, јер више немамо шта залагати и тиме још горе погоршати финансиско стање.

Тако исто, господо, ако би неко од посланика гласао за овај зајам, нека зна, да за онај вишак који се има давати у отплату овог зајма, да за ту суму за другу годину морамо повећати буџет расхода, јер њега више неће бити у редовном приходу. И онда, одкуда ћемо наћи тај извор, јер као што видите на народ се не може нити има на што товарити.

Ја сам, господо посланици, кад је био претрес буџета за ову годину, са овог истог места казао а и сада тврдим, а то и ви сви добро знате, да је наш народ услед оволиких терета и дажбина, дотерао дотле да се по неколико кућа служе једним бакрачем, једним воловима а има их много који ни тога немају. Има их господо, и таквих, који за недељу дана трпе и немају зашта ни соли да купе. Ово све знају сва господо посланици са села, а и г.г. посланици из вароши, и она господо, која су у исто време и чиновници, а који живе у варошима, да поред ове немаштине сеоске, тако исто стоји стање и варошана а нарочито код занатлија и код раденичког сталеза, који се убише радећи, и тако рећи раде и дан и ноћ, и немају више одмора у 24 сата него само по 5—6 часова, па никако да одмакну већ се једва поред голотиње исхраћују хлебом.

Кад таку слику имамо пред очима, и кад по рачуну наших досадањих немилосрдно учињених дугова, долази близу по једна хиљада на сваку пореску главу, ја право да вам кажем, да је ово жалост, и да више он не може да своси ни ове, а камо ли још друге намете. Тако исто кад, господо, прелистамо и прегледамо наше задужење до сада учињено, видимо, да је од њега врло мало дато на корисне цели, и на против највише дато је на копуну учињених дефицита који су се из године у годину лако гомилали, не у цели као што рекох на какву продуктивну ствар но више у цели за установе непродуктивне, па по томе на умножавање и чиновничког кадра, да је сада и народу и чиновницима свима отежано. Народу, што не може више да плаћа, а чиновници многи, па не стиже свима на време и кад овај плати. И према овоме, врло су се рђаво адресовала она господо, овде у Београду, што прете неким линчом на народне представнике, (као што рекоше пре неки дан једне новине) јер то може врло лако да буде обратно. И кад би по несрећи то било, (што мислим да ни један искрен син ове земље није рад), — зна се ко би повукао дебљи крај?

Ја, господо, разумем државу као и појединца, и кад појединац или један домаћин у својој кући не ради тако, да своје расходе удешава према приходима, или другим речима, да више троши но што му стање дозвољава, тај мора неминовно срљати и пропадати. Тако исто бива и са државом.

Има још једна ствар, господо посланици, да Скупштина, ову напаст што се зајмом зове, треба да одбаци још и по томе, што ова влада од како је на управи ничим нам није показала ма какву штедњу, већ на против тропи и расипа као и све њене раније претходнице. Даље, она је толико слаба, да није у стању да каже ово може а ово не може у овој земљи бити. Према такој њеној слабости и неодређености она црсто лута и живи од данас до сутра. Ви се сви, господо, сећате да је закон о буџету у оба дома Народног Представништва изгласан, па му влада није прибавила највишу потврду. Тако исто ми смо сви били очевидци, како ова иста влада њеним радом а не одзивом према погледима Народне Скупштине учини, те нам у Сенату пропадоше толики закони, за које страћисмо и утрошисмо много времена, па она у Сенату

не само што их не брани, већ приликом закона о зборовима поједини чланови владе, а који су у исто време и чланови сената, склањају се у побочне собе, те да лакше закон пропадне, и да код живог Устава за неколико година останемо без овог закона, те праве потребе за правилни уставни живот. Тако је урадила и са законом о народним школама, и ако је жељно и од народа и скупштине очекиван, и зар ово није играње са Народном Скупштином, ово и много којешта друго. (На левици чује се: Тако је, а на десници: Није тако. Жагор. Вичу: То није на дневном реду).

Молим вас, господине председниче, заштитите слободу мога говора, и да ми из већине не упадају у реч. (Председник звони и вели: Чујмо говорника).

Јес, господо све је онако као што сам казао, и ја жалим што се ово товари на леђа г. Мише Вујића, кога ја необично поштујем, али кад он то неће да види, нека продужи тако и даље, па ће далеко дотерати. Он треба да зна да је оваким радом народ незадовољан. Народ нас пита, шта урадите за толико време? Веле нам: Ми ништа не видимо да је пошло на боље? Ми, господо, донесмо закон о општинама, и ако му је опозиција, коју ми самостални радикали сачињавамо, била противна, због његове непотпуности, али то да оставим на страну, он је постао закон, и у неколико почива на самоуправном принципу. Па шта би са њиме? И како се он извршује? Закон овај замењен је расписима Г. Министра Унутрашњих Дела — члана Вујићеве владе. Гди су избори извршени, изабрани часници се по неколико месеци не уводе у дужност; и са изабранима Владановци терају шегу и комедију? Гди народ тражи да се разгрупише, што му и закон даје право, ту по расписима Г. Министра Унутрашњих Дела, полициске власти ометају његово тражење, те тако остају онде у оној општини где не желе да су у саставу и где их је силом реакција груписала. Даље господо, где је по неки начелник или капетан, весели радикалац, ту господин Вујићев колега чини све и свја, да ови радикалци протуре што више кметова напредњака, а да и не говорим где су управне старешине напредбачки чиновници, шта се тамо збива. И због свега овог хаоса по општинама, ове ни дан дави немају својих буџета, и ако је закон о општинама ступио у живот још месеца марта ове године; велим, због овог нереда, грдан је застој по општинама, и због тога ова ће година знатна бити у дефициту по свима гранама државне управе.

Са тих разлога ја ћу гласати против зајма, и гласајући против њега одујем се својој савести.

Алекса Нешић — Данас је пред Народном Скупштином једно важно, тешко, опасно и на жалост редовно питање.

То је владин предлог за ново задуживање Србије.

Истина, влада и њене присталице причају, како ово и није никакво ново задужење, већ само промена облика већ постојећих дугова — од летећих у сталне. Ја се баш од тога и бојим што се с дана у дан на Србију товаре нови и у потпуном смислу те речи „стални“ зајмови. Још је смешније њихово признање, да ово није ново задужење, ма да факта говоре, да се задужујемо са 60,000.000 за исплату дуга од 30,000.000, а по мом најдубљем уверењу овим новим зајмом нећемо се одужити ни пуних 10,000.000, што значи да правимо нов дуг у суми од 50,000.000.

Предлог је овај важан по својој неопходности; тежак је што је дуг зао друг; а опасан је што се биме тражи задужење за покриће редовних дефицита,

и најзад што не само нема изгледа да ће му икада бити краја, већ што се јасно види да му и неће бити краја. Питање о потреби зајма, без обзира како је та потреба постала, држим да је ван спора само кад би у овој влади имали гаранције да ће се зајам у истини употребити на оно на шта се нагиње. Држава треба да предходи грађанству у тачном испуњавању својих обавеза.

Ја нећу да се упуштам у појединости овога банкротског пројекта, да не би време одузимао, пошто су то поштовавани предговорници довољно и разложно претресли; учинићу само један скроман додатак. Они су доказали, да је ово задужење у материјалном погледу равно досадашњим зајмовима, а ја додајем да је и према поднетом пројекту и према изакулисним радњама да се овај пројекат безусловно прими, сличан Бэнтуовом зајму и да ће му и последице бити исте.

Моја је намера да вам скренем пажњу на чисто економску политику данашње владе. Данашња влада са својим буџетирањем, са дефицитом од десетак милиона динара годишње, не само да није створила земљи бољи кредит, већ јој је исти и уназадила. Не мање је држави убијен кредит и тиме, што влада није хтела и умела располагати ни са оном сумом новаца, коју је на расположењу имала. Мало доказа: неким чиновницима и пензионарима давате су све плате па чак и аконто, док другима за више месеци није давато ништа. Зар није разумније било да се свима издаје сразмерно њиховој плати и државној могућности а остатак да им се изда кад држава буде у могућности. На тај начин не само да чиновништво не би оскудевало, већ би им се у даној прилици нашла и заштећевина; зар се сме дозволити у једној уређеној држави да поједини чиновници примају сву плату, а други да је не примају по неколико месеци и да ови последњи, међу којима су већином српски учитељи, морају гладовати.

Тако је требало урадити и са осталим поверљивцима како лиферантима, тако и са оним грађанима, који су своје производе непосредно држави продавали. Да је тако рађено тада не би било ни чиновничке оскудице, ни гладовања у војсци, па ни неповерења на сирам државе. Само овај прост распоред, са оном сумом коју је влада на расположењу имала, учинио би много, а да и не помињем оне сувишне чиновнике и дијурнисте што разне ујне и стрине и присталице свакој влади натурају. Тако исто садања влада и на другим питањима није хтела савесно располагати државним новцем, а на име: по закону о потпомагању земљорадничких задруга, влада је била дужна да у почетку сваке године даје Савезу Српских Земљорадничких Задруга по 50.000 динара. Данашња влада за прошлу и ову годину ниј' на ту циљ дала ни динара.

Влада или неко од њених перјаника може рећи да није имала новаца, а ви сви знате да је она много више од те суме потрошила на оно, нашта није ни морала ни требала. По истом закону и по закону о државној Класној Лутрији, Класна Лутрија дугује Савезу Земљорадничких Задруга од прошле и ове године 51.000 динара, и овде се може рећи да нема нара, ма да сви знате да се зимом једном трговцу издало преко 100.000 динара!...

За ово господо, нису потребне велике финансијске ни кафанске студије те да се види, да је влада играла улогу расипникуће.

Што се тиче оне поставке, да Србија и не може да добије зајам под повољнијим погодбама — то стоји. Но упитајмо се одкуда то долази, кад знамо да је Србија обдарена природним богатством, по чему не само да не треба

да се задужује у редовним приликама, већ у тим приликама треба да спрема беле паре за црне дане.

Сво неповерење на спрам државе долази поглавито отуда, што у нас Устав и закони нису дуга века; што по реч „омркну а не освану“, и што у нас није у истини закон највиша воља.

Данашња влада, не само да нам није дала доказа да хоће и уме државним пословима разумно руковати, већ нам је и сувише дала доказа да је неподобна да управља државним пословима.

Са тих разлога, не упуштајући се у свестрану политичку анархију, коју кабинет г. Др. Вујића с планом ствара а нарочито у извођењу новог закона о општинама, ја ћу у начелу гласати против овог законског пројекта.

Анта Радосављевић — Господо, из говора досадашње господе предговорника пало је повише речи: како је овај зајам од прилике опет једно оптерећење за народ. Сви су говорници за то да се земља више не задужује, и ја, право да кажем, стојим на томе земљишту. Али кад је овде у питању да ово није неки нов зајам, онда треба да се запитамо, хоћемо ли да плаћамо по 50 или 100 меница, што држава данас плаћа, или хоћемо да се ово згрупише уједно. С таквога гледишта много је боље, као и код приватних лица, да се то згрупише, те да се једном те подужице знају. И данашњи зајам није ништа друго до отплата старих дугова. Кад је тако питање, ја не знам шта је онда дало повода овим предговорницима да војују против овога зајма. Не живим ни ја у каквој питомини, где тече мед и млеко; и ја живим у свету где се довија за сваку кору хлеба, како да се заради; али кад је једном питање једно, где се тражи да се одужи оно што се већ дужно, да се одуже ове подужице, којих, да је било редовно стање у земљи, не би требало ни да има, онда је то нешто сасвим друго. Као што рече г. Станојевић, баш један део наше интелигенције потпомагао је оне режиме који су и довели до овога тешког стања.

Ако идемо и даље тим правцем, довешћемо земљу до још тежег стања. Шта је урађено до сада видели смо, а шта ћемо ми урадити — идемо да видимо.

Према оваквом стању ствари, ја сам за то да се овај зајам одобри, да би се могли исплатити сви ситнији дугови, и да би се једном дошло до тога, да се ова задуживања више не чине.

Ми смо, право да кажем, наш буџет претпрошле Скупштине увећали више него што је од владе повећан.

Да би се постигла равнотежа у буџету ми смо изабрали парламентарни одбор, за који сте ви сви гласали, и ми сад чекамо његову одлуку, чекамо шта ће он рећи, па да се, у договору с владом и представницима народним, буџет сведе до потребне мере по свима струкама наше државне управе. Разуме се, где не може да буде штедње, ту се она неће ни чинити, али ми ћемо моћи извршити штедњу, онде где је то потребно, само тако, ако будемо у сагласности и слози. Ако пак, не будемо сложено и искрено радили, ако будемо свакога часа доводили до некаквих промена и прелома, ми ћемо онда довести земљу и народ у још горе и теже стање.

Са свих свих разлога ја ћу гласати за овај зајам.

Председник Риста Поповић — Данашњу седницу закључујем а другу заказујем у 5 часова по подне са истим дневним редом.

Састанак је закључен у 11 часова пре подне.

V РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 21. јула 1902. год. у Београду.

ПРЕСЕДАВАО ПРЕСЕДНИК:

Риста Поповић

СЕКРЕТАР:

Чеда Костић

Почет у 5³/₄ часа после подне.

Присутни су били г.г. министри: Председник Министарства, Министар Финансија, Министар Унутрашњих Дела, Министар Војни, Министар Правде и Министар Привреде.

Председник Риста Поповић — Отвара се *чети* редован састанак Народне Скупштине.

На дневном је реду извештај финансиско-привредног одбора по предлогу закона о државном зајму. На реду је да говори г. Авакумовић.

Јован Авакумовић — Господо, пред нама је, као што видите, нов предлог данашње владе, да јој се одобри задужење Србије са 60 милијона динара.

Нећу да говорим о узроцима овога задужења, а још мање да испитујем и напомињем: *ко* је крив што Србија непрестано иде из дуга у дуг и што јој се стављају тако тешке погодбе зајма.

Приликом дебате о буџету и ранијем предлогу фузијонашке владе о овом истом зајму од 60 милијона динара, ја сам изнео моје разлоге, који су вас могли убедити, да Србија треба да пође другим путем, да треба да приступи *штедњи у буџету*, па да неће имати потребе нових задужења, и да ће добити повољне погодбе зајма, ако јој је потребан за исплату летећих дугова.

Било би сувишно да исте разлоге понављам и овом приликом. У место тога напомињем само оволико: влада је била дужна да смањи буџет расхода, па би престала потреба нових задужења, и Србија би добила добре погодбе зајма, у колико јој је потребан за исплату летећих дугова.

Да је фузијонашка влада пошла тим путем, ми не бисмо данас имали да већамо о овомликом предлогу зајма.

На жалост фузијонашка влада није хтела да послуша овај глас искреног патриотизма, и зато видимо да понова излази са предлогом зајма готово онаким истим, какав смо ми у овом дому једном већ одбили као штетан и унижаван за Србију. Ја не делим мишљење неких говорника као да је узрок овом задужењу само у прошлости. Има свога удела у томе и данашња влада. Признајем да је она затекла рђаво финансијско стање. Ну није учинила ништа за поправку. Пређашње владе расипале су; а и ова није учинила да се изиђе из злог финансијског стања. Доказ је у висини буџета који је она одржала са дефицитом.

Ја осећам сву тежину оваквог мог израза, па сматрам за моју дужност да вам, на основу самог овог садашњег предлога, дадем разлоге, зашто о њему мислим овако. Ја нећу ни у једној прилици да ми се може пребацити пристрасност у оцени рада мојих политичких противника, па још најмање могу то допустити у овој овако важној прилици. Што се мене тиче, ја имам одређено

мишљење о вредности овог новог предлога о зајму. Ну ја знам да дужност народног посланика није у томе: да само има своје одређено мишљење, већ и да он мора својим друговима исказати отворено и јасно, не би ли и њих убедно и одредно, да правилно, а не партизански, гледају на овако важне предлоге, као што је, ван сумње, овај нов предлог о зајму. Како ћете се ви, после овог мог говора, одредити у овом питању, то ја наравно, не могу знати унапред, јер не могу да уђем у дубину ваше душе. Ну баш за то још више сам дужан критички и непристрасно да оценим овај предлог, да вам тиме пружим податке и за вашу правилну оцену његову.

Краткост времена од прочитаног одборског извештаја до ове дебате (чим је прочитан одборски извештај, одмах већ дебатujemo) наравно да ме је ставила у немогућност *свестранне* оцене. Ну ја се падам да ћете ви разумети тежак положај сваког говорника у овакој прилици, па да ћете и мене извинити, ако нађете, да мој говор није потпуно и исцрпан.

Са овом претходном напоменом, допустите ми да уђем у суштину овог новог предлога о зајму, да вам некажем моје мишљење о њему.

Ја сам вам већ поменуо, да овај предлог није бољи од пређашњег који смо одбили у прошлој сесији. А сада да вам изнесем, по чему ја тако мислим. Која разлика овај представља горим.

Одмах у почетку овог предлога пала ми је у очи једна *разлика* између оног одбијеног предлога о зајму и овог садашњег. У оном предлогу било је речено, да ће Србија платити *француску жиговану*; а у садашњем предлогу стоји, да ће Србија обвезнице овог зајма предати банкама уговорницима са прописаним страним државним жигом и да Србија узима на себе обвезу котирања зајма на *страним* берзама, које одреде банке уговорнице. Ова разлика, што је пређе казано француски жиг, а што се сада вели *страних* жигова, доводи нас на питање: хоће ли се платити *једна* жиговина, или ће се платити више жиговина, код више држава. Ја знам да ће ми се на ово добацити: па тако се и разуме, платиће се само једна жиговина. Ну ако је тако, као што и ја мислим да треба да буде, онда настаје друго питање: зашто су банке уговорнице у новом уговору зајма провукле израз „*страних држава*;" за што нису остале при оном првом изразу. Странци су и сувише вешти у прављењу оваквих уговора, да би се морало мислити, да је та промена наступила тек само случајно. И најобичнија обазривост учи нас, да посумњамо, да се ту, у тој промени, не крије какав нов терет, какво веће плаћање за нас. У осталом ја ћу радо чути одсечну реч Министра Финансије у овом погледу, и ако нас он увери, да ћемо ми платити једну жиговину и по овом предлогу, бићу му захвалан, у интересу општег. Ако Министар Финансија то уради, бићемо, у том погледу, бар и ми на чисто, а и контрола која буде прегледала рачуне о трошковима овог зајма, знаће чиме треба да се руководи при прегледу тих рачуна. У осталом, у сваком случају држим, да ће ова моја напомена бар допринети толико, да изиђемо на чистину у питању: колико ћемо платити жиговине и коме по овом предлогу зајма. А то ће на сваки начин за нас бити нужно да знамо, јер жиговина по 1^о/_о износи 600.000 динара. Сума је, као што видите, велика, па је вредно тачно знати, хоће ли се платити само на једном месту код разних облигација зајма, или ће се једном жигосана облигација понова жигосати и у

другој држави, ако се не прода у држави где је жигосана, већ се нуди на продају у другој држави.

После ове разлике између пређашњег и садашњег предлога о зајму, пада у очи и друга разлика, која је такође на нашу штету. Ту разумем рок који се оставља банкама уговорницама за извршење овог зајма. По пређашњем предлогу тај рок био је шест месеци; по садашњем предлогу он је: *годину и по*.

Зашто је учињено ово продужење рока за извршење зајма, немамо никаквог објашњења ни од Министра Финансија, ни од одбора који је проучавао овај предлог и поднео нам свој извештај о њему. Међутим да је ово продужење рока за извршење зајма од 6 месеци на годину и по, само на нашу штету, то је више него очигледно. За годину и по, Србија је, по овом садашњем предлогу, дужна чекати банке уговорнице, хоће ли извршити овај зајам, па како јој буде. Међутим није никаква тајна, да је наше финансијско стање такво, да вишак овог рока од годину дана не само може, већ и мора рђаво утицати на наше већ и иначе поремећено и несретно финансијско стање.

Кад ми морамо чекати годину и по, да ли ће се остварити овај зајам, врло је природно запитати се, шта ће, у том времену, бити са нашим финансијама код познатог факта, да су наши буџети сваке године са великим дефицитом. Кад ми за овај зајам залажемо и последње незаложене државне приходе, а за његово извршење морамо чекати годину и по, природно је запитати: па чиме ћемо се помоћи да покријемо очигледан буџетски дефицит за то време? Не треба, при оцени овог продужења рока, заборавити и тај факат: да се банке уговорнице и не обвезују, да нам ни у року од године и по изврше овај зајам, да дакле и после године и по, ми можемо стојати пред другим фактом: да овај зајам остане неизвршен. Као што видите, дакле, Србија је продужењем овог рока везана, да нигде не може тражити зајам, а банке уговорнице саме ће кушати да, у том року, изврше зајам, па не постигну ли успех, само ћемо се ми штетити. Ово продужење рока за извршене зајма, за нас колико је штетно, толико може да буде и фатално. Штетно је, што годину и по нећемо моћи чиме да покријемо буџетске дефиците, а и да не говорим о плаћању летећих дугова; а фатално ће бити, ако банке у том року не изврше зајам, јер ће то бити један наш финансијски фијаско, који ће нам у будућности бити можда несавладљива сметња за нов зајам. Кад се једном баце на европску пијаци наше облигације од 60.000.000, па се не могавду распродати, сваки наш нов покушај зајма имаће против себе неповерење. А смемо ли ми отацбину и њено финансијско стање, које је тако жудно поправке и сређивања, изложити таквој опасности?! Кад би се банке обвезале, да изврше зајам ма и за годину и по, па ту би се још и могло говорити о некаквом старању владе да једном изађе из овог злог финансијског стања. Ну кад уговором банке не обвезује ништа у томе погледу, а Србији ствара дужност чекања за годину и по, ја не знам шта се може рећи за одбрану оваког предлога, ако се само хоће да мисли правилно и непристрасно?

Говорећи о рђавим цртама овога предлога, на реду ми је да проговорим о трошковима и провизиону, као и о жујисансу, по овом предлогу. Тиме ћу да остушим од реда предмета по самом предлогу. Ну то оступање изазвало је распоредом овог мог говора, по његовим природним састојцима. Ја држим да ћу ствар боље објаснити и јасније представити вама, ако најпре говорим о свима тачкама овога предлога, поређењем са пређашњим предлогом и тек после ако приступим говору о оним тачкама

овог предлога, које изгледају да су боље од оног већ одбаченог предлога о зајму. Стога, дакле, надам се, да ћете се и ви сложити самном да је ово оступање од реда у говору умесно и изазвано самом потребом бољег објасњења предмета.

Са оваком напоменом, да видимо, шта нам овај предлог ствара о трошковима, провизиону и жуисансу. Као што се види из овог предлога ми ћемо банкама накнадити на име трошкова и провизиона 2⁰/₀, и поред тога тромесечни жуисанс. За жуисанс у овом предлогу није казано: колики ће бити; ну по утврђеној пракси зна се, да је тај тромесечни жуисанс 1¹/₄⁰/₀. По томе, дакле на зајам од 60.000.000 динара, ако га банке уговорнице изврше, платићемо им:

- а. 2⁰/₀ трошкова и провизиона, или 1.200.000 динара, и
 - б. 1¹/₄ жуисанса, 750.000 дин., ако се ефектује сав зајам.
- То чини 1.950.000 динара.

Додајте овој суми још шест стотина хиљада динара жиговине (узимам да ће се платити само једна жиговина) онда имате цифру: 2.550.000 динара, колико ће Србију коштати овај зајам.

Као што видите, то је сума за нас, према нашем финансиском стању и приходу државног буџета, врло велика да бисмо је смели ризиковати и на случај неуспеха зајма. И ја верујем, да ми нећемо издати сву ту суму ако се не оствари сав зајам; ну и поред тога не треба заборавити да ће и у том случају, жиговина сва пасти на наш терет, јер је Србија овим предлогом обвезана банкама дати све жигосане облигације, па извршио се или не сав зајам. А и трошкови и провизион паиће на терет Србије у колико се зајам буде извршио. Међутим то су све факта која говоре против овог зајма оваког, какав нам је изнесен.

Кад већ говорим о жуисансу, који ћемо дати банкама, морам вам скренути пажњу на једну нејасноћу у овом предлогу о том жуисансу односно оних 15 милијона привремене позајмице. Предлог, на једном месту, вели, да ће се тих 15 милијона привремене позајмице узети „без икаквих других накнада и трошкова“. А после тога, на другоме месту, предлог вели, да ће краљевска влада за остварење овог зајма (дакле целог и са ових 15 милијона) банкама накнадити тромесечни жуисанс. Код такве двојакости и по томе неодређености овога предлога о тромесечном жуисансу, ја очекујем да се Министар тачно изјасни: хоће ли се тромесечни жуисанс признати банкама и на ових 15 милијона привремене позајмице. Ако тако буде, онда није тачно оно, што је речено, да ће ова привремена позајмица бити без икаквих накнада и трошкова. Овај израз у осталом, није тачан ни по томе, што ће се жиговина наплатити и на обвезнице тог привременог зајма, јер је у самом предлогу речено, да ће Србија обвезнице зајма предати банкама жигосане и да ће те обвезнице служити као подлога и овом привременом зајму.

После овог говора о *горим* погодбама овог садашњег предлога од оног ранијег предлога фузионашке владе, на реду ми је да говорим о погодбама овог предлога које, као што рекох, изгледају боље од пређашњег предлога о овоме зајму. Ја нећу да ми се пребаци нетачност или пристрасност у говору, па нећу да пређем ћутке и то, што донекле иде у одбрану овог садашњег предлога. Ово, у осталом морам да урадим у толико пре, што је и одбор ударао гласом а то, што је тиме препоручио пријем овога предлога од стране Народне Скуп.

штине, без тога говор би ми био непотпун; а ја нећу да ми се ни то пребаци, јер бих у таквом случају и сам морао признати да нисам урадио све, што је потребно за правилну и непристрасну оцену овога важног предлога. Да не би то било, да приступим говору о тим бољим, по изгледу, погодбама овог предлога, поређеном за пређашњима.

У томе реду мисли прво хоћу да говорим о привременој позајмици. По овом предлогу, даје нам се 15 милијона привремене позајмице *al pari* са 6%, а по пређашњем предлогу та привремена позајмица била је 10 милијона динара *al pari* са 7%. Као што се види по новом предлогу добијамо више привремене позајмице, а платићемо мање интереса, при зајму сто за сто и у једном и у другом случају. Ну и поред тога, факат те привремене позајмице не може утицати на то, да се препоручи овај предлог зајма. Пре свега није никакав успех, кад једна краљевина у Европи добије привремену позајмицу овако малу за државу са 6% *al pari*, јер се на европским пијацама у опште новац и не пласира скупе од 3—4 на сто. А главно је, шта ће нама помоћи ова привремена позајмица од 15 милијона, ако не добијемо и ресто зајма до 60.000.000? Ми са том привременом позајмицом нећемо моћи да платимо наше летеће дугове, јер су они далеко већи. А сем тога, банке су се састарале да и самим овим предлогом осигурају себе, јер Србију обвезују, да се ових 15 милијона првенствено имају употребити на исплату дуга заложених прихода Самосталне Монополске Управе. Хоће људи да им је залога слободна; а шта ће нам отуда преостати за наше прешне потребе, то се њих не тиче.

Па шта нам вреди ова привремена позајмица, без извршења целог зајма, па ма да је она и под још повољнијим погодбама? Наша финансија не може ни поћи каквој поправци са овако привременом позајмицом, јер је зато потребна далеко већа сума. То је истина, која се не може порећи, јер се зна да наши летећи дугови далеко надмашују ту суму, те се њома не могу они исплатити.

Учите све ово скупа, па ћете и сами видети да ова привремена позајмица, цењена и најбоље, не може бити меродавна да се прими овај предлог.

А да би сте још јаче убеђене могли добити против овога предлога, на реду је даље, да вам поменем *залогу*, коју повериоци добијају за овај зајам. Ова је, по новом предлогу, истина у неколико мања него у онем одбаченом предлогу. Сада нема ни оне наше обавезе, да странци оверавају бонове Министра Финансија. Ну при свем том залога, која се и овим предлогом даје за овај зајам, толико је тешка, да нас то мора одредити да будемо и против овог предлога. Не само вишке монополских прихода, већ и незаложени приход државних железница, даје се по овом предлогу, бан ама као залога овог зајма. А ово је за нас и штетно и опасно. Кад нам странци на тај начин, притисну и ресто наших незаложених најглавнијих државних прихода, ми ћемо морати онда да трпимо оскудицу и онде где нам је најпотребније. А то је за нас штета. Поред тога давањем хипотеке, као што се вели у овом предлогу, на наше незаложене железничке приходе, за сигурност овог зајма, за нас се ствара опасност на терену за нас животном. По тој хипотеци за наше железнице странци ће управо бити господари, јер хипотека, по самој природи, а и по овом предлогу подмирује најпре повериоца а дужнику преостало што или не отуда. Кад то стоји, питам вас, како ћемо и откуда ми одржавати и експлоатисати наше же-

лезнице? Ово питање са свим је на своме месту, јер у овоме предлогу не залаже се чист приход железница, већ незаложени приход у опште, а то значи да ће повериоци тај приход дићи, колико им буде требало за своје намирнице, а железници неће преостати ни онолико, колико јој је апсолутно потребно за рад. Смемо ли ми наше железнице ставити у такав положај?! Зар да се пустимо да се страначке руке умешају онде, где су наши животни интереси и у привредном, и у националном погледу?! Ја држим да на то не може и не сме пристати ник који жели добра овој земљи. И ако дакле по овом предлогу, отида она унижавајућа погодба пређашњег предлога о контролсању бонова, опет и овај предлог већ и по самом давању хипотеке странцима на приходе железничке, не сме се примити ако нећемо да се огрешимо о најважније државне интересе; ако нећемо да доведемо у опасност могућност рада баш онде где наши привредни интереси заповедају противно. Замислите шта може настати, код железнице, ако њој по исплати ових поверилаца, и не преостане толико, да може служити намењеним потребама; какве ће последице настати за нашу привреду и у опште за наш државни живот??! — Не, господо, ми не смемо, на овај начин пуштати странце да нам буду господари у нашој кући, јер би се тиме огрешили не само о садашњост, већ и о будућност наше отаџбине. Ја то никако не могу примити. А вама, као већини, стоји на вољи да и то урадите, само у том случају, не заборавите, колику би одговорност натоварили на своја плећа? Ја вам скрећем пажњу на ово, да бисте добро размислили о последицама ове хипотеке железнице, пре него бисте се одлучили да дате свој глас о овом предлогу.

Као што видите и у овом погледу залог, овај предлог, и ако је у неколико бољи од пређашњег у томе што не даје и страначку контролу бонова, опет је такав да га не смемо примити, као противан нашим животним интересима и потребама.

Говорећи о бољим погодбама овог предлога, бар по изгледу, на послетку имам да поменем курс. По старом предлогу курс је 78 за 100. За правилну оцену курса треба узети цифре жигова, троншкове и провизије, као и тромесечни жујисанс, што по ранијем рачуну износи два милијона пет стотина и педесет хиљада динара, па ћете тек онда имати тачну висину курса. Да у том случају не би био по првом предлогу 78, а ни по овом 80 за 100, то није тешко спазити. Ну и да узмемо баш висину курса пуних 80 за сто, па да видимо, да ли тај факат може на то утицати, да се препоручи пријем овог предлога. Влада у овом више уговореном курсу налази неки успех своје финансијске управе. Тако и изгледа, кад се пореде цифре пређашњег и садашњег курса. Ну у самој ствари ту нема никаквог успеха, јер што је сада уговорен већи курс, то је само на хартији, није ништа стварно. Овако је са тога, што се банке уговорнице не обавезују, да наше нове обвезнице нама исплате по том уговореном курсу, већ само примају, да окушају да ли ће их продати по том курсу, па ако успеју и колико успеју, тада и толико даће нам новац по том курсу. А при таквом ставу ствари очигледно је, да је то повишене курса без вредности, на случај неуспеха банака да обвезнице продаду по том курсу. Уговореним повећањем курса ми дакле не добијамо ништа, ако банке у томе не буду имале успеха. А према томе, ово само обећање већег курса само је празна реч, која ни најмање не може утицати на вредност овог предлога. Кад се само *не обавезују*, странци су нам

комотно могли обећати и већи курс, па да нама то ништа не користи. Без *обвезе* о висини курса, као што је, овај предлог може да одушеви само оне који на њега гледају оком партизанства. А на против хладан и непристрастан оцењивалац не може га сматрати другојачије него као један факат за обману оних, који ствар не разуму, или за прикривања истине, на штету државних интереса. А узмите како хоћете, тек у самој ствари ово само *обећање* већег курса није никаква *позитивна* чињеница у самом питању о вредности овог предлога, а још мање да се њиме може препоручити.

Ја сам, као што видите, изнео моје мишљење о оним трима бољим погодбама овог предлога при поређењу са ранијим предлогом о зајму. Надам се, да сам вам доказао да ни те нове погодбе за нас немају стварне вредности. За то би било сувишно да још говорим о томе.

У место, да то чиним, допустите ми, да скренем вашу пажњу на још једну разлику између ова два предлога, па онда да приступим завршетку овог говора. Та разлика истина није какве велике важности; ну при свем том вредно је, да се и она уочи, бар за карактеристику бившег и садашњег Министра Финансија. Говорећи о утроску зајма, пређашњи предлог признао је, да ће се његов износак употребити у првом реду на измерене *дефицита у текућој буџетској години*. То признање, да у текућој години имамо дефицита у буџету и да ће се он првенствено подмирити из приноса овог зајма, важно је са два гледишта: Прво, да је фузионашка влада признала, да се није старала да јој у текућој години не буде буџетског дефицита; и друго, што се у предлогу огледа бар искреност и признање погрешке. Ну садашњи предлог није хтео да буде тако искрен. У њему се не каже, да ће се износ овог зајма употребити на подмирење буџетског дефицита, већ се вели само: „евентуалног буџетског дефицита.“ По садашњем предлогу буџетски дефицит сада у нас не би био изванредан, већ само евентуалан. И то говори човек, који зна да нам буџет није у евентуалности, већ у извесном дефициту. То говори човек, који је, пређе, и овде пред нама признао да ћемо имати дефицита у текућем буџету! Нашто је ово било потребно, и како то има да се карактерише, остављам прво њему да каже, а друго вама да оцените.

После ових напомена, да кажем још неколико речи о овом предлогу. Већ и по овом што сам до сад рекао, овај предлог не може се примити као штетан и као неостварљив за нас. Ну поред овога, најважнији факт за оцену овог предлога у овоме, што ћу рећи сада.

По овом предлогу, банке се не обвезују да нам испоруче сав зајам, ми добијамо њихову обавезу само за 15 милиона привремене позајмице а за ресто, до 60,000.000. дин. само њихово *обећање* које ако не испуне није ништа ни било. То управо значи, да ми овде радимо само један залудан посао. Шта ће нашем поремећеном финансијском стању помоћи 15,000.000, ако не добијемо свих 60,000.000? Наши летећи дугови и пређе су по признању министра финансија били око 40, а сада признаје 36 милиона. Садашњи Министар Финансија после нашег прошлог растанка, увећао нам је летеће дугове новим привременим позајмицама код Народне и Кредитне Банке и код Београдске Задруге. Нећу овде да говорим, да ли је он, противно Уставу, смео чинити та задужења без одобрења Народног Представништва. Ну само питам, па шта ће нама помоћи 15 милиона код толиких наших летећих дугова? Куда ћемо пре ми са толи-

ком незнатном позајмицом од 15 милиона дин.? Да ли ћемо да платимо чиновнике или привремене повериоце. Не, господо, без обвезе да нам се испоручи сав зајам, ми не можемо ништа допринети сређењу нашег финансијског стања. За то овај предлог, који нам у том погледу не пружа никакве стварне гаранције, не може и не треба да нас задовољи.

При овоме не треба заборавити, да ми још сада за ту маленкост залажемо све слободне приходе наших државних железница, поред незаложеног прихода монопола. А при таквим залагама није никакав успех финансијски добити позајмицу од 15 милиона. Са таквим залагама мислим да ми не бисмо имали потребе да тражимо тих 15,000.000 код странаца; ми бисмо тих 15 милиона могли наћи и у нашој земљи под истим тим погодбама, кад бисмо нашим дали те исте залоге. Према томе ова позајмица, ово пружање позајмице од 15,000.000 апсолутно нас ништа не може одредити да кажемо: да треба усвојити овај предлог као добар. То исто не може да учини ни она друга на реду појава у овом новом предлогу, по којој изгледа да је овај предлог бољи од пређашњег предлога и по чему би, може бити, неко могао наћи да је овај предлог за препоруку, а то је курс. Поменуо сам већ да је по пређашњем предлогу курс био 78, а по садашњем је 80 за сто. Два на сто дакле данашњи предлог више нуди. И доиста на први поглед изгледа ово као неки успех; али кад се дубље загледа у ствар, ни ту нема стварног успеха. Као што рекох, банке уговорнице не примају на себе обавезу да приме све наше облигације по курсу од 80, већ само обећавају да ће пробати да продаду по 80 за сто и колико их продаду толико ће нам зајма дати, а колико не продаду неће нам дати. Та разлика у висини курса између садашњег и пређашњег предлога управо је илузорна. Ми тиме стварно не добивамо ништа. Кад би банке примиле на себе обавезу да продаду наше хартије по 80 за сто онда би, разуме се, сасвим другојачије изгледао овај предлог, а без тога све обећање од стране банака и сва хвала од стране владе са некаквим већим курсом, изчезавају као магла пред сунчаним зрацима. На тај начин не може се овај предлог, тиме што је његов курс већи од пређашњег, бранити, а још мање се може тиме овај предлог препоручити.

Ну, господо, и без ових појединости које убедљиво и очигледно говоре против овога предлога и које сам сматрао за потребно да вам изнесем, овом приликом главна чињеница за оцену овог предлога налази се у овоме што ћу рећи сада.

Главно је запитати се и поуздано одговорити: шта у опште добијамо ми с овим предлогом; или другим речма, да ли ми у опште добивамо какав зајам који ће бити довољан да нам помогне у нашој финансијској недаћи? Хоћемо ли ми добити сав зајам од 60,000.000 по овом предлогу? Није тешка ствар, господо, кад се само прочита овај предлог, доћи до убеђења, да ми само по овом уговору добивамо 15,000.000, а за оно друго добивамо празно обећање и речи. Ми са овим предлогом нећемо добити зајам, немамо обвезе повериоца, и зато и кад би иначе остале погодбе овога зајма биле такве да се могу примити, ја држим да само због овога што се банке не обвезују да ће зајам потпуно реализовати, ја држим да само због тога овај предлог треба да одбацимо. Са 15 милиона не можемо платити летећи дуг, јер он премаша ту суму. Са ресто 30 милиона такође то не можемо постићи, јер је овај по садашњем при-

знању Министра Финансија преко 36 милиона, а пређе је буџетски одбор цифру тог летећег дуга утврдио око 46 милиона. Додајте да ћемо по исплати летећих дугова имати дефицита у овом буџету око 8 милиона; да ћемо плаћати око 3 милиона анuitета на овај зајам, па ето вам наше будуће буџетске слике. Додајте још и горње трошкове око овог зајма; замислите да смо, под Вујићем 1893. године, платили грдне трошкове око лондонског зајма, па није сав реалисан, и онда размислите, колико је ово штетно за нас. Рећиће се, можда, банке у провизији имају интереса за реализање, ну ако га опет не изврше, Србија ће извесно имати штете.

Кратко речено, овај је зајам гори од пређашњег и не даје гаранције за реализање. А све то одређује нас да га не примимо. Кад мислим овако, кад ово изјављујем, ја само вршим једну посланичку дужност, без призрева која је влада ту, која нам је влада поднела тај предлог. Јер, господо, ова се ствар тиче Србије а не владе ове или оне. Ми треба да чувамо само интересе Србије; а чуваемо их само тако, ако одбацимо овај предлог који је и штетан и илузоран. Он је штетан, што нам пружа врло мало, само наде за велика плаћања и терете. Он је илузоран, јер по овом предлогу немамо *права* од банака издејствовати реализање целог зајма.

Ја не могу на моју савест, на моје осећаје према отаџбини, узети овакву тешку и илузорну понуду зајма. А хоћете ли ви то урадити, видећемо.

Тек у сваком случају надам се, да ће ми се признати да сам овим говором испунио моју дужност. И у тој нади, завршујем говор.

Стојан Протић. — Молим вас господо, допустите и мени да кажем неколико речи о овој свакако важној ствари, која нас занима и која пред нама на решењу стоји.

Ја ћу се трудити да будем што краћи, да само одговорим својој дужности, као народни посланик, да кажем шта мислим о овоме, да кажем шта ме одређује да заузмем држање, какво ћу заузети у овој ствари.

Ја ћу из свега говора да искључим сваку политику; нећу да идем ни у какве политичке екскурзије, нећу да износим никакве политичке разлоге. Ја ћу да гледам и ценим само финансијску страну овога предлога, да гледам саму ствар каква је пред нама. О политици, као што рекох, ја нећу овде ништа говорити. Ја ћу, господо, бити слободан да почнем свој говор о овој ствари садањој оним истим чиме сам почео, кад је била раније оваква ствар пред нама, да почнем оним, што сам казао, кад је — да се послужим краћим изразом — био овде на претресу пред нама зајам г. Миловановића. Ја сам онда казао од прилике ово: да је наше финансијско стање зло, да ми овако финансијско стање не можемо трпети, да нам оно смета да ми не можемо напредовати него да се морамо из њега како год извити, да морамо како год из њега изићи. То је јасно за све нас и мислим, у доказивање тога не треба ни да се упуштамо, јер ми то сви осећамо.

Казао сам онда да су три главне ствари по мом мишљењу, по моме дубоком уверењу које треба да учинимо, па да из тога стања изиђемо на једну чистину и да пођемо даље једном утвреном стазом.

Те три ствари по мом мишљењу су ове: треба да добијемо једно добро уређено државно рачуноводство, јасно, прегледно, централисао, тако да се на

једном месту види све оно што држава српска има да прима и све оно што држава српска има да даје.

Основа томе државном рачуноводству то је закон о државном буџету или боље речено; „закон о државном рачуноводству“, али мисмо га назвали закон о државном буџету. Поред тога закона одма долазе друга два закона па да добијемо добро, правилно, и као што треба државно рачуноводство. То су закон о уређењу државних благајница и закон о Главној Контроли.

Ми смо онај први закон, као што вам је познато, решили и овде у Народној Скупштини и у Сенату и он још само није оживљен, још није постао закон, није обнародован. Она друга два закона имали бисмо да донесемо у овој сесији, јер они су врло важни.

Друга ствар коју ми имамо да учинимо и извршимо одмах, те да из овога овако незгодног и тешког финансијског стања изиђемо, то је да платимо наше летеће дугове.

Већ из овога израза ви видите да ми дугове имамо, да смо дужни, али то су дугови нарочите врсте, то су летећи дугови, т. ј. дугови, који нису консолидовани, нису груписани у један дуг који се у току једног дугог низа година отплаћује а не исплаћује се од један пут. А летећи су дугови баш зато летећи што их одмах морамо о року целе платити онима којима смо дужни, а то код сталних дугова није. Због тога су ови стални дугови лакши по летећи, и док ови стоје, они су така сметња за правилно финансирање да се ту апсолутно ни корака даље не може учинити. Летећи дугови, јасно је за све нас, могу се исплатити само зајмом, јер ми немамо никакве готовине у некој каси, па да је извадимо и њоме платимо летеће дугове, јер кад би ту готовину имали не бисмо имали ни те летеће дугове. Потреба зајма тако је очигледна и тако јасна за све нас да збиља не би требало о томе да постоји никаква дискусија међу нама. И мени је збиља било мало непријатно кад сам јутрос чуо да нека господа говоре да ми не треба више да се задужујемо и да не треба да правимо никакве зајмове више. Збиља, господо, овакве зајмове не треба да правимо више; јер по данашњој науци зајам је оправдан само онда кад се прави за ванредне државне потребе, а зајмови за редовне државне потребе никад се не праве и никад не смеју да се праве. Али као, што рекох, ми стојимо пред државним дуговима, ми њих морамо да скинемо са врата да би могли даље ићи и на утрвену стазу изићи. Друга је ствар, какав је предлог који је пред нама и што имамо о њему то треба да кажемо, и ја ћу то у неколико речи учинити у овој генералној дебати. Трећа је ствар коју по мом мишљењу треба да учинимо па да стално изиђемо из овог тешког финансијског стања јесте, да наш буџет доведемо у равнотежу. Ако наш предрачун државних прихода и расхода, ако наш буџет не буде такав да се приходи и расходи покривају, да једно друго стално изравњава онда од овог зајма неће бити никакве користи; ми ћемо за сада наше летеће дугове исплатити али до године ми ћемо опет имати дуга, па ако га одма не платимо, чекаћемо неколико година, као ово сада, те ћемо одједанпут стати пред једним дугом од 20 30, или 40,000.000. А ова је буџетска равнотежа нама у толико потребнија што смо ми земљоделска држава, те смо већ због тога изложени евентуалности дефицита више по друге индустријске државе, јер су ту државни приходи у много већој мери колебљиви и нестабилни. То су три ствари по мом схватању потребне, те да се из овога

стања изађе. Због тога сам ја казао да упоредо са овим зајмом иде и ступање у живот и закона о државном буџету; и право да кажем, мени је непријатно и што морам истаћи да тај закон до сад није ступио у живот. Ја бих молио моје пријатеље који су у влади да се о томе изјасне овде јер, ја полажем на то толико, да ће то бити од утицаја на моје посланичко држање у овој ствари.

Што се тиче довођења буџета у равнотежу, ми смо већ у другој сесији Народног Преставништва, па ћемо се онда, кад се изнесе нови буџет, старати да урадимо оно што је потребно да се из овога стања изиђе и да се збиља доведе буџет у равнотежу сад, кад нисмо то могли лане. Сад да кажем, господо, неколико речи о самом предлогу. Одборска већина је у овом предлогу, онаквом какав је поднет од стране владе, унела неколике измене и допуне, које су по моме мишљењу врло добре. Али, мени се чини, да у овај предлог нису унесене све поправке, које по моме мишљењу треба да се унесу, па да збиља овај предлог донесе оно, што ми од свега очекујемо.

Пре свега, господо, једна је важна замерка од моје стране овоме предлогу та, што је рок за извршење овога зајма веома дуг, а пошто се овај зајам, господо, прави за исплату летећих дугова, дакле за исплату оне врсте дугова, који самим својим постојањем сметају нашем правилном финансирању и без чије се исплате не да ни замислити правилно финансирање, за то и јесте природа овога зајма таква, да он треба, ако је икако могуће, да се одмах изврши, за дан или два, онда треба то да буде бар што пре. И ја морам да кажем да је овај предлог у том погледу мало лошији од онога предлога о зајму који је био пред нама пре два месеца. Ја нећу овде да тврдим да је онај предлог о зајму бољи од овога, али довољно је ово, да је онај предлог предвиђао чисту ситуацију за нас, јер је био осигурао извршење зајма за кратко време, он је био предвидео да се зајам има да изврши до 1. новембра ове године, дакле, ми би смо били начисто у то доба шта ће бити са нашим зајмом: хоће ли бити извршен или не, па ако не буде, какав корак да предузмемо. Међутим по овоме предлогу законском о зајму ми нисмо сигурни, да ли ће се у истини овај зајам остварити и кад и шта ћемо после да радимо, ако се он не оствари. Ми по овоме предлогу морамо да чекамо до 1. јуна идуће године, и ја идем тако далеко да пристајем и на тај дугачак рок.

Али мислим, господо, да је погрешно и да никако не би требало допустити да и преко тога рока будемо још у некој неизвесности. Ја не бих могао пристати да ми ма какав даљи рок банкама за извршење овога зајма од 1. јуна даље дајемо; то је крајњи рок на који бих ја пристао. Даље, овај зајам — ако сам ја добро разумео предлог — не износи пред нас чисто емисиони зајам, зајам јавним уписом, као што је био зајам који смо ми пред собом пре два месеца имали. Онај је предлог носио чисто карактер емисионог зајма, или зајма јавним уписом. Тамо се каже да ће зајам да се изврши јавним уписом до 1. новембра. Ако се не изврши држава српска и влада стоје пред једним неизвршеним зајмом; онда су им одрешене руке и могу се старати за његово решење. Овде ми код овога зајма немамо зајам јавним уписом него зајам, који ће да се оствари продајом обвезница наших на берзи. И право да кажем: ја се бојим да јавнога уписа неће никако ни бити, него да би се овај зајам остварио продајом самих обвезница на берзи, а то је сасвим други карактер зајма и, по мом мишљењу, на сваки начин гори. Даље ја сам видео нарочиту

једну одредбу у овом предлогу, која гласи: да ће за привремену позајмицу која иде уз овај зајам, и која износи 15,000.000 динара, све наше обвезнице у суми од 60,000.000 служити *у исто време* као подлога за ову позајмицу, те да ћемо ми одмах, кад овај предлог буде готов, и дефинитиван уговор буде потписан између владе и банака уговорница, обвезнице, чим се буду потписале и буду снабдевене жигом држава у којима ће се оне продавати — одмах доћи у руке банака. Зашто то, господо? Могу мало и да сумњам и да предвиђам неку малу опасност због простог факта: што ће све те наше обвезнице бити у касма банака одмах кад би био дефинитивно уговор потписан, зато што смо ми такав незгодан случај већ имали са нашим железничким обвезницама, ма да је ту министар, *сам на своју руку*, нешто чинио и зато је он и морално и материјално био крив; а кад то метнете у закон, онда ниједан министар неће бити за то крив. Али ја преко те опасности прелазим. Рећимо да је она илузорна; али зашто да дајемо подлогу од 60,000.000 да је имају *кад се зајам упише*? Чим се зајам упише, ми њима дајемо обвезнице а они нама новац. А кад ово стоји, ја мислим да то стоји због тога што јавнога уписа неће бити, и због тога је потребно да те обвезнице буду код њих да би их могли *мало* ао *мало* на берзу износити и продавати.

То су моје две главне замерке овоме самом предлогу, а имам још понеку ситнију замерку, али то би била већ ствар специјалне дебате и специјалне дискусије.

Један би додатак још имао ради правилности и реда у оваквим стварима да учиним, и ја мислим да од тога неће влада правити никакво питање, јер мислим да она и сама налази да је то у реду.

Тај би додатак био овај: да ми предвидимо још сад или да влада каже да ће она још у току овога сазива предложити мере, *а пре решења буџета*, којима ће се поунити или накнадити она сума прихода која иде на ануитет овога зајма а која мора да се одвоји из редовних буџетских прихода. То ми морамо или накнадити или новим приходима за толику суму или за толику суму морамо смањити државне расходе, иначе ћемо за толику суму имати *новог* дефицита. Дакле да се не би ствар компликовала, ја и не мислим да се то сад ради, јер то сад и није могуће, али пошто смо већ у редовној сесији, пошто ћемо имати да решавамо буџет, влада ће имати времена да размисли о начинима и мерама, које би имала предложити да се то изврши. Јер сваки пут кад се зајам одобрава увек се одобравају и средства за његово покриће. Овим предлогом предвиђају се средства, којима ће се овај зајам покрити за банке, али се не предвиђају средства, којима ће се поунити оне празнине у буџету које ће услед тога настати, што одвајамо један део редовних државних прихода и дајемо га за ануитет овога зајма.

Дакле као што сам рекао, моје је држање у неколико условно. Ако буде декларација владина повољна у погледу закона о буџету и ако би се ове измене, које мислим да су неопходно потребне, могле да приме, ја ћу гласати за овај предлог; а разуме се као што сам већ казао, ја сам био и пре а и сад сам у начелу за зајам, јер ми без тога не можемо бити.

Јован С. Јовановић старији. — Пред нами, господо, као народним представницима и његовим пуномоћницима, стоји питање о зајму. Ми имамо да својим гласом дамо реч и овлашћење, да влада може закључити зајам под по-

годбама, које су изложене у овом законском предлогу, а у номиналном износу од 60 милијона динара, по курсу, кад се трошкови одбију, са 76 за 100. Рок исплате трајаће 50 година. Интересна стопа утврђује се 5% годишње, а за сигурност поверитеља предвиђене су му гаранције у чл. 4. овог пројекта.

Понављам, да имамо да дамо реч у име целокупног српског народа, дакле и у име нашег пољопривредника, о томе: хоћемо ли да овај зајам примимо, и на тај начин да натоваримо, поред досаданих терета и дугова државних и овај нов дуг, који има, према предлогу, да сноси српски народ од сада па за 50 година унапред. Дозволите ми, господо, да пре свега напоменем, да од самих зајмова има две врсте: *продуктивни* и *непродуктивни*.

Да би се могао одредити, како да дам свој глас „за“ или „против“ ово зајма, ја морам, као пољопривредник, да изнесем начелно гледиште, које зајмове сматрам за продуктивне а које не, и онда ће ми бити лакше да се одредим о самом овом предлогу законском. Да почнем прво са зајмовима продуктивне природе.

По моме мишљењу, продуктивни су зајмови они, који се чине ради увећања привредне снаге народне, дакле ради његовог сопственог богаћења, било да постигне ту жељену мету, непосредним или посредним путем.

Непосредним путем долази народ до материјалног благостања, ако би му, кад нема своје финансијске моћи, помоћу зајмова регулисали његове реке и потоке, и воду, која му сада, као лош господар, само огромне штете наноси и причињава, те је буде могао употребити, као веома корисног и доброг слугу у свима привредним подuzeћима.

Пољопривредник пак, од тих тако културних радова, у погледу регулације река и потока и давању могућности отицању води, где нема природне отоке, могао би у првом случају применити наводњавање, а у другом мочарност са свог земљишта одстранити. На тај начин дала би му се могућност, да у првом случају удупли принос од своје њиве, а у другом приступио би обрађивању и оног дела свог земљишта, кога је, због мочарности, морао оставити, као земљиште рита, готово за в' безкорисног.

Ја мислим, да плодна земљишта, поред наше Мораве, као и друге долине, посаво-тамнавска, млавска, маљванска, тимочка итд. плачу за доба, када ће овакви радови, — регулација река и потока — код нас отпочети.

Поправком и множењем свеколиких врста нашег сточарства, сматрам, да би не само допринело непосредно обогаћењу нашег пољопривредника, већ и нашем занатлији, пружио би се материјал ово земаљски, за прерађевину му, — а не овако, као до сада, да буде само прерађивач страних артикала, на разноврсних тканина, кожа и томе подобно.

Посредним путем пак, српски би народ дошао до бољег материјалног стања, кад би се приступило грађењу жељезница, које би имале пролазити кроз наше богате равнице а у близини наших рудника и шума, којих експлоатација би неминовно донела рентабилитет саграђених жељезница још у самом почетку њеног пролаза.

Шта мислите, господо, зар ове нове жељезничке пруге не би изазивале и подстицале нашег пољопривредника, да и на она висна места, која сада и не сања експлоатисати их, једног дана видимо засађена, све оне голе чуке са разноврсним благородним и другим воћкама.

Ја верујем, да тада, онај део, да речем непродуктиван елеменат, овде у Београду, не би водио прву реч, и нами на разне начине дошаптавао: „По Богу, одобравајте зајам, иначе је општа пропаст“!

Већ би тада наша извозна трговина играла прву улогу, и према таком створеном стању, прву би реч имали и водили наши трговци извозници; — и вап сваке је сумње, да тада зацело не би се у бари, доле Венецији београдској, могло развијати оно силество шкољдивих мијазма и кужило ваздух сатирући на нечовечан начин здравље нашем подмлатку, већ би њиховом иницијативом ово сада врло бедно место запремило и попунило се разним смештиштима, антропотима наше извозне трговине.

Да напоменем још нешто. Па зар је мудро, да поред одређене комисије, која без сумње месецима ради, а још није окончала свој рад и извештај поднела о фабрици шећера гледамо одавде онај оцак исте фабрике, где бескорисно за српског пољопривредника стоји а не подухваћамо се да исту откупимо, на основици рентабилитета, или, ако то не може да буде, онда приступити подизању друге, нове фабрике у коме крају наше отаџбине, где услови за њено напредовање боље постоје. — Пусти наш јавашлук!

Ја би могао и даље редом почети и показивати, где нам лежи богатство и у ком нам послу пак предстоји увећање нашег привредног приноса, али мислим ово неколико примера за паметне људе доста је, јер они могу показати и бити путовође путу, којим треба да поведемо, у културном погледу, ову нашу на речима драгу нам отаџбину.

Мени ће се, може бити, рећи, па ми немамо довољно капитала, да предузећа именованих примера и њима сличним прихватимо, и како странци нам пак са капиталима не долазе или ако дођу, они теже оном циљу као при — Богу баш ова фабрика шећера.

Ја велим, и одма на такив приговор дајем свој одговор:

Ми можемо имати капитала, и без велике муке створити га, само ако пођемо и поведемо раду ову нашу земљу, правилно и смишљено.

Боље уређење и располагање чистим приносом од наше Класне Лутрије, чији принос може изнсти, до данас, око 4 милиуна динара, рачунајући од њеног постанка, па са капиталом, спојен од хране општинских кошера, могао би послужити као основа за стварање једног јаког земаљског хипотекарног завода, коме би задатак био, да искључиво пружа кредит под врло јевтином стопом интереса, само привредницима ове земље. — Верујте, да после једне деценије година, ми би видели нашу Србију препорођену.

И шта мислите, зар тада не би се Србија могла назвати другим Мисиром? Али, овако радећи, где се за врливу и вредноћу узима — нерад; за памет лукавост и глупост; за часност, неморал, полтронство и шпијунажа, бојим се, да и Србија не дочека доба, када ће странци у државном нам газдовању имати прву и пресудну реч, а ми да будемо, као домородци, само слепи органи њихови или послушне слуге.

Ето видите господо, од какве би велике користи било по народ и земљу, и какву би лепу будућност нашем потомству ми припремили, да је, по срећи српског навода, данас на дневном реду, за већање и решавање наше, место оваквог једног зајма, којим се хоће да се покрију дефицити разних буџетских година, какав продуктиван зајам; понављам зајам, таквот рода, који би био

инвестиран у регулисавању река, осунивању мочарних земљишта, пошумљавању голети и врлети, подизању нових железница, експлоатисању шума, а да се и не дотичем о прекој потреби извршења катастра нашег земљишта у целости, као и о побољшању свеколиког сточарства, како у погледу квантитативном тако и у квалитативном. — Ја би се тада, господо, радовао таком једном законском предлогу о зајму, и верујте, да би дао свој глас и пристанак, не за суму од 60, већ и за много већу од 100 па и 200 милиона динара. — Сматрао би, да, као представник народни, гласајући за такав један продуктиван зајам, тиме стварам кључ боље будућности наше земље, којим ће наше потомство моћи отворити врата и ући у сретније доба свог државног живота, но што је то ево нама судба уделила. Гласајући за такав један продуктиван зајам, представио би себи слику у перспективи, у коју би видео остварену нашу замисао, а као најсветлију тачку радикалног програма, тачку: „народно благостање“.

А шта да речем о оваквом једном зајму, који нам се овим предлогом законским предлаже!

Ја се, пре, него би дао свој пристанак на овакав један непродуктиван зајам, па ма он био закључен по курсу *alparsi*, морам прво упитати: зашто и због чега се он у опште и тражи?

Одговор је, по мом мишљењу, лак. Хоће, да се њиме само закрпе, а не сасвим излече ране, које су разне реакције и њина несмињеност и непатриотско расположење у државном газдовању начиниле на нашем државном телу.

Је ли ово прва закрпа у нашем државном животу, која се тражи од нас да извршимо, и хоће ли она бити и последња?

Ја велм да она није прва, а како се газдује, неће бити, мени се чини, ни последња! Како мени изгледа, реакција се спрема да се одмах, пошто се овом закрпом у неколико утоле болови од рана на народном телу, подухвати свог старог злочиначког посла, и да опет друге нове, на још оставштем здравом делу народног тела, отворе учини.

Пређе, и кад смо гласали за зајмове овако непродуктивна рода и порода, бар смо као накнаду за такву одлуку нашу претходно добијали потпуно слободомне политичке законе, и њима се одушевљавали. А сада, ево да од бившег председника београдске општине, под Владановим режимом, сада Министром Унутрашњих Дела, не може земља, не може српски народ ни ту пошту да има, да од разних му органа полициских, који себе називају „лафом“ или су љубимци разних других јаким протектора, не може правилно да употреби, према закону о општинама, призната му права.

Од нас се, као синова ове земље, тражи и апелује на наш патриотизам, са наводом: да треба овај, и ако по карактеру непопуларан законски предлог, примимо што пре у потпуној његовој целини, са незнатном изменом одборске већине.

Па лепо, господо, ја пристајем на то гледиште да станемо, и ево одмах једно питање стављам. Зар и ми немамо права, по истом мерилу, да апелујемо на патриотизам човека, који је српском народу пљунуо у лице, у погледу примене новог закона о општинама и начина његовог извршења па да и ми тражимо претходно да тај човек, који је још и данас члан кабинета, има бар трупке србинског патриотизма!

Ето, сам г. Стевановић, сада Министар Ун. трашњих Дела, приликом углављивања споразума, давао је усмене изјаве некима од првака радикалних, од прилике у оваквим реченицама: „Примите нас само ви радикали под окриље ваше већине, ми ћемо одмах скинути сво наше презрено рухо и напустити прошлост свеколиког политичког нашег рада, који је био кобан по српски народ, и послужити искрено, часно и исправно својој отаџбини. Па, господо, ако је овакав рад г. Николе Стефановића као Министра Унутр. Дела, у погледу извршења нових закона о општинама, искрен и исправан, онда ја не знам шта је неисправност а шта неискреност? Према оваком његовом раду, ред би био, да он положи оставку на свој портфељ, и да се својевољно уклони, те на тај начин и нама олакша одредељење, које се очекује у погледу овог законског пројекта, од нас, иначе Г. Стефановић, нека зна, да је: „инат рђав занат“!

Ето, чим се хтео жигосати рад Г. Стефановића, онда нам се показала реакција! То значи, да реакцији није био крај ни са увођењем новот Устава, да она још живи и развија се у нашем друштву, као при Богу пантличара, кад се налази у организму човечијем.

Одобравајући овај зајам, сматрам да би се на тај начин дала храна реакцији, да нас ускоро почне усређавати познатим њеним⁸ на далеко чувеним патриотским рецентима. Ја тако што не могу свесно потпомагати.

Неће ли г. Стевановић да се тако лако опрости министарске столице, за коју се онако грчевито ухватио, онда, по моме мишљењу, остаје један једини начин, као излаз, да наша држава може изићи из ове финансиске незгоде, а он би био: да се са пуно патриотског пожртвовања пође истинском штедњом у свима државним а непродуктивним издацима, па не само да се она изведе у границама буџетске равнотеже, већ и даље продужити је, и то све дотле, док се знатан суфицит у буџету не постигне, кога употребити на исплату створених летећих дугова.

То би био прави лек по наш државни живот! На завршетку дозволите ми да цитирам и неке од наших народних изрека, које нам могу послужити за поуку, оне гласе: „Некорисно задужење готова пропаст“. — „У невољи се треба умети помоћи“.

Према изнетим разлозима, и чекајући на патриотску одлуку г. Стевановића, ја ћу дати свој глас приликом гласања у начелу.

Ђорђе Сушић — Дебата која се води о овом законском предлогу врло је важна.

Пред нама стоји државни дуг, те је свима нама познато на који се начин држава задужила, а ко је и како створио и начинио те дугове, о томе се нема кад сада расправљати. Ти су дугови направљени на познати нама начин.

Овде је по моме мишљењу главно питање: како повериоци да се исплате?

Поверилаца се наших ништа не тиче хоћемо ли ми зајам употребити на регулацију река, подизање жељезница и т. д. Њих се само тиче, хоће ли ово да се прими или неће, а како ћемо и на који начин употребити овај новац, то је наше да ми кажемо.

Као што једна задружна кућа чини дугове и позајмице тако исто чини и држава.

Као што задруга одобрава оцу или старијем брату, да може чинити задужења тако исто чини и држава, и као што задруга мора водити рачуна о својим повериоцима тако исто мора чинити и држава.

Ја мислим да о томе не треба да се много мучимо, но само имамо да мислимо о томе, хоће ли се једанпут престати са позајмицама, и хоћемо ли и како да их исплатимо.

Прошла Скупштина донела је закон о државном буџету.

То је једна препрека не само овој влади него и свима будућим владама које би дошле да могу чинити неправилности.

То би била препрека прављењу нових дефицита, и да је тај закон ступио у живот, не би било потребе да се ми позивамо сад на реакцију и друге ствари.

Ја нисам мислио да говорим о томе, него сам мислио само да дам свој глас о овом законском предлогу. Али кад видим да влада не мисли о томе хоће ли једном престати са тим позајмицама, хоће ли дефицити једном престати у буџету или нећеју, а то видим по томе што влада неће да гледа да један тако важан закон ступи у живот, а међутим потврђен је закон о окружним и средњим скупштинама и други. Сад ми хоћемо да понуимо дефицит на овај начин поновним задуживањем. Ја бих са потпуним задовољством гласао за овај зајам да је закон о државном буџету ступио у живот, па ако буде каквих неправилности да они који их учине одговарају. Не само да нећу да гласам за овакав зајам, него апсолутно нећу гласати ни за какав зајам.

Председник Риста Поповић — Дајем 10 минута одмора.

Настаје одмор

После одмора

Председник Риста Поповић — Данашњу седницу закључујем а другу заказујем сутра у 8 часова пре подне.

Састанак је овај трајао до 7 $\frac{1}{2}$ часова по подне.

VI РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Држан 22. јула 1902. године у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК:

Риста Поповић

СЕКРЕТАР:

Страхиња Поповић

Почет у 8 $\frac{1}{2}$ часова пре подне.

Од г. г. министара присуствовали су: Председник Министарства, Министар Финансија, Министар Унутрашњих Дела, Министар Војни, Министар Правде, Министар Грађевина, Министар Просвете и Министар Народне Привреде.

Председник Риста Поповић — Отвара се шести редован састанак Народне Скупштине.

На реду је продужење претреса извештаја привредно-финансиског одбора о предлогу закона о зајму.

Станко Петровић — Пошто смо срећни, господо, да после два месеца поново имамо пред собом предлог о зајму, то сам тражио реч да и ја о овоме проговорим и да кажем како ја мислим. Господо, зајмови су у овој земљи прешли сваку меру; они су јој натоварили толико терета, да она не може више да поднесе. Господо, кад би овај зајам био први, кад не бисмо имали искуства о прошлим зајмовима и задужењима у земљи, онда бих ја могао да се колебам и да говорим о предлогу владином, о наводима појединих посланика: да ми треба да се задужујемо. Али, господо, прошлост нам налаже да Скупштине српске не треба више никако овакве зајмове да примају, јер, господо, 22 године су како се све досадашње владе никако нису хтеле постарати да у овој земљи уведу штедњу, економију, него је једна влада увек расипала и трошила немилнице, а друга која за њом дође треба да то поправља.

Господо, ми ћемо да се задржимо мало на прошлости наших зајмова. Кад је закључиван један зајам? Онда кад није било ваљаног буџетирања. 1881. године догодило се ово исто и доказивало се, да је тај зајам штетан који је Бонту био закључио; доказивало се да је назадан и да треба да се одбије. Тадашњи министар финансија, Чеда Мијатовић, устаје и доказује како Скупштина мора да прими тај зајам, јер нема бољег — и ако су још и други уговори били пред Скупштином. И шта је било? Примљен је тај Бонтуовљев уговор. Онда је Чеда Мијатовић казао посланицима: Браћо посланици, ако мени не верујете, верујте једноме великом државнику, Милутину Гарашанину, да је Бонту једна солидна личност, у коју имамо највеће вере да ће испунити овај уговор. И шта је од тога било? Србија је закључила тај зајам и после непуне године дана губи око 20,000.000 динара. И од тога доба, господо, свака је влада редом чинила зајмове и износила их пред Скупштину и представљала Скупштини, како је то користан зајам, представљала је у ружичастим бојама. Да није оваквих случајева било, могло би се владама и веровати кад хоће да праве какав зајам; али ми имамо у томе горкога искуства. После свакога зајма наступале су реакције које су све ово некорисно утрошиле, те су морале опет долазити друге Скупштине да учине зајам и подмире те расипачке издатке, и то док се потроши, док се потроши закључени зајам, онда су такве владе одлазиле кући. Сва та искуства показују нам да ми не смемо правити овакав један зајам, те да се исплаћују туђе злоупотребе а на нашу одговорно т. Једни исти људи, једна иста фракција непрестано ради да се у овој земљи ломе кола. Та фракција непрестано тражи прилику да удеси у овој земљи реакцију и да за време реакције троши српске милионе без икакве одговорности. Све то мени диктује да ја не могу дозволити да се овакав зајам закључи. Поред овога обраћам пажњу Скупштини још и на ово: ја мислим да ова влада, коју ја веома поштујем — нека ми се не замери да ја против владе што радим — кад је дошла на управу земље, она никако није требала да и даље прави летеће дугове; она је требала да легне на посао и да уклони из државне службе све оно што није заслужно да буде у њој; да уклони све што је неспособно; да уклони све што је компромитовано; да уклони све што је одвише и да све то сведе на мали број, на онолико колико је потребно држави да живи. И кад би све то учинила, онда ми не бисмо имали дефиците.

Шта је сад наступило, шта видимо? Видимо једну заједницу, једну ортачину и у влади и у Скупштини, и сад се и једна и друга страна утркује, која ће да што више својих људи метне на државна јасла. Отуда је дошло то, да у једноме срезу где је пре било четири писара сада има шест, а онде где су била двојица сад су четворица. Чиновништво се толико нагомилало да земља не може то да издржи. По срезовима има толико писара да за све и нема посла, већ многи од њих седе не радећи ништа. Ко има нешто да прими дигао је руке од тога, јер треба прво да да половину у готову, па да прими што има.

Дакле, кад влада не иде тим путем да доведе буџет у равнотежу, а овамо тражи зајам, онда ја мислим да је то једна велика, кардинална погрешка.

Прошле сесије буџетски одбор радио је дуго и изнашао је, које све уставне треба укинути па да се једном заведе штедња и да се буџет доведе у равнотежу. Али тај предлог није озакоњен. Од тога није било ништа. Влада која је у први мах пристала била да се учине оне уштеде, што их је предложио буџетски одбор, изишла је после пред Скупштину с красноречивим говорима, којима је доказивала, како је врло потребно, да се врати оно, што је буџетски одбор смањило и укинуо, и Скупштина је била тако добродушна и благородна, и оставила је све оне милионе, које је буџетски одбор смањило и укинуо.

Даље, господо, донесен је закон о средњим школама. Али у место да се врате оне две до три гимназије и да се поврати предавачима оно, што су изгубили због неправде, коју им је учинио бивши министар просвете, ми видимо да се тај закон провлачио двадесет дана кроз Скупштину и водила се борба да би се само професорима повећале плате. Господа, коју је народ изабрао да учине штедњу и доведу буџет у равнотежу, гледала су само да повисе своје плате, те се с тога и буџет мора повећати. С тога влада не може ни да потпише буџетски закон, јер треба нове расходе да уноси у буџет за професорске повећане плате. У осталом свом финансирању влада некако врло рђаво гледа на штедњу.

Ја сам имао прилике да чујем од једног мало већег чиновника у дирекцији ово: „Четири до пет стотина хиљада динара троши се само на дијурнисте и то на дијурнисте, који су пензионисани пуковници, потпуковници, начелници министарства и т. д. Поред велике пензије ово им треба за подкусување цених трошкова.

Кад се, господо, не води никаква рачуна о штедњи онда, не да се сад задужимо и да узмемо ових 15,000.000, него да нам покљони неко и 50,000.000, ми ћемо и до године бити у овако истом стању. И ја мислим, господо, да од ових петнаест, односно десет милиона, нико неће видети никакве вајде.

Ми треба да се запитамо, каква је од Бога невоља нагнала нашу владу, да се овакав један шкандалозан зајам усвоји, и да земљу толико компромитује, да дајемо 60 милиона наших облигација за 15 милиона, а можда неће бити ни 10 готових. Ја не знам каква је то невоља. Ако не може да плати ануитет, то разумем, јер свака банка има права да протестује ако се банки не исплати на време. Шта имамо ми, господо, овде. Ми имамо овде да покривамо летеће дугове. Имамо дуга Народној Банци 12 милиона динара. То што је дала држави Народна Банка, од тога нема више ништа. Ја сам за то да јој се више не да ништа, јер Народна Банка није требала да издаје сребрене новчанице и

она то није смела да чини, али је то за руком испало неком државнику, коме се тако прохтело. Молим вас, господо, има да се плати Управи Фондова 7—8 милиона динара, па лепо, то је то исто. Нека се и то не плати сада. Управа Фондова је доста упрошатила. Само за то што се неком ишло на руку пропало је 300.000 динара, па ни главнице ни интереса. Па кад је могла Управа да допусти, да јој пропадне толико милиона, нека пропадне и ово или нека се причека, па кад буде држава у могућности нека плати.

Каже се: не могу да се исплате предузимачи и лиферанти. Па добро, и ја се слажем с тим да треба да се исплате, али молим вас, господо, ти наши предузимачи и лиферанти раде већ двадасет година на овамо са нашом државом и они знају како држава плаћа, па зашто се примају да врше лиферације држави. Него они имају ту са свим други рачун.

Они кад се држе лиферације за државу обично примају и кажу да неће ништа ту да зараде, а овамо они зараде душло. Они кажу: Ми знамо да нећемо одмах да наплатимо од државе све, али ћемо наплатити одмах онај наш капитал који смо уложили, а за оно ресто чекаћемо државу.

Ја знам господо, две куће које су зарадиле милионе са државом. Тако, једна кућа у Алексинцу, која је лиферовала у Нишу држави 20 година, после турског рата стојала је на 3.000 дин. капитала, сада стоји сигурно на милион динара ако не више. Од куда је то? Тако исто обогатила се са државом и једна кућа у Крагујевцу, која је зарадила више милиона динара, а пре двадасет година била је обична трговачка кућа, (Антоније Марић: Али данас ти људи немају ни леба да једу!) То је друга кућа г. Марићу, што је зарађене милионе од срп. државе упрошатила игром на страним берзама, а не од српске државе. То је, господо, зарађено од државе, па је право да ти људи причекају државу. Према овоме што сам казао, моје је мишљење да не мора држава наша да се задужује за лиферанте; они су од државе [зарадили па је право да причекају државу.

Ако једну краву непрестано музеш из године у годину, а не даш јој да се одмори и не раниш је никад, она ће морати да липше. Кад тако стоје ствари, кад нема никакве опасности, онда мислим да не морамо да задужујемо нашу земљу, већ да ће и ти људи из патриотских осећања да причекају нашу земљу, док не дођу боље прилике.

Каже се, да чиновништво не прима уредно плате.

Занста, господо, у томе се осећа оскудица, али то је зато што је код нас сваки округ остављен самоме себи, а није учињена правилна диспозиција. Нека се, господо, учини правилан распоред од свију прохода којих има у земљи, и нека се издатци распореди подједнако, па онда будите уверени да се не би десило оно што је сад, да у једном округу чиновници примају редовно своје плате, па чак и аконто, а у другом округу да не примају по 3—4 месеца.

Не примају они своје плате зато што се не води о томе рачуна. Данас сви виши чиновници морају да приме редовно своје плате, и ако ови поред плате имају и по неколико кућа, а она сиротиња, она може да чека, она не мора да прима плату на време. Дакле, господо, према оваком финансирању ја мислим да не би требала Скупштина никако да дозволи зајам све донде док се не види, да се збиља почело да штеди.

Ми смо одредили из Скупштине један парламентарни одбор да он идуће сесије прикупи и поднесе Скупштини све што је потребно те да се извиди, колико се где дугује; колики су где приходи; и да види колико се може учинити уштеда у нашем буџету. Дакле, господо, да сачекамо да тај одбор сврши свој рад, да сачекамо буџет, па кад га сведемо онолико колико га можемо свести, онда и ми можемо да се крећемо и да узимамо зајам; онда бисмо и и повољнији зајам нашли и групе би пристале да нам га много повољније дају. Ја, по моме убеђењу, сматрам да само ако одбацимо овај предлог о зајму, да ћемо моћи да доведемо буџет у равнотежу. А овако, ако ми усвојимо зајам, ни влада, ни чиновници неће више ни помислити да штеде и једнако ће мислити да ће до године опет доћи други зајам итд. Ето тако ће то бити. Кад ово говорим ја не говорим то ни као опозиционар ни као присталица владин, него говорим по чисто своме убеђењу. Мене чисто упућује моја савест да изнесем своје мишљење како мислим да је најбоље за земљу, и тврдо сам убеђен да кад год сам што год бранио ја сам то бранио с уверењем, да је то добро и корисно по народ, а кадгод сам што против говорио, заиста је онако и било, било је да није од користи по земљу (Чује се: Ти си видовит!) Ја овде не радим ни против владе ни за владу; кад ово говорим, ја гледам интересе државне. Когод мисли да је по интересе државне добро да се прими овај зајам, он с мирном савешћу треба да гласа за, а ко не мисли, треба да гласа против. Да ли ћемо ми ово решити или ће доћи друга нека Скупштина да ово реши? Друга Скупштина нека реши ако хоће, нека загрize и ово, а да не загрizeмо увек ми, радикали, па да нам после кажу напредњаци: па ви сте то и изгласали. Ја сам, господе, против овога зајма док се не уведе штедња у нашу земљу. Гласаћу против.

Жика Тајсић — Питање о зајму ја га бар лично не могу схватити као чисто политичко питање, већ и с тога што је Србија данас ударила рудом у обалу и што је дужност свију њених синова да нађу пута и начина да се из ове кризе, која тако несносно дави нашу отаџбину, изађе са што мање штете и срамоте.

Ови летећи дугови, због којих се и прави овај зајам, по моме мишљењу најгора је врста државног дуговања. Кратки рокови, мале суме, то је она добро позната политика, коју је славно обесмртио Вуле Пушавац и која се са прилично успеха води овде у Србији.

Ја налазим да је за сређивање државних финансија први услов сталност у политици. Ако би дајући и овај зајам било и најмање сумње да је Србија пред препадима, пред политичким изненађењима, онда ће Србија врх својих 420,000.000 дуга имати још 60,000.000 одозго више, и имаће их страшене и сјурене само на то да се те трзавице и даље могу одржавати.

Што се до овога и овакога стања дошло, највише је криво досадање лажно буџетирање. Поодавно је, како Србија прво прави буџет својих расхода, место да прво направи буџет својих прихода, па да према томе види шта може утрошити. Међутим, она прво направи буџет расхода, као да је ово некаква земља Калифорнија, па према томе измишљава приходе, који стално подбацују. Такви буџети и таква финансијска политика и донела је да јој се за 20 година од 1880. до данас показало дефицита 108,000.000. Србија је мала земља да поднесе толики дефицит.

Колико се ишло паметно у нашем финансирању и задуживању за ових 26 година, нека вам, господо, послужи за доказ ове цифре што сам их извадио, а ово је сасвим тачно.

Садањи дуг износи 421,000.000; толико смо ми обвезница дали. Стварно смо пак примили 315,000.000. За ових 26 година дали смо на име амортизације 350.000.000, значи 35,000.000 више но што смо стварно примили, а у ствари амортизовало се свега 20,000.000.

Да је, господо, код нас било онолико патриотизма колико га има, како ја бар верујем, код других народа; да је било онакве сталности и срећености, каква је нпр. била у Румунији, ми не бисмо ни дошли до тога да данас решавамо о тако једној страшној ствари, да узajимамо новац па да плаћамо дугове који су малоумно и лакоумно учињени.

Румунија је услед разних неприлика и недаћа била у оваким истим приликама. Она је издржала један економски рат; она је решила питање о валути и она је за две године без задуживања изашла из тога дефицита, и Румунија има данас у своме буџету суфицита.

Нека би дао Бог, ако се овај зајам прими, да би он био последњи зајам, који се прави на име лакоумних задуживања. Ја, господо, не могу у начелу гласати против зајма, јер се њиме хоће да исплате летећи дугови наши, који уропашћу нашу земљу. Гласају за зајам у начелу, ако влада може да успе да оно што је најнеспретније у овом уговору, а то је онај неодређени рок о извршењу зајма, да то уреди. Ја не могу да видим користи ни по срећеност дугова, ни по интересе Србије, кад за 15,000.000, које ћемо примити, издамо обвезнице за 60,000.000. Рок за 1. децембар идуће године, до ког се овај зајам има извршити, није осигуран, и за мене је дуг, јер ми ћемо имати стални дуг од 60,000.000, а имаћемо и летеће дугове. Ако се тај рок смањи, ако се бар и приближно пред Народно Представништво изнесе, на шта ће се утрошити ових 15,000.000, и ако се законом утврди да ће се сав новац, који ће у земљу ући, и што се порезом, прирезом и другим путем прикупи, правилно по буџету потрошити, што ће у осталом чинити једну услугу влади у овој земљи, у којој је чиновничко питање постало оно што је радничко питање на западу, онда по мом мишљењу, ја ћу учинити једну услугу земљи, ако будем гласао за зајам у начелу.

Пера Максимовић — Говорећи о овом питању, које је на дневном реду, може да се пође са више полазних тачака. У колико сам могао да оценим, пало је до сада неколико мишљења. Једни су за зајам, јер веле: потребно је да се среде наше финансије, други су за зајам под извесним условима, тражећи допуне и неке модификације; а трећи су за зајам, али немају гаранције у ову владу, да ће она извршити одредбе овога закона. Ја, господо, право да кажем, не делим ни једно мишљење. Без да вас заморавам одмах ћу вам рећи: ја сам против зајма у начелу, јер сам зато да се прво среде финансије и буџет, па да после дође зајам као резултанта тог срећеног стања. Са те основе полазећи ја немам ни потребу да говорим о томе: колика је стопа овога зајма, колики је рок за његово остварење, као и осталим било добрим или рђавим условима његовим, јер за мене начелно све то не постоји, пошто ја тражим прво не само срећену политику у земљи, већ и озбиљан рад на сређивању финансијске политике, а све док то не видим, док то не буде, ја хоћу да кључ

од свега буде у рукама Скупштине, и да само она влада која тај програм испуни, може да апелује на нас, иначе да се сваки други апел одбади. Господо, сви смо ми сагласни, јер у томе двојбености нема, да се овај зајам тражи за покриће дефицита. Али, господо, шта је досад учињено да се престане са дефицитом? Ово питање о зајму постало је у првом реду политичко-финансијско, и оно се не може да решава према тренутној потреби. Хоће ли у овој земљи бити реда и поретка, како у политици тако и у нашим финансијама, то је на дневном реду. Зајму треба прво да претходи та обострана срећена политика. Господо, ја се питам, а стављам питање и на све вас, да ли је се озбиљно покушавало да се уклоне узроци дефицитима? Отворено, велим, ја то нисам видео. По данашњем Уставу веће штедње буџетом се не могу ни увести, већ ревизијом закона, који би упростили администрацију, па онда где су нам ти пројекти законски, који би нам давали јемство да хоћемо да штедимо и да озбиљно сређујемо наш финансије? Одговор је и чист и опредељен: нема их! — Наша је администрација, господо, веома скупа, и зато је потребно да се изврши реформа у свима законима, који са њом у вези стоје, а зато је потребно не само да Скупштина манифестује своју жељу, већ је влада дужна да је прихвати и да на делу покаже вољу за реформе у томе правцу. Када се питање о нашој администрацији срећно реши, кад будемо засновали наше финансије на начелу: *да хоћемо трошити колико имамо*, онда се тек може зајам да стави на дневни ред, јер он би онда био и последњи апел да дефинитивно средимо наше финансије и платимо све наше летеће дугове. За решење овог задатка, треба да се ангажујемо и ми, треба да се ангажује и влада, и да свом снагом једном приступимо тим радикалним реформама. Не треба дозволити да привидни разлози претегну и сузбију правилне појмове и погледе на ову ствар. Штедње озбиљне и нема и не може бити без ревизије закона. Те су нам мере, господо, потребне да се предузму пре него што се приступи решењу зајма, иначе ако тога не буде, овај ће зајам доћи и проћи као она ситна плаха киша, иза које одмах настане несноснија оморина. Тако ће бити и са овим зајмом, јер ће настати потреба за нови други зајам.

Наш поштовани друг, Анта Радосављевић, врло је лепо јуче говорио, али тај његов говор више је потекао из сентименталних осећаја и тренутних дневних потреба. Ја ценим оно болећиво стање које он слика. Он каже, треба да платимо наше дугове и зато нам је потребан овај зајам, те да их више немамо. Али само мени изгледа да је тај његов апел полован а не целина. Треба прво уклонити узроке дефицитима па тек онда приступити зајму, јер зајмови сами собом не уклањају дефиците. Мени изгледа његово мишљење као наивно, и налик ономе примеру, као кад би ко хтео да напуни одадново буре водом. Ако ви не затворите све отворе на бурету, можете сипати воду колико хоћете, нећете га моћи напунити. Тако је исто и са буџетом и финансијском политиком. Можете ви давати колико год хоћете милиона, ништа они неће помоћи, ако ви не затворите све отворе који стварају дефиците. Тек кад будете затворили све те отворе који су на нашем буџету, онда ћемо моћи и решити финансијску политику у овој земљи и онда ће се тек моћи говорити о срећеним нашим финансијама.

Господо, ово мишљење изгледа ми, да је и у прошлој Скупштини јасно обележено, јер у извештају финансијског одбора наглашене су исте мисли: да

је нужно да буде претходно сређеност у финансијској политици, да дође сређени буџет, па зато је Скупштина и изабрала парламентарни одбор, који на томе има да ради. То је и био мотив, у колико сам ја могао да схватим све разлоге тада изнете, кад је Скупштина одбила и онај прошли предлог о зајму. Према томе мени изгледа да та политика већ једном раније усвојена, треба да нам буде водиља и сада када решавамо о овоме зајму, тим пре, господо, што је ситуација од тога доба доста погоршана.

Дозволте ми да и ја дам своју реч баш о оном питању које је покренуто толико пута, са озбиљним разлогом, од многих г. г. говорника, а то је: где нам је закон о државном буџету? Господо, сви смо ми сведоци да смо тај пројекат законски, кад је изашао из одбора, предусрели најодушевљеније, јер смо сматрали да ће он бити најмоћнија заштита да се више не троши мимо буџета и да ће се стати на пут даљем расипкућству. Скупштина је похитала да тај пројекат што пре изгласа, те да се једанпут створи могућност да се више не може трошити без рачуна и, господо, тај закон, који је прошао кроз Народно Представништво, он данас није добио санкцију. То је, господо, штетно у два правца. Кад један закон, који је прошао кроз Народно Представништво не добије санкцију, онда влада која је узела на се одговорност, да прибави санкцију, она има да то и изврши или одступи. Другог излаза нема. Ја сам присталица, господо, истинске парламентарности, а не оне привидне, која је нашу земљу грдно штетила. Не може се десити да Народно Представништво донесе један закон а не добије санкцију. Одговоран је зато онај, који је примио на се одговорност, што тај закон није утврђен, а то је влада. Ја жалим, господо, што се у почетку и ове нове ере уставне уводи она стара и закулисна политика. Влада је са пуно разлога имала да тражи санкцију тога закона, а ако не, она је знала, шта јој је дужност према Народном Представништву. Или парламентарно владати или пасти, других путева нема. Таково васпитање треба уносити у нашу парламентарност а не осврћати се на оне старе путеве.

Господо, друга је махна, што не видимо тај пројекат законски, као закон, и она финансијска. Као што мало пре рекох, ми смо се сви надали, да ћемо тим законом добити једну гаранцију, да ће се престати једном са оном политиком: где се троши мимо буџета, не водећи рачуна из које се партије и позиције узима. Кад влада није издејствовала санкцију томе закону, онда ја нећу да је сумњичим, нећу никога да теретим — али сам у праву, као народни посланик, да изјавим да у томе гледам то: да се онда хоће да троши мимо буџета и закона (Чује се: И троши се). Господо, дозволите ми мимо осталих да наведем један разлог у прилог мога мишљења. Истина он може да изгледа као ситница, али он је типичног карактера да обележи једну појаву, а то је трошење мимо потреба. Говори се: чиновници немају плату; у војсци нема потребних намирница, а у исто време влада шаље два богата изасланства: у Мадрид и Лондон! Зар Србија није могла бити од тога поштеђена када се у тако тешким приликама налази? Имало је и начина и пута да Србија буде на скромнији начин представљена, али када се то не усваја, већ усваја оно што је скупо, онда је то и доказ, колико је влада вољна да штеди, и то у времену када већ сви видимо једну фаталну финансијску кризу.

Господо, сем овога био је један еклатантан случај у Скупштини, који нам је обелоданио, у колико можемо да верујемо да ће се прићи политици штедње.

Наш финансијски одбор поднео је био један реферат, у коме је нагласио на чему треба одмах извршити штедњу. Извесни су се посланици решили, да таку једну меру изнесу пред Скупштину у интересу штедње, па у томе и спремили пројекат законски.

Отуда, господо, и био је поднет предлог: да се нашим архијерејима укину додаци.

Господо, тај законски предлог оглашен је од Скупштине као хитан, што значи другим речима, Скупштина је била вољна да приступи свима тим мерама, које иду на то да се буџет што пре доведе у равнотежу. Ја сам био учасник те дебате и у њој није било ничега личног, није било о томе реч да архијерејима не треба дати те додатке, кад би код нас биле срећене финансијске прилике. Сви су се разлози кретали у том правцу, да кад треба земљу спасавати, онда почев од архијереја па до доле сви треба да принесу жртву да се буџет доведе у равнотежу.

И шта је било? Било је то, да је влада после унела свој озбиљан протест, и Скупштина је опозвала своје решење и одбила свој предлог који је огласила као хитан. — Какав наук? Ето са колико се воље и пожртвовања хоће да иде одозго путем штедње, када су додатци епископа моћнији од ауторитета Скупштине,

Питање о зајму, ја сматрам као питање политичко-финансијско, и сматрам га у тој мери као велико и важно, да оно не може доћи никако на дневни ред све донде, док влада не приђе озбиљном реформисању да изврши реорганизацију у целој државној служби и да администрацију упрости и у њој уштеди милијоне. И кад се така политика воспостави на делу, и кад се сви ти законски пројекти пред Народну Скупштину изнесу, онда ће то бити знак, да се озго хоће да пође правилним путем и троши онолико колико се може. Без те финансијске политике, која ће на делу манифестовати политику штедње, — ја не могу да верујем голим речима и обећањима. Према томе ја нисам ни да се дискутира о специјалним условима зајма, јер ја, као што сам мало пре рекао, хоћу да Народна Скупштина има кључ ситуације у својим рукама. Она влада испуниће патриотично своју дужност, која хоће да задовољи те захтеве српског народа, да се почне једном правилно живети и у политичком и у финансијском погледу.

Каже се, господо, патриотизам захтева дати што пре зајам, а ја кажем: патриотизам захтева не дати одмах зајам. Патриотизам, веле, захтева да платимо што пре летеће дугове, да платимо бонове, али, господо, који су то бонови, који су то дугови? — То су они бонови, који су служили политици личног режима и државног програма. Они људи који су учинили могућност да у овој земљи влада седам година она самовољна политика мимо народа, ти људи немају права да нам чине прекоре што им се одмах не исплаћује, јер ми нисмо криви што је дотле дошло.

Ја хоћу да одбијем тај прекор, који нам се набацује као да они немају патриотизма кад би сузбили решење тога питања и одбацили зајам.

Господо, ја признајем да је тежак положај, ја признајем и верујем да чиновништво не прима уредно своје плате; ја верујем да су незгоде и у набављању намирница за војску — ја све то верујем, али ја би на све то одговорио: „нисмо ми криви што је земља доведе доведена“.

Па кад ми нисмо криви што је земља довде доведена, онда и сва та пребацивања; онда и сви ти прекори имају да отпаду, јер ми оштерећи бригом да нађемо паре за одужење, хоћемо да то иде упоредо да не оштетимо народ и интересе целине, јер када се има пред очима земља у целини, онда и појединци дужни су да поднесу жртве.

Господо, радикализам био је на влади од 1889. до 1894. год. и земља је била скоро сређена у финансијском погледу. Знамо како је та владавина одузела од странаца железнице и монополе; та је владавина довела земљу скоро рећи до једног сређеног стања, наследила је у најнесређенијим околностима. Удар од 1894 год. све је то пореметио. Кад радикали говоре у име народа, онда они досад свагда су на то права имали, јер су заиста његови изабраници, и ја мислим да се њима не може учинити прекор да непатриотски раде, јер су они свој патриотизам показали на делу. Непатриотизам може бити на оној страни, која је учинила да је настала она несређеност политичка и финансијска. Ми знамо да су невоље ту; али ја хоћу да се на тим невољама сви убедимо, да је најштетнија политика она, која хоће мимо народ да влада. Хоћемо уставност, хоћемо парламентарност, али истински то да поштујемо на свима линијама, и онда неће бити трзавица и несређености у овој земљи.

Дакле, као што рекох, на мене, као на посланика, не могу да утичу ти тренутни разлози, кад хоћу да решавам ово питање. Један овдашњи лист, сигурно ради ефекта, износи како је један чиновник продао кандило те да своје потребе подмири! Ја нећу да улазим у испитивање тога, да ли је то тачно. Ја верујем и узимам да је то тачно. Али, господо, колико је упропашћено српских грађана за наплату пореза да се подмире буџетске потребе? Колико је српских породица остало без крова и кућишта само да се подмири пореза за буџетске потребе? Јест, ја жалим, што је тај бедник продао своје кандило, али моји су осећаји одмах и на оној страни бедника, који с године у годину увећавају пролетаријат у овој земљи. Јест, треба да нађемо лека тој општој невољи, и треба да се сви искупимо око једног принципа, око принципа чисте уставности и чисте парламентарности, и онда неће бити тога да чиновници не примају плату, да војска нема својих намирница, а пензионари да оскудевају и да се бојови не плаћају. Али тако исто неће бити ни тога, да породице остају без крова због порезе. С тих разлога ја сам у начелу противан да се зајам даје све донде, док се сви меродавни фактори са Народним Представништвом не потруде и не нађу начин да се наше финансије среде, да се више не може потрошити но што се добија, и да се на делу ода поштовање томе основном финансијском начелу. Кад све то буде, онда настаје питање: од куда ћемо и како ћемо да платимо дугове, за које ми нисмо криви, али које ми морамо платити, јер нисмо присталице оног анархичног мишљења да се дугови не морају платити.

Сви ти разлози, као финансијски на мене утичу да одбијем зајам, али сем ових стоји и овај политички.

Господо, ја хоћу да додирнем и једно друго питање; хоћу да говорим баш о тој политичкој сређености, да ли и ње има довољно код нас. Додирнујући ово питање апелујем на вас из већине да ме не схватате да ја имам какву тенденцију, говорећи о политици споразума. Не, по оном истом праву по коме сте се ви за њу пред народом ангажовали, по томе истоме праву и

ја, као народни посланик, имам право да кажем свој суд о њој овде у Скупштини. Право да вам кажем, ја сматрам да је политика споразума једна пометња у парламентарном нашем животу. Ја носим уверење, да ако је потребно да буде споразума политичког, он треба да се јави овде, а никако ван Скупштине. 6. април био би јачи да тога дана није створена и фузија. Она је пометња и она је се манифестовала баш ових дана у овој Скупштини. Личили то на парламентарност или на патријархалност, када народни посланици и ван Скупштине дају изјаснење о поверењу и неповерењу према влади?

Политика је г. д-ра Мише погрешна. Узмите само ово: Већина чланова Народног Представништва састоји се из „радикалне странке“. Па шта је радикалима дато? — Какво учешће имају они у данашњем кабинету? Ако треба да се траже пријатељи на страни, онда дај радикале, јер као што нам је познато, политика личнога режима упрошастила нам је пријатеље на страни. Ако треба пара, да се прави зајам, онда опет дај радикале. Ако треба да се поправи финансијско стање наше земље, које су до тог стања довеле реакције владе, онда опет ту су радикали. А кад треба да се у унутрашњој политици осети слободоумнији живот у народу, онда се свако учешће радикалима одказује, онда власт унутарње политике треба да је у рукама друге групе фузионаша. Шта се тиме манифестује? — Манифестује се то, да се радикалима, односно народу, не верује а зато се њима и не да да управљају унутрашњом политиком. Ја мислим да је та политика штетна у сваком погледу. Жалити је што је г. Миша Вујић пристао на такву политику.

Валдек Русо, да би одбранио слободоумне институције своје земље, пристао је да у Француској изводи своја начела у споразуму са слободоумним елементима, а д-р Миша Вујић учинио је обратно. Пристао је да у Србији оживи слободу у друштву са реакционарима. У томе је и пометња и грешка данашње политичке ситуације.

Са тих разлога ја ћу гласати у начелу противу овог зајма. (Бурно одобравање у Скупштини и у публици. Вичу: Живео!).

Др. Воја Вељковић — Господо, кад бих хтео да апелујем на доследност Скупштине, ја бих могао набрајати оне разлоге који су у мају месецу пали противу предлога о зајму, који је тада поднесен.

И апелујући на доследност Скупштине ја бих могао очекивати исти резултат односно гласања и поводом овог зајма. Јер исти разлози, који су онда наведени против ондашњег пројекта законског о зајму, могу се у главном навести и противу овога пројекта законског. Али, господо, ја се на тај разлог — доследност — нећу позивати с тога што мислим да би сте могли одговорити да ако сте погрешили прошли пут да нема разлога да и сад грешите. С тога ћу ја, с обзиром на разлоге који су навођени против првога предлога о зајму, видети какви се разлози могу навести за и против предлога, који је сад пред нама.

Пре свега, господо, ја налазим да неће бити излишно, да се разбију извесне илузије које се везују за овај садашњи зајам; јер има једна ствар која се не да спорити а то је ова: да је овај садашњи пројекат закона о зајму у извесним класама нашега грађанства популаран. Он је популаран код чиновника, популаран је код пензионара, код лифераната, трговаца и свију оних редова грађанства који су имали каквих финансијских послова са државом и који од државе имају што да примају. — Чиновници су за овај зајам зато што по неколико месеци нису примили плате и што се надају да ће, кад се овај

зајам изгласа, плате примити. Пензионари су за овај зајам из истог разлога. Диферанти, трговци и други који стоје с њима у вези и од њих опет имају да примају — и они су опет за овај зајам из истих разлога.

Наде чиновника, бар оних чиновника који у овој години нису примили плате по неколико месеци, да ће добити плате из зајма, илузорне су за то што се износ овога зајма не сме употребити на исплату плата чиновничких. И по закону о буџету, који већ постоји, и по прописима закона о зајму који је сада пред нама, износ овога зајма у првом реду има да се употреби на исплату привремених дугова а у другом реду на попуњавање двогодишњег дефицита у буџету. Плате међутим — бар оне плате које за ову годину нису дате — не долазе ни у привремене дугове ни у дефиците буџетске. Према томе ако влада хоће да се држи закона — а ја мислим да она неће имати ништа против тога што ја претпостављам да ће се она држати закона — ако хоће закона да се држи, она износом овога зајма не сме исплаћивати плате и пензије. У осталом плате и пензије имају свој нарочити извор одакле се исплаћују. То су редовни државни издаци, а за државне редовне издатке предвиђени су и редовни приходи државни. Редовни државни приходи то су порез и прирез а никако зајмови. Ми смо вотирајући приходе одредили и суму на плате. На страни прихода одредили смо и суме које се имају од народа прикупити и на плате и пензије издати. И откуд онда, господе, да ми с једне стране плаћамо и порез и прирез на плате и пензије, а да се оне ипак не издају? Томе може бити само ово узрок: или да приход од пореза и приреза још није стигао или, може бити, и овај узрок, да су ти приходи противно закону о буџету употребљени на друге ствари, а не на плате и пензије. Ако стоји онај узрок да приходи од пореза и приреза још нису стигли, онда значи да је у издавању плата и пензија наступио застој кога ће скоро морати да нестане.

Ако ли стоји овај други узрок, на име, да је влада редовне приходе у овој години употребила на неке ванредне издатке, онда влада треба отворено да призна овде да је радила против закона о буџету.

Из извештаја г. Министра Финансија међу тим ја видим, да је од редовних прихода на издатке прошле године, дакле на исплату привремених дугова употребљено свега 2,000.000. Међу тим сума неиздатих плата и пензија износи много више.

У сваком случају износ од зајма не може се употребити на исплату плата и пензија, и стога су наде и чиновника и пензионара, бар оних који у овој години нису примили плату, илузорне. Они од зајма ништа добити не могу ако влада хоће по закону да ради.

Што се тиче дифераната, трговаца и набављача, они од зајма доиста нешто могу добити, али само нешто. Наде њихове међутим иду много даље. Они очекују да ће бити исплаћени потпуно или са врло великим процентом. Међу тим ствар не стоји тако. Од овога зајма имаће се ефективно примити по уговору 15,000.000. У ствари од тих 15.000.000, као што је сам г. Министар Финансија изјавио, ући ће у земљу свега непуних 10,000.000 (тога што ће се од тих 15,000.000 најпре имати да исплати дуг Управе Монопола по бонзовима који износе 5,000.000. Са тих 10 милијуна ефективних, који имају да уђу у земљу, имају се по закону исплатити сви привремени дугови. Међу тим сума тих привремених дугова, по

са мом извештају г. Министра Финансија износи преко 36,000.000. Са 10,000.000 не могу се никако исплатити 36,000.000.

Кад узмемо у рачун да по са мом овом извештају самих бонова има преко 6,000.000 дуговања по меницама има 1,500.000 дуговања по отвореним рачунима преко 2,500.000, онда значи, да се ни сама та дуговања по тим позицијама не би могла исплатити из онога што ћемо имати ефективно да примимо из овога зајма, а плате чиновника и пензионара остаће сасвим неисплаћене.

То су, госнодо, илузије које се везују за овај зајам у извесним редовима грађанства, илузије и наде које се неће остварити.

Друга илузија, која постоји поводом овога зајма, јесте ова: каже се, да ми градећи овај зајам у ствари не правимо никакав нов дуг; ми не чинимо ништа друго него само консолидујемо дугове који већ постоје. Место ових малих подужица са кратким роковима а великим отплатама ми правимо један велики зајам, скупљајући те подужице у један дуг са дугим роком и према томе са мањом отплатом. Тај велики зајам лакше је подносити него ове мале подужице са кратким роковима и великим отплатама.

И то, госнодо, није тачно, а ево зашто:

Сума привремених дугова, по извештају г. Министра Финансија, износи 36,000.000 а дефицит буџетски, опет по рачуну г. Министра Финансије, износи 4,000.000, и то чини нешто више од 40,000.000. То је оно што има овим зајмом да се исплати и због чега ми овај зајам и правимо.

Међутим ефективна сума зајма, ако би се он реализовао износи 45,000.000. Значи да за 5,000.000 правимо више зајма него што је сума летећих дугова и дефицита. Не стоји, дакле, да не правимо нов зајам. Ми правимо нов зајам од неколико милијуна. То је прво. Друго, није тачно да ми оне мале привремене дугове са кратким роковима само замењујемо једним дугом са дугим роком. То би било тачно само онда, кад би овај зајам био реализован или кад би имали сигурности да ће бити реализован; али кад те сигурности нема, кад ми у место зајма од 60,000.000 добијамо привремену позајмицу од 15,000.000, такође с кратким роком, онда значи, да је то привремена позајмица опет са кратким роком и великим отплатама. У погледу плаћања, ако буде мало олакшано, неће ипак бити много олакшано, бар све донде док зајам од 60,000.000 не буде остварен. То су илузије, које се за овај зајам везују а које је потребно разбити; а потребно је разбити их баш с тога што услед тих илузија овај зајам изгледа популаран.

Наше финансиске неприлике и сви ови привремени дугови који нас даве, изазвали су потребу да што пре дођемо до пара. Због тога и правимо зајам. Међутим пројект законџ, који је пред нама, то нам не обећава. Што ће нам зајам, кад новаца не даје; а да стоји тако, ја вас молим, да уочите у пројекту закона чл. 1., по коме имамо један зајам од 60 милиона у номиналном износу, са курсом 80 за 50 година. Поред њега има привремена позајмица од 15 милиона динара у злату ефективних *al pari* са 6 од сто год. интереса, без икаквих других трошкова и накнада.

Од овога првога зајма, од 60 милиона, ми не добијамо ни паре. Шта више банке и не казују како и на који начин мисле да тај зајам реализују. Оне не

уписују ни једну једину обвезницу на берзи; не казују, по каквом ће курсу продавати обвезнице на берзи, и по коме ће се курсу са нама обрачунавати. Већ то није добар знак. То значи, да банке могу наше обвезнице од вредности 80 за сто продати пошто могу, и ми од тога нећемо добити ништа, нити ћемо у земљу унети ништа више од 15 милиона. За отплату те прве позајмице ми залажемо вишке прихода свих заложених монопола, као и вишке железничких прихода. За позајмицу од 15,000.000 дајемо онакву исту залогу, као и за цео зајам од 60,000.000 дин.

Ми на залогу тих вишака не можемо више добити ни паре зајма. Па не само то, него поред тог вишка монополског ми залажемо још и обвезнице читавог зајма од 60 милиона дин.

Прво, као што рекох, пошто је вишак монополских прихода заложен, ми на залогу тих монополских вишкова не можемо више добити ни паре. А како је врло вероватно да зајам не може да бити остварен, онда ће до године у јуну месецу бити иста оваква ситуација:

Ми ћемо од ових 10 милиона динара које будемо добили, исплатити само један део привремених дугова, а остатак од 25 милиона, који ће бити повећан са буџетским дефицитом од ове године, непрестано ће нама бити кост у грлу, притискивати нас много јаче но сада. Шта ћемо онда да радимо? — Тражићемо нов зајам. Нов зајам не можемо наћи, док не нађемо другог повериоца који ће хтети да исплати ових 15 милиона динара па да њему продамо наше обавезнице. Ако не будемо могли то да урадимо, што је врло вероватно, онда ће и до године наступити ово што сад радимо. Ми ћемо онда молити поверилачке групе да пристану да нам дају овај зајам по курсу не од 80 од сто него и по курсу од 70 па и 60 од сто. Другчије би ствар стајала кад би овај зајам од 60 милиона динара био у истини и реализован, али ми зато немамо никакве гаранције.

По овоме пројекту законском, банке не примају па се никакве обавезе зато. Оне се чак не ангажују да наше обвезнице продају публици; оне чак кажу да ниједну обвезницу неће да пусте у публику. И онда кад нам оне и сад такав пример дају, ја мислим да се сме претпоставити да ће овај зајам мучно бити остварен. Већ сам тај факт, што нам банке не дају готов новац, говори против реализовања овог зајма. Јер зашто нам оне не дају новац? Оне нам га не дају зато што немају новца. То су велике банке. Само једна од тих банака. — Отоманска Банка — има капитала преко 100 милиона динара. Толико исто има и у резервном фонду, а сем тога има преко 200 милиона улога и т. д. Дакле, те нам банке не дају новац зато што га немају, него просто с тога што нам не верују да ћемо тај зајам употребити на оно чега га ради и закључујемо. Па кад нам не верују те банке, с којима смо до сада радили, онда како ће нам веровати друге банке које нас још не познају.

То је, дакле, већ један знак да овај зајам неће бити реализован и да нећемо у ствари добити ових 45,000.000. Друго, против реализовања овога зајма говори и историја свију наших ранијих зајмова са опцијом, јер је и овај зајам са опцијом. Ми смо имали један такав зајам са опцијама 1893. године. Закључно га је садањи Председник Министар. Савета, који је онда био министар финансија. Тада је начињен зајам од 44,000.000 номиналних, од којих су банке издале у злату 18,000.000 у готову а 26,000.000 узети су на опције као што се узимају

и ових 60,000.000. Оно што смо добили у готову добили смо; оних 26,000.000 који су нам обећани, нису реализовани. Рок је прошао а ми новац нисмо добили. Остали смо са обвезницама и онда смо те обвезнице унели у Карлсбадски аранжман. У уговору, који је начињен услед Карлсбадског аранжмана, ми имамо четири зајма са опцијама. По тим зајмовима уговорени су били разни услови, разни рокови. Међутим ни један од та четири зајма са опцијама није такође извршен. То већ значи пет зајмова са опцијама неизвршених! После тога начинио је опет садашњи Председник Министарства, као Министар Финансија, у Лондону један зајам од 1,000.000 фуната, што чини око 25,000.000 дин., опет с опцијама. Опет је обећано да ће зајам бити реализован. Ни тај зајам није реализован. Дакле шест зајмова с опцијама, од којих ни један није реализован! Па кад имамо такву поуку из прошлости, како онда можемо веровати да ће овај шести зајам с опцијама бити реализован? То не само што је сумњиво, него би се чак позитивно могло рећи унапред, судећи по прошлости, да неће бити реализован. У осталом то неће бити никакво чудо. Банке и публика која новац даје у првом реду гледају да то што дају буде сигурно, гледају да имају дужнике сигурне. Са оваком финансијском политиком, какву ми водимо, ми не дајемо никакве гаранције као дужници. Кад једна држава читавих 20 година прави буџете, који се завршују са дефицитима, онда то значи да држава више тражи него што има; а један дужник који више тражи него што има обично нема много кредита. То би се могло променити кад би ова садашња влада показала вољу да ту досадашњу политику и жели напустити. Она међутим није показала ту вољу. Буџет, који је начинила ова садашња влада, као што знате, опет предвиђа дефицит и не само што га предвиђа, него и поред тога она ништа не ради да тај дефицит бар колико толико смањи. Јр морам понова да се вратим на ствари о којима је толико пута говорено. Ако се хоће да се подигне наш кредит, морамо почети са штедњом а влада има и могућности да штеди и мора да штеди.

Ствар је владина, како ће започети штедњу. Али ми сви знамо да се та штедња може учинити и на томе, да се чиновници који су осуђени за фалсификат одпусте, да се чиновници који су излишни у државној служби одпусте, да се чиновници на расположењу врате у активну службу, а да се место њих други отпусте, да се пензионари способни за службу врате у службу, јер није у интересу буџета да има што више ни пензионара ни чиновника на расположењу.

Међутим, ова влада је у овој години повећала и буџет пензионара и буџет чиновника на расположењу. (*Милосав Радојковић*: Спрема их за реакцију).

Странци то виде, и они према томе цене дужника коме имају да дају зајам. Кад виде да тај дужник тако нерационално управља својим финансијама, онда је сасвим природно што су према њему обазриви. Није то све, господо, што странци виде.

Странци виде између осталог и то, да влада, по нашем Уставу, не сме правити дугове без претходног одобрења Нар. Представништва. Међутим ми сви знамо да је ту скоро влада начинила један дуг код Кредитне Банке, без одобрења Нар. Представништва.

Ми сви знамо да је за обвезнице Карлсбадеког аранжмана углављен био извесан курс. Курсева је било разних. Последња партија била је утврђена са курсом од 73. По закону те обвезнице имају да се продају само по курсу од 73. Међутим садања влада продавала их је по курсу од $61\frac{1}{2}$ и 62. То је оно фамозно левирање обвезница о коме говори „Дневник“.

Кад су се по закону те обвезнице имале продати по курсу од 73, како је онда могла влада да их продаје по курсу од $61\frac{1}{2}$ и 62?

Ако је постојало какво раније решење министарско, по Уставу од 1869. год., којим је тај закон измењен, онда је то решење пало онога момента кад је ступио у живот овај данашњи Устав, и по овом Уставу никакав зајам не може се чинити без одобрења Нар. Представништва, а продаја обвезница то је створило нови зајам.

Дакле, странци који би имали да нам дају кредит, виде, да влада не поштује ни финансијске законе, који би имали да послуже као гаранција за правилно управљање државним финансијама.

Сем тога они могу видети да ова влада, која хоће да прави зајам за исплату привремених дугова, показује све знаке да не зна колики су ти привремени дугови.

Ја вас молим да се сетите само овога. Кад је био поднет пројекат буџета у прошлој сесији, г. Министар Финансија, у своме извештају о буџету, рекао је, да привремени дугови износе, по тачним рачунима којих има, 23,500.000 дин., али, вели, по накнадном рачуну који има стићи, тај ће дуг изнети око 30,000.000 динара.

То је била прва службена цифра. Буџетски одбор, који је имао да испита пројекат о буџету, рекао је да је та цифра нетачна и да сума наших привремених дугова износи 42,000.000. То је опет друга службена цифра о нашим летећим дуговима. Господин Министар Финансије, овај исти, у току дебате о буџету рекао је: да се одбор пребацио и да права цифра тих дугова износи 35,500.000. То је трећа службена цифра. Министар Финансија, г. Миловановић, који је дошао после садањег министра, публиковао је један извештај министарства финансија по коме је сума привремених дугова износила 45,000.000. То је четврта службена цифра. После тога је изишла званична исправка по којој та сума износи 35,000.000. То је пета цифра. Међутим, Министар Финансија, г. Миловановић, правно је зајам од 44,000.000, што значи да ти привремени дугови износе толико. То је шеста цифра. Зајам од 60,000.000 то је опет седма цифра, а 45,000.000, што добијамо, то је опет осма цифра. Кад ми имамо толико разних података о количини привремених дугова, онда се може из тога извести то, да ни ова последња цифра није тачна.

То господо, не може никако подићи наш кредит на страни и према томе не може служити као охрабрење да нам се зајам да. Кад, господо, ми правимо зајам да би до новаца дошли, а овај пројекат зајма не даје нам никакве гаранције да ћемо до новаца доћи, нама такав зајам и не треба. Ја, у осталом, нисам видео да се влада овим зајмом много хвали. До сада је за овај зајам било врло мало говора; од владе се није чуо нико. По свој прилици да и она налази да овај зајам није такав да се с њиме може поносити. Али по новинама, које су браниле овај зајам, ја сам непрестано налазио на овај разлог: да је овај зајам добар зато што је закључен са високим курсом.

Казато је чак да је ово најбољи дуг који смо до сад закључили. Пре свега, господо, то је једна материјална нетачност. Овај зајам је закључен са курсом од 80 са 5% интереса. Међутим да у Карлсбадском аранжману смо имали неколико оваких зајмова са разним курсевима, од којих је један био 73 а интерес 4. Кад се узме у рачун да зајму по курсу од 73 са 4% интереса одговара курс 91,25 и са 5% интереса, излази јасно, да курс данашњег зајма није тако сјајан, како би желело да се представи. То је математички паритет а пијачни паритет није далеко од тог математичког паритета, највише нека буде 5%, па опет то износи курс од 86 са 5% интереса. Курс је међутим споредна ствар, такви смо курсева имали и раније. Главни је ово, да код ових зајмова са опцијама курс не значи апсолутно ништа. Баш тај зајам из Карлсбадског аранжмана, са курсом од 73 то показује. Ова иста влада продавала је те обвезнице по курсу од 63 и $62\frac{1}{2}$. Ко нам гарантује да овај зајам неће бити противан доцније са курсом од 62 и 63? Кад тако ствар стоји, како се онда влада може хвалити курсом. Ако зајам не буде остварен, обвезнице ће лежати код банака, па ћемо ми после трчати око њих и молити да их приме, али не по курсу од 80 него по курсу који се њима буде дошао.

Кад ми, господо, правимо зајам да добијамо пара, а у ствари их не добијамо, онда такав зајам нама не треба. Влада је на погрешној основи водила преговоре, придајући сву важност курсу, а не на таквој, да добијамо што више новаца. Може бити, да је она то тражила, али није могла успети, за то што њена финансијска политика не улива никакво поверење.

Догод данашња влада не промени своју финансијску политику, и догод та њена политика не задобије поверење, дотле она неће моћи да дође до доброг зајма.

Што год сам говорио приликом дебате о буџету, као и приликом прошлога и овог предлога о зајму, своди се на то, да влада мора да промени своју финансијску политику и да пође путем озбиљне штедње. Она мора да покаже целој свету, да ли хоћемо озбиљно да штедимо, па кад се свет увери да ми истински штедимо онда ћемо добити новаца, јер у Европи сада има пара и сувише. Док год влада не буде то урадила, дотле не може да дође до повољног зајма. Зато ћу ја да гласам против овога зајма (Одобравање опозиције).

Председник Риста Поповић. — Дајем 10 минута одмора.

Настаје одмор

После одмора

Председник Риста Поповић. — Има реч г. Настас Петровић.

Настас Петровић — Господо посланици, пре него што приступим да и ја проговорим неколико речи о овој питању, о коме се још и данас дебатује, допустите ми да вам скренем пажњу на једну грешку, која се учинила овде, у Народној Скупштини, у раду нашем на овом питању. Та је грешка у томе: што је одбор привредно-финансијски, чији сам и ја члан, у своме извештају о овом предлогу о зајму на једном месту казао, да се извештај г. министра финансија о нашим летећим дуговима има сматрати као саставни део овог законског предлога, а међутим тај извештај није прочитан. Ја мислим да

смо га ми требали да прочитамо у Народној Скупштини онако исто као што смо прочитали и сам овај предлог законски. (Вичу: Тако је.)

После те напомене допустите ми да кажем шта имам о питању, о коме се овде води дебата.

Господо, нема спора, а то сви признајемо и овде, у Народној Скупштини, то признаје и наше јавно мњење, то признају и сви грађани Краљевине Србије, да има једна мора која притискује и гњави Србију и не да јој да се правилно развија. Та мора је наш летећи дуг који је достигао прилично велику суму.

И ја, господо, тврдим да не само ова влада, него ма каква влада да дође, неће бити у стању да санира српске финансије, док се што пре не раскрста са овом мором, са овим привременим, летећим дуговима. То је непобитан факат и ја мислим да сви, који би тај факат негирали, не би ишли путем, који је и једино правилан и једино погодан за извођење наше отаџбине из ових несретних прилика у погледу материјалном, у којима се сада налази. Мене зачуђава ово: Кад је то непобитан факат откуд онда они услови које истакосе неки говорници, да се прво потпише закон о државном буџету, па тек онда да се одобрава овај зајам, којим се имају исплатити летећи дугови? Ја мислим, кад смо ми донели закон о буџету да смо ми били начисто с тим: да владе, које буду управљале српским финансијама по том закону о буџету, могу радити по томе закону само онда ако се прво санирају српске финансије и доведу у у ред. Ја нисам могао чути да је ико тврдио да се одмах може приступити, на основу тога закона о буџету, раду на сређивању наших финансија. Нисам то могао чути због тога, што то није смео нико ни тврдити. Ја бих волео да видим и једну владу која би могла у овим приликама да ради тачно по томе закону о буџету, а да пред собом има ову масу летећих дугова, какве данас Србија има. Због тога мени изгледа смешно везивати овај закон о зајму са потврдом тога закона о буџету. Ако се не варам, мени изгледа да се тим тражењем да се санкционише тај закон о буџету, па да се прима зајам, иде на то да се у ствари не да влади да уреди једанпут српске финансије. Господо, кад ми свршимо ову ствар, кад исплатимо летеће дугове, онда ћемо бити у стању да санирамо наше финансије; кад их санирамо онда ће онај закон о буџету бити основица, на основи које се више неће моћи радити онако како се досада радило. Онда ће владе бити упућене у један колосек, да иду једним правцем, те да не штете наше финансије. Све дотле неће моћи бити владе, која би могла да ради друкче у овим тешким финансијским приликама.

Још се једно мишљење, господо, истакло овде. То је мишљење ово: да народ српски не треба да даје зајмове све дотле док се не санирају српске финансије. Ово је мишљење готово исто као и оно, о коме мало час говорих. Право да вам кажем, и ако писам потпуно посвећен у те ствари финансијске, мени изгледа смешно и то тврђење. Откуд можемо прво санирати српске финансије, па онда правити зајмове за исплату летећих дугова?! Откуд можемо то урадити кад редовне приходе морамо употребљавати, не на што су намењени буџетом, него на исплату привремених подужница!

Баш кад сам се дотакао тога мишљења хоћу да додирнем још нешто што се мало час рекло овде у Скупштини.

Казало се: да овај зајам жудно очекују пензионари, да га жудно очекују трговци, који су имали каквих финансијских веза са државом, да га жудно оче-

кују лиферанти, па се одмах додало и тврдило: да ни једна пара од оних 10 милиона што ће ући у земљу неће отићи на плате чиновника и пензионара.

То тврђење право да кажем изгледа ми не само чудно него и нелогично.

Заиста је онако како се тврди да су у буџету предвиђени приходи, предвиђени расходи. Приходи треба да иду на расходе који су буџетом предвиђени, али факт је и ово, а тај факт могла је да зна она страна са које се горње тврђење изнело, да ти редовни приходи, због летећих дугова и рђавих финансија у опште, нису могли ићи на расходе предвиђене буџетом, но су се морали давати на измирење летећих привремених подужица и на измирење плата које су од лавске године остале неисплаћене.

То је радила влада и то би радила свака влада, јер се никад не би могло претпоставити то, да она овогодишње плате издаје чиновницима из предвиђених овогодишњих сума прихода, а да остави неисплаћене много важније и теже ствари из прошле године, или да не исплати чак и оне летеће дугове с којима је тесно везан опстанак појединих породица.

Према томе, господо, као што вам рекох, ја сам изнео та два мишљења која су вредна пажње и о којима треба говорити. Једно је мишљење: да прво треба санирати српске финансије, па тек онда допустити да се прави зајам, а друго је мишљење, које је вредно пажње и које је оправдано: да најпре морамо исплатити летеће дугове, па онда приступити санирању српских финансија.

Ја мислим да не треба много разлога да се прво мишљење одбаци као погрешно. С тим треба бити на чисто. Нема ни једне владе која ће моћи прво санирати српске финансије, па тек кад их санира, онда да изнесе пред Народном Представништвом предлог за зајам да га оно вотира. Зајам се мора учинити да се плате летећи дугови, и онда треба тражити од владе да доведе буџет у равнотежу, да санира српске финансије и да ради по закону о буџету.

Пошто сам учинио извесне напомене на основу изнетих мишљења у Народној Скупштини поводом овог питања, допустите ми сад, да као члан привредно-финансијског обора проговорим о самом предлогу који је пред нама.

У одвојеном мишљењу одборске мањине, а и од стране извесне господе посланика, који су замерали овоме законском предлогу, истакнуте су две важне ствари.

Истакло се прво то, што како њима изгледа, према чл. 2. овог предлога законског, не прави се овај зајам у облику чисто емисионог зајма, него им изгледа као да је ово зајам на опције.

Са извесне стране рекло се ово: да ми већ имамо искуства, како ти наши опциони зајмови нису реализовани и да не могу да се реализују; рекло се како један такав опциони зајам, који је закључен, кад је г. Вујић био министар финансија, није реализован, није остварен. Без сумње кад се наводи такав један разлог, разлог из прошлости, он може да помете људе, који се не сећају тога доба, кад је то рађено. Али 1893. год., кад је тај зајам закључен, мало је трајала владавина, која је тај зајам закључила, јер је дошао 9. јануар, који је скрхао то стање и поверилачке групе нису нашле гаранције у новоме стању да тај зајам остваре. А зашто? Разлог је био тај што је од 9. јануара 1894. настало било ново стање које није више давало гаранције за сигурност земље поверилачким групама, а није разлог био у томе што је зајам био опциони, па да су банке превариле државу. Не господо, него кад су банке, виделе да

немају гаранције у новоме стању, прекинуле су с тим зајмом. Рекло се да немамо гаранције да ће банке цео зајам емитовати. Ја не знам да ли и једна друга европска држава, која ужива најбољи кредит на пијацама светским, да ли је она икада, кад је закључила зајам добила цео зајам одједном од поверљачких банака. Чак, шта више, мени је познато да Русија, кад је 1895. године, под Вишњеградским, закључила зајам и ако је тада уживала велики кредит, није дошла до извршења целог зајма, зато што су се у емисију тога зајма изненадно ушлели политички разлози: тада су из Русије почели да протерују Јевреје и онда је Ротшилд спречио извршење тога зајма. Ја, дакле, господо, не знам да је и једна друга држава имала те материјалне гаранције за извршење зајма, сем ако ви, господо, не мислите да је требало направити један уговор са банкама такав да оних 15.000.000, што нам дају, приме као оштету, ако нам не емитују цео зајам. Ја мислим да то нико не може тражити. (В. Вељковић: Солидне државе нају одмах зајам). Ја признајем г. Војо да бива и то, што ви тврдите, али допустите да ми у данашњим нашим приликама немамо права да се барабаримо са тим вашим тако солидним државама.

Има друга једна замерка овом предлогу законском, коју је учинила мањина одборска и посланици из опозиције. Та је замерка: што се овим предлогом законским дају као гаранције пуних 60.000.000 за 15.000.000 привремене позајмице. Збиља, господо, на први поглед изгледа као да је та замерка оправдана, али кад се та замерка доведе у везу са чланом који говори о томе, онда излази да овај зајам није чисто емисиони, већ допуштење да се дозволи банкама уговорницама да оне, ако га не емитују као зајам у законом одређеном року, да га могу продати на берзи само зато што смо допустили банкама уговорницама да могу имати свих 60.000.000 обвезница наших. Кад би био чист зајам емисиони, кад би био зајам на инскрипцију, на упис, ми би њима дали тих 60.000.000 динара у облигацијама кад би они уписали свих 60.000.000 зајма. Али ми нисмо могли да добијемо свих 60.000.000, не с тога што влада то није хтела, него што наш кредит на страни није такав да би банке могле да пристану на то. Кад то узмете у вид мени изгледа чудновато откуда да се престано истиче та бојазан како поверљачке банке већ имају некакав план да оштете српску државу са 10.000.000 динара, пошто би могле да продају наше облигације и испод курса од 80%.

Летеће дугове, господо, није учинила ни ова Скупштина нити данашња влада, та мора стварана је од других реакционих влада.

Кад је настала споразумна ситуација, коју је примила данашња влада, онда је та ситуација примила те дугове и влада се нашла пред тешкоћама које даве Србију. Ја мислим, господо, ако се почне говорити о тој мори онда се мора признати да није ту мору натоварила земљи данашња влада, него оне владе реакционарне, које су раније пустошиле ову земљу. Господа, која су јуче и данас говорили, изгледа ми да приписују ово рђаво стање наших финансија данашњој влади. Није право да се тако ради.

Треба кад говоримо, да кажемо и онога ко је учинио ово зло Србији, које морамо сад ми да уклањамо.

Господо, поводом овога питања чула су се овде још нека мишљења.

Има говорника који су говорили да народу не треба зајам, да ове летеће дугове не треба плаћати. Они су ишли чак толико далеко да су говорили како

не треба дугове никако ни плаћати. Ја мислим да такво мишљење не треба износити у Народној Скупштини. Народ мора да живи, а што је народ то је и држава. Кад држава дугује мора дугове да плаћа народ безусловно, не може се одвајати народ од државе, те да се каже: нека држава плаћа, али пека народ не плаћа. У осталом такво мишљење не заслужује бар моју пажњу и нећу више да се задржавам на њему. Друго је мишљење оно, да ће се и са овим зајмом учинити оно, што се чинило и са неким другим зајмовима, т. ј. да се овај зајам неће употребити на шта се намењује, него на сасвим друге сврхе.

Без сумње, господо, ако би у нашој земљи настале опет нередовне прилике и крахови, у шта ја не верујем, онда ће моћи и са овим зајмом да буде као што је било са зајмом који је 1892. године закључио г. Миша Вујић. Ако код нас буде сталности, и ако у данашњој политичкој ситуацији не буде гаранције за правилно развијање земље, онда се ни овај зајам неће моћи остварити нити емитовати. Али, господо, ми који припадамо данашњој ситуацији, ми верујемо да је у овој земљи престало доба теревенки и несрећа, и да је на тало доба сталности и срећености, и да ми идемо на сусрет много бољој ситуацији, а та ће ситуација наступити ако не пре а оно бар у року који се овде неколико пута помињао. (Миле Радојковић: Из твојих уста у Божије уши. Смеј).

На крају хоћу још и ову напомену да учиним. Одбор привредно финансијски кад је проучавао овај закон он је учинио у њему једну важну измену. Та измена налази се у чл. 13.

По тој измени све што би претекло од овог зајма пошто се исплате дугови не сме се ни на шта утрошити, него само на оно, на што одобри Народно Представништво.

Кад се узме у обзир та одредба законска, по којој се тачно зна на што ће се утрошити тај зајам, онда ја налазим потпуно гаранције у овом предлогу законском да са зајмом не може бити оно што је бивало са другим нашим зајмовима. У извештају привредно-финансијског одбора споменути су сви летећи дугови, а у самом овом предлогу законском казато је, да ће Народно Представништво решити на шта ће се употребити онај вишак ко штогод преостане по исплати дугова, и онда ја сумњам да ће се моћи ма и једна пара тога зајма употребити на што друго сем на оно на што то одреди Народно Представништво.

Толико сам сматрао за потребно да кажем о овоме зајму како ја мислим, а на вама је да оцените његову корисност и његову потребу. (Гује се: А зашта си ти? Јеси ли за зајам или против зајма?).

Ја сам то казао у извештају.

Сима Катић — Господо према општем расположењу које је владало у Скупштини приликом прошлог предлога о зајму, дошли смо били до позитивна резултата, и влада и ми, да није требало много говорити о оном предлогу, него је требало, на познати миг онај зајам одбацити на тражити други бољи. И као што видимо после одмора од 2 месеца ми смо добили овај предлог зајму, који је сад на дневном реду. Многа господа посланици, који су говорили о овоме зајму, изнели су овде како рачунске тако и погодбене мане његове односно да ће се од овога зајма према рачуну добити у најбољу руку свега *8.540.000 динара* ако се по члану 3. овог уговора исплате све оне привремене позајмице које су на рачун овог зајма учињене.

Господа су изнела његове махне и доказала рачунским путем да ћемо дакле у најбољу руку, по рачуну и извештају г. Министра Финансија, добити 8,540.000. А ако се по члану 3. овога уговора исплате привремене позајмице и оптерећени вишци монополских прихода, онда шта остаје? Ту су они благајнички записи под III издати противно Уставу, Г. Миловановић се надао да ће његов зајам бити примљен и противно Уставу без одобрења, узео је 2,000.000 у зајам. И против тога нико ништа није проговорио! Тако исто је и у партији под II сума од 2,100.000. дин., а и по отвореним рачунима монополске управе 2,360.000 дин. По мојем схватању тај је дуг дигнут на рачун монополских вишка. То износи 6,460.000, а кад се и то из готовине од 15,000.000 исплати, онда *Министар Финансија има да прили свега 8,540.000 динара*. А шта ће он да ради са тих 8,540.000? Он то украво каже у својем извештају, где је изнео преглед ангажованог кредита из 1901. године. Сума њихова износи 8,308.000, дакле управо неисплаћена сума из прошле године има том сумом да се исплати, а летећи дугови у ствари остају они ости. Ако тај дефицит из 1901. године платимо, онда остаје у каси министарства финансија 240.000 динара. Из тога се има исплатити и г. Тома Стајић и други угледни посланици којима држава дугује; ако их та сума може измирити, онда нека даду свој глас за зајам. Ја мислим да се том сумом не могу измирити, а ово је по моме мишљењу само вештина, да се тим новцем обрадују и њима замажу очи да гласају за овај зајам, ја само помињем, је ли право да они дају свој глас за зајам кад је он у вези са деплатом њихових потраживања; то остављам њиховој савести. Г. Министар Финансија приликом буџета рече, како сам потрошио држави некаквих 700 динара. Наравно ово питање ће коштати српску државу мало мање него ове кризе, спајање, размрсивање и избистравање ситуације; то ће платити наравно, онај који ме је овде и послао, а не министар.

Ја ћу дакле да обратим главну пажњу на ону ствар о којој је онако лепо говорио г. Максимовић, а то је ово: да је пола главног питања у овој ствари *политичко питање*. Шта то значи замршавати политичку ситуацију код нас? Кад год су те замршене прилике код нас, онда се само каже: „дај паре!“ У званичном прегледу насликано је стање од 1880. године, кад су дошли на управу земље они злосретни људи, напредњаци, који су, како ми изгледа, сад пошли мало бољим путем, наравно као људи од искуства! Ја имам извештаје од 1880—1901. године и по тачном сумирању, кад се суми истрошених буџета додад и потрошени зајмови у 450,000.000, онда то износи 1,800,000.000. То је сума страшна, и сваки се мора упитати, куд се деде толико благо?

Од 1880. год. настаје са свим друго време. Можда је то последица оних ранијих златних година, у којима се нисмо спремали да дочекамо навалу са Запада, када су нам наметнули грађење железница, када смо морали отворити границу итд.; то је неминовно дејство културе јачих просветних народа. Ми ад и не знамо какву улогу играмо међу народима, да ли представљамо један европски народ или какав полу-азијски народ. Какав странац могао би се запитати, да ли су ово Срби и ако их је познавао раније?

Ова влада, господо, која нас је скупила још јесенас, продукат је једног споразума двеју политичких група. Закони механике, физике и физиологије, морали су учинити најзад своје, да те људе споје у једну заједницу — фузију.

Господо, *напредњаштво се не може замислити без зајмова*. Ви врло добро знате, да је од радикалне странке, кад год је долазила на владу, тражено, да да толико и толико, јер ће иначе бити најурена.

Ја увек сматрам политичка и финансијска питања као једноставна, као два спрежника, који један без другог апсолутно не могу оцстати.

Ми смо, господо, око сваког питања, које је влада изнела, продангубили много, договарајући се на коју ћемо страну, гледајући да не увредимо ни једног ни другог вођу и у опште да не пометемо рачуне људима, који су већ направили план, по коме ће да владају, рецимо, четири године. У том раду или нераду ми смо изгубили седам и по месеци. Ви ћете, господо, који сте дошли из народа сви признати, да се о нашем раду свашта говори. Сваки каже: Јесте ли чули браћо, седења је било много. Ви сте све то могли изградити за половину времена и дијурне.

Ви знате, го подо, да је наш народ врло осетљив, кад мора некоме нешто да даје, па још кад онај, коме се много даје, не ради ни за половину онога што му се даје, он онда заслужује потпуну и праведну осуду народну.

Први закон, господо, који је влада поднела после закона о буџету, то је да се питање о адвокатским наградама расправи правично, а не онако, као што је то учинио онај човак, који је хтео да утамани тај ред људи.

Ви морате признати, адвокати имају највише спреме за јавне, опште послове. То је ред, који је најспособнији да управља државним пословима, и ту касту требало је прво за владину ствар придобити. Ми нисмо ништа имали противу тога, јер смо налазили да тим људима треба учинити правду. И ви сте доцније видели, да је приличан број адвоката био благодаран зато влади.

После тога потевао је из наше средине предлог, да се помогне професорима и учитељима. Ви сте видели, господо, да је питање о учитељима пропало, зато што они нису имали својих заступника овде. А међутим професори су овде били заступљени, те се о њима морало водити рачуна, и њихово је питање решено. И они су с тога сад обвезни, да потпомажу ову владу.

Шта је учињено са законом о општинама? Око његовог решавања изгубили смо равно две недеље. Ту се слободоумнији радикални правац сукобио са конзервативним напредњачким правцем. Најзад наша се нека средина, и закон је донет, а како је примењен тај закон? (Чује се: *По распису*). О томе ће бити доцније речи. Сви су општински избори свршени — негде добро, негде зло. Главно је да Државни Савет по свом господском устројству до 3. августа не ради и због тога је један хаос и по варошким и по сеоским општинама. *Нигде се није мировало. Где год је влада могла да продре, продрла је, ја јој честитам.* (Настас Петровић упада у реч). — Ти треба ово добро да запамтиш, јер кад те стану јурити сејмени онога што сад седи у Главној Контроли, видећеш. Дакле, закон о општинама ступио је 22. марта у живот. (Вичу: На ствар). Полако! — Зајам се не тражи да се држава раздужи; зајам се тражи, да се посвршавају други послови, бар са овом првом сумом, а да ли ће се добити и остатак од оних 45,000.000, то вам ја гарантујем, не бојте се, нећете их добити. Од тих 15,000.000 што добијемо више, ја бих пристао, да гласам, да се све то овде подели господи Министрима. (Смех). Ви се не бринете како се сад председници бирају; не видите како нема разлике у томе и да је онако исто у том погледу као и кад су председници претинсом постављани. Ви не знате

како се народу намећу разне слике. Свака кућа треба да има владаочеву слику! Али ми смо дотерали дотле, да министар наређује да се те слике купују по то и то. Министар наређује да мораш да купиш те слике и ти их купиш. После њега дође други министар, и он нареди да мораш да купиш слике *али од његовог трговца*. Има сад једна ствар, која се тиче Министра Финансија, а то је да његова Пореска Управа намеће сиромашним општинама, које немају ни честитих судница, слике са златним рамовима, које треба увити и чувати. Ено тих слика по општинама, све су им рамове муве уљувале. За сваку слику узето је по 45 динара од комада, а то износи 200.000 динара, према броју садањих општина, да је дато за те слике. То ради Пореска Управа која продаје сиротињи ерској црно испод поката, да наплати оно што сиротиња дугује држави. Господин Министар може Пореској Управи да нареди да не наређује да се те слике намећу, јер збиља, ако Пореској Управи он то и је наредио, он јој изгледа не може стати на пут да то ради.

Господо! Ја казах мало пре како ће се овај зајам употребити на измирење дефицита у 1902. години. Наређено је вежбање војске; биће и маневара и производстава у војним положајима. Држим да је то обичај код владе г. Мише Вујића да се тада неки стари пензионисти, а поставе један — два нова генерала. Држим да сам помогао истини, кад сам поменуо, да ово није зајам, господо, с којим би се остварио један сталан зајам те да се с њим скину летећи зајмови у будућности, већ позајмица за обичан тронак. По чл. 13. претек из овога зајма моћи ће се употребити на корисне инвестиције, по одобрењу Народнoг Представништва! Ја бих хтео да чујем, где су од свих тих претака досад чивеце употребе, сем што су једини изузетак сењска железница, за ових 15 година.

Према расположењу, које влада у земљи, према добу године и према многим узроцима, ево шта ће бити, по моме мишљењу, са овим вишком, ако у онште буде овог зајма.

Каже се, да ће се он употребити на корисне инвестиције. По оправданој жељи Зајечараца и Ужичана требало је да се њима сагради железница из оног новог приреза од 5%, а ја ћу сад да вам кажем како се то ради. У прошлој а и у овој години решено је било да се изврши продужење сењске железнице за отварање нових рудника, и 29. или 30. маја ове године држана је била лицитација за грађење те пруге.

Али она није испала повољно како је требало по данашњу политичку „ситуацију,“ и шта је било? — Морало је после да се мењају планови како би се држала друга лицитација коју ће да добије један човек који припада данашњој ситуацији! Ето, тако се установљавају те корисне инвестиције, помоћу којих треба да се отворе нови извори народног блага. Моје је мишљење, да од тих тимочких и моравских железница, које су нам преко потребне, неће бити ништа. Нећу да кажем, да данашња влада нема вољу за грађење тих железница. Ја верујем и у добру вољу данашња владе, да она жели те железнице што пре и у дело да приведе, али само хоћу да кажем да ако би и било тога вишка — претека — да се он неће употребити ни на једну корисну инвестицију. Има код нас у Србији једна сорта људи која не може да гледа ни 10.000 пара готових у каси народној а камо ли 10,000.000 динара (Смеј), те према томе ни од тих корисних инвестиција неће бити ништа.

Ви сте, господо, за то и одобрили онај прирез од 5% да би се саградиле из њега железнице у нашој земљи, а тај се прирез редовно купи од нашег народа — али он неће скоро видети те железнице. А наш народ, он је добра срца па је научио да даје, у осталом он зна, ако не би хтео да да, да би му то порезник на силу наплатио уз порезу.

Овом приликом хоћу да вас подсетим на једну приповетку из Лотрингије.

Кад је оно још Бог ишао по земљи, и кад се нигде није плаћао порез, у Лотрингији владаше један богат кнез. Он живљаше од доходака својих добара и имања, на коме радише његови робови и наполичари. Али у његово време јавише се карте и коцка на свет, и он ту изгуби силан новац.

За порезнике и не знађаше тада, али он се досети другој помоћи.

Кад беше у земљи највећи празник, оде у цркву и кад свештеник сврши црквену придлику, он стаде на предикаоницу и стаде своме народу беседити:

„Драги мој народе, наша се земља налази у опасности; Елзасци се спремају да покоре нашу земљу, а ми у државној каси немамо ни паре; ко ће војевати и земљу бранити и т. д.

„То показује већ да се наша земља налази у опасности. Кнез елзаски Павле спрема војску — добро му родила година! — хоће да нападне на нас. Ми то браћо не смемо допустити. Ви сте један добар, ваљан и радан народ, и ја мислим да ћете притећи у помоћ и мени и отаџбини. За пример свога пожртвовања прилажем народу један дукат у цркви, а ви колико ко може, не метне на тас. И кад је тај кнез скупио колико му је требало, он је дозвоа неколико виђенијих људи, почастно их и казао им: „благодарим вам; ви сте се одазвали жељма и потребама народним; ви знате кад треба спасти отаџбину“ — а нити је било спреме кнез Павла нити ишта. Шта је било најзад са Лотрингијом, то знате сви. Данас то не може да буде. Данас се свашта друго дешава. Ми у Скупштини тражимо обавезно гласање, а кад дођемо тамо кућама, ми избришемо 90% гласача што је и урадио већ један наш посланик. Ми данас тражимо поправку финансија и тражимо штедњу, да спасемо народ од једне ствари, која на себи не носи морално обележје. Говори се за једнога од нас да се после 7¹/₂ месеци тужно преварио те узео 20 дуката више дијурне! Такве погрешке, такви погледи на своју отаџбину и државу, мени су неразумљиви. То је као оно кад неко не уме да илива па му привезу тикве; а кад се тикве разбију онда ће и он на дно да оде. О томе треба сваки добар Србин а не само посланик да води рачуна. Ја видим и код овога питања како је тешко кад човек нема кредита. Да би имао кредита, човек треба да буде вредан и поштен. Изгледа да од свега тога што ми за себе кажемо да смо поштени, да свет неће да верује.

Господо, ја могу да вам кажем унапред и да утешим славну владу, да колико ја могу, онако на дурбин да видим, мени изгледа, да вам је осигурана већина. (*Чедо Радовић*: После твога говора, Симо, сумњива посла).

Па није сумњиво, јер владини људи увек траже материјалну чврсту подлогу за своје кретање и свој рад и у том случају неће бити никакво чудо, г. Чедо, ако после мога говора ипак влада победи.

Ви врло добро знате, господо, како је прошао у Сенату закон о зборовима. Наш горњи дом нашао је, да су наши прохтеви и жеље били ваљда сувише младичке, и с тога се није дошло до стварног резултата.

Даље, господо, кад прегледате буџет наћи ћете у њему много људи у пензији и на расположењу. Ја познајем већину чиновника и доста има људи, који су исправно и истински служили ову земљу, заслужили да уживају ту пензију, али колико је тих који су за лужили да буду у сибирским рудницима, а међутим примају велике пензије зато што су били храбри на Краљевици, и бежали на Сливници. И сад неко каже: „стечена права“. Зар ја нисам стекао права на ону кућу, која је стара 150 год. и у којој је мој чукун деда живео. Али због потреба државних могу се уништити добра и живот приватних људи. Појединац нема уговора с државом. Он има уговор само да буде роб, и држава може с њим располагати. Маса је имања продавано за „мучно стечене“ пензије чиновника, који носе обележје уговорача с државом.

Да поменем, господо, и ово.

Жао ми је што после ове дуге дебате не чух једног свога колегу, Драгутина Поповића, који је пре с болом у души узвикнуо, како данашње институције не могу да роде Марка и Вељка. И он је сиромаш ућуткан. Он је био веома самосталан човек, али је ипак морао да замукне. Он има 500 хектара земље, и на ту се земљу и може једино ударити интабулација.

Право да кажем, ја имам једну кућу, која не вреди много, и могу ми је најзад интабулисати, остаје ми занат, али, господо, ви ћете видети, да ће ови хектари и ове трокатнице по Београду једног дана бити уступљене уз некакву конверзију, или уз какав аранжман, и онда ћете се сетити мојих речи!

Са овим је зајмом убрзала ова влада те смо морали баш сада да дођемо по овој врућини кад се и вредни сељак одмара. Види се да су сумњива посла. Неки су дозивани, доказиване су им неке тешкоће, а неким је казано: „Треба да идете кући“; а они кажу: „Молим вас, ако можемо да останемо бар два три дана“. „Хајде нека буде и то“. И ако то није Уставом предвиђено, бива то. Али, господо, верујте ми, да нећу те људе да именујем док не дође до страшнога суда. Нашло се, како ми један од посланика рече, па се поручују неки поздравци, неке наруџбине. Од кога? Од оног чиче тамо. (Показује на министарски сто). И то се поручује онима, који се добро не познају, за које се држи да ће се моћи на њих утицати, наравно у том смислу да се зајам прими. Једни кажу: „Ви тражите тај и тај зајам. Ако се зајам прими, ви ћете добити новаца из Класне Лугрије или из Управе Фондова“. Други кажу: „Имам сина, имам синовца, који није аванзовао три четири године, време је да аванзује“. — Обећава му се. Господо, чак су у ово време дошле неке депутације да моле за гимназије и то је важно питање о коме посланици воде рачуна. Ту су и неки фабриканци, сарафи и пивари који имају ваљда неке трговине са државом, а и гавранаста лордови па и они хоће да утичу на своје посланике, познанике „да се спасе ситуација“. Ако треба спасити једну ситуацију па да дође друга гора од ове, ја на то нећу пристати. Немојте мислити да ће неко из личних побуда и личне мржње да каже: „Сурвај ти г. Вујића макар нека дође и Владан“. То од нас нико неће да тражи. Ми хоћемо да спасемо ситуацију али на који начин! На начин да се Устав и политичка права поштују, и да бољи људи дођу.

Господо, да завршим (Чује се: Ако, ако!“... Настас Петровић: Молим те!) — Немој да ме молиш, молићеш ти на оном бетону са гвожђем на ногама па ти неће помоћи нико, ни теби ни твојим псевдосоцијалистима!

Поред свега овога дозволите ми да се позовем баш на онога на кога су се позвали сви виђенији људи из владине групе.

Наш узвишени Краљ у својој престоној беседи од 1898. год. казао је: „Србија се не сме више задуживати да исплаћује своје годишње мањке“. Кад сам чуо ту реч, ја сам се онда надао на бољу будућност наше земље, и мислио сам да ова земља још није изгубљена. Ја сам веровао, и ако је оно била Скупштина коју су жандари бирали, да ће водити рачуна и она а и Министар Финансија о тој речи Краљевој. Али као што смо сви видели, сви смо се у томе преварили. Све што год је хтела ондашња влада то је она Скупштина све усвајала. Данас пак као бајаги постоји некаква права солидарност између владе и народа, јер је редовно и правилно стање у земљи!

Па шта видимо, да се данас збива? И данас не сме нико да изнесе какву слободнију мисао, и ако од тога он нема никакве личне користи, а да не страхује да му то може донети неприлике а можда да иде и у апс. Ми видимо да су се радикали удружили са непредњацима да спасавају ову земљу од раскићства. Да не би они „спасавали“ ову земљу сад и у будуће *ја гласам у начелу против сваког зајма па и против овога.*

Председник Риста Поповић — Ову седницу закључујем а идућу заказујем за после подне у 5 сати.

(Састанак је трајао до 12 сати у подне).

VII РЕДОВАН САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 22. јула 1902. године, у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПРЕСЕДНИК

Риста Поповић

СЕКРЕТАР

Ђока Стојковић

Почет у 5¹/₄ часа по подне.

Присутни су били г. г. министри: Председник Министарства, Министар Финансија, Министар Привреде, Министар Правде, Министар Војни, Министар Унутрашњих Дела.

Председник Риста Поповић. — Отварам седми редован састанак Народне Скупштине.

Изволте чути протокол прошлог састанка.

Секретар Ђ. Стојковић прочита протокол четвртог редовног састанка.

Председник Риста Поповић. — Има ли ко од г. г. посланика да штогод примети на прочитани протокол? (Нема).

Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима).

Јављам Скупштини да сам одобрио 5 дана одсуства Николе Милосављевићу; а такође јављам да је г. Алекса Фотић поднео оставку на чланство у одбору за законске пројекте.

Пре него што пређемо на дневни ред, тражио је реч г. Милан Мостић.

Милан Мостић — Ја молим председништво Народне Скупштине да изволи обратити пажњу извештачима наших новина, да они боље пазе кад пишу извештаје са скупштинског рада. У многим новинама изишло је, да оно што је говорио поштовани посланик г. Тосић, да сам ја то у Скупштини говорио. Међу тим ја у питању о зајму нити сам тражио реч, нити сам ма што о томе до сада говорио. Ја молим председништво да обрати пажњу новинарима да доносе тачне извештаје — бар у погледу личности, ако већ нису у стању да говоре о самом раду.

Председник Риста Поповић. — Ји ћу обратити пажњу г. г. извештачима да у будуће буду пажљивији у доношењу извештаја са скупштинског рада.

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду продужење претреса у начелу закона о зајму. На реду је да говори г. Веселин Милекић; али пошто он није овде, то је на реду да говори г. Милосав Радојковић.

Милосав Радојковић — Молим вас, господо, после говора г. Пере Максимовића и осталих поштованих предговорника, сем неколико из већине, ја ћу у своме говору бити веома кратак. Пре него што пређем да говорим о самом предлогу о зајму, дозволите ми да се дотакнем говора неколицине поштованих предговорника. Рече један предговорник да јако жали што се у овоме питању наша штампа врло слабо одазвала. Мени се чини, да тај господин или није пратио или не чита све новине, а ја сам запазио у једним новинама у једном уводном чланку где се каже: „А Србија“? тако исто у једним другим новинама, опет у уводном чланку који носи назив: „Зар нам није преча Србија“ и у коме се поприлично прети. Па ми, браћо, сви знамо шта је Србија. Србија је Србија, а она није ничија прђија и да је како ко стигне задужује. — Други предговорник казао је, како је 1887. год. данашњи Председник Министарског Савета г. Вујић, казао у Скупштини, како је ово последњи зајам кога Србија чини. Сви су наши финансијери и ранији а и из новијег времена једнако доказивали Народној Скупштини, како ће ово бити последњи зајам за покриће летећих дугова, а то је чињено само за то да се баца прашина у очи. — Један од предговорника казао је како ова влада већ скоро 2 год. управља и рукује државним пословима, како иста влада ни најмање није обратила пажњу на унапређење наше привреде. Међу тим, тај господин, изгледа ми, да није пратио нашу економну журналистику. Да је он прочитао прошлогодишњи извештај у „Српским Новинама“, он би нашао у том извештају да је раж сва опрашена и окопана мотикама у округу ужичком.

Један предговорник, како сам себе назва Хајдук-Вељковим потомком, предлагао је јуче да се прими овај зајам овакав какав је, јер може наступити горе време него што је било. Ја не знам какви су га то разлози руководили да тако препоручује овакав један предлог. Он је по своме обичају заборавио да препоручи да се овај предлог прими акламацијом. Сигурно се поплашио да неће неко да отме Крајину, па би хтео што пре да добије наполеоне да би пунио њима топове кад му нестане ђулади.

Стуб споразумне политике, г. Настас Петровић, рече, да је питање о зајму једно од најважнијих и најозбиљнијих питања. Па кад је то тако озбиљно питање, зашто влада седи зимус скрштених руку седам и по месеци, и што у по-

четку никако није покренула то питање пред Скупштином, већ се тек последњих дана сетила тога и хтела да јој дамо тапију од главе; да јој дамо пуномоћство па да после по свету продаје пошто зашто наше облигације. Скупштина је онда била обазрива и увиђавна и одбацила је једногласно тај предлог.

Мени изгледа, господо овај предлог о зајму овако: нити је влада мислила озбиљно да закључује зајам, нити је пак нашла озбиљне групе које дају зајам. Све то кад се сумира може се укратко рећи: „нашла врећа закрпу“.

Тако исто, г. Настас Петровић каже ово: да би довели буџет у равнотежу потребно је најпре добити зајам.

Ја сматрам да кад неко хоће да задужи своју кућу, он прво тражи извора и подлоге одакле мисли вратити тај дуг. Јер, кад тај зајмотражилац неће да води рачуна о себи, збиља ће тада његове комшије водити пре рачуна о њему, и рећи ће, нашто да му дамо зајам, кад у његовој кући нема реда ни поретка, кад се у његовој кући не зна ни ко пије ни ко плаћа. Ја мислим да сваки треба да гледа и да се труди да му у кући буде ред и поредак, па кад се збиља појави потреба да му треба зајам, он ће га увек наћи и моћи да створи подлогу из које ће вратити тај зајам.

Ја у самом предлогу видим, да се нама везују и руке и ноге. Ја нигде не видим у предлогу, које су то групе, које нам нуде тај зајам. Ја мислим да је ред, кад се од нас тражи да дамо тапију од својих имања, да видимо и знамо, ко је тај наш пријатељ с ким ћемо ми да назаримо. Зато, господо, што у томе предлогу не видим, који су то наши зајмодавци, ја се бојим да са овим зајмом не наседнемо, као што су напредњаци, данас ваши ортаци, насели са Бонтуом и Карлсбадским аранжманом.

Да не бих и даље улазио и набрајао све рђаве стране и мане самога предлога, имам да кажем да се ја потпуно слажем са мишљењем одборске мањине као и са напоменом г. Стојана Протића, који је рекао: „Овај ануитет, који имамо да отплаћујемо од монополских вишкова, он је ушао већ у државни буџет на рачун прихода“, и онда је управно на владу питање: одакле она мисли да поцупи ту празнину, како мисли да створи нове изворе? Ако нове изворе не нађе, зна се шта ће бити, биће дефицит и онда дај поново да се задужујемо, да попуњимо дефицит. Даље, у последњем одељку приметно сам код члана 5. овога предлога, да се каже: (чита) „Суме потребне за исплату ануитета овога зајма имају се у месечним ратама полагати банкама уговорницама које ће их одобравати по текућем рачуну“. Ја бих желео да ми г. Министар одговори, колика ће стопа камате бити, коју ће нам банке плаћати на тај текући рачун. Г. Министар ћути.

Пошто не могу да добијем овога часа одговор од г. Министра Финансија (Министар финансија: „Добићете“) рад бих био сад да знам (Министар Финансија: Може и мало доцијије). То ће бити овако: да ће нам банке рачунати пола или највише 1% камате, а ми њима плаћамо 5%; што значи да ће нас нашим комадом тући по глави.

Г. Светислав Симић и други посланици изјаснили су се да је овај предлог у неколико гори од онога предлога г. Миловановића, који је одбачен, и онда кад је овај предлог гори од онога, који је Скупштина одбила, ја се надам да ће Скупштина и овај предлог одбити за макар ја сам гласао за њега.

Молим, вас, господо, дуг је најопаснији друг; дуг је опаснији од сваког бајонета, дуг није практичан ни кад се човек задужује да купује имање или стоку, а још мање је практичан кад се прави да се поједе и попије. Метнимо руку на срце и запитајмо се: Да ли ми смемо још више да задужујемо ову земљу и овај јадни народ; да ли смемо да задужујемо народ, који осам месеци у години дана иде бос и који зна за мрс само о Ускресу и Божићу.

Не, господо, ми би се огрешили о нашу савест и ту би били криви и одговорни и пред народом и пред Богом. Господо, да ли заслужује ова влада да јој поклонимо наше поверење да закључи овај зајам, и чиме нас је обвезала. Да ли зато што нам даде закон слободној штампи, да ли зато што нам даде закон о зборовима и удружењима; да ли што неће санкционисати закон о државном буџету, да ли зато, што не подноси пројект закона о уређењу Главне Контроле и о укинућу војне контроле, како Устав строго наређује да се одмах у првом сазиву то изнесе; да ли што се влада побринула да на најскандалознији начин изигра права народних посланика и Народне Скупштине. Да ли што даје сатисфакцију интерпелацијама о разним злоупотребама и о увођењу у државну службу народне крвопије чиновнике преко којих је хтела да уводи Устав у живот, и примањем за чиновнике оних, који немају способности и квалификације чиновничке; примање чак и једног коцкара, који је за два разбојништва осуђиван на смрт, па му је путем милости смртна казна замењена са 20 година робије; или оним силним премештајима и авансманима; да ли увођењем на сваком месту шпијуна, од којих човек не сме ни улицом да прохода? И кад све ово сумирамо, морамо у души признати да ова земља мора пропасти, јер су је сами државници упропастили и морално и материјално. Наши државници чиниће прекорачавање буџета све дотле, док се не донесе један наметан и строг закон о чиновницима грађанског реда, са којим законом, да не могу да се титрају министри како ко хоће. Види се да свака влада мање више има своје чиновнике. Данас ова влада има своје, друга сутра кад дође имаће своје, и тако смо до сад створили двадесет сорти чиновника у овој изнуреној земљи.

Ја верујем, господо, да финансиско стање јако притискује Београд, јер кад погледате на његове финансиске прилике видећете, да су такве, да је немогуће ући ни у један дућан да купите што је најнужније. Ако одете у орфеум или ма у коју гостионицу, не можете да добијете место да седнете. У трамвају немаш нигде да нађеш места јер су препуни. А што се по нека скромна кућица сазида, то показује сиротињу, и сад се тражи нов зајам како би се то финансиско стање колико толико поправило.

На завршетку мога говора дозволите ми да напоменем једну ствар, на коју обраћам пажњу скупштинску а нарочито посланицима који живе на селу.

Господо, докле год наши државници који у овој земљи жаре и пале, имају појам о српској Народној Скупштини да ће им свакад и свака одобрити зајам, дотле ће они, господо, вечито прекорачавати буџет, дотле ће они вечито правити дефиците и прекорачења буџета и на крају крајева опет се каже: радимо ми и даље овако јер смо сигурни да ће нам свака Народна Скупштина одобрити наш поступак и одобрити да се задужујемо ма под каквим условима било. С тога покажимо се једанпут прави синови ове земље и дајмо на знање нашим државницима, да се по некад варају у рачуну кад тако мисле о нама

С тога сам противан у начелу овом зајму и бићу свакоме зајму противан догод се у овој земљи теревенке врше.

Иван Павићевић — Господо посланици, г. Министар Финансија још није изнео своје мишљење о овом законском пројекту и ако је на то опоменут од неколико госпоре предговорника. Остали чланови владе такође нису ништа говорили о овом пројекту, јер је код нас готово утврђен обичај да г. г. министри увек говоре о законским пројектима кад се дебата о њима сврши. Ни присталице овога пројекта нису казали своје мишљење о њему, а предговорници из опозиције узели су јачег учешћа у овој дебати и са своје стране учинили су ваљане приговоре овоме зајму, да ја не бих имао шта више о њему, да кажем, кад не бих сматрао да је ово питање веома важно, да сматрам за дужност да о њему изнесем своје мишљење и после довршене дебате.

Из говора предговорника, и из овог пројекта истичу се три питања која треба додирнути и оценити, па да се донесе правилна одлука о овом законском пројекту. Та су питања: да ли нам је у опште потребан зајам с обзиром на потребе којима је намењен? За тим: да ли овај зајам можемо и требамо одобрити под оваквим условима, какви су изложени у овом законском пројекту? И треће је питање, које иде упоредо са оба прва: да ли према данашњој политичкој ситуацији, према досадашњим резултатима рада данашњег кабинета можемо и требамо одобрити зајам или овај или други данашњој влади?

Прелазећи та питања укратко, и ако долазим у ред непомирљивих противника некорисних задуживања, стварања дефицита и покривања истих зајмовима, ипак налазим, да се држава — не говорећи овом приликом кад и на који начин — задужила за суму близу 40,000.000 динара, коју, како то рече један од предговорника, влада нам још није тачно ни изнела. Па кад се већ задужила са толиком сумом, да је по сили својих обвеза, у интересу свога кредита, у интересу свога достојанства, у интересу опстанка и оних својих суграђана, чији је опстанак доведен у питање услед тога што нису примили од државе оно што имају да примају — да је услед свега тога држава дужна и позвана да те привремене позајмице исплати. А како не може да их исплати о року из својих редовних прихода из буџета, онда се долази до закључка: да их мора исплатити сталним зајмом којим ће ове подужице измирити. И у том питању, ако хоћемо правилно да схватимо стање ствари, можемо се сложити.

Но како је пало неколико приговора од стране опозиционара, да они начелно не одобравају и не могу одобрити никакав зајам, налазим за потребно да изнесем како сам разумео те приговоре. Мене такви приговори од посланика не зачуђавају, а не зачуђавају ме кад узмем у обзир начин на који се до сада финансирао код нас, на који се сада финансира, шта се све дешавало и шта се дешава у нашем јавном животу. Ја се не чудим кад један од г. г. посланика каже: вежимо кесу и под овим условима не дрешимо је! Такву изјаву, господо, ја сам разумео да се њоме каже: да ми не одобравамо овај зајам и под овим условима а то је уместо.

Прелазећи на друго питање: да ли овај зајам можемо одобрити по предложеним погодбама, то и ако сам дошао до закључка да привремене позајмице морамо баш зајмом исплатити, ипак налазим да не морамо, не требамо и не смемо одобрити закључење овога зајма по предложеним условима, јер су ти услови веома тешки. Господо предговорници су готово у довољној мери доди-

ривали све те тешке пододбе, и ја би могао преко тога и прећи, али како је ово питање врло важно а у Скупштини има приличан број посланика који реће а готово и никако и не показују своје мишљење — то мислим да неће бити од штете да о овоме још коју проговоримо, ма се шта и понављало од онога што је већ казано.

Тешке су погодбе овога зајма на првом месту у томе што не само да немамо никаквих гаранција да ће се овај зајам у целини извршити, већ се чак ни према самим одредбама овога предлога не долази до закључка, да ће се овај зајам извршити, изузев ове привремене суме од 15,000.000 динара.

До овога закључка мора се неминуовно доћи кад се прочита чл. 2. овога законског пројекта. У овом члану предвиђена су два начина за остварење овога зајма: путем продаје, на првом месту, а за тим путем јавног уписа.

Усвојањем извршења овога зајма *путем продаје*, влада нам прећутно признаје да кредит државни данас врло врђаво стоји, да је врло вероватно да се овај зајам неће моћи извршити јавним уписом, дакле начином на који се обично зајмови извршују, и због тога је поред јавног уписа предвиђена и продаја за извршење овога зајма у првом реду. Влада нам овим прећутно признаје да је кредит државни гори него што је био и у мају месецу ове године, јер је предлог о зајму г. Миловановића, који је Скупштина једногласно одбацила, предвиђао као начин за извршење зајма — јаван упис. Влада нам, дакле, овим чл. 2. признаје да се ни она као ни банке уговорнице не надају и не мисле да ће одиста бити у могућности, да овај зајам реализују у целини, већ само за ову привремену позајмицу.

Но како су наше финансијске прилике или боље рећи неприлике врло тешке, како је оскудица у новцу врло велика, можда ће који од г.г. посланика рећи: „на добро, ми добијамо позајмицу од 15,000.000 динара“, па ће можда уз то усвојити и мишљење исказано у другом извештају г. Министра Финансија да се том позајмицом од 15,000.000 динара могу подмирити прешне државне потребе, и онда ће према свему томе рећи: „боље је и 15,000.000 динара *al pari* са 6% интереса — а то није тако хрђава позајмица — но ништа, јер је боље ништа но ништа“.

Такво мишљење и као погрешно могло би навести онога, који га површно схвата да гласа за ове одредбе. Али то је мишљење погрешно. А, погрешно је због тога што се за ову позајмицу од 15,000.000, ако се не оствари цео зајам, — а он се неће остварити — чине сви они трошкови, који се имају учинити за цео зајам, јер ће влада бити дужна по закључењу уговора да изради коту за котирање ових папира за целу суму. То је скопчано са извесним трошковима које ће влада изнети г. Министар Финансија као позван за то. Поред тога за целу суму облигација у 60,000.000 дин. плаћа се жиговина а то са котом износи преко 600.000 динара, која сума, према нашем финансијском стању, није баш незнатна. Према томе, остварио се овај зајам или се не остварио чим уговор о зајму буде закључен, влада и за ових 15,000.000 дин. мора поднети ове трошкове у суми преко 600.000 динара.

Поред тога, влада даје за гаранцију ове позајмице — позајмице, велим, зато што мислим да је основана претпоставка да се цео зајам неће остварити — даје, као гаранцију вишак монополских прихода, хипотеку на железнице и незаложене приходе од железница поред редовног уноса у буџет годишњих

отплата; а поред тога даје за ових 15 милијона позајмице облигације од 60 милијона. И што је још најгоре она тиме везује руке и себи, и другој влади, која после ње дође, и бољем стању које би дошло после овога, да се за читав низ година не може ово стање поправити, да се не може приступити стварној поправци наших финансија.

Кад све ово узмемо у обзир и доведемо у везу са одредбом чл. 4. овога законског пројекта — у коме је један од најтежих услова за закључење овога зајма — када ово доведемо у везу с тим да банке уговорнице и поред тога што добијају залог у монополским вишцима, који сада износе преко 6,000.000 дин. и који су два пута већи од годишњих отплата позајмљеног капитала и интереса траже и хипотекарну залог на наше железнице, ја поред тога што сумњам у остварење овога зајма, сумњам и у чистоту намера повериоца, који ће без сумње бити наши стари повериоци, и видим да влада овоме питању није поклонила довољно пажње. Што је влада на то пристала, њој се зар није ни чудити, јер она у тешкој неприлици у којој се налази тражи пара по што по то, али се чудим већини одбора, међу којима има 6 чланова, који су били у ранијем одбору, који је препоручио одбацивање зајма г. Миловановића, и та већина одбора навела је као разлог против тога зајма да ни под којим условом не може одобрити залагање железница, а сада само после два месеца и не споменуше залагање железница као тешкоће са којих треба одбацити овај зајам.

Кад имамо на уму колико смо муке имали док смо дошли до наших железница, док смо уклонили државу из државе одузимањем железница из руку странаца, кад узмемо у обзир да се међу овим банкама уговорницама може појавити каква Лендер Банка, наш први комшија као заложни поверилац на наше железнице, бојим се, да наши повериоци давањем овог зајма под оваквим условима не спремају какву замку, какву нову несрећу, с тога и сматрам за потребно да замолим господу посланике да озбиљније размисле о овоме питању пре него што даду свој глас за овај зајам.

Ова одредба чл. 4., у којој је предвиђено да ће се железнице дати у залог само за 10 година, ако у току тога времена, а по исплати анuitета свих досадањих зајмова огарантованих приходима Самосталне Монополске Управе, као и по исплати анuitета овога зајма, буду преостајали, по закључку годишњих рачуна, сваке године бар по 2,500.000 динара као вишци монополских прихода, који припадају Министарству Финансија, и да ће се у томе случају ова хипотека ослободити, — по мом мишљењу само је један мамац да би Народно Представништво ову одредбу примило, а врло је несигурно да ће монополски вишци изнети онолико више колико је напред одређено, нарочито с обзиром на пењање ажије, које зависи од околности на које влада не може толико утицати колико стране капиталисте па и наши повериоци.

Поред наведених тешких услова такође је један тежак услов и ово тромесечно плаћање интереса и плаћање шестомесечних отплата, што такође није било ни у једном досадањем зајму нашем, према чему излази да интерес на зајам неће бити стварно 5%, него ће бити већи за ону суму коју би могли добити као интерес на оне суме које се полажу на име тромесечног интереса унапред. Ово што се у последњем ставу члана 5-ог наводи, да ће банке уговорнице признавати неку накнаду, тиме се неће много олакшати, јер ће банке

признавати интерес на положене суме колико оне хтедну, а то ће бити највише 1%, што мислим да ће и г. Министар Финансија објаснити.

Незгодан је услов и у овом члану 11. овога пројекта, као једна новина у овоме закону, на коју се нико од г.г. предговорника није ни осврнуо. Та се одредба односи на пунилске масе, фондова итд. Та погодба није била до сад стављана при закључивању ни једног нашег зајма, изузимајући експлоатациони зајам који је закључио Вукашин, те се бојим да према нашим финансијским приликама и начину досадањег финансирања, да поред осталог и пунилне масе односно њихови наследници једног дана не добију место свога новца — шарене хартије, те с тога сматрам и ову погодбу као опасну.

На послетку, незгодне су и одредбе у члану 1. и 13. овог законског пројекта, јер је остављено у главном влади да са износом овог зајма располаже како она нађе за сходно. Незгодно је то, што у овом законском пројекту није тачно казано, коме ће се и колико исплатити од овога зајма, јер је вероватно да ће држава добити на име овога зајма само 15,000.000 динара, па кад се узме у обзир да ће од те суме ући у земљу само сума око 10,000.000 динара, а летећи дугови остају опет у износу преко 30,000.000 динара, онда немамо никакве гаранције да се са распоредом овога новца неће чинити злоупотребе, и да ће се са примљеном сумом исплатити најтеже и најпрече подужице. Сумарно узев, ми видимо да нама влада и не подноси зајам на одобрење, већ тражи овлашћење да она земљу задужи са 60,000.000 динара, да за то задужење по одбитку скоро $\frac{1}{3}$ те суме, добије 75-75% јер је толики курс овоме зајму кад се одбије од сваких 100 дин. оно што ћемо имати да дамо повериоцима на име провизије и осталих трошкова, и на послетку да влада неће добити ни ову суму сем можда ове позајмице од 15 000.000 динара, и то на име целога овога зајма.

Кад све то имамо на уму, кад још не знамо који ће бити ти наши будући повериоци, кад не знамо ни са ким ће влада закључити овај зајам, ја се бојим да ми са тим и таквим закључењем зајма не дочекамо и не доживимо какву другу Генералну Унију, да не дочекамо каквог другог Бонтуга.

Прелазећи на треће питање: да ли према данашњем политичком стању, према резултатима досадањег рада данашњег кабинета, можемо овај зајам у опште одобрити, и да ли га можемо одобрити овоме кабинету, знам да се у томе нећемо сложити. Мислим да су и присталице владине, као браниоци овога пројекта, дошли до закључка, да су ове погодбе за зајам врло тешке, али ће они без сумње стати на то гледиште, да је кредит државни истина слаб, да држава у опште није у могућности да добије бољи зајам, али да је финансијско стање веома несносно, па ће казати: кад већ морамо привремене позајмице да одужујемо зајмом, кад је то прешна потреба, и кад данас не можемо добити бољи зајам, онда морамо усвојити и овај зајам овакав какав је. Такво мишљење могло би и завести оне, који површно мисле о овоме питању, али кад се о њему дубље размисли, не би било оправдано.

Позната је ствар, да од једног политичког стања у земљи зависи и финансијско стање. Каква вам је политика такве ће вам бити и финансије. И кад је то тако онда имамо да се запитамо: да ли смо у опште задовољни са данашњим политичким стањем; да ли смо задовољни са радом данашњег кабинета? Ако смо са данашњим политичким стањем потпуно задовољни, ако ништа немамо у том по-

погледу да изменимо и поправимо, или ако мислимо да не можемо ништа на боље окренути и поправити — добро је онда што нам дају и овакав зајам, јер и сам признајем да под оваквим приликама и не можемо добити бољи зајам. Није ли то тако, налазимо ли да можемо поправити данашње политичко стање, да га можемо побољшати ако оно није како треба, а кад се зна да од политичког стања зависи кредит државни, а од кредита и повољно и неповољно закључење зајма, онда нам дужност налаже да прво поправимо то стање, па тек кад га поправимо, онда да тражимо и закључење повољнијега зајма.

Ја, господо, нити сам присталица шефа данашње владе, нити ћу без сумње бити присталица онога који ће га заменити, јер сам присталица начела а не личности. И као присталица начела, ово што ћу вам казати о данашњем политичком стању, рећи ћу чисто из свога убеђења, без обзира како ће се то коме допасти. Напомињући то налазим да је данашње политичко стање на првом месту вештачки створено, да је неприродно, извештачено, да је несређено, а услед свега тога оно је нестално и као тако оно је и рђаво.

Ако то стоји у истини, ако тако мишљење и ви делите, онда ћете и то усвојити, да је то стање врло добро познато и нашим повериоцима. А кад је то и њима познато онда није ни чудо, што се наши повериоци при закључењу овога зајма понашају према нама као и сувише грамљиви повериоци према лакомишеном дужнику и играјући се с нама обећавају нам да ће извршити за годину и по дана један зајам који би могли извршити за десет дана, кад би хтели, а све у намери да би после могли правити аранжмане с нама можда и горе но што је и онај злогласни карлсбадеки аранжман.

Да је наше политичко стање рђаво, да је онако како сам га изложио, навешћу вам у потврду свога мишљења и ово. Ви знате да је данашње стање заменило један од најдирљивих, најреакционарнијих кабинета, који је до данас имала Србија — кабинет Владанов; а познато вам је и то, да кад се код нас мења стање од бољег на горе, да то иде врло брзо, а напротив, кад се политичко стање мења од горег на боље, да то увек иде постепено, полако. Према томе и по самом том код нас утврђеном реду, признаћете да је овај кабинет као један прелазан кабинет од једног рђавог стања ка бољем, и сви ми налазимо па и ви тамо на другој страни — и ако нећете то јавно да признате — да се од овог политичког стања може и боље тражити и боље очекивати. Напомињући ово, налазим да данашње стање, да данашњи кабинет, нити је био у стању нити је подигао углед и кредит земљи. И кад се узме у обзир да је наш кредит данас рђав, као што признаје и сама влада; кад се узме у обзир да се овај зајам закључује за покриће ранијих дефицита, за покриће онога што је раније некорисно утрошено; кад се даље узме у обзир да смо ми и после свега горког искуства и после свега онога што смо претурили преко главе и у политици и у нашим финансијама, и ове године усвојили буџет са прилично великим дефицитом, онда, господо, није ни чудо што смо добили понуду за зајам под овако несређеним и тешким условима.

Данашњи кабинет не само што није поправио ситуацију, не само што није подигао кредит и углед земљи, колико се очекивало и колико је могао, према приликама у којима се налазимо, него је на против продужио политику несређености, политику поценаости, политику завера створених под Владаном против

радикала и радикалне странке, као једне странке, која се борила против реакције и као странке, на коју се и данашњи кабинет у главnome ослања.

Он је тим путем продужио политику завера противу слободе и демократских начела српскога народа. Кад то тврдим, ја узимам резултате рада данашњег кабинета, а могу да вам наведем зато и примера из искуства. Данас политички и начелни пријатељи г. Вујића, који је само по имену шеф кабинета, а који би се пре могао назвати кабинет Николе Стевановића, дају изјаве да не припадају радикалној странци, ако се изаберу за општинеке часнике, а то чине за то, што су приморани полицијом Николе Стевановића (Чује се: Тако је). Данашњи се кабинет, господо, у почетку данашњег уставног живота противно духу новoga Устава сав савцит ангажовао и преко својих пријатеља и органа власти свима средствима, које му стоје на расположењу, да у своме политичком раду напредвањима створи један изузетан положај и у Народном Представништву и у свима државним установама (Чује се: Тако је). Он се сав ангажовао противно жељама, противно расположењу великог дела српскога народа да извојује изузетан подожај оном малом делу људи, међу којима има и поштених и часних људи, али чији је рад као политичке групе фаталан за ову земљу и чије политичке услуге ја никад не желим ни својим пријатељима ни овој земљи. И не само што се ангажовао у почетку за овај посао, него је цео рад и цео углед данашњег кабинета искључиво на то и управљен. Данашњи се кабинет на тај начин у почетку уставнога рада лишио и лишава се симпатија оне странке, на коју треба да се наслања. Таквом кабинету, господо, а из разлога које сам навео, ја ни под далеко повољнијим условима не бих одобрио никакав зајам, ни зајам од 60 динара а камо ли зајам од 60,000,000, јер немам никакве гаранције да ће новац који се добије овим зајмом употребити... (Велика граја).

Господо посланици, један од господe предговорника, који је заступао овај пројект, рекао је: „да је познато свима нама како постоји једна мора која нас дави а та је мора у подужицама и дефицитима који нас даве.“ Та мора која нас дави налазим да је више у дефициту политичког морала него у дефициту наших финансија (Жагор). (*Настас Петровић*: Тако и ја кажем. *Фотућ*: И ја кажем. Граја). Напомињем на приговоре с те стране да је морал код нас, нарочито код једног дела наше интелигенције која прима плату и дијурне, на икаквим стављене забране за много више узете дијурне но што им припада, који су у већем дефициту и од дефицита у нашим финансијама. Ја налазим да је дефицит у грађанској *куражи*, кад се налази посланика који у Скупштини јавно тврде да непотврђење закона о буџету који је усвојила Народна Скупштина нема никакве везе са питањем о зајму и ако он стоји у тесној вези и са зајмом и са нашим финансијским уређењем у опште. Налазим да је дефицит у грађанској *куражи* и у грађанским слободама, али у истинским слободама а не извештаченим, много већим од финансијског дефицита. Поправте дефицит у карактеру, у моралу и слободама грађанским, па ће бити много лакше поправити дефицит финансијски. Не поправите ли тај дефицит као много опаснији од финансијског дефицита, нећете уклонити дефицит ни у нашим финансијама ничим па ни новим зајмовима, већ ћемо, као што рече један од предговорника, непрестано сипати воду у расушено буре које никад не можемо напунити. Слободне и срећне државе у данашње време свршавају и са последњим остатцима реакције. Ту скоро слободна Француска донела је закон против калуђера којим

из корена чупа и последње остатке некадање реакције. Енглеска као уставна земља не одобрава предлог својих синова као признатих државника да се скине Устав у Капланду где живи један храбар народ који је великим делом војевао против Енглеске оружјем у руци. А код нас видите и слушате да влада преко својих плаћених листова прети народу укидањем Устава, само зато што на најмирнији начин тражи да се тај Устав само поштује. И ако је, господо, наш Устав тако јевтин и тако лак да се за сваку и најмању ситницу може одузети, онда је боље да га и немамо.

Овакав зајам и под оваквим условима ја сматрам не као потребу земаљску већ као средство за продужење реакције и ми у интересу земље треба да се користимо својим правом да оваквој влади завежемо кесу и да јој не дамо ни гроша. Из тих разлога ја ћу гласати против овога зајма. (Одобравање у опозицији. Чује се: Да се реши).

Председник Риста Поповић — Је ли вољна Скупштина да се реши ово питање и да се не прима више јављање говорника? (Вичу: Да се реши. Жагор у опозицији).

Петра Максимовић — Молим вас, г. председниче, да се ово питање расправи по пословнику. Има ли кога да је предложио да се ово питање реши?

Чеда Радовић — Ја предлажем да се реши. Молим посланике да ме потпомогну (Потпомажу га).

Председник Риста Поповић — Предлог г. Чеди Радовића потпомогао је довољан број посланика. Ја полажем питање: ко је за то да се реши нека седи, а ко је противан тај нека устане (Већина седи).

Објављујем да је Скупштина решила да се више не прима пријављивања говорника.

Петра Максимовић — Ја хоћу да говорим о овоме питању (Жагор). Зашто хитате тако господо? Ово је важна ствар. Треба да говоримо макар и пет дана. (Жагор. Вичу: Хоћемо још да говоримо. Други вичу: Доста смо вас слушали).

Настас Петровић — Хоћете само да се што више развучи ова ствар, да кошта народ мало више пара наш рад.

Петра Максимовић — Ви жалите народ што ће Скупштина да седи два три дана ваше, а не жалите га што хоћете да га задужите са милионима. Нека се констатује да је ово питање на јуриш решено (Жагор).

Председник Риста Поповић — Има реч г. Мика Поповић (Жагор. Вичу: Он се није јавио за реч).

Љуба Живковић — Молим вас, г. председниче, г. Мика Поповић није се јавио за реч како то наш пословник прописује (Живо одобравање у опозицији).

Ја протестујем против тога.

Петра Максимовић — Ви сте, г. председниче, требали да питате, да ли још ко жели да говори о овоме важном питању, а не овако на јуриш да решавате ову ствар.

Председник Риста Поповић — Г. Мика Поповић јавио је се раније за реч, па шта више, он ме је преко Радисава Митровића питао, да ли сам га ја записао? — Ето, ту је Радисав Митровић, па нека каже: да ли је тако? (Велика граја. Вичу: Он је требао да тражи јавно реч у Скупштини, да га сви чујемо. Велика граја. Председник лупа у звонце и умирује посланике).

Љуба Живковић — Нико нема права да тражи преко посланика реч.

Нека и он, као и ми, тражи лично у Скупштини реч.

Настас Петровић — Ми смо вас, господо из опозиције, слушали два дана, будите парламентарни па саслушајте и ви нас.

Милисав Чолић — Нећемо ми да дозволимо да он говори (Велика граја).

Настас Петровић — Како се није јавио за реч до нашег решења, нема права да говори о зајму. (Граја).

Паута Туцаковић — Није се јавио твој Мика Поповић за реч, него хоће онако „испод жита“; с тога не може да говори. (Граја).

Михаило Поповић — То ме никад не би куражило да браним човеку да се чује у Скупштини. (Граја). Па лепо, хоћу ли се и ја чути? — Да бих се уверио да ли сам записан, замолио сам колегу г. Радисава Митровића, да то види код г. председника. (Граја. — Чује се: Не може то тако).

Настас Петровић — Ваших је десет говорника говорило а ово је тек трећи наш. (Граја).

Председник Риста Поповић — Дајем 10 минута одмора.

Настаје одмор

После одмора

Председник Риста Поповић — Наставља се прекинута седница. — Г. секретар Радовић каже ми да је г. Љуба Живковић казао раније њему да га запише после г. Мике Поповића и ја ћу га записати после г. Поповића.

Чедра Радовић — Да образложим, зашто то нисам јавио г. председнику.

Ја сам мислио да г. Љуба хоће да говори после г. Мике Поповића, Министра Финансија, и ја сам му казао: г. Министар Финансија говориће последњи, а сад ми он каже да је хтео да говори после г. Мике Поповића, посланика.

Љуба Живковић — Ја нисам полагао много да после овако сјајне дебате, где је опозиција веома много аргументовала своје мишљење, говорим; али ја сам казао г. Чеди Радовићу да ћу се јавити за реч, ако се јави за реч г. Мика Поповић. Ако се то има разумети да се нисам јавио за реч после г. Мике Поповића, ја из скромности не допуштам да Скупштина, после онога решења, доноси одлуку: хоћу ли ја говорити или не.

Председник Риста Поповић — Ја ћу после г. Мике Поповића прозвати г. Љубу Живковића да говори, а њему стоји до воље да говори или не. (Чује се: Тако је).

По пословнику посланици имају права да се јаве секретарима за реч. Г. Љуба се правилно јавио.

Има реч г. Мика Поповић.

Михаило Поповић — Пре него што пређем на саму ствар, ја ћу да кажем да имам врло мало и кратко да говорим. Мени се набацује да се ја нисам јавио и да је унапред утврђено да се ја јавим као последњи. Ја вас уверавам да сам се јавио; само сам посумњао да ли сам записан и послао сам г. Радисава Митровића да види, да ли сам записан или не. Ја нећу да радим ништа што ми савест не допушта. Вама стоји до воље: хоћете ли то веровати или не. Ја ћу бити овде врло кратак.

О овоме зајму, за који је везано много што шта, говорено је много важних ствари које нису у вези и не другују с овим зајмом, и поред многих других ствари говорено је и о зајму.

Ако би човек тео да се дотиче свију ствари, говор његов морао би бити врло дуг. Ту би човек морао набројати масу тврђења, која једно друго потиру, која долазе у крајњу противност. Баш мало час последње речи г. Павићевића, које су пале овде, мени су се учиниле такве, да кад би се њихове консеквенце извеле до краја, онда ни у једној земљи неби се могло доћи до речи о зајму.

Ја мислим да г. Павићевић неће порећи, а и ви сте без сумње, господо, чули, да је он казао у осталом једну истину, да финансирање у једној земљи зависи много од начина како се у опште води политика у тој земљи. Како се у опште финансира таква је и политика. На основу тога тврђења он извлачи једну консеквенцу, која се ни у једном начелу не може извести до крајњих граница.

Узмите какву највећу истину, најчистије начело, па изведите до крајњих граница консеквенце њене и видићете да ће она постати апсурд.

Ево, ја ћу узети да изводим до крајњих граница то тврђење г. Павићевића, па ћете одмах видети какав је то апсурд.

Г. Павићевић је казао да је пре овога стања било једно горе стање, а после овога стања да ће доћи друго једно стање боље или горе. Претпоставка је да ће доћи горе стање и онда се каже: у колико је садање стање боље у толико је лакше доћи до повољнијег зајма. Тај би разлог могао да нас определи да то очекујемо од данашњег стања. Кад би се то извело до краја, онда би се могло рећи, да ће и иза овога стања доћи једно повољније стање. Ни једно политичко стање није крајњи смер, није идеал коме је људство тежило да дође да га постигне, па да онда удари тачку и рекне: у развоју друштвеном даље се не може.

Свако политичко стање јавља се као последица пређашњег а у себи носи клицу за друго идуће стање. Тим начином никад се не би могло доћи до зајма, јер би се увек очекивало неко боље стање. Дакле то тврђење ни мало не олакшава наше гледиште на зајам.

Ја сам то само навео као пример.

Сад ћу прећи на сам зајам и изказаћу своје гледиште о томе питању, не компетујући да је то моје гледиште исправно.

Зајам господо, и у приватном животу је непопуларна ствар. Тако исто овде је непопуларно стати на страну зајма и бранити га. Много је zgodније наћи се на терену с кога се говори о овом зајму са стране опозиције.

Право да вам кажем, није ни мени баш тако лако одредити се на једном таквом непосредном питању као што је питање о зајму. И ако сам ја у већини, ја се готово одређујем противу свакога зајма. Зајмове правити, товарити теже терете на народ, нарочито на један народ који је на сваки начин прилично оптерећен, а међу тим материјална снага његова, као што рече један пријатељ, таква је да се једним бакрачем служи по 10 кућа, и на тај народ натоварити нов зајам, нов терет, заиста је врло тешко. И доиста, господо, кад би била реч о правом зајму, ја би био први који бих викao противу овога зајма; ја бих био први против такве распикућеске политике. Господо, у колико ја умем да разумем оно што читам и у колико сам умео да схватим предлог који је пред нама, ја ту не видим никакав зајам. Ако је зајам оно кад се човек задужи и узме новац ја не видим овде, дакле, да се икакав нов дуг прави, (Чује се: А 10,000.000?) Допустите ми да говорим, ја не говорим са аутори-

тетом, али допустите ми да изнесем своје мишљење и ако је оно можда погрешно. Ја велим да држава има силних подужница закључених на краће рокове (Чује се: Али те подужице не износе 60,000.000). Ви знате да ја нисам у нијединој прилици, кад сте ви сви говорили, упадао и мешао се у ваше говоре па зато ја имам право на слушање (П. Туцаковић: Ви сте скроман човек). Ја мислим ако ви налазите да је то питање врло важно и ја стога мислим да ће се оно моћи правилно решити ако допустите да се сви чујемо. Дакле, ја видим да држава плаћа и има врло тешке дугове са великим интересом и кратким роковима, а последице тога ви већ видите какве су. Ја нећу да говорим вама који живите у народу и којима је овај застој веома познат; нећу да говорим ни онима којима је добро познато шта је са новцима пунилних маса. Ви сами знате да је било случајева да су људи који су веровали српској држави, а чија је актива била већа од пасиве, били принуђени да носе кључеве суду и да банкротирају зато што престају плаћати.

Господо! Ја мислим да ако би ико од нас овде присутних желео и само да дође на једну такву мисао, држави не би служило на част нити би то смела. Држави као најморалнијем телу биће то недпуштено чинити, такав би корак био упрошаститељ својих грађана. А та држава која је у основним погодбама позвана да се стара за материјално стање својих грађана да тако учини — то би био уникум, кога нигде у свету нема. Држава мора да тражи олакши начин, да отплаћује дуг који већ постоји, а који је за њу тако тежак, и она ништа не чини претварањем краткорочних дугова у дуг од 50 година на који има да се плаћа мањи интерес.

Господо, кад је ствар тако заведена онда она сама собом каже да то није никакво задуживање. (Чује се одобравање).

Ако се узме интерес ове наше подужице који износи 9% па се тај интерес своди на 5, онда би се одужио са 4%. И да ли онда можете да одбаците овај зајам.

Каже се да је народ сироза и да се неколико кућа служе једним волум или кравом. Због тога тражи се штедња. А како ћете да измирите захтев штедње с тим да се место 5 плаћа 9. Ко хоће то тај не зна ништа.

Хоћемо ли ми, господо, праву штедњу? Ми само треба да изјавимо хоћемо ли штедњу, и чим смо изговорили ту реч, онда је она сама решила питања: хоћемо ли да пристанемо на интерес од 5% или на интерес од 9%. Можете ви налазити, господо, да треба да плаћамо интерес од 9%, али што се тиче мене лично ја налазим да треба да плаћамо интерес од 5%. (Вичу: Тако је).

Ја не знам, господо, кад би наступио овакав случај код нас у приватном жиноту, кад би неко дуговао например 10.000 дин. са 15% интереса у ситним дуговима, негде 1.000 дин., негде 100, понегде 200 и т. д., па тај приватан добије негде зајам од 10.000 дин. са 6% интереса, дакле на сваку стотину он добије 9 дин. Значи да годишње он уштеди 900 дин. само на интересу.

Ја не знам, ко би био луд да не пристане на ову понуду, већ да хоће и даље да плаћа по 15% интерес. То исто важи и за државу (Из већине вичу: Тако је. Из мањине вичу: Није тако. Панџа Туцаковић: Не можете ми одрећи право да кажем да није тако, јер ви не примате 100 за 100, него 75 за 100, дакле значи да ви плаћате на сваких 100 динара по 25 динара, а сем тога и 5% интереса. То значи да ви плаћате 30%).

Ја чак немам потребе, господо, ни толико да говорим о користи овог предлога законског.

Ја ћу да се послужим речима саме господе из опозиције. Ја о финансијској страни хоћу да кажем само неколико речи. Не би имао потребе ни толико да о тој страни овог зајма кажем, да нису господа из опозиције у своје говоре унели друге ствари само да би се главна ствар која препоручује овај зајам изгубила.

Али, господо, доброту овога зајма не може нико порећи. То је опозиција показала својим најглавнијим члановима, јер су и они признали, да је курс од 80% са 5% интереса најповољнији од свих досадањих наших зајмова. Али ипак њима као опозиционарима поље је широко да нападају на добре стране овога предлога. Тако они кажу нпр.: ми не можемо да одобравамо никакав зајам догод наше финансије, догод наш буџет не доведемо у равнотежу.

Ја не знам, господо, како они мисле да се изврши поправка наших финансија као и да се доведе буџет у равнотежу, ако се претходно не курталишемо наших летећих дугова. И овај предлог о зајму, то је први корак да се ми спасемо тих дугова.

Где су летећи дугови са кратким роковима, са великим интересима, ту не може бити ни речи о довођењу буџета у равнотежу; онда и престаје могућност тражења зајмова, бар за овакву врсту зајмова. То су питање одлични људи из ваше средине, из опозиције, третирали. Додали су и то, да је друга гаранција за санирање и закон о државном буџету. И то је друго крупно и јако питање, и ја сам за то да добијемо тај закон; али молим вас, господо, кад је овај предлог законски већ усвојен и чека још на потврду, онда зашто не усвојити и овај. (Чује се: За то што немамо сигурности). Овај закон о буџету везан је нарочито за буџет. Без обзира на то, ко ће бити на влади, ми имамо посла са владом и буџетом сваке године, и кад хоћемо да извојужемо тај закон, влада је у нашим рукама, јер нам стоји до воље: хоћемо ли јој одобрити буџет или нећемо. Ми га дакле увек можемо везати за закон о буџету и казати влади: не одобравамо ти буџет пре него што не донесеш закон о буџету. (Чује се: Не може бити погађања.)

Ја нећу да говорим у корист зајма за то што су ми одлични говори двојице говорника из опозиције одузели ту могућност. Поређење овога зајма са ранијим зајмовима испало је у корист овога зајма. Према томе оно што сам досада говорио, кад се упореди са гледишта важности, излази: да све што је од вредности пало у Скупштини, то је пало за овај зајам. Уверен да је ово преко потребан зајам, да би била грдна штета кад би се без овога још једном оставили људи у унутрашњости у мртвилу — ја налазим да интереси земље налажу да се овај зајам прими и ја ћу се одазвати интересима земље тиме што ћу гласати за овај предлог законски о зајму.

Љуба Живковић — Господо посланици, примајући реч да говорим о овом законском пројекту о зајму, ја у напред изјављујем да је ограничен круг мога говора самом овом досадањом пространом дебатом која се води од јуче о томе предлогу и у којој су моји другови из опозиције бриљантно бранили мишљење да не треба овај законски предлог примити.

Ја се не бих био најављао за реч да није г. Мика Поповић, један од највићенијих посланика из већине узео учешћа у овој дебати, а ја сам од њега оче-

кивао масу разлога у корист зајма, у толико пре што у овом дому није било више од два три говорника који су бранили мишљење владе да је добар овај законски предлог.

Како је његов говор кратак, и мој ће тако исто бити.

Ви сте у његову говору могли опазити и сада што се и иначе опажа кад он говори: пуно речитости, много дијалектике, пуно способности да представи једну ствар у облику у коме она у ствари није тако лепо, да она на први поглед, збиља, изгледа онаква какву је он износи. Али, додајте само нешто тој ствари, што јој је он одузео, или одузмите јој оно што јој је он додао, поставите је на право њено место, па ћете видети да је то мишљење варљиво, да је истина на другом месту, а не онде где је г. Поповић налази.

Г. Мика Поповић каже: па, господо, то није никакво задужење, то је управо одужење. И, збиља ја сам се тренутно готово зарадовао што ће Србија сад да се нађе пред једном врло цветном ситуацијом, јер ево некога који нас овим одужује. Ко би био тако непаметан да не прими понуду која иде на то да нас одужи и доведе у много сигурнији финансиски положај но што је овај у коме се находимо?!!

Ово је одужење, вели г. Поповић, и ево видите, по том одужењу ми нећемо платити више од 5 процента, а сад плаћамо 9%. Ко би био толико неразуман да плаћа 9%, или још више, кад може да плаћа свега 5% интереса.

Е видите, господо, ствар тако не стоји. Ми ако не знамо тачно, бар можемо претпоставити — овде је један од господе говорника изнео како постоји осам разних мишљења о томе, колико износе наши привремени дугови — суму привремених дугова, наћи једну средњу цифру која износи тридесет и неколико милијона. Кад би ово било одужење, зашто онда да се задужимо са 60.000.000? За одужење привремених дугова не треба више него тридесет и неколико милијуна динара. Ту диференцију г. Мијаило Поповић није објаснио, а ту лежи један велики разлог опозиције да тражи да се овај зајам не одобри.

Разуме се да је он врло вешто то обихао, те да тако својим говором утиче на оне код којих више утиче речитост него прави разлог, резноман и истина.

Даље, г. Поповић позива се на све говоре из опозиције у намери да покаже како је опозиција у ствари доказивала доброту зајама, да је зајам не може бити бољи. Господо, ова дебата не траје 10—15 дана; она је сведена у нашој памети. Почев од првих говорника из опозиције па до говорника данашњих, какви су г. г. Пера Максимовић и Иван Павићевић, сви су тврдили да овај зајам није добар. Био је само један говорник из опозиције који је доказивао да је овај зајам добар, али само у поређењу са бугарским зајмом и нашим зајмовима ранијим. Али ја мислим да се таквим поређењем не може ништа доказати. Да ли је један зајам добар или није, то треба ценити према свима приликама у којима се гради зајам. Не може, дакле, г. Поповић, поред све своје вештине, јер овде и престаје вештина, да набаци опозицији оно што никад није мислила, да тврди да је она доказивала да је овај зајам добар и да га под овим условима као добар зајам треба примити.

Да приђемо последњој и највишој тачци аргументације г. Поповића.

Г. Поповић критикује мишљење, које тражи да се доведе буџету у равнотежу, па онда да се заклучи зајам. По њему први је корак закључење зајма а други

је корак равнотежа у буџету. Па кад имамо, вели, једну ствар у рукама и можемо да учинимо први корак, зашто би смо пропустили то да учинимо на после да приђемо другом кораку? Али, господо, тико је резонување скроз погрешно. Не, не стоји у истини да је то први корак иза којег долази после други.

Зашто градимо зајам? Градимо зато да одужујемо тешке привремене дугове. У ком уверењу одуживали би те тешке привремене дугове? У уверењу да ће то бити последњи зајам, да ће се поставити буџет на здраву основицу; да неће бити више потребе за задуживање. — Сви ви из већине, колико год вас има, живите у том уверењу да више нећемо наилазити на путеве којима се ишло за ових двадесет година непрестано задужујући се и плаћајући привремена задужења, која су постајала услед тога што је се више трошило него што је се фактички по приходима могло трошити.

Има ли и једнога овде међу вама, господо, а ја се нарочито обраћам вама из већине, који би пристао да изгласа овај пројекат о зајму кад би знао да ће до године или кроз две три године опет доћи један пројекат о новоме зајму? Нема и нико од вас не би смео изаћи пред бираче са мишљењем да је могућно да ће до године опет да да глас за други какав зајам. То је основица са које полазе они који би примили овај зајам. Одужење ових привремених дугова то је само један беочуг у ономе ланцу којим би се имала да извуче Србија из овог тешког финансиског положаја.

И, господо, да је данашња влада, да је данашњи Министар Финансија, који је и раније био Министар Финансија, да сте ви из већине стали на то земљиште да треба систематски уређивати наше финансије, нема спора да би данас решавали о сасвим друкчијем предлогу о зајму. Тај систематски рад морао би почети са буџетом, и то са применом новог закона о буџету и нема спора да би наше финансиско стање друкчије данас стајало. Ја немам потребе да се позивам на реч господо предговорника ни из већине ни из мањине, довољно је да се позovem на реч г. Министра Финансија у дебати о закону о буџету. Ја га цитирам: „*Међу најважније законе спада закон о буџету. Какав нам је закон о буџету, таки су нам и буџети.*“

Г. Министар Финансија је овде пред нама врло убедљиво и врло пространо говорио о доброту тога закона о државном буџету и доказивао да ће се само с тим законом у рукама моћи приступити оном великом послу, уређењу државних финансија. И кад ви тај закон, који је Скупштина једногласно изгласала, који је, ако се не варам, тако исто једногласно прошао и у Сенату, немате данас санкционисан, кажите ми, молим вас, где је основ са кога ћете поћи ка сређивању наших финансија? Без тога закона колика је уопште корист од оствареног зјма по овоме пројекту? Колико би примањем тога закона о зајму пошли путем уређења државних финансија?

У осталом, господо посланици, влада је могла сасвим и без тога закона о државном буџету за неко време, прожета осећањем потребе за штедњу, да изврши толико штедње у буџету за 1901. годину, да би услови зјма данас били друкчи. Да је влада од првог часа, кад је дошла, показала сву вољу за штедњом, уштедела би без велике муке четири, пет па и шест милиона франака. Ја мислим да нема овде ни једног човека који не увиђа да би у том случају сместа одскочио кредит државе и да бисмо са бољим и лакшим погодбама могли закључити зајам. Кад они који дају новац виде да у нашој кући иде као што

ваља, да водимо рачуна и о приходима и расходима, новац који се са Запада добива, може се паћи за врло јевтине паре, новац трчи на Оријенту, тражи могућности да се пласира на Оријенту, јер се на Оријенту плаћају више интереси него што се плаћају у западним предузећима. Али ви видите да влада — а ја сматрам да није никад довољно то нарочито интонирати — на том путу штеди апсолутно ништа није учинила.

Ми смо имали три ствари на којима смо могли учинити велике уштеде: прво, војска; друго, администрација, и треће, дипломатија.

Администрација државна засута је многим личностима непотребним за државну службу, тако засута да то на другој страни смањује леб способним људима, који не могу бити плаћени онако како заслужују према својим способностима. Наша дипломатија, то су у много случајева синекуре, има положаја који постоје ради личности, и онда није чудо што на многим дипломатским местима седе људи без икакве користи за српске државне интересе.

А војска наша? С једном ствари, господо, морамо бити на чисто. Не може српска држава да плаћа 17.500.000 динара на војску. Наше прилике апсолутно не допуштају да чинимо толике издатке на војску. А кад се троши много више него што треба потрошати и кад после треба те издатке подмиривати зајмовима, опасност је у првом реду баш по оне велике националне интересе, ради којих војска најпре и постоји. Ми ћемо моћи да издржимо четири, пет или шест година овако, па кад се исцрпимо нећемо моћи давати ни трећину онога што би било потребно, а можда ће баш онда доћи одсудан моменат кад треба показати снагу каква је и колика је.

Зашто је Србија, у осталом, добила толику војску, то је свима вама добро познато. Не зато што су то допуштале наше фактичке прилике, него због тога што је војски дат други задатак: да буде страшило за народ, и што је то требало тако учинити да би се само ућуткао народ.

Не учинивши штедњу ни на једној тачки од ове три велике групе, влада је доказала да нема подобности за онај најважнији посао у држави, после питања о унутарњој слободи, а то је за посао уређења наших државних финансија.

Говорећи о предлогу закона о зајму ви не можете не узети то питање за рад саме владе. Да је она друкчија била, да је показала више подобности, више воље, да је чувала сваку пару како је требала сачувати према нашим несрећним приликама, моја дубока вера је да би данас кредит Србије био бољи и да би ми градили сада зајам под саввим другим условима. Један од господe говорника јуче је казао како сматра да ово питање о зајму није питање политичке природе него да је то питање државно-финансиско, које стоји над свима политичким питањима. Допустите ми да изјавим да се са тим мишљењем не слажем. Најкрупније питање финансиске природе, то је питање о буџету, али и то питање у основи својој питање је политичке природе. Народна Скупштина с правом да буџет прими или одбаца показује своју снагу; ту санкционише она своју моћ, а ја сматрам да је овај зајам један део буџетског питања. Ако га дате влади, значи да верујете да она одговара свом задатку и свом позиву, а ако га не дате, могу услови бити и најбољи по вашем уверењу, значи да не верујете влади.

Да је овај законски пројекат добар, ја ипак не бих гласао за њега зато што на управи земље видим људе који у погледу унутрашњих слобода нису од-

говорили ни својој речи, ни својој обавези, ни очекивању народном. Поменуто је то неколико пута, са више страна, од стране опозиције, али допустите да и ја то поменем због важности ствари. У уставном животу огарантоване су политичке и грађанске слободе. У погледу политичких слобода врло је важна полуга, кажна као штампа а у извесним приликама и важнија од штампе, право удружења и зборова. Ви немате модеран и прави закон о зборовима и удружењима, него је и данас у животу онај најреакционарији закон из доба Владановићине.

Даље, Народна Скупштина има јасно право, поред многих по Уставу, да интерпелише људе који су на управи државној и да на тај начин контролише владу.

Док је била Скупштина на окупу у прошлој сесји, упућено је неких двадесет интерпелација на поједине ministre, међу којима било је најприроднијих а свакако врло важних.

Шеф владе и његове колеге допустили су себи да не одговарају на њих, а то је противно Уставу и пословнику.

Добили смо један закон о општинама који не одговара тежњама народним, али ипак он је закон и ваља га поштовати. Он је на самоуправном принципу основан, а тај принцип претпоставља слободу најширу политичке савести.

Ви сте видели шта се све чинило у унутрашњости, како су на изборе утицале полицијске власти. Како је рађено у Београду, у сред престонице, зна се такође. Појединим надлештвима и шефовима одељења издавате су наредбе да чиновници морају гласати за листу владину.

Је ли то слобода бирања, слободно исказивање политичког расположења?

То су факта, господо, која доказују неуставност. Та факта доказују да у нас нема уставног живота. И кад смо ми на почетку живота овога Устава под овом владом доживели овакве ствари, онда можете замислити шта ћемо још доживети ако ова влада буде дуже остала.

Али поред тих факата има још и ваздан других на сваком кораку. Може се видети како се чини атак на мишљења и слободу појединих људи да се тај атак није зауставио чак ни овде у овом законодавном телу. Не тражим, господо, да ми кажете ви лично, али нека сваки од вас пред својом савешћу запита себе, да ли је увек по свом убеђењу овде гласао, и да ли није некада гласао друкче него што је мислио, подлегавајући са стране. У таквим приликама у Србији нема слободе мишљења и гласања политичког, а кад тога нема, нема ни уставности.

Па да је овај зајам закључен под условима под којима је кадра једна моћна Русија да закључује зајам, ја бих гласао противу тог зајма.

Председник Риста Поповић — На реду је да говори г. извештач мањине, али молио ме је за реч г. извештач већине да објасни једну ссвар.

Извештач већине Ђоста Стојановић. — Ја ћу бити врло кратак у свом говору.

Пред вама се налази извештај одборске већине и ви сте могли у њему видети измене које смо ми у овоме предлогу учинили. И ако се у опште у овој дебати мало пажње обрађало на те измене, ја ћу у врло кратким потезима образложити шта је нас у одбору руководило кад смо учинили те измене, и кад смо предложили Скупштини да овај зајам усвоји.

Господо, ми смо тако исто прво почели озбиљним дискутовањем питања да ли су код нас заиста тако тешке и озбиљне прилике у земљи да баш морамо да усвојимо овај зајам, и ми смо нашли да земља грца под теретом својих дугова.

Ми смо исто тако полазили са важнијих погодаба и могућих начина да се приступи штедњи — начина да се приступи санирању финансија и усвојили смо онај начин и метод којим се раније наша држава служила, а то је: да се довођење у ред буџета не може пре или брже извршити ако се претходно не курталишемо свих могућих летећих дугова. Имамо један пример из недавне прошлости кад је један зајам, исте природе, чињен као што је овај којим се; прво, сви летећи дугови отплаћују, друго доведен је буџет у равнотежу. За непуне три године буџет једва ако је имао око 360.000 дефицита.

Усвајајући у начелу да се само путем зајма може приступити санирању наших финансијских прилика, ми смо прешли на претрес зајма који је данас пред вама. Њега смо сравнили са ранијим зајмом који је чињен у истој намери као и овај, сравнили смо га са зајмом који је ова Скупштина одбацила. Упооређујући га дошли смо до истих резултата до којих је дошао и г. Света Симић у првој половини свога говора: да је овај зајам, у сравњењу са осталима ранијим, бољи од њих; друго, имајући на уму кредит земље наше налазимо да су и с те стране постигнуте прилични резултати и да се у погледу курса, интереса и других особина постигло оно што се могло постићи. Ми рачунамо да влада, полазећи од ових измена, које су у предлогу учињене, може још и бољи успех постићи.

Сад ћу прећи на главне измене које смо учинили. Прва је измена да се овај зајам потроши на оно на што треба, да се употреби на оно на што се и чини. С тога смо ове прилоге огласили као саставни део овога закона. Тим је постигнуто то што се највише тражило приликом и раније дискусије о оном одбаченом зајму и тиме је спроведено оно мишљење које је раније циркулисало код свију посланика, а то је она бојазан: да се зајам неће употребити на оно за што се чини. Ја мислим кад је та бојазан унесена у овај пројекат да она може отпасти — полазећи са гледишта да идемо на боље.

Друга измена, која је учињена, то је измена: шта ће се радити са преостатком у овом зајму. По прилозима овим целокупни наши летећи дугови који се имају исплатити износе 36,000.000 динара. Остатак по покрићу дефицита износио би, можда, 9—10,000.000.

Ја мислим да би требало пренети на Народно Преставништво право да оно решава о употреби овога преостатка. (Чује се: Тако је). И та бојазан да ће влада слободно располагати са преостатком зајма уклоњена је, јер је то право дато Народној Преставници. Ми нисмо нашли да се овај зајам потпуно обезбеђује тиме од свију опасности које би могле наступити да те измене нису учињене.

Ја вам нисам овде, господо, говорио о резултатима до којих смо дошли пошто су ти резултати исприну изнети у говорима извесне г. г. говорника и пошто је признао да се квалитативној страни овога зајма нема шта много замерити.

Друга је ствар залога обвезница у суми од 60,000.000 дин. за позајмицу од 15,000.000 дин. Одбор је предложио био влади да нађе начина како би

Србија била осигурана за сваку евентуалност, која би могла наступити од губитака који би могли наступити услед давања тих обвезница од 60,000.000 динара банкама уговорницама, и влада је показала добру вољу да ће употребити све могуће начине да при формалном склапању уговора то буде осигурано.

Кад је добијен пристанак за све ово од владе одбор је, имајући на уму сву тешкоћу наших данашњих финансиских прилика, био мишљења да може препоручити овај зајам Скупштини.

То је, господо, што сам хтео да кажем поводом овога питања а то су у исто време и моји разлози који су ме као члана Финансиског одбора одлучили да гласам за овај зајам.

Потпредседник Љуба Станојевић. — Има реч г. извештач одборске мањине.

Извештач мањине Љуба Давидовић. — Само зато, господо, што је г. извештач већине узео реч да каже само неколико разлога к ји су га руководили да гласа и пристане уз одборску већину, само стога разлога казаћу и ја неколико речи. Бићу колегијалан до краја и овако исто кратко ћу вас задржати само за неколико тренутака.

И мишљење одборске мањине је зато да треба земљу одужити, али само оно је зато да одужујући земљу покушамо да јој сачувамо живот.

Ми сматрамо да Србија треба да плати дуг али само под другим погодбама. Те погодбе су побројане у овом одвојеном мишљењу. Међу многим погодбама, које се нарочито истичу овде, ја вам напомињем погодбе под 2, 3 и 4.

Погодба под 2, она говори о извршењу зајма, то јест о дужини времена у којој има зајам да се изврши. Према пређашњем зајму, који је био пред Народном Скупштином, и који је она одбацила, овај је рок много дужи; тамо је био пола године а овде је тај рок од годину и по дана. Кад се има на уму да се овај зајам чини за исплату привремених дугова, онда је ово и сувише дуго време. За позајмицу од 15,000.000 траже се обвезнице у суми од 60,000.000. Бојазан коју је изнела мањина нашла је одзива и код одборске већине и она је у једном ставу у свом извештају казала: „Изнесећи пред Народну Скупштину овакво своје мишљење о поднетом му предлогу закона о зајму, одбор привредно-финансиски скреће јој пажњу да би било потребно да Влада нађе начина да се за сваки случај обезбеди износ обвезница зајма, о којима говори члан 6. овога закона, на пример: полагањем у какву сигурну банку или на који други начин.“

За нас, господо, из одборске мањине ово је довољна потврда да је наша ебња, изнета у трећој тачки нашег одвојеног мишљења, потпуно оправдана. Ја вас молим да при одлучивању о овом зајму имате ово на уму.

Најзад трећа тачка говори о гаранцијама које се дају за овај зајам. Тамо се говори о залози железничкој. Разлика између овог и оног зајма у томе је, што је онај ранији пројекат био искренији од овог. У оном се пројекту каже: да морате дати интабулацију на железнице на 50 година, а овде је тај рок од 10 година. Али кад загледамо рачунску страну о овој ствари излази, да ће железнице бити заложене за свих 50 година. По овом предлогу ми имамо право да скинемо и интабулацију само у случају ако вишкови заложених монопола буду већи од 2,500.000 по исплати ануитета овога зајма. То јест, они треба

да изнесу преко 2,500.000 дин. који служе за гаранцију овог зајма. Ако узмете у рачун да се на суму од 23,000.000 дин. колико износи цео ануитет да се мора платити ажија 12^о/_о, та би ажија онда изнела 2,400.000 дин. Ако све то саберемо видећемо да треба да имамо вишак од 8,500.000 динара; а како до сад нисмо имали, значи да тај вишак нећемо имати ни после 10 година, а то значи да ће ова залога остати и после 10 година, за све време док се зајам не исплати. Кад су господа могла да буду задовољна са оном аргументацијом, која је овде пала за зајам, ја имам разлога да с поносом кажем да нећу гласати за зајам, а уверен сам да ћете уважити ове разлоге о пројектованом зајму и да ћете гласати против зајма.

Известилац већине Коста Стојаневић. — Само једну малу исправку да учиним. Што се тиче ове хипотеке имам да кажем ово: Вишци наших монополских прихода потпуно су довољни за амортизацију овога зајма. Вишак од наших монополских прихода износио је последње године 6 милиона и неколико стотине хиљада динара а претпоследње године изнео је преко 7 милиона динара.

Треба узети у обзир да је претпоследња година у опште била изванредна по својим приходима. Иначе претпоставка је да ће вишци да расту из године у годину. За амортизацију овога зајма потребан је годишњи ануитет 3,200.000 дин. Дакле, остаје још проко 3,000.000 динара само од вишка прихода монополских, и та сума је довољна да послужи за ажију нашег годишњег ануитета од 22¹/₂ милиона дин. Према томе, господо, нема места бојазни извесне госпode због ове хипотеке, јер као што сте видели сами ови вишци од прихода монополских довољни су да за 10 година исплате цео овај зајам, а у толико пре што је претпоставка да ће ти вишци из године у годину да расту.

Министар финансија Др. Мика Поповић. — Молим вас, господо посланици, дебата која се води већ два дана у главном је завршена. У дебати су узела учешћа многа господа. Међу том многобројном господом већина их је који су говорили о предметима који управо и нису овде на решавању. Само једна мањина, неколико њих говорило је о самом предмету о зајму.

Ја бих заморио, господо, ваше стрпљење ако бих се, узев реч за одговор, хтео послужити ранијим једним начином, т. ј. ако бих сваком од г. г. говорника хтео по наособ да одговорим.

С тога ћу бити тако слободан да се у овој прилици послужим једним лакшим, једним бржим начином, рачунајући да ћу и тим начином до истог циља доћи, као што сам и раније до циља долазио.

Тога ради ја ћу поћи од самог предлога. Говорићу о оним тачкама предлога које су поједина господа у својим говорима додиривала. Потрудићу се да ником не останем дужан одговора; потрудићу се и да са своје стране додам још нека обавештења о овоме законском предлогу, јер сам најпосле то и дужан учинити.

Један од госпode говорника приметио је јуче: како већ једна опасност по интересе српске државе лежи у томе што ће се жиговина морати платити неколико пута по истим обвезницима. Ово дотични господин изводи просто отуда што је у члану 1. односно у трећој одредби тога члана казано: како ће држава српска бити дужна предати банкама уговорницама обвезнице са прописним *страним* државним жигом.

Дотични господин нашао је да је у том погледу кориснији по државу био онај члан, који о томе говори у пројекту мога претходника, г. Миловановића, јер је тамо, вели, стајало изреком: да ће обвезнице носити жиг француски. До душе је дотични говорник после и сам напоменуо да ће пре веровати да ће се то платити само једанпут. Тако у ствари и јесте. Жиговина ће се збиља платити само једанпут а не више пута.

Многи говорници задржали су се поглавито на одредби првој члана 2., на одредби која додирује два необично важна питања: најпре питање о томе: како ће се и којим начином приступити извршењу зајма, а затим питање: у ком ће се року извршити тај зајам? Два одлична посланика задржали су се на обема тим стварима и учинили су примедбу овакву: да не налазе довољно гаранције за државу у томе, што се банкари, комисионари, који мисле извршити, реализовати овај зајам, могу послужити двама начинима: начином тим, што ће обвезнице просто продавати, и друго, што могу расписати јавни упис. Један од госпде посланика учинио је чак и ту напомену, како, због тога што је ово двојство предвиђено законом, сам зајам и није чисто емисиони зајам. По моме разумевању, господо, то не стоји. И по једном и по другом начину врши се и извршује или реализује емисиони зајам. Свака прва продаја обвезница зове се емисија, на било да се та емисија врши једним или другим начином, или на оба та начина. Главно је овде, господо, то, да се државни зајам уопште извршује, и то или непосредно или посредно.

Непосредно се зајам извршује уписом, и то пошто се учини апел на народ, каквих је случајева било у историји, а иначе се тај посао врши тиме, што се држава служи посредовањем банака. Само то посредовање банака може бити двојако: може држава наћи консорцију банака, утврдити с њом курс зајму, и онда је ствар банака да обвезнице државне продају, било својим муштеријама било на берзи. Други би посредни начин био у томе: да држава овласти банке да распишу јаван упис и да се тим начином обвезнице растуре.

Циљ је у главном један и исти. Намера је, да се обвезнице продаду и та се намера на оба ова начина постизава. Само има једна ствар коју овде не треба изгубити из вида. Ако би се која држава хтела послужити чисто уписом, она може ризиковати то, да јој упис не донесе жељене користи. Код продаје већ ствар стоји мало другачије. Ту се банке служе свим начинима, који стоје на расположењу трговцима и трговачким установама, а за државу је, најзад, свеједно, хоће ли се они служити овим или оним начином; главно је овде то, да држава до пара дође.

Друго питање од важности у овоме члану другоме јесте питање о року за извршење зајма.

Каже се: рок је сувише дуг; тешко је чекати да се зајам реализује тек до 1. јуна, односно тек до 1. децембра ако би се још 6 месеца рока дало банкама уговорницама, на случај распродаје само половине обвезница у времену до 1. јуна.

До душе јесте тешко. Али верујте, господо, та тешкоћа није поникла услед тога што краљевска влада увиђа да је толики рок баш потребан, него што краљевска влада хтела не хтела мора пристати на оно, што јој се с погледом на рок у садашњим приликама нуди.

У осталом кад је реч о року, онда ја са овога места могу потврдити да између рока предвиђеног овим пројектом, и рока предвиђеног ранијим пројектом нема разлике.

Неће, господо, нико од вас пронаћи разлику у времену, у размаку времена између ранијег и овог садањег пројекта.

Ево где лежи ствар, која нам у овом случају може послужити као објашњење.

На новчаним пијацама, господо, постоје у години два периода за финансирање. Један је период пролетњи а други јесењи. Изван тих периода једва да се какви крупни финансиски послови, бар ове врсте, закључују. Први пројекат законски о зајму стајао је пред периодом пролетњим а овај садањи стоји пред јесењом периодом. Као што је тамо крајњи рок за извршење зајма био 1. новембар, дакле свршетак другог периода, исто је тако овде крајњи рок први јуни, који је узет као дан који пада по свршетку првог периода годишњег за финансиске послове. Има, до душе, један додатак овоме новом пројекту, којег у првом није било. Додатак је тај у томе, што се *може* дати још један рок од 6 месеци банкама уговорницама ако би до 1. јуна успеле распродати бар половину обвезница.

Али, господо, питање о року за извршење зајма не лежи само у овоме што сам сад изнео. То питање има још везе и са извесним другим факторима. Прави је и најважнији фактор кредитне подобности државе која жели зајам да закључи. Други је фактор такође врло важан у новчаности купаца и у готовости њиховој да купују стране државне облике. Сад што се кредитне подобности Србијине тиче, ја, господо, по ономе како ова наша ствар са зајмом у опште стоји, могу да кажем и смело смем да тврдим: да је држава српска у кредитном погледу подобра. Што ми ипак имамо нових својих финансиских невоља то је ствар за себе. Према иностранству, према другим државама, ми смо држава, која у пуној мери испуњава своје обвезе.

Али при свем том, што ми тако о својој држави мислимо, при свем том иностранство није до те мере упознато са нашим приликама, као што смо с њима ми упознати. И по томе сваком банкар, који се подухватио да сврши какав крупнији финансијски посао са Србијом, веома је потребно да уложи и много труда и много трошка, те да задобије већи круг људи, и заинтересује га за српски државни кредит. Ето и у томе лежи један од важних фактора од којих зависи питање о одређивању рока за емисију зајма.

Што се тиче питања, које је овде прекренуто о томе: какве гаранције нуде банке, да ће зблиља извршити овај зајам, и да ће зблиља одговорити они и обвезама, које на себе уговором примају, о томе бисмо, господо, имали право да испитамо, какви ли су сви они услови, што их ми нудимо купцима обвезница, а какви су опет услови, које тражимо самим посредницима зајма.

И кад то двоје будемо испитали, тек тада ћемо, господо, наћи одговора на питање о року за извршење зајма.

У пројекту закона о зајму каже се да ће интерес бити 5⁰/₀, и да ће се тај интерес плаћати тромесечно, што је, свакојачко, врло корисно по купце.

Па онда се на другоме једном месту каже, да држава српска признаје тромесечни жуисанс, који такође иде у корист купаца наших државних хартија.

То су, господо, све такви услови, који збиља могу веома да припомогну, да се обвезнице државне што више растуре међу публику у иностранству.

Ретки су, господо, зајмови који носе интерес 5%. Ређи су зајмови државни код којих се имаоцима облигација осигурава плаћање купона тромесечно. Ређи су најпосле зајмови по којима им се одобрава некаква накнада интереса за капитал, који су уложили у наше обвезнице или управо на капитал, који још није уложен, али на који се улагачима капитала признаје извесна накнада и пре првог купонског рока.

Према таквом стању ствари, господо, разуме се да ће и купаца за наше хартије бити више, разуме се, да ће купци радије да купују хартије оне земље, која такве услове нуди, него земље, чији су услови лошији у том погледу.

Затим долази питање о томе, шта се нуди посредницима. Посредници, по овоме пројекту, имају провизију 2%, па онда имају они још и ону разлику на курсу — разлику између 80% и номинале 100, а где им остаје једно пространо поље за зараду.

Стоји још и један трећи разлог који нас убедити може, да ће се емисија овог зајма извршити, да овај зајам неће остати неостварен, као што то многа господа предвиђају. Обазрите се, господо, на данашњи курс наших државних хартија, па ћете видети да се курс нашим обвезницама 4% конвертованог зајма у овоме времену креће између 72 и 73%, и то како у Паризу тако и у Берлину. То је курс који су наше 4% обвезнице ретко кад достигале.

Немојте заборавити, господо, да старе групе, старе банке, које су меродавне у нашим пословима финансијским, имају непродатих 4% хартија, ако се не варам, у суми од 50,000.000 франака. У првом реду морају те банке, мората група водити рачуна о томе, у чије ће руке прећи нове обвезнице државне. Оне се у првом реду морају потрудити да по могућству најбољи део тих обвезница за себе придобију. Зашто? Из простог разлога тог, што ће само тако моћи протурити оних 50,000.000 у обвезницама 4% зајма и зарадити оно, што досада нису на њима могли зарадити. Нужна је последица дугачкога рока, на који је влада краљевска, као што кажем, хтела не хтела морала пристати у одредби чл. 3. У тој је одредби реч о позајмици привременој у 15,000.000 динара. Позајмица се та даје само српској држави са 6 на сто интереса без икаквих других додатака и трошкова, дакле *à pari*. Неко је од господо приметно како банке нису уписале са своје стране ништа. До душе, ово строго узев тако изгледа, али кад ствар из ближе посматрамо, ми не можемо збиља непризнати да су оне $\frac{1}{3}$ зајма на себе примиле, т. ј. $\frac{1}{3}$ од онога, што чини стварну суму коју држава примати има. Баш и да су банке, што се у финансијском свету каже, примиле „*ferme*“ ових 15,000.000, по касу државну би од тога више штете било, него што ће је бити од ове привремене позајмице. Тамо би, разуме се, одмах дошла у питање провизија, а овде? Овде је, господо, у питању само разлика на интересу између зајма и позајмице, дакле разлика од 1%. Овом се позајмицом имају, према пројекту, у првом реду ослободити заложени вишци прихода Самостално Монополске Управе. Машина у привредно-финансијском одбору желела је да се поброје сви летећи дугови што се из те суме од 15,000.000 исплатити имају. Ја мислим, господо, да то није упутно. То је питање чисто извршне власти а никако законодавне. Шта ће влада наћи за потребно, да из списка летећих дугова прворедно исплати, то је ствар чисто

њеног нахођења, а никако скупштинска. То је бар моје мишљење. Неко је приметно како се по мојим неким изјзвама имају из ових 15,000.000 исплатити 5,000.000 динара тако да ће стварно од позајмице остати у земљи свега око 10,000.000 динара.

Ја не знам да сам то икome и икада казао. Све што знамо о томе, и што је најзад изнесено у самом списку под 1., што као прилог иде уз предлог закона о зајму, то је, да се из те суме, а према члану 3-ћем предлога, имају исплатити свега 2,000.000 д. за колико је заложен вишак монополских прихода.

Примећено је и то, како ми хапсимо 60,000.000 у обвезницама за 15,000.000, хапсимо их и дајемо могућност банкама да с тим обвезницама газдују, раде и финансирају по својој вољи.

Према ономе што сам мало час изнео, говорећи о изгледима за извршење зајма, о овоме не може бити речи. У осталом, кад неко даје 15,000.000 динара, — а то нису 15 милијуна крушака, — онда он на сваки начин за тај и толики новац хоће да има и хартије. Друга се никаква гаранција за ових 15,000.000 нигде и ничим не нуди. Не дај, Боже, неуспеха на целоме овоме послу на коме радимо, — а који желимо и да остваримо; не дај, Боже, велим, тога неуспеха, српска држава била би дужна плаћати банкама које јој пружају ових 15,000.000 онолико годишње отплате, колико се овим законским пројектом предвиђа за ануитет зајма. Али како те опасности по готову нема, то не постоји ни стр. ховање да ћемо позајмицу отплаћивати овим начином.

Други говорници задржали су се на самим гаранцијама које се за зајам нуде.

Речено је на прилику : На што држава српска да, поред вишка монополског, даје још и некакву гаранцију у хипотеци на наше железнице. Још се каже и то — а то тврди, као што сте мало час имали прилике да чујете, и мањина у одбору привредно-финансиском — да се ми те хипотеке нећемо ослободити ни после 10 година, ма да је то пројектом друкчије предвиђено, да ћемо се ми ослободити те хипотеке крајем 10-те године.

Вишци прихода монополских на сваки начин су добра гаранција, али прворедна гаранција они нису. А оно што о томе знамо ми, то могу знати и странци, који исто тако као и ми воде о свему рачуна. И баш за то, што они то знају, они су и тражили да им се пружи још нека супер-гаранција. Та је супер-гаранција у хипотеци на постојеће железнице.

Нико од г.г. посланика није хтео навести, ни данас ни јуче, да се та хипотека по ранијем пројекту била уступила на 50 година, док је, међутим, у овом пројекту та хипотека предвиђена само на 10 година.

Казано је, а то је потврдила или бар је покушала потврдити и мањина у одбору привредно-финансиском, како се та хипотека ни после 10 година скинути неће. Г. извештач мањине у одбору привредно-финансиском покушао је овде рачунски да докаже, како то бити не може. Он је имао прилику да о томе нешто чује у одбору привредно-финансиском. Он је нешто чуо али то није добро разумео (Извештач мањине : Гле те молим вас. Смех). Реч је била о овоме. Код несрећених валутних односа, какви су код нас, може разумети се да наступи случај да ажија скочи високо, и да оде без трага далеко. За такав случај банке траже за себе гаранцију. Нашим се буџетом државним предвиђа трошак на куповину злата, на плаћање ажије. Али може наступити случај да оно што

је предвиђено кад год не буде довољно и за такав случај, за такву евентуалност банке траже гаранцију.

Што се пак тиче самих прихода монополских, с те стране нам, господо, не прети опасност, да се након 10 година нећемо ослободити железничке хипотеке, нарочито кад се узме у обзир, да су ти вишци монополски износили у години 1899. : 6,650.000 ; у 1900. год, која је била ванредна : 7,630.000, а у години 1901 : 6,630.000 динара у округлој суми. Апсолутно, дакле, та опасност за Србију не постоји. Неко је замерио, зашто се пројектом законским предвиђају отплате шестомесечне, а плаћање интереса тромесечно. Ја сам мало час, господо, имао част да вам напоменем да је то учињено уједно у интересу купаца, једино ради тога да би се одмах у почетку могао наћи шири круг за куповину државних обвезница.

Специјално о томе, имам да кажем ово :

Између плаћања интереса шестомесечног, разуме се уз шестомесечну отплату, и плаћања тромесечног интереса, такође уз отплату шестомесечну, сва је разлика у неких 15—17 хиљада динара. Међутим, господо, немојте изгубити из вида да се одредбом 4. члана 5. предвиђа то, да ће се држави српској месечнинама одобравати по текућем рачуну нека накнада. Колика ће и каква та накнада бити, пита г. Милосав Радојковић. То је, го подо, ствар уговора. Али при свем том, што је то ствар уговора, ја вам ево, више с поверљиве стране (Чује се : Хвала) саопштавам : да ће та стопа бити са 1% ниже, него што је есконтна стопа код банке француске, а колико то износи изволите, г. Радојковићу, ви израчунати. Ви сте добар рачунџија (Радојковић : Као и ти). Е ја сам мало гори рачунџија од вас (Смех).

Код овога члана 5. има једна одредба која је, отворено признајем, позамњена из ранијег пројекта закона о зајму. Има, дакле, ту једна одредба, на коју, како видим, нико од госпoде говорника није скренуо пажњу.

Најпосле ја не жалим много што господа из опозиције нису на њу скренула пажњу, јер та одредба много говори у корист пројекта, али жалим, што нико од посланика из већине није о томе ни речи проговорио (*Миле Радојковић* : Нисте им наредили).

Та се одредба, господо, налази у чл. 5., где се каже : „Отплате ће се вршити откупом обавезница на берзи по берзанском курсу све дотле док берзански курс не достигне номиналу а за тим уредним вучењима по амортизационом плану.“ Истина том одредбом Србија неће добити можда оне користи, која се отуд ишчекују, кад се мало дубље у ту ствар уђе.

Српска држава једва да ће доћи у могућности да се у корист своје касе том одредбом послужи кад једном емисија зајма наступи. Банке уговорнице потрудиће се већ да ту одредбу за своју корист употребе, потрудиће се да курс обвезницама овога зајма поину до висине, где се српска држава неће моћи користити разликом између курса и номинале. Али, господо, при свем том баш у том пењању курса нових обавезница лежи огромна корист по српску државу. На томе пењању курса кредит државни добија.

Код чл. 6. зауставио се један по ланик из опозиције, па је казао : како курс 80% само изгледа бољи од курса 78% прошлог предлога о зајму, који је мој претходник био поднео, али који је пропао. Међу тим, вели он, то у ствари не стоји. Разуме се да са гледишта његовог чисто опозиционарског из-

гледа да је то тако, али кад се узме на око стварна величина курса ранијег пројекта, онда то не стоји у истини. Ја истина не знам, шта се тада догађало у крилу скупштинском и у одбору, јер ту нисам био, али бар знам, шта је тада у јавности о томе предлогу писано. Ја се опомињем, да је курс зајму био тада 77⁰/₀, а курс 78⁰/₀ имао би се добити тек пошто би се емисија целокупног зајма извршила.

Исти тај господин начинио је примедбу и код чл. 7. овог пројекта, тамо где је реч о жуисансу. По оном што је дотични господин о томе био изјавио, изгледа ми, да он није разумео значење „трмесечног жуисанса,“ јер је казано: „Платиће се неки трмесечни жуисанс који, по пракси се зна, износи 1¹/₄.“

Дотични господин није овде, и ја бих му да је овде могао дати само једно објашњење: да се то не зна по пракси, него по томе, што у години имамо, хвала Богу, 12 месеци, и што од интереса годишњег у 5⁰/₀ интерес за три месеца чини 1¹/₄.

Још је неко од госпде приметио како је незгодно што је овде, у овај пројекат, а у чл. 11. унесена одредба, по којој се чак и задужбине могу снабдевати 5⁰/₀ обвезницама државним. Господо, ко још може тврдити да је рђаво да се државни папири уносе у установе које дотле њима нису могле бити снабдеване? Ја мислим да се сваки Србин само може зарадовати кад види, до којих се граница простире круг српскога државног кредита. Али овде има још и нешто друго, што дотични господин није прочитао, а што у тој одредби јасно стоји записано, а то је: да се 5⁰/₀ обвезнице могу уносити у фондове задужбина, али не морају. Зна се ко рукује тим задужбинама; зна се да су то одбори, којима до воље стоји, да вредности задужбина претварају у државне хартије од вредности које ће носити 5⁰/₀ интереса, или да то не чине.

Говорено је још и о оним корисним инвенстицијама, о којима је реч у чл. 13. пројекта. Ту је казано, како је мало нејасна ствар о инвестицијама. На то имам ово да одговорим. Оно што је додано у привредно-финансијском одбору и што сам ја у име краљевске владе примио, то даје овде довољно обавештења. О свима издацима што ће се чинити из зајма, односно из претека његова, има да даде свој глас у првом реду Представништво, Народна Скупштина и Сенат.

На неке примедбе, које су изван оквира овога законског пројекта пале од стране опозиције, одговорио је мој поштовани пријатељ, имењак и презимењак, г. Михаило Поповић.

На прилику било је питање о томе: Да ли се држава сме још задуживати и буџет теретити?

Ја бих ту имао да ставим обрнуто питање: Да ли се сме овако задужење по привременим позајмицама и даље трпети, и да ли буџет државни може терете отуда и даље сносити?

Други веле: Зашто се не штеди?

У колико ја, господо, знам, у буџету за 1900 год. буџет расхода износио је 76 и нешто јаче милијуна динара. Знам да су лажним начином предвиђени били некакви приходи, некакав суфицит, који је износио, ваљда 1,500.000 динара. Знам, да је уз оно, што је буџетом било предвиђено као расход, постојао још један државни расход, који се имао чинити из приреза што се наплаћивао уз порез и који се, ма да је износио око нека 3 милијуна, није виђао

у буџету. Кад те суме додате ономе, што је чинио само расход по редовном буџету, онда ћете и сами моћи видети колика је цифра расхода тада била.

Поредите сад ту цифру расхода са цифром расхода у буџету за 1902. г., па ћете наћи одговор на оно скроз неумесно питање о штедњи.

Исто тако, као што се на ово питање може одговорити онако, како сам то већ казао, исто се тако може одговорити и на питање: Зашто се прво не доведе буџет у равнотежу, па да се после приступи зајму?

Па после нам, господо, зајам више и не треба.

Ако би се тако равнотежа могла постићи, како то многа господа замишљају, онда би, разуме се, после тога новог стања био непотребан сваки зајам.

Јер, господо, из ових наших садањих редовних и ванредних буџета ми бисмо, тако тражећи равнотежу, могли живети 10—15 година, ако би на то хтели причекати наши повериоци по боновима, па бисмо чак буџет довели у равнотежу, и онда нам зајам не би био потребан.

Дакле, био је излишан додатак првом питању: зашто прво не доведете буџет у равнотежу, па онда да тражите зајам?

Стављено је једно питање: Зашто прво не средимо финансије и буџет па онда зајам да тражимо? Одговор је на то питање исти који сам мало час дао.

Још је пала примедба и о томе, како се позајмице не морају плаћати, па је казано: Што ми подужице да плаћамо? Какви су то људи, ти пензионери и чиновници; зар да се морају платити и они који су створили ово несрећно финансиско стање? Какав је то резолман, какав је то начин да поверилац од дужника сме тражити своје паре?! Чудна питања доиста!

Разложно је било друго једно питање, које је учинио један посланик, а то је питање о томе: Каквим мерама мисли влада да попуни онај недостатак у приходу који ће се показати у следству одиласка једне знатне суме на ануитет овога зајма. То је питање необично умесно, али је и на њ одговор врло прост. Од сесије, која ће о новом буџету решавати не одваја нас дуго време. Ту је анкетна комисија, а ту је и одбор буџетски, који ће се, можда, састати пре Скупштине и онда ћемо заједнички с њима потражити начин да поунимо ту празнину. Односно „празних нада“ што их, по речима извесног посланика, имају пензионари и чиновници, који упиру своје погледе на Скупштину и очекују повољно решење питања о зајму, имам да кажем да те наде нису тако празне. Те су наде остварљиве зато што је баш те пензионирани чиновнике требало платити из прихода овогодишњих. Ти су приходи донекле изостали, те због тога није исплата извршена у целости, али стоји и то, да су ти приходи до неке употребљени на подужице, које су раније учињене, те се сада из зајма имају накнадити.

Било је говора и о томе, како су услови у ранијем пројекту о зајму бољи од услова у овом пројекту и како су ово управо банкротски услови.

О једној ствари, господо, могу се имати различна мишљења. Тај господин који је то говорио, нека сачува то мишљење за себе, а ја ћу и даље да се носим уверењем да је овај пројекат бољи од онога и да услови овога пројекта ни најмање нису гори од услова онога пројекта.

Најпосле, господо, ако баш хоћете да знате, шта је то банкротство, онда ја мислим, да се пре може банкротством назвати оно што је било садржано у оном ранијем пројекту, а то је: да Министар Финансија не сме ни у ком случају

да се служи финансиским кредитом т. ј. да издаје бонове државне, док му за то визу не да Самостална Монополска Управа!

Управљено је било већ неколико пута и на Краљевску Владу и на мене, као Министра Финансија, питање о томе: Шта је са законом о буџету? или: Дајте нам закон о буџету па да гласамо за зајам.

На то питање имам да одговорим врло кратко. Закон о буџету је лено написан, необично лено; он је копија закона о рачуноводству у Француској. Он је једна врло лепа ствар, али ствар која може доћи на ред као предмет од вредности за Србију тек онда, кад се постигне оно што се сада жели да постигне, т. ј. пошто се зајам изврши и тиме уклони све оно, што смета правилном финансирању у нашој земљи.

Ја немам шта даље да објашњавам. Што сам мислио да кажем, то сам исцрпео, а на вама је сада да решите ово питање, које није ни питање владино нити ичије друго, него питање земаљско. Ако га ви будете схватили као питање потребе земаљске, ви ћете онда гласати за зајам. (Живо одобравање у скупштинској већини).

Председник Министарског Савета, Министар Иностраних дела, Др. Мих. В. Вујић. — Молим вас, господо! Ви сте већ заморени а и ја. Дебата је била дуга и исцрпна, и после исцрпног говора мога друга у кабинету, Министра Финансија, ја имам нешто мало да додам. Ја хоћу само да се одужим својој савести, да кажем како ја гледам на ово питање, какве су побуде које владу одређују да вам овај предлог поднесе са чистом савешћу.

У ову начелну дебату о предлогу закона о зајму унесено је и доста патоса и доста жучности. Ја мислим да нећете замерити кад кажем, да је и једно и друго излишно. Питање које је пред вама није питање политичке већ материјалне природе. И, господо, уместо свакога патоса и у место сваке жучности, у ову дискусију ваља унети свакојако познавање ствари и најобјективнију оцену. Господо, дозволите ми да кажем одмах ово: да сам ја могао с разлогом очекивати, а тако исто и моји другови у влади, да ће опозиција, као год и у оном првашњем предлогу који је био одбачен, да ће се она поглавито зауставити на тражењу, на жељи и тежњи да се овоме зајму још бољи услови додају. Такво гледиште било би и оправдано а било би и патриотско. Изнесени разлози, да и политичко стање у земљи, данашње и привредне и финансиске прилике захтевају или омогућавају, боље рећи, да се бољи услови постигну, такво гледиште опозиције било би потпуно оправдано, али нека ми господа из опозиције нимало не замере што ћу и ја овде коју рећи. Кад се опозиција стави на гледиште да сумњичи и сређено политичко стање, и сигурност политичког стања, да тако исто сумњичава и финансиску сређеност, и финансиске прилике, и могућност поправке тога стања, онда мислим да се тиме чини рђава услуга земљи. Није овде питање о влади. На политичким питањима увек је могућност да влада падне. То су питања на којима можемо ломити копља до миле воље. У овим питањима од материјалног интереса, код питања угледа земаљског на страни, ја мислим да су то најмање погодна питања да се на њима опозиција води и да се на тим питањима осумњичава и политика и привредно-финансиско стање у земљи.

Господо, допустите ми да се одмах на првом питању: да ли је овај зајам доиста преко потребан, и пре закона о буџету и пре свега другог, послужим

самим извештајем буџетског одбора из прошлог скупштинског сазива. Управо, буџетски одбор у прошлом сазиву ставио је у дужност влади, да се на првом месту постара да нађе зајам за исплату привремених дугова, у пуном уверењу да је, док се то не учини, апсолутно немогуће приступити сређивању српских државних финансија. (Чује се: Тако је).

Допустите ми, господо, да цитирам то место из извештаја буџетског одбора, који је и Народна Скупштина чула у прошлом сазиву.

На том су извештају потписана од говорника, који су учествовали у дебата од ово два дана, ова господа: Станко Петровић, Ђорђе Брачинац, Свет. Симић и Милош Косић, који сада кажу, не сви али двојица тројица: није нам чак ни потребан зајам; не дамо никакав зајам, док се не среде финансије. Међу тим у извештају, којим су окарактерисали данашње финансијско стање, они констатују ово: да ће дефицит, према предрачуну буџетском, изнети преко 3,000.000 дин. најмање — то само у случају ако се исплате привремени дугови — али ако се не направи зајам за исплату привремених дугова, тај ће дефицит изнети преко 8,000.000 динара. И они с тога траже да се што пре закључи један зајам од најмање 40,000.000 динара.

Допустите ми да прочитам саме речи у томе извештају: На случај да не би био закључен зајам у овој години, и да би се морали отплаћивати они кратког рока зајмови са интересом на летећи дуг, дефицит би се попео на више од 7,000.000, односно на више од 8,000.000 дин. и т. д.

Влада је, дакле, не само радила по своме убеђењу, кад је на првом месту сматрала за дужност да потражи сталан зајам за исплату привремених дугова, већ је влада у том погледу просто се одазвала захтеву Народне Скупштине, ове исте која је и данас. (Чује се: Тако је).

Ја, дакле, господо, нећу даље говорити о потреби овога зајма, кад је ту потребност на првом месту овако лено истакла сама Народна Скупштина, Према извештају самога буџетског одбора плаћати скупљи интерес, интерес од 9 и 10 од сто у место 5 од сто; плаћати у кратким роковима у место у року од 50 година — то би било очигледно штетно за државне финансије. Кад се томе дода да плаћање позајмица у кратким роковима, да плаћање њихово односи редовне приходе који су намењени на подмирење редовних расхода, онда је природно да се правилно буџетирати и финансирати не може. Кад се оним што се има потрошити на редовне потребе морају плаћати позајмице, онда је немогуће плаћати државни персонал, онда је немогуће плаћати најирече и најчасније потребе државне.

Ја питам господу која начелно устају против овога зајма, зар они могу да дозволе да ово стање и даље траје на рачунску и очигледну штету државне касе, а да не говоримо о томе колика срамота лежи услед тога на угледу српске државе? Дакле и интереси патриотски и интереси финансијски и интереси угледа државе наше императивно захтевају да се ове подужице замене сталним дугом.

Ја сам тиме довољно одговорио да не идем даље о потреби овога зајма за одужење државних позајмица.

Што се тиче питања о материјалним условима овога зајма, ја ћу после говора мога колеге г. Министра Финансија бити кратак.

Ја ћу само да напоменем да је курс овога зајма бољи од свију курсева не само код дугова који су прављени за одужење подужица него и од курсева

за дугове који су прављени за корисне државне инвестиције, као што је на пример: железнички зајам.

Као што је лепо један од г. г. предговорника напоменуо, ми смо 1884. год., дакле у сред мира, закључили један зајам по курсу од 61⁰/₀; а 1892. год. закључен је био један зајам који је једва достигао висину од 80⁰/₀, дакле највећу висину која је до сада достигнута. Дакле, о курсу нећу да говорим јер су и сама господа из опозиције морала признати и ђутке прећи преко тога да је курс овога зајма повољан. (Др. Воја Вељковић: Имали смо и бољи зајам) А к ји је то зајам? (Др. Воја Вељковић: То је зајам који је закључен Карлсбадским аранжманом и који је закључен по курсу 71, са 4⁰/₀ интереса, што чини курс 91 са 5⁰/₀ интереса).

Сем курса овога зајма који је повољан корисна је овде и одредба што се откуи обавезница овога зајма има да врши по ипјачној цени.

Корьст је та због тога што ће на тој разлици да добије државни кредит јер ће банке да се старају да подигну вредност нашим обвезницама (Вичу: Тако је).

Најзад, господо, ако сравнимо овај предлог о зајму са прошлим предлогом, видећете да је овај повољнији и отуда што се на име овога зајма даје српској држави привремена позајмице од 15,000.000 динара са 6⁰/₀ интереса, док је по оном предлогу имало да се да српској држави 10,000.000 дин. са 7⁰/₀ интер. Као што видите ми добијамо одмах једну трећину овога зајма као прву позајмицу (Чује се: Више нећемо ни добити). Ко сумња да ће овај зајам бити извршен, ако може, нека сам себи одрече ово: Какав рачун имају банке да се задрже само на овој позајмици од 15,000.000 дин. кад је њихов рачун, да цео овај зајам што пре изврше. (Чује се: Њихов је рачун у томе што им је ово леп интерес).

Кад се српској држави ставља на расположење 15,000.000 ал раги са 6⁰/₀ инт. па да се на томе задржимо. Кад банке, кад групе банака емисирају, или пласирањем, или продајом изврше зајам имају према уговору да постигну добит 2⁰/₀ на емисионим трошковима, и колико само буду уписале оне онда према томе имају приход од интереса, тромесечни жуисапс — у овом случају 1¹/₄ — и онда је очигледно за свакога, који хоће да мисли да банке у првом реду у своје властитом интересу морају се старати да зајам што пре остваре, кад то политичке и финансиске могућности допусте, јер само у случају остварења емисионог зајма, само у том случају, и сразмерно томе колико буду оствариле, имају да се користе бенефицијама овога зајма, посредничким добитима код овога зајма. 1893 године, онај зајам који је остао неостварен, а 2,000.000 било је остварено, и он је остао неостварен што је настала промена, политичка промена; а пошто је остварење дошло у време другог удара 1893., као и 1887., и зајам је остао неостварен, Господа су чешће помињала како сам ја онда казао: како је то последњи зајам. Јест, господо, ја то признајем; ја сам 1893. године у пуном уверењу, као год и 1887. године, пуно верујући у ствар нове политичке ситуације и у њену стабилност, могао рећи, да то треба да буде последњи зајам, бар за један дуг низ година. И данас, господо, ја верујем, јер хоћу то да верујем у интересу земље, да ово треба да буде за подужи низ година последњи зајам, али одмах додајем: ако опет будемо радили као досад, ако будемо скакали из крајности у крајност, ако будемо ушли у оне политичке трзавице и теревенке, неће ово бити последњи зајам; доћи ће још

мно и зајмови. Старајмо се, господо, народни представници, да се све учини да до тих теревенки не дође!

Допустите ми, господо, да још напоменем ово: један од разлога који је изгледао тежи био је тај, како ово није емисијони зајам.

На говор мога колеге ја могу додати само ово: ово је емисиони зајам исто тако као и онај у прошлости предлогу: нема апсолутно никакве разлике. То што стоји у тексту: „продајом или уписом“ то је апсолутно све једно. Ко год се разуме у финансијским пословима, он зна на какав начин могу наћи зајам оне земље и државе које не могу у својој средини, код своје куће наћи зајам — јер у том случају могле би га добити преко берзе или јавним уписом — већ које су принуђене тражити га на страни. Оне га могу добити само посредовањем банака и никако више.

Ако је цифра зајма мања и ако је кредит државни јачи, онда могу саме банке цео зајам да упишу; не морају да отварају сускрипцију; и оне имају највише рачуна да тако и учине, јер у том случају имају сав провизион. Ако је, пак, цифра зајма већа а кредит слабији, онда банке не примају ништа или само један део примају, а остатак излажу упису или продаји преко берзе. То се, дакле, по себи разуме. То је просто ствар стилизовања, апсолутно никакве разлике нема. Ако господа ипак мисле да је боље да се стави у пројекат оно што они траже, то се може учинити, али ја у име владе изјављујем, да је ово емисиони зајам. Зна се, господо, да се само овим путем могу чинити зајмови у оних држава и земаља, које те зајмове нису у стању код своје куће наћи.

Дакле, ту сам једну исправку хтео да учиним, јер то је била једна од најтежих замерака. Све остале замерке које су пале, изгледају да су од мале и незнатне вредности.

Онај даљи приговор био би јачи, кад би само био оправдан, да прво треба повратити равнотежу у буџету и средити финансије, па онда чинити зајам.

На тај приговор ја сам одговорио у почетку, кад сам прочитао извештај буџетског одбора, да је то апсолутно немогуће да се прво исплате привремене подужице, па онда среде државне финансије.

Даљи разлог од вредности изгледао је, да је захтев о санкционисању закона о буџету. На то је одговорио мој колега г. Министар Финансија. Ја томе имам да додам још и ово. Како је тај закон влада предложила он садржи одредбе које спречавају да се не иде у прекорачења одобрених расхода. Међутим у тај су закон унесене одредбе из француског закона које су толико отежале финансирање, које толико отежавају рад у несређеном финансијском стању да мора да се пронађе начин да се у томе држави помогне. Зато је Круна задржала санкционисане тога закона. Ја вас могу уверити да је Круно гледисте исто као и ваше и наше: да се буџетским законом као предохрањујућом мером стане на пут прекорачењима у буџету. Али, као што рекох, у тај су закон унете те одредбе какве су и у француском закону — а тај је закон донесен пре но што су наше финансије сређене — и по тим одредбама влада не може ни најмање суме узети од банака на послугу да најнужније издатке државне подмири. Такве мере које су у тај закон унесене претпостављају потпуну сређеност финансија — такве мере чине да се сада такав закон не може санкционисати (М. Мостић: Што онда то нисте казали, кад је закон био пред скупштином на решавању? Ви сте ту били а није био ваш пуномоћник.).

Закон о буџетирању и о рачуноводству државном стоји у тесној вези са буџетским питањем, али он не стоји у вези са претварањем привремених дугова у стални; ово има прво да се реши, као што то и Скупштина, уверен сам, мисли, да се привремени дугови претворе у сталне, па тек онда има и оно остало да се сврши.

Ја, господо, нећу више да вас морим мојим говором. Ја сам одговорио у главном на приговоре финансиско-материјалне природе. На замерке политичке природе, односно ове ситуације, ја ћу да одговорим само ово, да сам ја пред својом савешћу чисто јасно стао на ово гледиште, да ова влада и ако није постигла све што се од ње тражило, а то до сада није могла ни једна влада да постигне, да је ипак ова влада за годину и 4 непуна месеца постигла знатне успехе како у унутрашњој тако тако и у спољашњој политици, да је постигла неке резултате према стању које је она затекла. То сам имао да кажем о овоме предлогу законском (Живо одобравање од стране већине скупштинске).

Председник Риста Поповић — Претрес је свршен, господо. Сад ћемо да приступимо решењу овога питања. Ја ћу да поставим овако питање: Ко је за предлог овог закона у начелу са изменама које је учинио привредно-финансиски одбор, а на које је пристао и г. Министар Финансија, гласаће „за“, а ко је противан, гласаће „против“.

Јели вам јасно питање? (Јесте). Онда изволте чути прозивку.

Секретар Мијаило Душманић прозива да гласају:

Алекса Нешић, против	Давид Миловановић, за
Алекса Пантић, за	Ђока Анђелковић, није овде
Алекса Фотић, за	Ђока Станимиревић, за
Антоније Марић, за	Ђока Т. Урошевић, није овде
Анта Радосављевић, за	Ђорђе Брачинац, против
Аца Станојевић, против	Ђорђе Мијајловић, за
Акса Живановић, за	Ђорђе Стојковић, против
Богдан Милановић, за	Ђура Јеремић, против
Божа Кунатровић, за	Ђорђе Сушић, против
Васа Радовановић, против	Д-р Живан Јашић, за
Васиљко Цветановић, за	Живан Сретеновић, за
Велимир Карић, за	Живко Стефановић, за
Веселин Милекић, против	Жика Тајсић, против
Владисав Павловић није овде	Иван Павићевић, против
Војин Ђирковић, за	Илија Илић, за
Д-р Воја Вељковић, против	Илија Х. Илић, за
Влајко Антонијевић, за	Јаков Т. Чорбић, против
Гаврило Лађевац, за	Јеврем Ђорић, за
Глиша Дукић, за	Јеврем Томић, за
Димитрије Илиџановић, против	Јеротије Лукић, за
Димитрије Коцић, за	Јован Авакумовић, против
Драгољуб Божиновић, није овде	Д-р Јован Данић, није овде
Драгомир Лазаревић, против	Јован Јовановић, старији, против
Драгомир М. Поповић, против	Јован Јовановић млађи, против
Драгутин Поповић, за	Јован Мићић, за

Јован Николић није овде
 Јован Станковић, против
 Јоргаћ Маријановић, против
 Јоца Селић, за
 Коста Борисављевић, против
 Коста Стојановић, за
 Љуба Давидовић, против
 Љуба П. Станојевић, за
 Љубисав Благојевић, против
 Љубомир Живковић, против
 Љубомир Д. Пауновић, против
 Љубомир Радојевић, за
 Малиша Атанацковић, за
 Маријан Вељковић, против
 Матија Ђирић, за
 Мата Радојковић, за
 Мелентије Божић, против
 Михаило М. Душманић, за
 Михаило А. Поповић, за
 Милап Мостић, против
 Миленко Живановић, за
 Миливоје Савић, није овде
 Милосав Радојковић, против
 Милосав Ж. Чолић, против
 Милић Радовановић, за
 Милош Ж. Павловић, за
 Милош Ф. Тосић, против
 Милутин Ј. Анђелић, против
 Милутин Станојевић, против
 Миљко Протић, против
 Мире - Станмир Ракић, за
 Д-р Мита Поповић, за
 Мита Теокаревић, за
 Митар Мићић, против
 Михаило С. Зотовић, за
 Михаило Јовановић, за
 Михаило Мартинац, против

Мића Бранковић, за
 Милутин Божићевић, за
 Настас Н. Петровић, за
 Микодије С. Милетић, за
 Никола Живковић, против
 Никола Милосављевић, није овде
 Обрен Вучићевић, није овде
 Обрен Јешић, за
 Павле Јанковић, против
 Павле Смиљанић, за
 Д-р Паја Бота, није овде
 Панта Туцаковић, против
 Петар Максимовић, против
 Радоје Обрадовић, против
 Радисав Митровић, за
 Риста С. Поповић, за
 Сава Илић, против
 Свети лав Новаковић, за
 Светислав Симић, против
 Светомир Карамарковић, за
 Сима Д. Катић, против
 Сима Костић, против
 Сотир Балтезовић, за
 Станко Кокановић, за
 Станко Петровић, против
 Станоје Х. Станковић, за
 Стеван Стојиљковић, за
 Стојан Данчевић, против
 Стојан Лукић, против
 Стојан Протић, против
 Стојан Рибарац, није овде
 Страхња Поповић, за
 Тома Стајић, за
 Филип Милојевић, за
 Христа Крајинчевић, за
 Чета А. Костић, за
 Чета Радовић, за

После гласања

Председник Риста Поповић — Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 113 посланика. Од ових гласало је за предлог у начелу 64 посланика, а против предлога гласало је 49. Према томе објављујем да је Скупштина примила овај предлог о зајму у начелу.

Сад прелазимо на специјални претрес овога закона.

Молим господина известиоца да чита редом све чланове (Вичу: Доцкан је, да оставимо за сутра).

Молим вас изволте чути члан први.

Извештај већине Коста Стојановић чита :

„Предлог закона о државном зајму

Чл. 1.

Овлашћује се Краљевска Влада, да, за потпуну исплату свих привремених дугова у земљи и на страни, *према приложеним извештајима Министра Финансија*, може закључити емисиони зајам у номиналном износу од шездесет милијуна динара у злату.

Овај се зајам има отплатити у року од 50 година.

Обавезнице овога зајма има држава да преда банкама уговорницама с прописаним страним државним жигом.

Краљевска влада прима на се обавезу да предузме потребне кораке ради задобијања званичне коте овога зајма на страним берзама, које одреде банке уговорнице.

Извештаји Министра Финансија о привременим дуговима од 10. јула 1902. године, који иду уз овај закон, сматрају се као саставни део овог закона.

(Ове прилоге види на страни 51).

Стојан Протић — Ја бих код овога члана имао да учиним две примедбе: једна се тиче ових прилога а друга краја и завршетка, који говори о коти. Као што сте видели, овде имају два прилога: у једном се говори о дуговањима која имају да се исплате овим зајмом, а у другом се говори о ангажованим кредитима из прошле, 1901. године, који такође имају да се исплате из овога зајма, али се на крају каже ово: да су ови ангажовани кредити стављени овде онако како су их пријавила поједина министарства; међутим о тим кредитима говори чл. 34. садашњег закона о буџету, и у том се члану каже: да сви ангажовани кредити, које поједина министарства на крају године имају да потражују од Министра Финансија, имају нарочито да се образложе, и по том члану закона о буџету само се они кредити могу ангажовати који су потребни да измире какву *државну обвезу* према неком трећем лицу. А овде, овлашним прегледом, како сам се уверио на два-три примера, показује се да ови кредити не одговарају члану 34. закона о буџету. С тога мислим да овде треба ставити овакав додатак: да се ови прилози извештају Министра Финансија о привременим дуговима, који иду уз овај закон, сматрају као саставни делови овога закона о зајму, али други прилог тако, пошто се испуне услови члана 34. закона о државном буџету. Ја ћу покушати да вас одмах уверим да је то тачно што сам казао. Ево у § 54., по струци Министарства Финансија, каже се да су ангажоване суме од 15.983.50 на извршење закона о државним благајницама. Међутим тај се закон није почео извршивати, и ми смо га у прошлој сесји одложили и даље. Како се може ангажовати неки кредит за једну ствар које није било у пракси? То је чиста уштеда. С тога је потребно то исправити. Тако исто има оваква једна сума у одељку 6. по струци министарства грађевина; у § 70. стоји ово: претекша апанажа поч. Краља Милана из 1901. а за подизање његовог споменика 169.653.50 динара. И то, господо, по чл. 34. закона о државном буџету апсолутно не може бити ангажовани кредит. Исто тако има овде и на поверљиве полициске послове 50.000 динара. По самој природи позиције ово је морало бити утрошено, само не

може бити, из касе Министарства Финансија, него из какве депозитне касе. Самим тим овај је кредит измирен и то је ушло већ у први прилог, а у колико није то је уштеда.

Због тога ја држим да је са свим умесно, да ми овај додаток, који сам учинио, унесемо овде.

Тај мој додаток имао би доћи после новог петог одељка члана 1. који је одбор додао и гласно би овако: „Али други прилог тако пошто се испуне услови члана 34. закона о државном буџету“.

Министар Финансија Др. Мика Поповић — Ја са свим пристајем на то.

Стојан Протић — Даље у овом истом члану, говори се о коти, и тај део тога члана гласи онако: „Краљевска Влада прима на се обавезу, да предузме потребне кораке ради задобијања званичне коте овога зајма на страним берзама, које одреде банке уговорнице“.

У интересу саме ствари, у интересу извршења овога зајма који сте сад одлучили неопходно је потребно да се овде прецизује које су то берзе за које ће наша држава бити дужна да тражи коту. Ако овако остане, могао би настати спор између наше државе и оних банака. Другим речима банке могу са извесних разлога у извесном тренутку затражити коту баш на каквој берзи, где је из неких разлога настала моментална тешкоћа за добијање коте на тој берзи, и оне могу онда узети то као привидан разлог па рећи: кад ви нисте могли израдити коту на тој берзи, што сте били дужни учинити, ми не можемо да вам дамо зајам. С тога би влада требала да пристане, да се овде именују берзе те да се зна у напред за које берзе треба да изради коту. Тако се ради и у другим земљама, и код других зајмова.

Тако је рађено и код бугарског зајма. Тамо су тачно обележене те берзе и код тога зајма још је предвиђено, да трошкове, око задобијања коте, снесе саме банке, а влада узима само обавезу да издејствује коту, дакле само ону политичку страну да банкама, а трошкове саме банке да снесе.

Ако се не би могла учинити измена у том погледу, да банке снесе трошкове, требало би бар одредити берзе на којима се кота има задобити.

Министар финансија Д-р Мих. Поповић — Ја мислим да би било много боље да се утврди уговором, које ће то берзе бити, јер то није ствар коју ми можемо сад унапред одредити. Треба знати на којим ће се све берзама добити та кота. Ја бих могао од прилике назначити сад те берзе, али то треба тачно знати. Боље би било да се то остави влади, па да она унесе то у уговор, приликом његова закључења са банкама, да се, дакле, у уговору именују места где ће се извршивати кота.

Стојан Протић — Ја немам апсолутно ништа против тога да се то каже место у закону у уговору, али имам да напоменем то: да ли неће овај текст сметати при прављењу уговора? (Мин. Финансија: Неће). Ако неће, добро, само би хтео да се то унапред одреди.

Милутин Станојевић — Ја сам хтео да кажем само то, да овде нема довољно посланика за решавање и сматрам да је ово грех да се овако важна ствар решава са овако малим бројем посланика (Вичу: Има довољно).

Председник Риста Поповић — Претрес је свршен.

Стављам питање: прима ли Скупштина прочитати члан први са изменом коју је учинио г. Стојан Протић, а на коју је пристао г. Министар Финансија? (Прима).

Известилац већине Коста Стојановић чита:

Чл. 2.

За остварење овога зајма, било путем продаја обавезница било путем јавног уписа вихових, Министар Финансија оставља банкама уговорницама рок до 1. јуна 1903. године.

Али ако финансијске прилике не допусте банкама уговорницама да до овога рока приступе извршењу јавнога уписа нити да продају најмање половину обавезница овога зајма, онда су оне дужне на захтев Министра Финансија повратити обавезнице, пошто им се исплати привремена позајмица, о којој је реч у члану 3. овога закона.

Ако ли пак банке уговорнице до означеног рока остваре најмање половину овога зајма, Министар Финансија може им, ради остварења и остатка зајма, оставити још један рок од 6 месеци.

Стојан Протић — Господо, овај је члан 2. она крупна тачка коју сам ја у начелној дебати истакао као разлику између мога мишљења и мишљења одборске већине. Ја ипак остајем, и пошто сам саслушао мишљења поштованог мог пријатеља г. Министра Финансија и г. Председника Владе, да је то једна иста ствар извршење зајма продавањем обавезница и вршењем уписа, ја ипак остајем при томе да су то две различне ствари и мислим да бих за сам зајам, за брзину извршења овога посла, боље било да се то не врши путем продавања обавезница на берзи, него да се то врши само уписом.

Односно рока ја остајем при томе да крајњи рок за извршење зајма може бити само први јуни идуће год. а никако даље, јер чим преко тога рока пређемо онда немамо зајма за исплату летећих дугова, него имамо сасвим неки други зајам који има други карактер, јер летећи дугови треба да се исплате што пре а за вихову исплату потребни су новци. Ако рок за извршење зајма оставимо и преко првог јуна онда остајемо у финансијској трзавици.

Продужење овога рока мења карактер овога закона о зајму, који има да среди наше финансиско стање и за исплату летећих дугова. И мој предлог и јесте у томе да овај рок, као крајњи, остане 1. јуни. И ако се не варам, г. Председник Министарског Савета изјавио је, бар за прву тачку, да је вољан пристати.

Светислав Симић — После ово неколико речи г. Стојана Протића чини ми се да немам шта да додам. Као што се сећате, у главном разлика између нас који смо против овог зајма и свију који су за зајам била је у тој другој тачки; разлика између овога зајма и онога који смо одбацили је у томе, што у ономе зајму, који смо одбацили, нема трећег рока а имали сте обавезу банака да реализују зајам јавним уписом. Као што мени изгледа, и као што сам ја протумачио реч г. Министра Председника и Мин. Финансија, ово је емисиони зајам, а емисиони зајам остварује се јавним уписом. Мени се чини да не треба овај зајам да се реализује јавним уписом или продајом обавезница, или другом каквом клаузулом да се остави банкама, да оне тргују са нашим обавезницама. А ако остане само оно прво, онда ће оне томе и да приступе.

Онако исто држим да је оправдана приметба г. Протића у погледу рока, који је у вези са овим да се избрише у чл. 2. речи: „путем продаја“, него да остане само јаван упис.

Пошто је овај пројекат закона само овлашћење, које Скупштина даје влади да под тим погодбама изврши зајам, ја мислим да не бисте имали довољно разлога да будете против његова предлога, у толико пре, што су исте банкарске групе, с којима влада закључује овај зајам, пристале на то и у прошлом предлогу за зајам.

И кад су оне (т.ј. банке) нашле разлога да у том зајму пристану на овакву једну одредбу, ја мислим да се не би много опирале да пристану и на овакве одредбе кад бисмо их унели у овај пројекат.

Председник Риста Поповић — Стављам питање: Ко је за члан 2. како је прочитан нека седи, а ко је против нека устане? (Већина седи.)

Оглашујем да је члан други примљен.

Известилац већине Ђоста Стојановић чита:

Члан 3.

Овлашћује се Краљевска Влада, да може на рачун овога зајма, а пре његова извршења, закључити привремену позајмицу од 15,000.000 динара у злату ефективно at par, са 6% годишњег интереса, без икаквих других накнада и трошкова.

Овом се позајмицом имају, у првом реду, ослободити заложени вишци прихода Самосталне Монополске Управе, а по том платити неодложна државна дуговања у земљи.

Обвезнице зајма од 60,000.000 динара служиће једновремено и као подлога за ову привремену позајмицу.

Ова привремена позајмица отплатиће се новцем, добивеним од продаје обвезница, у противном, т.ј. ако се продаја обвезница не изврши, сумама, предвиђеним за анuitет по зајму од 60,000.000 динара.

Милутин Станојевић — Господо, отаџбина је у опасности од овога зајма и ми ћемо оставити успомену да су радикали изгласали овога вечера зајам од шездесет милиона... (Граја.)

Председник Риста Поповић — Говорите о ствари.

Милутин Станојевић — На дневном је реду чл. 3. Овде се тражи за овај зајам од 15,000.000 да се заложу вишци железничких прихода, вишци од прихода Монополске Управе и да се даду све наше обвезнице од 60,000.000. Господо, овако не ради ни један добар домаћин; никад неће дати облигацију од 10.000 а да прими 1.000, а ја вам и овом приликом скрећем пажњу: не примите, не пустите на душу овакав грех!

Алекса Фотић — Господо, г. Станојевић као да није добро прочитао овај предлог, јер иначе не би могао да каже, да се даје 60,000.000 динара у залог. Овде се каже: „Обвезнице зајма од 60,000.000 служиће једновремено и као подлога за ову привремену позајмицу“. Залог су изложене напред, у претходном члану. Ово је, господо, подлога, а ако ми немамо вратити тих 15 милиона, то је наша ствар. Иначе држава то може у свако доба да по

Председник Риста Поповић — Нико се не јавља више за реч. Прима ли Скупштина прочитан чл. 3? (Прима.)

Оглашујем да је примљен.

Известилац већине Ђоста Стојановић чита:

Члан 4.

За сигурност исплате анuitета овога зајма служиће у првоме реду као залога вишци прихода свих заложених монопола, као и вишци осталих државних прихода, којима рукује Самостална Монополска Управа.

Поред ове залогe служиће, за време од 10 година, од дана потписа уговора о зајму, а као хипотекарна допуна гаранције, незаложени приходи постојећих српских државних железница.

Ако у току тога времена, а по исплати анuitета свих досадашњих, ога-рантованих приходима Самосталне Монополске Управе, као и по исплати овога зајма, буду преостајали, по закључку годишњих рачуна, сваке године бар по 2,500.000 динара као вишци монополских прихода, који припадају министарству финансија, ова ће се хипотека ослободити“.

Алекса Фотић — Господо, гаранције које су овде изложене, као што је г. Министар Финансија отио о томе изложио, више су по довољне. Г. Министар Финансија је казао да су вишци прихода износили 1899. године 6,000.000, па после 7,000.000, и кад тако стоје ти приходи, ти вишци, којима има ово да се подмири, онда ја не знам зашто би требало давати овлашћење да се стави хипотека на наше железнице. Дакле, кад они имају више по довољно гаранција онда та хипотека не би требало да уђе у уговор.

Председник Риста Поповић — Пошто се нико више не јавља за реч, стављам питање: Прима ли Скупштина прочитани чл. 4? (Прима.)

Оглашујем да је примљен.

Известилац већине Ђоста Стојановић чита:

Члан 5.

Годишњи интерес овоме зајму утврђује се у 5% на номиналну суму капитала.

Плаћање интереса вршиће се тромесечно, а отплате полагаће се полу-годишње.

Отплате ће се вршити откупом обавезница на берзи по берзанском курсу све докде, док берзански курс не достигне номиналу, а затим уредним вучењима по амортизацијоном плану.

Суме потребне за исплату анuitета овога зајма имају се у месечним ра-тама полагати банкама уговорницама, које ће их одобравати по текућем рачуну.

Алекса Фотић — Господо, односно интереса овде се каже: „Плаћање интереса вршиће се тромесечно а отплате полагаће се полугодишње“. Наравно они имају права да се користе нашим законима а по нашем закону. То се разуме тако, да се то има плаћати унапред. С тога би овде требало ставити: „По истеку три месеца и по истеку пола године (Чује се: То се разуме).

Председник Риста Поповић — Нико се више не јавља за реч. Стављам питање:

Прима ли Скупштина прочитани чл. 5? — (Прима).

Оглашујем да је примљен.

Известилац већине Коста Стојановић чита :

Члан 6.

Краљевска Влада уступиће банкама уговорницама односно синдикату њихову све обавезнице овога зајма по курсу од 80 (осамдесет за сто).

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина прочитани чл. 6? — (Прима).

Оглашујем да је примљен.

Известилац већине Коста Стојановић чита :

Члан 7.

Ради остварења овога зајма Краљевска Влада накнадиће банкама уговорницама, на име емисионих трошкова и провизије 2⁰/₀ (два), поред тромесечног жуисанса.

Стојан Протић — Код овога члана имао бих само то да приметим, да кад је био пред Народном Скупштином први предлог о зајму — у колико се ја сећам — ондашњи Министар Финансија пристао је био да прими на себе то да изради да се тромесечни жуисанс сведе на двомесечни.

Овај трошак, који се зове овим именом жуисанс и који је управо плаћање интереса унапред пре но што примимо овај зајам, постоји као обичај за ове зајмове у Француској, али тамо никад није обичај да се даје оволики жуисанс, него се и жуисанс даје за један, један и по, и највише за два месеца.

Ја бих молио г. Министра Финансија да и он пристане на оно на што је пристао био у одбору и његов предходник, да прими на себе то да се овај тромесечни жуисанс сведе на двомесечни.

Милутин Станојевић — Србија је, господо, до сада закључила више зајмова, али ово је први пут да Србија даје оволику провизију. Тога господо, нема нигде у Европи. Може да нам служи за утеху само то, што Хоскије можда неће ни узети целу провизију.

Председник Риста Поповић — Стављам питање: Ко је зато да се овај члан 7. овако како је прочитан прими, нека седи, а ко је против, нека устане. (Већина седи).

Већина седи и стога оглашујам да је чл. 7. примљен.

Известилац већине Коста Стојановић чита :

Члан 8.

Самостална Монополска Управа стављаће Главној Државној Благајници на расположење, по мзмирењу годишњег ануитета овог зајма, чисти вишак прихода, који Главној Државној Благајници припада по закључку годишњих рачуна Самосталне Монополске Управе.

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина прочитани члан осми. (Прима).

Оглашујем да је примљен.

Известилац већине Коста Стојановић чита :

Члан 9.

Целу службу по овоме зајму као : исплату интереса, полагање отплата, куповину обавезница ради њихова амортизовања и т. д., вршиће за све вре е искључиво Самостална Монополека Управа.

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина прочитани члан 9. (Прима).

Оглашујем да је примљен.

Известилац већине Коста Стојановић — чита :

Члан 10.

Купони и обавезнице овога зајма биће ослобођени сваког садашњег или будућег пореза, као и свих такса и дажбина у Србији, тако, да ће се купони и извучене обавезнице исплаћивати у злату без икаква одбитка.

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина прочитани члан 10? (Прима).

Оглашујем да је примљен.

Известилац већине Коста Стојановић чита :

Члан 11.

Обавезницама овога зајма признаје се право : да се могу куповати за пупилске масе, полагати у кауције, употребити за фондове — задужбине — и за депозите код јавних каса — једном речју признају им се све повластице, које уживају остали облици државних хартија од вредности.

Милутин Станојевић — Пупилне, масе депозити и кауције, то је туђа својина. Ви, господо, знате нашта могу турсори пупилних маса оваке повластице употребити т. ј. и тако да купљене обавезнице по овом курсу унесу у масу у номиналној вредности. Новац пупилних маса је новац сирочади. Са тога треба унети једну одредбу у чл. 11. која ће то предвидети.

Ја вам, господо, скрећем пажњу на то.

Министар Финансија д-р Мих. Поповић — Ово је једна мала забуна. Овде није реч о томе да депозитар може претворити новац у хартије. Он има да чува оно што је депоновано у овом стању у ком е примило.

Жика Тајсић — Ја бих молио да се ово за пупилне масе изостави, јер зна се како су часни стараоци пупилни.

Милутин Станојевић — Бад је Министар Финансија био тако добар да ме почаствује својим објашњем, ја пристајем да се мало односно тога објаснимо.

Признаће Министар да овде има празнине. Неће бити згорег да се објаснимо.

По мом мишљењу требало би да се из овог члана изоставе речи : „за пупилске масе“ испред речи : „признаје се право да се могу куповати“.... Нашто давати овде нарочите концесије; нека приме она права која имају досадањи повериоци.

Веселин Милекић — Ја сам само хтео да поменем за масе. Може један стараоц да купи по курсу од 80 а да прода то маси за 100 динара.

Иван Павићевић — Господо, Управа Фондова рукује разним масеним и пунилским новцем и по сили околности влада може једнога дана да нагна Управу Фондова и да шпренгује тај новац којим она рукује. Може једнога дана да буде у Управи Фондова 2, 3, 4 или 5 милиона динара, а ви знате како се у Србији до сад финансирао и како се данас финан ира. Може се десити да влада једнога лепог дана дигне свих тих 5 милиона динара или колико нађе, и онда ће место тог новца дати Управи Фондова хартије, јер на то има права по сили овог закона.

Зато је моје мишљење да ову одредбу законску треба избрисати.

Настас Петровић — Ја мислим да ко год прочита пажљиво текст овога члана 11. закона, као што је и сам г. Министар Финансије у начелној дебати казао, тај се не може бунити противу ове одредбе. У члану 11. каже се: „Обавезницама овога зајма признаје се право: *да се могу куповати за пунилске масе*, полагати за кауције, употребити за фондове — задужбине — и за депозите код јавних каса — једном речју признају им се све повластице, које уживају остали облици државних хартија од вредности“.

Дакле, овде се каже да се „*могу*“ куповати, а да се не „*морају*“ (Љуба Давидовић: Управа Фондова може да их купује).

Али само по одобрењу старатељског судије.

Кад би стајало оvd, да морају да се купе, и ја бих се против тога бунио. Ова одредба стављена је у овај члан зато, да би странци видели да и ми сами дајемо важност нашим хартијама, и зато ће оне имати бољу вредност.

Председник Риста Поповић — Нема више јављених говорника, полажем питање: ко је зато да се прими члан 11, нека седи, ко је противан нека устане. (Већина седи).

Објављујем да је члан 11. примљен.

Известилац већине Коста Стојановић чита:

Члан 12.

Остале ближе услове овога зајма, који се односе једино на формалну (техничку) страну извршавања зајма, без икаквих других отежица и обвеза материјалне природе по државу, утврдиће Краљевска Влада с банкама уговорницама.

Председник Риста Поповић — Пошто се нико не јавља за реч, питам Скупштину: прима ли члан 12. као што је известилац прочитао? (Прима).

Објављујем да је члан 12 примљен.

Известилац већине Коста Стојановић чита:

Члан 13.

Овлашћује се Краљевска Влада да евентуални претак из овога зајма, по измирењу свих привременних дугова у земљи и на страни, према прилозима поменутиим у члану 1. овог закона и по исплати свих трошкова о којима је реч у овом закону, може употребити у првом реду на измирење евентуалног дефицита у текућој буџетској години. Што преко тога претекне употребиће се по претходном одобрењу Народног Представништва на корисне иввестиције.

Извештај о утрошку зајма и позајмице из члана 3. овог закона, поднеће Краљевска Влада како Народном Представништву, Народној Скупштини и Сенату, тако и Главној Контроли.

Председник Риста Поповић — Нико се не јавља за реч. Питам Скупштину: прима ли члан 13. како га је известилац прочитао? (Прима).

Стојан Протић — Ја бих предложио да на крају овога предлога дође један нов члан, као члан 14. Он би био овакав. „Влада ће још у току овога сазива, а пре решења буџета, предложити мере или: да се редовни приходи, ангажовани овим законом за анунтет новог зајма, замене новим редовним приходима, или да се за толиву суму смање редовни расходи.“

Известилац већине Коста Стојановић — Ја мислим да се уопште нов члан не може предложити овим путем, него мора да прође све формалности прописане пословником.

Председник Риста Поповић — Сад приступамо другом читању и гласању о овом предлогу законском. Изволите чути како ће гласити овај предлог према свима учињеним изменама.

Известилац већине Коста Стојановић прочита предлог закона о зајму у целини.

Председник Риста Поповић — Сад ћемо приступити гласању. Ко је за предлог овај, како је прочитан, гласаће за, а ко је против, гласаће против.

Секретар Мих. Душманић прозва посланике по азбучном реду да гласају, и гласали су:

Алекса Нешкић, против
 „ Пантић, за
 „ Фотић, за
 Антоније Марић, за
 Анта Радосављевић, за
 Аца Станојевић, није ту
 Акса Живановић, за
 Богдан Милановић, за
 Божа Кунатровић, за
 Васа Радовановић, против
 Васиљко Цветановић, за
 Велимир Карић, за
 Веселин Милекић, против
 Владислав Павловић, није ту
 Војин Ђирковић, за
 Др. Воја Вељковић, није ту
 Влајко Антонијевић, за
 Гаврило Лађевац, за
 Глиша Дукић, за
 Димитрије Илиџановић, против
 Димитрије Коцић, за
 Драгољуб Божиновић, није ту
 Драгомир Лазаревић, против

Драгомир М. Поповић, против
 Драгутин М. Поповић, за
 Давид Миловановић, за
 Ђока Анђелковић, није ту
 Ђока Станимировић, за
 Ђока Т. Урошевић, није ту
 Ђорђе Брачинац, против
 Ђорђе Мијајиловић, за
 Ђорђе Стојковић, против
 Ђура Јеремић, против
 Ђорђе Сушић, против
 Др. Живан Јашић, није ту
 Живан Сретеновић, за
 Живко Стефановић, за
 Жика Тајсић, против
 Иван Павићевић, против
 Илија Илић, за
 Илија Х. Илић, није ту
 Јаков Т. Чорбић, није ту
 Јеврем Ђорић, није ту
 Јеврем Томић, за
 Јеротије Дукић, за
 Јован Авакумовић, није ту

- Др. Јован Данић, није ту
 Јован Јовановић, старији, није ту
 Јован Јовановић, млађи, није ту
 Јован Мићић, за
 Јован Николић, није ту
 Јован Станковић, против
 Јоргаћ Марјановић, није ту
 Јоца Селић, за
 Коста Борисављевић, против
 Коста Стојановић, за
 Љуба Давидовић, против
 Љуба П. Станојевић, за
 Љубисав Благојевић, против
 Љубо ир Живковић, није ту
 Љубомир Д. Пауновић, против
 Љубомир Радојевић, за
 Малиша Атанацковић, за
 Марјан Вељковић, против
 Матија Ђирић, за
 Мата Радојковић, за
 Мелентије Божовић, против
 Мијаило М. Душманић, за
 Мијаило А. Поповић, за
 Милан Мостић, није ту
 Миленко Живановић, за
 Миљивоје Савић, није ту
 Милосав Радојковић, није ту
 Милсав Ж. Чолић, није ту
 Милић Радовановић, за
 Милош Ж. Павловић, за
 Милош Ф. Ђосић, против
 Милутин Ј. Анђелић, против
 Милутин Станојевић, против
 Миљко Протић, против
 Мире—Станимир Ракић, за
 Др. Мита Поповић, за
 Мита Теокаревић, за
 Митар Мићић, није ту
 Михаило С. Зотовић, за
 Михаило Јовановић, за
 Михаило Мартинац, против
 Мића Бранковић, за
 Милутин Богићевић, за
 Настас Н. Петровић, за
 Никодије С. Милетић, за
 Никола Живковић, против
 Никола Милосављевић, није ту
 Обрен Вучићевић, није ту
 Обрен Јешић, за
 Павле Јанковић, против
 Павле Смиљанић, за
 Др. Паја Бота, није ту
 Панта Туцаковић, није ту
 Петар Максимовић, није ту
 Радоје Обрадовић, против
 Радисав Митровић, за
 Рита С. Поповић, за
 Сава Илић, није ту
 Светислав Новаковић, за
 Светислав Симић, против
 Светомир Карамарковић, за
 Сима Д. Катић, није ту
 Сима Костић, није ту
 Сотир Балтезовић, за
 Станко Кокановић, за
 Станко Петровић, против
 Станоје Х. Станковић, за
 Стеван Стојиљковић, за
 Стојан Данчевић, против
 Стојан Лукић, против
 Стојан Протић, против
 Стојан Рибарац, није ту
 Страхинца Поповић, за
 Тома Стајић, за
 Филип Милојевић, за
 Христа Крајинчевић, за
 Чедо А. Костић, за
 Чедо Радовић, за.

Председник Риста Поповић — Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 93 посланика. За предлог уопште гласало је 61, а против предлога 32.

Оглашујем да је овај предлог и на другом читању примљен.

Данашњу седницу закључујем, а кад ће бити идућа, објавићу уобичајеним редом.

Седница је трајала до 10¹/₄ часа после подне.

VIII САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 25. јула 1902. године у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК :

Риста С. Поповић

СЕКРЕТАР :

Ђока Стојковић

Почет у 10¹/₂ часова пре подне.

Присутни су били г. г. министри: Министар Унутрашњих Дела, Министар Привреде, Министар Финансаја.

Председник Риста Поповић — Отвара се осми редовни састанак Народне Скупштине.

Изволте чути протокол петог редовног састанка.

Секретар Ђока Стојковић прочита протокол петог редовног састанка.

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина прочитани протокол. (Прима).

Изволте чути протокол шестог редовног састанка.

Секретар Ђока Стојковић прочита протокол шестог редовног састанка.

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина прочитан протокол? (Прима).

Изволте чути молбе и жалбе које су упућене Народној Скупштини.

Секретар Страхинја Поповић чита молбе и жалбе:

Јован В. Јанковић, учитељ из Стублине, окр. ваљевског, моли Народну Скупштину да се његова ранија молба пошаље Сенату на решење о уваженим му годинама службе.

Милош Вучић, из Ивковачког Прњавора, моли Народну Скупштину да му се продато имање за дужни порез врати на уживање.

Ване Митровић, берберац из Крушевца, моли Народну Скупштину да му се поврати имање које је у бесцење продато док је издржавао осуду.

Стојан Н. Степановић, из Варварина, окр. моравског, жали се Скупштини што му се наплаћује пореза на продато имање.

Грађани села Селанца и Ваљевца, у срезу азбуковачком, моле Народну Скупштину да им притекне у помоћ и изда храна на исхрану, јер су им усевни пострадали од града.

Грађани села Рујевца и Постења, у ср. азбуковачком, моле Народну Скупштину да им притекне у помоћ да им држава изда храну за исхрану, јер су им усевни поништени од града и да се ослободе од плаћања порезе на уништене усеве.

Василије Милосављевић, бив. учитељ из Ореовца, среза лесковачког, моли Народну Скупштину да му по донетом решењу свом у 1898. год. одреди помоћ за издржавање.

Лазар Поповић слуга пекарски из Чачка, моли Народну Скупштину да га ослободи од плаћања порезе.

Андреја Ристић, из Шантровца и Петар Поповић, из Бунара, моле Народну Скупштину да се ослободе извесне старе порезе и интереса, која им се тражи по контролним примедбама док су били као рачунопола ачи.

Селани села Заруба, у окр. ваљевском, моле Народну Скупштину да им притекне у помоћ и реши, да им држава изда храну пошто су им усеви од града пропали.

Драгутин Милојевић, абација и Риста Димитријевић, пиљар из Младеновца, моле Народну Скупштину да реши, да им се опрости плаћање 1.572·40 динара осуде државној каси, због крађе и два пут употребљавања таксених марака.

Стеван Павловић, земљ. из Доње Добриње, среза пожешког, жали се Народној Скупштини на кмета свога села што му је порушио кућу.

Грађани села Кушића, општ. јаворске, жале се Народној Скупштини што им суд општ. наплаћује егзекутивним путем по 0·30 дин. таксе за пореске пријаве.

Илија Матић, трг. из Паланке, окр. смедеревског, моли Народну Скупштину да га ослободи од плаћања десетогод. пореза на пошумљено земљиште.

Скупштина среза крајинског моли Народ. Скупштину да се у закон о наћајурима и недељним изазарним данима од 1902. г. унесе „Салан“ као ереско место и „Сикале“.

Марко Гобелић, пуномоћник села Великог Села и Винче, у срезу врачарском, моли Народну Скупштину да реши: одакле ће се исплатити дуг Управи Фондова што су се њихова села задужила за утврђење дунавске обале од поплаве.

Грађани општине Брзе Паланке моле Народну Скупштину да реши да се ослободе од плаћања таксе за горосечу и плаћања дијурне шумару.

Димитрије Стефановић, трг. из Кучева, жали се Народној Скупштини на Министра Финансија што неће да реши по његовој ранијој жалби коју је поднео због неправилног разреза порезе.

Милисав Милојевић, из Мијонице, у срезу колубарском, жали се Народној Скупштини на чувара шума Николу Мунића, који је починио грдне злоупотребе у званичној дужности, и моли да се са њиме поступи по закону.

Љубомир Милошевић, из Алексинца, моли Народну Скупштину да реши ранију његову молбу, којом је молио да се чланови друштва I-вог уколпног узму на одговор због почињених злоупотреба.

Суд општине наталиначке, у срезу лененичком, моли Народну Скупштину да се у Наталинцима укинути панађур понова установи.

Суд општине књишке, у срезу гужанском, моли Народну Скупштину, да одобри да се у Книћу држи панађур 6, 7 и 8 августа сваке године.

Грађани села Стубла, Пакаља, Сацдаља, Стрмне Горе, Златарића, Седлаја и Балиновића, општине јовањске, у срезу подгорском, моле Народну Скупштину, да их због потучених усева елементарном непогодом 9. т. м-ца ослободи од плаћања пореза на земљиште; да се причекају са наплатом за осталу порезу; да се реши, да им се из Управе Фондова врати новац од кошевске хране, да набаве храну за израну, и држава новчано притекне у помоћ.

Тома Миладиновић, деловођа суда општине десићке, у срезу поцерском, моли Народну Скупштину да реши: да му се накнаде трошкови из државне касе, што је за време атентата у 1899. години невино лежао у притвору.

Милева Ђ. Рашић, из Свилајенца, жали се Народној Скупштини, што полицијска власт среза ресавског не предузима истрагу над убицама њеног мужа, па моли, да се истрага ускори, и леш њена мужа понова прегледа и са ње скине сумња да је отрован.

Милан Јовановић, ковач из Паланке, среза јасеничког, округа смедеревског, моли Народну Скупштину, да реши: да му се од државног добра „Рудине“, даде једно парче земље од неколико квадратних метара, те да подигне кућу, пошто му је општина паланачка одузела плац и растурила му кућу у Паланци, на основу пресуде судске.

Илија Матић, трговац из Паланке, среза јасеничког, за свог умрлог брата, Мијаила Матића, бившег трговца ондашњег, жали се Народној Скупштини на решење Државног Савета, и моли за наређење, да господин Министар Народне Привреде донесе одлуку, да им се не спречава службеност пута између среског расадника.

Станоје Тасић, тежак из Бачине, среза темнишког, моли Народну Скупштину, да његовом сину Душану, ђаку II године винодељске школе, у Букову одобри помоћ из државне касе за свршавање ове школе, пошто га он због сиротног стања не може даље да издржава.

Драгутин Чаић, бив. командир из Трнаваца, моли Народну Скупштину, да наплати ресто дужног пореза од сопственика зграде Стевана Радојчића, свештеника ондашњег, чију је механу он под закуп држао.

Арс Ј. Милинковић, рачуноспитач у пензији, жали се Народној Скупштини на господина Николу Стефановића, Министра Унутрашњих Дела, што га је лишио слободе и ставио у притвор па моли Скупштину, да га ослободи и осуди с. Стефановића, Министра да за сваки дан притвора плати по 1000 динара.

Суд општине барошевачке, са одбором, моли Народну Скупштину да измени чл. 1. закона о панађурима и њима дозволи држање панађура сваке године у дане 6., 7. и 8. августа.

Јанко Николић, тежак из Супске, среза параћинског, жали се Народној Скупштини на полицијску власт, што му је продала његово имање за наплату кривичних трошкова његова сина Илије, па моли да му се имање врати на уживање.

Велимир Јосиповић, тежак из Латковића, среза колубарског, моли Народну Скупштину, да га ослободи од плаћања пореза ич земљишту на коме је град потро усеве, а за остало имање да се причека са наплатом до идуће године.

Велимир Јосиповић, тежак из Латковића, среза колубарског, жали се Народној Скупштини на суд првостепени округа ваљевског, што не доноси решење по делу продаје имања Лазара Павловића ондашњег.

Лајко Бресјановић, из Кучева, жали се Народној Скупштини на Министра Финансија што неће да донесе решење по његовој жалби, коју је поднео противу разреза порезе.

Живојин Алексић, бив. артиљ. поручик, из Пожаревца, моли Народну Скупштину да му се да ма каква државна служба.

Старешине занатлиских еснафа за варош Неготин и околину, моле Скупштину да одобри продају њикових израђевина на вашарима пошто то законом о панађурима није одобрено.

Председник Риста Поповић — Све прочитане молбе и жалбе упутиће се одбору за молбе и жалбе.

Јављам Скупштини да сам дао 5 дана осуства: Станку Хаџи-Станковићу и Ивану Павићевићу; а тако исто јављам, да су дошли са осуства: Павле Бота, Миливоје Савић и Јован Николић.

Изволте чути неколико указа Његовог Величанства Краља.

Секретар Ђока Стојковић чита указ Његовог Величанства Краља о предлогу закона о хашкој конференцији, који гласи:

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р I
по милости Војској и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Председника Нашег Министарског Савета, Нашег Министра Иностранних Дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета решили смо и решавамо:

Овлашћује се Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Иностранних Дела, да може поднети Народном Представништву, сазваном у редован сазив за 1902. годину на решење предлог закона о одлукама хашке конференције.

Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Иностранних Дела нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР С. Р.

*Председник Министарског Савета,
Министар
Иностранних Дела,*

Д-р Мих. В. Вујић С. Р.

Чита указ Његовог В. Краља о предлогу закона о стечајном поступку, који гласи:

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р I
По милости Војској и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Правде, а по саслушању Нашега Министарског Савета, решили смо и решавамо:

„Овлашћује се Наш Министар Правде, да може Народном Представништву сазваном у редован сазив за 1902. годину, поднети на решење пројект закона о стечајном поступку“.

Наш Министар Правде, нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР С. Р.

*Министар Правде,
А. Нинчић* С. Р.

За тим чита предлог, који гласи:

Народној Скупштини

Ја сам већ имао прилике да као министар правде изађем пред Народну Скупштину са предлогом закона о стец. пост. судском. Изгласани предлог у 1896. г. није добио највишу санкцију, и зато је доцније у нарочитој комисији прерађиван, и ја га сада тако прерађеног подносим опет Народној Скупштини, са извесним додатком, којег нема ни у ранџем, ни у овом сада комисијском пројекту. Додатак је тај ушао по жељи Српског Трговачког Удружења, које је такође имало овај пројекат на оцени, а и сам налазим да ће корисно послужити сваком трговцу који, поштено радећи, дође у неизбежни тежак положај да мора обуставити своја плаћања. За такав случај у поднесеном законском предлогу Народна ће Скупштина наћи одредаба, да трговац, пре него би му се над имовином отворио стечај, може тражити продужење плаћања, продужење рокова својим обвезама, и да то, по договору и пристанку поверилаца, може добити без штете и за свој трговачки глас, и за своју радњу. Имајући ту корист у виду за трговце који су без своје кривице дошли у положај да обуставе своја плаћања, а међу тим по билансу нису презадужени, овим се законским предлогом таквом трговцу предаје имање и радња на слободно руковање, пошто повериоци одобре и пристану на продужено плаћање. У страним законима ове врсте, обично радња и имање остаје и даље под већом или мањом контролом самих поверилаца све донде, док трговац по продуженим роковима не одговори својим обвезама; чак се и суду ставља у дужност да на то мотри, па како трговац не одговори тачно овим новим обвезама, да му одмах отвори стечај. Народна ће Скупштина, узев све то у савесну оцену, одлучити како у овом погледу, а за наше прилике, нађе да је најбоље.

Доста су битне разлике и у погледу погодаба за отварање стечаја у опште између поднесеног законског пројекта и досадањег закона о стечају. У осталом, што се тиче система и распореда материјала, ја могу са свим и данас усвојити разлоге и остати на гледишту које сам изнео пред Народну Скупштину у 1896. год. (Стенограф. белешке из те године стр. 635.).

Одговарајући на овај начин пропису чл. 72. скушит. пословника, част ми је замолити Народну Скупштину, да поднесени пројект закона о стец. пост. изволи својом одлуком озаковити, имајући у виду велику потребу и интерес наше трговине и наших трговаца за овакав један добро удешени и добро сређени закон.

Министар правде,

А. Ничић с. р.

ЗАКОН О СТЕЧАЈУ

I

Опште одредбе.

Чл. 1.

Стечај је она судска радња, која се односи на расправу имовине дужника који је презадужен или који је обуставио своја плаћања.

Чл. 2.

Под стечај потпада све дужниково имање, ма где оно било у Србији. Исто тако и оно које би дужнику припало, док стечај траје. Од тога се изузима :

1. имање дужниково, које се по закону не може узети у попис за извршење пресуде (§ 471. закона о судском поступку у грађ. парницама), и
2. зарада, коју дужник, у току стечајног поступања, прибави властитим трудом.

Чл. 3.

Имање дужника, у колико потпада под стечај, има се по прописима овог закона употребити на исплату оних поверилаца, чије тражбине буду постојале у времену када се стечај отвори; а тако исто из њега се имају наплатити и повериоци, према којима сама стечајна маса дође у однос дужника.

Чл. 4.

Кад стечај буде отворен у страниој држави над дужником, који и у Србији има имања, онда ће надлежни суд — ако не буде другаче уговорено између Србије и дотичне стране државе — на молбу страног суда наредити да се узапти и прода сва покретност, која се у Србији налази изван дужникове трговачке радње. Добивени новац послаће страном стечајном суду, пошто претходно исплати све домаће повериоце, који су на продатој покретности стекли заложно право пре отвореног стечаја.

Али, ако страна власт, на захтев нашег стечајног суда, не би овако поступила са покретношћу дужника, који се у њеној држави налази, а над чијим је имањем српски суд стечај отворио, онда ће се и у Србији, насипрам стечаја отворених у такој држави, поступати по основу узајамности.

Чл. 5.

Кад се уговорима, закљученим са страним државама, другаче не наређује, повериоци, који су страни поданици, имају у погледу стечаја, над имањем свога дужника у Србији, иста права која и српски држављани само тако, ако се и нашим држављанима у држави, којој дотични странци припадају, дају иста онака права, каква се дају тамошњим грађанима, о чему су странци дужни поднети доказе.

На случај потребе, судови ће о овоме тражити обавештење од Министра правде.

Чл. 6.

Одредбе горњег члана имају се применити и на оне тражбине, које би странац уступио нашем држављанину, ако је уступање учињено пошто је стечај већ отворен.

II Редован стечај.

Глава I.

Отварање стечаја.

Одељак I.

Судска надлежност.

Чл. 7.

За стечајно поступање надлежан је првостепени суд, у чијем кругу дужник стално живи; а за друштва онај суд, у чијем кругу оно има своје главно седиште.

Ако са дужнику не зна стално место живљења, или дужник стално живи ван Србије, надлежан је онај суд, у чијем кругу дужник има непокретног, или, у оскудици овог, покретног имања.

Ако више судова једног истог дана отворе стечај, онда је за даље стечајно поступање надлежан онај суд, код кога је најпре тражен стечај; а ако су стечаји истог дана отворени по званичној дужности код више судова, онда је надлежан суд у чијем кругу дужник стално живи.

Над имањем трговаца и трговачких друштава у Београду и округу београдском надлежан је за отварање стечаја првостепени београдски трговачки суд.

Чл. 8.

У сваком првостепеном суду одредиће се један од судија, који ће, као стечајни судија, руководити стечајно поступање у свима стечајима отвореним код тога суда, и нарочито се старати, да се оно врши увек брзо и по одредбама овог закона. Тај ће судија вршити и све друге судијске дужности, у колико му то буде допуштао овај његов нарочити посао.

Дужност стечајног судије у првостепеном београдском трговачком суду увек ће вршити један стални државни судија тога суда.

Одељак II.

Случаји у којима се ствара стечај.

Чл. 9.

Суд отвара стечај: или на захтев дужника, или на тражење повериоца, или по службеној дужности.

Чл. 10.

Кад дужник захтева стечај, суд ће га одмах саслушати о престанку плаћања и за тим решити о отварању стечаја.

У исто време и на истом протоколу, стечини ће судија бити дужан да саслуша дужника о његовом имовном стању и повериоцима, ако сам дужник не би о томе поднео писмени преглед по пропису чл. 28. овог закона, у ком случају судија ће извршити саслушање о престанку плаћања у продужењу истог писмена.

Ако је дужник трговац или трговачко друштво, предаће суду кључеве од своје трговине и све трговачке књиге, које ће стечајни судија одмах закључити на последњој исписаној страни, и обележити у каквом су стању, суду предате.

На случај немогућности личног предстанка, дужник ће моћи представити суду своје тражење и преко за то нарочито овлашћеног лица.

Чл. 11.

Ако на овом саслушању дужник — трговац изнесе вероватне узроке, којима се правда обустава плаћања, а уз то да по поднесеном (чл. 10) прегледу својега имовног стања није презадужен, и услед тога затражи продужење рока да своје обавезе доведе у ред, суд ће, по оцени ових узрока и осталих околности, одмах решити о умесности овога тражења, против чега нема места жалби.

Ако суд нађе да је тражење умесно, паредиће одмах дужнику, да од имања не сме ништа отуђивати, а у радњи продају еспана може вршити само под надзором привременог стараоца, једног или двојице, које суд буде одредио. Стараоци ови првенствено се имају узети из места од познатих, имовно сигурнијих, поверилаца, који у исто време јамче да ће сав новац, добивени од пазара, предавати суду и да од осталог имања ништа неће бити отуђено. Ако таквих поверилаца нема у месту, где је радња и имање дужниково, суд ће одредити друго имућније лице за стараоца с обзиром на чл. 54.

Суд ће истим решењем одредити рочиште у року најдужем од десет дана, на које ће позвати све познате неосигуране повериоце у циљу саслушања о дужникову тражењу. На овом рочишту имају право гласа само они повериоци, чије тражење буде основано на исправи, а остали по отвореним рачунима, или иначе, могу имати глас само онда, ако им тражење дужник признаје и нико од осталих поверилаца не оспорава.

Ако сви дошавши повериоци одобре изврстан рок за продужење плаћања и дужник на то пристане, суд ће одмах решењем разрешити стараоце и предати имање дужнику на слободно руковање. У истом решењу, које ће суд издати свима интересованим лицима, биће означен и утврђени рок за продужено плаћање.

Ово продужење обавезно је за све на рочиште позване повериоце, и они који не дођу на ово рочиште, нити упуте заступника, немају право протеста.

Из прикуљеног новца од пазара исплатиће се старалачка награда, у колико повериоци буду одобрили, ако је стараоци затраже, а остатак ће се издати дужнику, или ће се употребити на отплату дуга, како се повериоци између себе и са дужником на рочишту буду сагласили. У противном случају суд ће овај новац издати дошавшим повериоцима по сразмери њихових тражбина основаних на неоспореним писменим исправама.

После једанпут одобреног продужења за плаћање, не може дужник понављати више тако тражење. После истеклог продуженог рока повериоци долазе са правом својим у положај као према сваком дужнику, који на време не одговара својим обавезама.

Чл. 12.

Ако суд не одобри тражење дужниково, или се на одређеном рочишту повериоци у свему не сагласе са дужником суд ће одмах отворити стечај и даље поступити по прописима законским о стечају.

Од дана пријављене обуставе и траженог продужења за плаћање, па све док се имање не преда дужнику, нема вредности никакво обезбеђење са имањем дужниковим, а за случај прве тачке овога члана продужава се ово стање према чл. 84. ов. зак.

Чл. 13.

Кад трговац или трговачко друштво обуставе плаћања, дужни су о томе одмах суд известити, ако се њихова радња налази у месту суда, иначе у року од пет дана.

За јавно трговачко друштво и за мешовито (командитно) друштво дужан је о престанку плаћања јавити сваки јавни одговорни ортак, чим за то дозна. За престанак плаћања безименог друштва позван је то суду јавити сваки члан управног одбора.

Ако ово саопштење не буду учинили заједнички сви јавни ортаци, односно сви чланови управног одбора, суд ће, пре него што стечај отвори, одмах саслушати и све оне који му не буду предстали, па ће стечај отворити тек онда, кад ови друштвеним књигама, или иначе, не успеју отклонити сваку сумњу о престанку плаћања.

Прописи чл. 11. и 12. вреде и за трговачка друштва, осим безименог (акционарског).

Чл. 14.

На тражење једног или више поверилаца, суд може отворити стечај само ако поверилац докаже своју тражбину пуноважном исправом којој је истекао рок плаћања; а кад поверилац вероватно покаже да се дужник налази у презадуженом стању онда суд може отворити стечај и пре истеклог рока по пуноважној исправи.

Чл. 15.

Ако суд нађе да је повериочева тражбина недоказана и неумесна, одбиће га одмах од тражења; у противном случају наредиће рочиште што пре, а најдаље за петнаест дана, и у позиву заказаће дужнику да до рочишта измири или обезбеди повериоце који стечај траже или ако то не учини, да до рочишта донесе преглед свог имовног стања.

Ако дужник на рочиште не дође или, дошавши, не докаже да је измирио или довољно обезбедио оне повериоце који су стечај тражили или бар да је његово имање толико да бине извесно може измирити све своје повериоце, суд ће му одмах отворити стечај.

У случају кад дужник докаже да није презадужен повериоци имају право захтевати да он и заклетвом потврди истинитост поднетог прегледа свог имовног стања. Ну, ако дужник не би хтео одмах положити ову заклетву, суд ће такође стечај отворити.

Ово се рочиште, по тражењу дужникову, не може ни у ком случају одложити без изречног одобрења оних поверилаца који су стечај тражили.

Чл. 16.

Ако би повериоци налазили да им понуђено обезбеђење није довољно, или се из поднетог списка имања и дугова не може да сазна његово право имовно стање онда ће суд наредити, да се то обезбеђење, на трошак поверилаца, вештачки оцени, по прописима закона о судском поступку у грађ. парницама, па ће према томе решити, хоће ли се или неће стечај отворити. Вештаци ће се у том случају одмах бирати и то из места где се имање налази. Они за несавесну процену одговарају по § 404. закона о поступку судском у грађанским парницама.

Чл. 17.

Ако поверилац затражи стечај над имањем дужника који је у бегству или се крије, а други се узрок не може претпоставити него само то да је престао с плаћањем, онда ће суд таким дужнику најпре поставити заступника без јавног оглашавања, и то првенствено од сродних му лица, и одредити рочиште најдаље за петнаест дана, а заступнику заказати да се увери о имовном стању дужникову, и на дан рочишта да поднесе преглед тога стања, како би суд оценио, да ли се дужник налази у презадуженом стању, у ком ће случају стечај отворити, а у противном повериоца одбити од тражења и осудити да плати награду заступнику, ако је овај буде тражио.

На захтев повериоца, и у оваком случају се може извршити процена дужниковог имања, у смислу претходног члана.

Чл. 18.

Над имањем трговаца или трговачких друштава, а на захтев једног или више поверилаца који своју тражбину докажу пуноважном исправом, суд може отворити стечај кад поверилац уз то још и вероватно покаже да је дужник обуставио своја трговачка плаћања. Над имањем безименог (акционарског), друштва може се тражити стечај и по основу изложеном у чл. 14.

По овом тражењу суд ће одмах саслушати дужника па по том отворити стечај кад дужник својим књигама и иначе не успе отклонити сваку сумњу о престанку плаћања.

Ако се дужник у овом случају не налази у месту свог стаовања, а није оставио ни заступника, суд ће му за ово саслушање одредити нарочитог заступника од лица која су му по сродству блиска, а при том су у стању да даду нужна објашњења о његовим трговачким пословима, иначе ће саслушати оно лице, које је дужник оставио да га у радњи заступа за време одсуства.

Чл. 19.

Ако би трговац или трговачко друштво хтели да пренесу целу своју трговину и фирму на другог, без знања и одобрења својих поверилаца суд, на захтев једног или више поверилаца, неће такав пренос уважити, него ће стечај отворити, ако купац или продавац не би могао на други начин повериоца измирити или обезбедити, у коме случају таква радња долази у стечајну масу.

Чл. 20.

Но и без захтева повериоца, суд може отворити стечај над имањем трговца и трговачких друштава свагда кад год се из пријављене тражбине увери да је плаћање обустављено.

Ну и тада суд ће, пре но што донесе одлуку о отварању стечаја, поступити по другом и трећем одељку чл. 18. овог закона.

Чл. 21.

У случају чл. 14. и 18., суд може, на захтев повериоца који стечај тражи, одмах наредити дужнику да до коначне расправе питања о отварању стечаја не чини никакво ванредно отуђење својих добара. У противном случају, одмах ће се стечај отворити.

Чл. 22.

Стечај могу тражити само неосигурани (лични) повериоци дужникови. Хипотеком или ручном залогом осигурани повериоци дужникови моћи ће тражити стечај само онда, кад бар вероватно покажу да се њихова тражбина неће моћи потпуно наплатити из добара које им служи за осигурање.

Чл. 23.

Стечај се може отворити и после смрти дужникове над масом његовом, кад то захтевају повериоци, или стараоци пунолетних наследника, или његови пунолетни наследници који су се изјаснили да се наследства примају с пописом.

Ако има више наследника, суд ће, на захтевање једног, отворити стечај без саслушања осталих наследника, односно старалаца, само онда, ако се несумњиво докаже да је заоставштина у презадуженом стању. Иначе ће одредити рочиште и саслушати и остале наследнике, односно стараоце њихове, па онда о стечају решити.

Пропис чл. 109. правила о поступку у неспорним делима остаје и даље у важности.

Чл. 24.

Над имањем трговачких и других друштава стечај се може отворити све док се друштвено имање не подели.

Чл. 25.

Када се стечај отвори над имањем каквог јавног или мешовитог трговачког друштва, онда ће исти суд, у исто време отворити стечај и над засебним приватним имањем сваког јавног ортака; но кад се отвори стечај над засебним имањем јавног ортака због његових личних засебних обавеза, онда се неће због тога (по дужности) отворити стечај и над имањем целог друштва.

Друштво је дужно у таком случају дати маси део таког члана или учесника, по одбитку његовог дела у друштвеним обвезама.

Повериоци друштва могу потпунице своје тражбине пријавити и у засебну масу јавних ортака. Тражбине у маси друштвеној признате не могу се оспоравати у засебној маси јавног ортака.

Напротив, повериоци јавног ортака, који је пао под стечај, не могу се у стечају друштва појавити као повериоци.

Чл. 26.

Ако се из поднетог прегледа имовног стања дужниковог, или иначе, увери да све дужниково имање, које улази у стечај, не износи ни колико да се из

њего могу потпуно измирити сви потребни трошкови за стечајно поступање, суд ће у том случају моћи да отвори стечај само тако ако поверилац који тражи стечај на позив одмах положи суму, која је по опени суда потребна за подмирење поменутих трошкова.

Али, ако дужник поднесе уверење од своје општине да нема никаквог имања, које по закону може ући у стечај, а поверилац не поднесе доказ да дужник има имања у другој општини, суд ће повериоца одбити од тражења стечаја.

У оба случаја, пре него што одбаци тражење стечаја, суд је дужан, ако то захте поверилац, позвати дужника да положи заклетву како није ништа прикрио од имања.

Одељақ III.

Решење судско о отварању стечаја и његова обзнана.

Чл. 27.

По сваком тражењу стечаја суд је дужан изрећи решење. Ако одбаци тражење стечаја, решење ће предати повериоцу, а дужнику само онда ако је саслушаван.

Чл. 28.

У решењу којим отвара стечај суд ће наименовати браниоца и стараоца одредити рок за који повериоци имају пријавити своје тражбине, означити дан када ће бити рочиште на коме се имају пречистити (ликвидирати) све пријављене тражбине, као и дан рочишта за равнање.

Сем тога, и редиће дужнику да најдаље за десет дана, по пријему овог решења, поднесе тачан преглед (биланс) свога имовног стања, ако га раније већ није поднео. У том прегледу дужник ће именовати све своје повериоце и дужнике, назначивши тачно њихово име и презиме, занимање и место становања, шта, колико и од кога времена он њима, или они њему дугују, и по ком основу, а тако исто и то, да ли с којим повериоцем стоји у сродственој вези и каквој. Осим тога, у овом ће прегледу побројати и све своје имање, назначивши приближну вредност како покретности тако и сваког непокретног добра поименце.

Чл. 29.

Отварање стечаја суд обзнањује прогласом истог дана када је донео решење, или најдаље идућег дана до подне, ако је решење изречено по подне.

У прогласу се има нарочито означити: рок који је одређен за пријаву тражбина, дан рочишта за пречишћење тражбина, дан равнања и лица која су наименована за браниоца и стараоца масе.

Образац овога прогласа прописаће министар правде.

Чл. 30.

Објава прогласа извршиће се овако:

Проглас се има на време означено предњим чланом прилепити на дом судски и још на два јавна места у вароши, а ако је дужник трговац или трговачко друштво и на дом берзе, кад год ова постоји у месту суда као и на вратима дужникове радње.

Чл. 31

У исто време проглас се има послати свима првостепеним судовима и уредништву службеног листа, с наредбом да га одштампа три пут, најдаље у другом броју по пријему, а у размаку од по пет дана.

Суд ће стечајни проглас предати на рецепис: повериоцима, осигураним било покретним било непокретним имањем презадуженог; онима који су стечај тражили, као и онима које би презадужени сам за своје повериоце показао или би се иначе отварањем стечаја за њих сазнало; исто тако стечајни проглас предаће се и браниоцу стараоцу и презадуженом.

Оне повериоце који не живе стално у Србији, или им се не зна стално место борављења, или се не могу пронаћи — суд неће нарочитим позивом звати. За њих вреди проглас у службеним новинама.

Првостепени судови, чим буду извештени о отвореном стечају, дужни су одмах уверити се из својих књига има ли дужник у њиховом округу каквих добара интабулацијом или прибелешком оптерећених, и ако нађе да има, он ће за те повериоце одмах начинити позиве и на горњи начин известити их о отвореном стечају, па по том стечајном суду послати рецепис од ових позива, ако их сам суд буде предавао; иначе, ако се позиви предају преко извршне власти, наредиће да она пошаље рецеписе непосредно стечајном суду.

Чл. 32.

Противу судског решења о стечају може се изјавити жалба Касационом Суду у року од 8 дана по пријему.

Подмета жалба не задржава извршење решења којим се стечај отвара.

Чл. 33.

Најдаље за три дана од дана примљене жалбе, дужан је стечајни суд послати предмет вишем суду, с верним преписом решења против којег је жалба изјављена. Касациони Суд биће дужан да за пет дана по пријему донесе своју одлуку и врати акте стечајном суду.

Решење Касационог Суда доставља се само жалцоу.

Члан 34.

Ако по чимедбама Касационог Суда, стечајни суд реши да се скине стечај са имовине дужникове, у исто време наредиће извршној власти да скине попис са дужниковог имања и преда му га на слободну управу; све то обзнавиће суд на онај исти начин на који је и отварање стечаја објавио.

Члан 35.

Кад решење о отварању стечаја постане извршно, стечајни ће судија саслушати дужника: је ли преглед (биланс) имања, који је поднео по наређењу чл. 28. овог закона, у свему истинит; да ли је спреман положити заклетву на то да од имања није ништа прећутао, а од дугова да није ниједан увећао или сасвим измислио.

ГЛАВА II.

Стечајно имање.

I. Попис и процена.

Члан 36.

Чим се отвори стечај, стечајни суд ће одмах преко надлежне власти извршити попис и процену целог оног дужниковог имања које улази у стечај.

Кад дужник има и у другом округу имања, о коме стечајни старалац не би могао бригу водити, стечајни ће суд у акту, којим наређује попис имања, у исто време наредити надлежној извршној власти, да, од поузданих лица из тога места, одреди староца за то имање и јави суду кога је поставила, како би му се декрет послао.

Члан 37.

Ако је стечајни дужник трговац или трговачко друштво, извршитељ ће пописивање отпочети тиме, што ће одмах закључити на последњој исписаној страни све његове трговачке књиге, које не би већ биле предате суду (чл. 10.) означивши у протоколу пописа у каквом су стању нађене.

При попису и процени дужникових ствари, које се обоје врши у исто време, мора бити старалац, а позваће се дужник и повериоци који живе у месту.

Извршна власт је дужна да попечати дужникову покретност чим прими судски налог, макар то вршила ноћу. При стављању печата присуствоваће два грађанина, а ако је могућно и старалац. Списак пописа потписаће како извршилац тако и сва напред означена присутна лица, и то на закључку сваког табака, а ако попис траје више дана, списак ће се потписивати сваког дана на закључку рада.

Члан 38.

За процениоце, где год буде могућно, узимаће се стручни људи, које бира извршна власт, а ако се ови, без оправдана узрока, не би примили, извршна ће власт с њима поступити по § 466 а. закона о грађ. суд. поступку.

Процену врше три процениоца. Они, својом проценом, одређују тадашњу вредност непокретном имању, а вредност роби и осталој покретности по најјачној цени, одбијајући при том 20³%. Вредност ће се одређивати већином гласова, а ако би сва три процениоца дали разну процену, узеће се средња вредност за праву. Стечајни је дужник дужан показати куповну цену пописане робе.

Процениоци су одговорни за несавесну процену вредности. Они имају награде на селу и у варошицама по 5, а у варошима по 8 динара дневно. Ова ће им се награда исплаћивати одмах, ако се при пописивању нађе готових новаца; иначе ће им се исплатити доцније чим у маси буде новаца.

Члан 39.

И оне ствари о којима постоји сумња да им припадају маси дужниковој, а нађени су у његовој државини, пописаће се, али у исто време назначиће се и то, ко на њих полаже право, и то ће се именованом сопственику саопштити.

Члан 40.

Ако презадужени има покретног имања у заједници или задрузи с киме, тада ће се пописати цело имање, а односно деобе поступиће се по чл. 48. што

се тиче непокретног имања које је у заједници или у задрузи, у списку пописа означиће се права која стечајни дужник има на том имању, како би суд одмах учинио наредбу да се његов део одели из заједнице или задруге.

Члан 41.

Чим сврши попис и процену, извршитељ ће све пописане ствари по списку предати на чување староцу имања, а драгоцености, хартије од вредности и готов новац послаће стечајном суду заједно с дужниковим књигама, ако раније нису предате (чл. 10.).

Члан 42.

Бад се покаже потребно, суд ће одмах чим стечај отвори о томе известити управу поште, телеграфа, железнице и пароброда у месту становања дужниковог и наредити им, да за време док стечај траје сва писма, телеграме и пошиљке, упућене на стечајног дужника, предаје стечајном судији, а робу староцу.

При отварању дужникових писама, депеша и пошиљака, судија ће увек позивати и стечајног дужника, ако је само у месту, да присуствује томе. Он је дужан да дужнику одмах преда свако писмо, депешу или пошиљку, која нема никакве везе са стечајном масом.

На тражење дужника, а по саслушању браниоца, суд може ову забрану или сасвим дигнути или ограничити.

Члан 43.

Старалац ће одмах после извршеног пописа и процене прегледати дужникове књиге и узапћене хартије и, ако буде нашао да дужник има још непописаних ствари, јавиће одмах суду, да се и оне што скорије попишу и процене.

Осим тога, он ће у најкраћем року пажљиво расмотрити преглед стечајног имања који је дужник поднео и, ако буде нетачан пошто га исправи и допуни, одмах ће га предати стечајном судији, како би сваки поверилац могао тачно сазнати колико је стечајно имање.

Старалац, а тако исто и сваки поверилац, има права тражити да се дужник пред судом закуне, да је све његово имање ушло у овај преглед.

II. Повраћај туђих ствари.

Члан 44.

Ствари које нису својина стечајног дужника имају се по тражењу издвојити из стечајне масе и предати ономе чије су, или коме иначе припадају, чим овај буде доказао то своје право.

Члан 45.

Ако је стечајни дужник купио какву робу, али цену не буде исплатио пре стечаја, продавац или набављач (комисионар) може тражити да се та роба издвоји из стечајне масе и њему врати, ако је она само послата из другог места, и није предата стечајном дужнику или коме другом за његов рачун пре отвореног стечаја.

Члан 46.

По тражењу супруге стечајног дужника да јој се из стечајне масе издаду покретна добра, која су за време брака прибављена на њено име, суд ће само онда издати, кад докаже да та добра нису стечена средствима њеног мужа.

Члан 47.

Ако је стечајни дужник туђу ствар, чије би се иставање из стечајне масе могло тважити, пре отвореног стечаја већ отуђио, или ако то буде учинио стечајни старалац у току стечаја, онај коме припада право не повраћај те ствари моћи ће тражити да му маса исплати њену цену, ако је ова у масу ушла; а ако није, онда онај који маси ово дугује.

Члан 48.

Отварање стечаја прекида заједништво имања између стечајног дужника и других лица.

Подела заједничког имања извршиће се одмах, али независно од стечаја, по прописима грађанског законика о деоби.

III. Управа.

Члан 49.

Ако међу попасаним стварима буде и таквих, које су изложене квару или брзом падању цене, или чије је чување скопчано с великим трошковима, старалац ће бити дужан одмах предложити стечајном судији да се продаду, о чему ће стечајни суд донети одлуку.

Члан 50.

Ако је дужник имао радњу, суд ће, на предлог староца или којег повериоца, а по саслушању осталих познатих стечајних поверилаца, решити одмах: хоће ли се дужникова радња продужити за време док се не састане скуп поверилачки, да он то питање коначно реши. Кад год одобри продужење радње, суд ће у исто време одредити, коме ће се и како предавати новац од пазара, као и под чијим ће се ужим надзором радња продужити.

Члан 51.

Новац који старалац прими за стечајну масу, у колико премаша суму коју је стечајни судија одредио као потребну за текуће трошкове масене, предаваће стечајном суду најдаље за пет дана од кад га ја примио, иначе ће бити дужан платити на неположен новац 12% годишње интереса за све време за које га је задржао после овог рока. Сем тога на прост захтев стечајног судије, суд ће одобравати обезбеђење на имању његовом, а уз то ће га казнити као неуредног по чл. 61. овог закона.

ГЛАВА III

Стечајни Органи.

I. Бранилац и старалац стечајне масе.

Члан 52.

Стечајни ће суд браниоцу и староцу издати декрете.

Члан 53.

За браниоца маса поставиће се јавни правозаступници. Кад ових нема, онда правници из места у ком је суд, а у недостатку ових и судски чиновници.

Члан 54.

За стараоце имају се поставити само лица поуздана и послу вична, која стално живе у месту где је дужниково имање. Не могу бити стараоци: дужников супруг, његови сродници по крви или по тазбини у правој линији, а у споредној закључно до четвртог степена; свештена лица, чиновници, странци, а тако исто ни они који су раније, као стараоци, судом били смењени због неуредности.

Члан 55.

Ко буде постављен за стараоца, а не би се могао примити те дужности, мора о том извести ону власт која га поставља, најдаље за три дана од кад му је саопштено постављење. Он ће бити одговоран за сву штету која би се догодила услед његовог оклевања. Докле год му се не постави заменик, дужан је отправљати старалачку дужност.

О тражењу замене решаваће стечајни суд против чијег решења нема места жалби.

Члан 56.

Бранилац масе има ове дужности:

а. да благовремено изиште од суда на реверс све масене исправе и књиге дужникове, и по истима предузима послове за осигурање масених потраживања.

б. да масене спорове брзо, тачно и савесно води и масине интересе брани и чува, имајући при том на уму и интересе масених поверилаца;

в. да у свима сумњивим и нејасним случајевима тражи објашњење од дужника, а нарочито при ликвидирању тражбина; а дужан је водити рачуна и о примедбама поверилаца или поверилачког одбора, ако га има, које би се односиле на какву пријављену тражбину;

г. да до рочишта за пречишћење тражбина не сме ништа предузимати против масених дужника, нити водити спорове, изузимајући оне којима је за вођење био одређен рок по закону или по судској наредби, или би се у томе времену имало изјавити вишем суду незадовољство или жалба против одлука виших судова и власти.

Али, ако би која тражбина била у опасности, бранилац може, по нарочитом одобрењу стечајног суда, тражити осигурање или наплату.

Члан 57.

Бранилац ће тражити пристанак поверилачког одбора:

1., да оспори раније дужникове правне радње и уговоре, или да тражи да друга уговорна страна изврши двострани уговор који је стечај затекао неизвршен, или да одустане од таквог уговора;

2., да за стечајну масу настави или поведе какав спор или да од већ поведеног спора одустане, или да пристаје на изабрани суд;

3., да призна коме право на повраћај ствари из стечајне масе,

4., да закључи поравњење о предметима чија је вредност већа од 100 динара, или се не да одредити;

5. да откупи залогу од заложног повериоца; и
6. да у име стечајног дужника прими наследство или испоруку али наследство увек с пописом.

Члан 58.

За сваки свој рад по маси бранилац има право на награду, коју му суд одређује једино по закону о правозаступницима, крећући се при одређивању количине за поједине радове у границама поменутог закона између најмање и највеће мере. Али у споровима, било за масу или против масе, суд ће свагда у пресуди одредити награду браниоцу, коју му маса има исплатити за његов рад у томе спору.

Бранилац масе никад и ни у ком случају не може сам своју награду наплаћивати из масине имовине, нити на рачун тај може сам задржавати што од новца које прими или наплати за масу. А ако бранилац масе не преда стечајном суду готовину масену: хартије или друге ствари од вредности, одмах како шта прими или наплати суд ће, кад то примети или дозна, позвати га да најдаље за три дана положи суду наплаћени новац и преда примљене вредности. Ако бранилац то не учини у остављеном року, суд ће према њему поступити као према утајачу и наредити одмах попис имања браниоцевог, колико потребно буде за осигурање задржане вредности. Такав бранилац губи право на награду, и у сваком случају суд ће га разрешити од дужности и поставити другог браниоца.

Само по одобрењу стечајног суда може бранилац тражити и потрошити из масене имовне оно и онолико, колико је нужно за осигурање тражбина и вођење спорова масених, као што су судске таксе, разне кауције и т. д., и о томе мора тачан рачун поднети у своје време. Али не може тражити, нити му суд може издати што у напред на име бранилачке награде пре него што завршно решење о распореду постане извршним. Ну, ако је без своје кривиде, ма из ког другог узрока, разрешен од дужности пре издана решења о распореду, тада ће му се при разрешењу одредити и издати и награда која му за дотадашњи рад припада.

Члан 59.

Старалац је дужан управљати повереним му имањем као добар домаћин и за времена предузимати све потребне мере да се то имање очува и да се заштите интереси стечајне масе. Њему је строго забрањено са стечајном имовином спекулисати на штету масе и поверилаца, јер такав његов поступак не само да неће имати важности за масу, него ће он и за штету одговарати, и одмах од старатељства бити разрешен, без икаква права на награду за сав дотадашњи свој рад.

Члан 60.

О свима примањима и давањима за стечајну масу старалац је дужан водити и подносити рачуне, доказима снабдевене.

О приходима и расходима сваког дужниковог добра, које је оптерећено хипотеком, старалац ће водити засебан рачун. Ове рачуне подносиће на преглед стечајном судији, кад год му то буде он наредио.

Члан 61.

Бранилац масе, а тако исто и старалац имања, стоје под нарочитим надзором стечајног судије.

За неуредно вршење дужности, стечајни их суд може казнити повчано до две стотине динара, а ако је неуредност већа или поновљена, и после једне казне, он их може у свако доба сменити.

Члан 62.

Старалац је дужан, при предаји дужности, поднети завршне рачуне о његовом раду стечајном судији.

Он има права на награду за труд и накнаду за све нужне трошкове учињене стечајне масе ради. Ако му поверилачки скуп према чл. 208. овог закона, те награде није одредио, онда ће стечајни суд, пошто претходно саслуша мишљење поверилачког одбора, ако овај буде постојао, — одредити награду према природи и величини стечајае масе, а према раду и успеху стараочеву.

Доказани трошкови исплатиће се стараоцу одмах, по наредби стечајног суда, а награда — кад завршно расправно решење постане извршно, или кад старалац без своје кривице буде од те дужности разрешен.

II. Правнички одбор.

Члан 63.

На рочиште за пречишћење тражбина стечајни ће судија изнети пред поверилачки скуп да реши и питање о избору поверилачког одбора.

Скуп може решити, према стању и величини масе да се поверилачки одбор и не бира.

А ако се приступи избору, онда одбор изабрани на овом рочишту остаће у дужности све док се не заврши стечајно поступање. Али поверилачки скуп може поједине чланове одбора и раније сменити, само таква одлука неће вредити пре него што је одобри стечајни суд.

Члан 64.

У поверилачки одбор изабраће се три члана и два заменика, од неосигураних поверилаца чије тражбине буду у основу признате.

У овај ће се одбор бирати прво повериоци, односно њихови пуномоћници чије су тражбине највеће, а станују у месту суда или близу тога места; али никако дужников супруг или сродник по крви или по тазбини закључно до четвртог степена.

Лице које је наименовано или изабрато за члана поверилачког одбора мора се те дужности примити, а може бити разрешено само из узрока за које суд нађе да су оправдани.

Заменици се позивају само онда кад су чланови поверилачког одбора спречени.

Члан 65.

Изабрани поверилачки одбор сматра се за пуномоћника свију поверилаца. Тога ради одредиће једнога из своје средине коме ће се достављати судске

одлуке, а ако одбор то не учини, као и у случају кад је одређени спречен, стечајни ће судија сам одредити који ће од њих вршити ту дужност.

Члан 66.

Задатак је поверилачког одбора:

- а., да на захтев суда даје своје мишљење по масеним предметима;
- б., да помаже и надзирава браниоца и стараоца у управи са стечајним иманем. У том смеру он је овлашћен у свако доба тражити од браниоца и стараоца да га упозна са стањем масе, а по потреби да поднесу и писмени извештај о своме раду с доказима.

Чланови поверилачког одбора имају вршењу овог задатка поклонити пажњу доброг домаћина, а одговарају сви солидарно за штету коју стечајна маса претрпи њиховом кривицом.

Члан 67.

Седница је поверилачког одбора онда пуна кад су у њој три члана, а а одлука се доноси већином гласова.

Члан 68.

Чланови поверилачког одбора имају право на накнаду трошкова које буду учинили од својих новаца поради масених послова.

Признати трошкови исплаћиваће им се одмах из стечајне масе по наредби стечајног суда, а за непризнате упутиће их стечајни судија на парницу.

III. Поверилачки скупови.

Члан 69.

Стечајни судија сазива скупове стечајних поверилаца у роковима, који су одређени овим законом, а поред тога још и онда кад год он нађе за потребно.

Али стечајни је судија дужан сазвати скуп за решење ових питања: 1-о да се стечајно имање или радња отуђи у целини; 2-о да се стечајна маса одрече каквог права или имања, које би стечајном дужнику припало ма по ком основу; 3-ће да се јавно прода какво масено примање или вересија, и 4-то кад год то од њега написмено затражи бранилац, или најмање пет поверилаца чије тражбине укупно износе бар пети део тражбина свију тада познатих стечајних поверилаца.

Скуповима поверилаца руководи стечајни судија.

Скуп, по правилу, доноси одлуке апсолутном већином гласова, али за избор чланова поверилачког одбора довољна је и релативна већина.

Гласови се броје по величини тражбина присутних стечајних поверилаца, али ако се подједнако поделе, сматра се да је решено оно за што је гласао већи број поверилаца.

Члан 70.

На поверилачким скуповима имају право гласа само стечајни повериоци дужникови чије су тражбине бар у основу признате.

Стечајни повериоци, чије тражбине на рочишту за пречишћење буду у основу оспорене, имају само онда ово право, кад им оно буде признато по чл. 143. овог закона, и то само за суму која им се призна.

Члан 71.

Повериоци не морају доћи лично на сазвати скуп; они могу, место себе, упутити пуномоћника.

Одлуке које скуп донесе обавезне су и за оне стечајне повериоце који нису дошли.

Члан 72.

Стечајни суд има право да гаджи од извршења сваку одлуку скупа, која буде противна заједничким интересима стечајних поверилаца. Он ово може учинити по тражењу браниоца масе, или кога од оних поверилаца који су били на скупу када је одлука донета.

Глава IV.

Правне последице отварања стечаја.

I. Право управљања и располагања стечајним имањем.

Члан 73.

Чим се отвори стечај, дужник одмах губи право да управља и располаже с оним својим имањем које улази у стечајну масу.

У место свега, за све време док стечај траје, то право припада браниоцу и стараоцу, у границама прописаним овим законом, па према томе све правне радње и сви правни послови које стечајни дужник изврши у погледу овог имања док стечај траје, неће важити према стечајној маси.

Све правне радње и сви правни послови, које стечајни дужник буде извршио оног дана кога је стечај отворен, сматраће се да су извршене тек пошто је стечај отворен.

Члан 74.

Који би стечајном дужнику исплатио дуг свој пошто је стечај већ отворен, биће за тај дуг ослобођен и наспрам стечајне масе само онда, ако оно што је стечајном дужнику дао у исплату дуга, буде ушло у масу, или за њу буде употребљено, или кад докаже да у времену исплате дуга није могао знати да је стечај отворен.

II. Извршење правних послова закључених пре стечаја.

Члан 75.

Ако се онда, кад суд стечај отвори, затече какав двострани уговор стечајног дужника неизвршен од обеју уговорних страна, било сасвим или само од чести, бранилац ће моћи или сасвим одустати од тога уговора, или на место стечајног дужника уговор извршити и тражити да га и друга страна изврши.

У таквом случају, и ако још није приспео рок за извршење овога уговора, друга уговорна страна има права тражити да се бранилац без одлагања из-

јасни хоће ли тражити извршење. Сматраће се да је бранилац одустао од уговора, ако не да јасног одговора на то питање у кратком року, који му одреди стечајни судија.

Чл. 76.

Ако отварање стечаја затече какав двострани или какав једностранни уговор, неизвршен само од стечајног дужника, било сасвим или само од чести, друга уговорна страна, ако се стечајна маса изјасни да не прима на себе извршење тога уговора, може тај уговор сматрати за раскинут.

Чл. 77.

Ако је стечајни дужник закључио уговор о куповини или набавци такве робе којој се сваког дана цена службено одређује на берзи, а уговорени рок извршења не буде приспео пре дана отвореног стечаја, онда ни бранилац масе, нити друга уговорна страна не може тражити извршење таквог уговора, него само накнаду због неизвршења.

Та накнада има износити разлику између цене која је уговорена и цене коју иста роба, кад се продаје или купује са уговореним роком, има другог дана по отварању стечаја на берзи оног места, где се имала предати, или на берзи места, које је за то место меродавно у погледу цене.

Чл. 78.

Кад се отвори стечај како бранилац тако закуподавац може због тога отказати уговор којим је стечајни дужник узео под закуп какво добро, које је још пре стечаја било предато на уживање.

Али, ако је стечајни дужник трговац или трговачко друштво, и његова се трговачка радња налази у закупљеноме добру, уговор закупа, ако га закуподавац откаже, сматраће се за раскинут само онда, кад се дужник не поравна са својим повериоцима.

Отказ уговора може учинити како бранилац тако и закуподавац, у року одређеном законом или месним обичајем.

Чл. 79.

Ако у времену кад се стечај отвори, закупно добро још не буде предато стечајном дужнику на уживање, закуподавац има права одмах одустати од закљученог закупног уговора.

Али на захтев браниоца, он се мора изјаснити у кратком року, који ће одредити стечајни судија, одустаје ли од закупног уговора, који је закључио са стечајним дужником. Сматраће се да закуподавац одустаје од уговора, ако у року који му је одређен не да јасног одговора на ово питање.

Чл. 80.

Уговор о најму служитеља и радника, који су погођени за кућу или радњу стечајног дужника може, пошто се стечај отвори, отказати како страна која даје услугу тако и бранилац. Рок за овај отказ одредиће стечајни суд на захтев ма које стране, ако законом или обичајем није опредељен.

Чл. 81.

Кад, услед отварања стечаја, на основу кога од предњих чланова овог закона, не буде извршена каква обвеза стечајног дужника, или се сасвим откаже уговор који је дужник закључио пре стечаја, друга уговорна страна нема права тражити натраг оно што је према закљученом уговору дала стечајном дужнику, него има само право на накнаду за то. Она се за ту накнаду, као и за накнаду претрпљене штете услед неизвршења уговора, има пријавити у стечај као обичан стечајни поверилац, ако јој тражбина није осигурана хипотеком или ручном залогом.

III. Парнице које се тичу стечајног имања.

Чл. 82.

Спорови који се тичу стечајног имања, не могу се, пошто је стечај отворен, са стечајним дужником ни повести, ни продужити, ако су раније поведени. Те ће спорове за време стечаја моћи водити бранилац као представник стечајног дужника и стечајне масе.

Члан 83.

Спорови који су поведени против стечајног дужника, ако спорна тражбина према овом закону спада у врсту тражбина које се имају пријавити у стечај, прекинуће се чим стечај буде отворен.

Првостепени судови, код којих се такви спорови затеку још непресуђени, чим приме проглас о стечају упутиће их одмах стечајном суду, известивши уједно о том тужиоца. Но ако би се овакав спор затекао савршено ислеђен, а још непресуђен, првостепени ће суд о том одмах извести стечајни суд, али, пре него што му упути акта тога спора, изрећи ће пресуду.

Спорови, који у времену када се стечај отвори буду већ пресуђени у првостепеном суду, упутиће се такође стечајном суду и наставиће се њиховим редовним током, ако оспорена тражбина не буде призната на рочишту за пречишћење.

IV. Обезбеђења и извршења која се односе на стечајно имање.

Од дана кога је стечај отворен, на све докле он траје, на стечајном се имању неће моћи обавезно за стечајне повериоце прибавити никаква залога, попис, хипотека, нити у опште какво стварно осигурање, макар право на тражење таквог осигурања било уговорено и пре него што је стечај отворен.

Исто тако неће имати важности ни попис извршен пре отвореног стечаја, ако по томе још није било јавне продаје.

Осигурање, које повериоцу даје хипотека, прибелешка или забрана, сматра се да је прибављено пре стечаја, ако је код суда тражено пре онога дана кога је тражен стечај, ма да би суд после тога дана изрекао решење којим уважава то осигурање.

V. Тражбине којима рок још није дошао.

Члан 85.

Чим се стечај отвори, сматра се да је истог дана истекао рок исплате свима потраживањима, против стечајног дужника, макар да њима рок исплате иначе још није дошао.

Од овога се изузимају тражбине годишњих доходака, издржавања и других плаћања од времена на време.

VI. Важност ранијих правних послова.

Члан 86.

Кад се отвори стечај, моћи ће се оспорити и огласити да не вреде насрам стечајне масе извесне правне радње и правни послови, које би стечајни дужник, или ко други, извршио пре или после отвореног стечаја, а на штету масених поверилаца.

Члан 87.

У смислу горњег члана, у стечају се може оспорити важност :

1. Сваком уговору који је стечајни дужник на штету својих поверилаца закључио, пошто је код суда стечај над његовим имањем већ тражен; или уговору који је закључио, пошто је своја плаћања обуставио;

2. Свакој правној радњи, извршеној после траженог стечаја или после пријављене обуставе плаћања, ако се таком радњом даје дужникову повериоцу измирење или осигурање такво, на које он или није никако имао права, или га бар није имао у том облику, или у то време: осим ако поверилац докаже да онда — кад му је осигурање дато — није знао да је стечај тражен, односно да је дужник плаћања обуставио, као ни то — да је дужник, у времену исплате његове тражбине, имао намеру да своје повериоце оштети.

Али, ако је правна радња извршена на три месеца пре отварања стечаја, односно пре пријављене обуставе плаћања, њена се важност, у случајима предвиђеним у овом члану, неће моћи оспоравати.

Члан 88.

У стечају се такође може оспорити важност свакој правној радњи стечајног дужника, кад год буде доказано, да је друга страна, онда кад је та радња извршена, знала да ју је стечајни дужник предузео у намери да њоме оштети своје повериоце.

Али ни у оваком случају се не може оспоравати правна радња ако је протекло десет година од кад је извршена.

Члан 89.

Може се још оспорити важност и :

1. свакој оној правној радњи, којом се стечајни дужник у току последње године пред стечајем одрекао наследства или испоруке, а тако исто и сваком оном уговору, који он буде закључио у томе времену, без накнаде или са привидном накнадом, осим ако то није обичан поклон, мање вредности;

2. сваком уговору, који стечајни дужник буде у току последње две године пред стечајем, без икакве накнаде или са привидном накнадом, закључио са својом супругом;

3. сваком теретном уговору, који је стечајни дужник у стечају ове две године закључио са својом супругом, било пре или после венчања, или са својим или своје супруге крвним сродницима у правој линији, или са својом браћом или сестрама,

било рођеним или само по оцу или матери, или са супругом којег од тих лица, ако само тим уговором буде оштећена стечајна маса. Но уговор и између ових лица (у тач. 3.) не може се оспоравати, ако је у службеном листу три пута, пре стечаја, оглашен, и нико за шест недеља од дана последњег огласа није против тога подигао тужбу код суда за уништај (§. 303 а. грађан. законика.)

Члан 90.

На основу чл. 87. тач. 2. овог закона, неће се моћи поништити исплата, коју је стечајни дужник извршио по меници, ако притежалац менице, који је исплату примио, према закону није могао исту одрећи без губитка права на меничну тужбу против осталих менично-обвезних лица по тој исплаћеној меници.

У таквом ће случају за исплаћену суму стечајној маси бити одговоран последњи регресни дужник, или онај за чији је рачун он меницу пренео, ако је онда кад је пренос извршен знао да је код суда тражен стечај, односно да је дужник обуставио своја трговачка плаћања.

Члан 91.

Све правне радње и послови изложени у предњим члановима овог закона могу се оспоравати, и ако би биле утврђене извршном пресудом или судским поравнањем, баш да би пресуда или поравнање било извршено из имања дужникова.

Члан 92.

Кад се важност какве правне радње према стечајној маси поништи, све што је том поништеном правном радњом из имања стечајног дужника било отуђено, враћено, или напуштено, има се повратити истој маси.

Али савесан прималац поклона вратиће само оно од поклоњених му ствари, или од њихове вредности, што се код њега буде још затекло, када му се дати поклон натраг затражи судским путем.

Од своје пак стране стечајна је маса дужна вратити све оно што је по поништеној правној радњи стечајни дужник примио, али само у толико у колико се код ње то још налази, или у колико се она тиме користила.

Члан 93.

Чим поверилац врати стечајној маси оно што је поништеним извршењем био примио од стечајног дужника, одмах се његова тражбина враћа у њену пређашњу важност.

Члан 94.

Према пријемнику права моћи ће се по напред изложеним основима вршити оспоравање само :

1. Ако је њему онда, када је на њега прешло право које се оспорава, било познато да је стечајни дужник оспорену правну радњу или уговор извршио, у намери да оштети своје повериоце; или

2. Ако он спада међу лица која су побројана у чл. 89 тач. 3. а при том не докаже да му у време прибављања тражбине није био познат узрок, са кога се та правна радња, односно уговор, могао оспорити према његовом уступнику.

Код наследника и покљонопримца ово се може оспоравати само према ономе од кога то право долази.

Члан 95.

У споровима поведеним за поништај правних радња и уговора стечајног дужника, у колико буде требало употребити какав доказ о знању и незнању буди које правне чињенице суд при оцењивању изнетих непосредних и посредних доказних средстава, неће бити везан за правила изложена у доказима у закону о поступку судском у грађанским делима, него ће судити у смислу става 4. §. 303. а. грађ. законика.

Члан 96.

Право стечајне масе да на основу предњих одредаба овога закона оспорава важност правним радњама и уговорима стечајног дужника, застарева за шест месеци од кад је отворен стечај.

Члан 97.

Оспоравање, по правилу, врши бранилац масе. Али ако поверилачки одбор, противно мишљењу браниоца, одлучи да се какав правни посао оспори, онда ће за тај случај стечајној маси одредити нарочитог заступника.

Овим се не искључује да оспоравање могу вршити и обезбеђени повериоци да би обезбедили своја права на првенствено измирење из извесних дужникових добара, или да би оспорили потраживање другог повериоца обезбеђеног на истом добру.

VII. Пребијање тражбине за тражбину.

(Компенсације)

Члан 98.

Пребијање тражбина једне с другом у стечају има места, како онда кад је дошао рок тражбинама, које се имају једна с другом пребити, тако и онда кад им није дошао рок пре отварања стечаја, па било то обема или само једној, или кад им се у том времену још није испунио услов, ако су једна или обе под условом.

Али, при пребијању оваквих тражбина узеће се у обзир одредба чл. 122. овог закона.

Члан 99.

Нема места пребијању тражбина у овим случајевима :

1. Кад је пре или после отварања стечаја против стечајног дужника прибавио какву тражбину онај чије је дуговање према стечајној маси настало тек пошто је стечај отворен ;

2. Кад се ко пре стечаја задужио стечајном дужнику, али је тек пошто је стечај отворен против њега прибавио какву тражбину, макар да је та тражбина још пре стечаја постајала у корист ког другог повериоца ; и

3. Кад се ко пре стечаја задужио стечајном дужнику, али је такође пре отварања стечаја, постао и повериоцем стечајног дужника, било на основу правног посла с њим закљученог, било на основу преноса права, или тиме што

је исплатио каквог повериоца стечајног дужника, ако је он, кад је тражбину прибавио, знао да је стечајни дужник обуставио своја плаћања, односно да му је стечај тражен или отворен.

Но наређење ове тачке не односи се на оне тражбине поверилаца, које су постојале раније од три месеца пре стечаја.

Члан 100.

Ако поверилац, који у Србији стално живи тражбину од дужника који је под стецштем, пренесе на странца, који опет дугује реченом дужнику, па тај странац — противно овом закону насипрам стечајне масе — пребије свој дуг са том уступљеном му тражбином, тада ће домаћи поверилац бити обавезан да накнади ону суму, за коју стечајна маса буде оштећена таким пребијањем дуга за дуг, ако се докаже: да је своју тражбину на поменутог странца тек онда пренео, пошто је стечај отворен; или да је то учинио тек пошто је сазнао да је код суда стечај над имањем стечајног дужника тражен, — односно да је стечајни дужник своја трговачка плаћања обуставио.

VIII. Личност и политичка и грађанска права стечајног дужника.

Члан 101.

Од кад се стечај отвори, за све време док траје, стечајни се дужник не сме удаљавати из места свога становања без нарчитог одобрења стечајног судије.

Сем овога, стечајни је дужник обавезан, на позив стечајног судије, уредно долазити, и у свему што се тиче његовог имања и његових послова који имају везе с његовом стечајном масом давати потребна обавештења браниоцу, староцу и поверилачком одбору, а и поверилачком скупу кад то нареди стечајни судија.

Ако стецштни дужник неће да врши дужности које су му овим законом одређене, стечајни судија може наредити, преко надлежне власти, да му се стражарно доведе, и пошто га саслуша о његовој неуредности може донети одлуку да се стави у притвор.

Члан 102.

Ну, сем случаја у предљем члану, стецштни суд може дужника ставити у притвор и онда, кад или сам дозна, или му то достави бранилац масе, један или више поверилаца, или поверилачки одбор, а с основом се даје закључити да се дужник за бегство спрема.

Члан 103.

Притвор у оба предља члана трајаће док не престане узрок са кога је дужник притворен, али ни у ком случају не може бити дужи од три месеца.

Трошкове за издржавање дужника у притвору сносиће стечајна маса.

Члан 104.

Каквог правног утицаја има отварање стечаја на грађанска и политичка права стечајнога дужника одређује се у грађанским, кривичним и политичким законима, у колико овде није нарчито одређено.

Глава V. Тражбина у стечају.

Одељак I.

Тражбина осигураних поверилаца

Члан 105.

Поверници који на основу каквог стварног права имају прече право на наплату из извесних дужникових добара, у колико буду износиле њихове тако осигуране тражбине, у стечају искључују све личне (стечајне) повернице дужникове од наплате из тих добара и из доходака које та добра даду за време стечаја.

Члан 106.

Онај, који би после отвореног стечаја уступио своју неосигурану тражбину лицу, које живи у страниој држави и има у своме притежању какву ствар стечајног дужника, обвезан је стечајној маси накнадити сву ону вредност, коју тај страни нови поверилац одузме из масе тиме што ће по прописима своје земље, али противно оном закону, првенствено наплатити уступљену му тражбину из ствари дужникове која се налази код њега.

Ово лице има дати накнаду стечајној маси и онда, кад је своју неосигурану тражбину уступио и каквом другом лицу, ако то буде извршило у намери да тај пријемник права исту тражбину за тим уступи каквом страном притежаоцу дужникове ствари.

Члан 107.

Ако у току стечаја стечајном дужнику припадне какво наследство, поверници, или испорукопримци онога од кога наследство долази, имају права тражити да се из наследства претходно исплате њихове тражбине.

A. Права осигураних поверилаца на засебно измирење из непокретних добара.

Члан 108.

Из цене која се добије продајом каквог непокретног добра стечајне масе заложеног осигураним поверницима, а тако исто и из доходака, које то добро донесе за време стечаја, исплатиће се ове тражбине и овим редом:

1. Трошкови учињени ради руковања и одржавања продатог добра од дана када је стечај отворен, а тако исто и трошкови који се учине ради процене и продаје тога добра.

2. Још неплаћена награда служитељима, који су служили непосредно при продатој добру, и то за годину дана пред стечајем и за све време које буду служили у току стечаја. Овде се неће узимати у обзир да ли су та лица стечајном дужнику страна, или су то чланови његове породице, који су такву службу код њега вршили за награду, као ни то да ли их је стечај затекао у служби или су раније из ње били иступили;

3. Дажбине државне и општинске, које би се разрезивале на продато имање, и то за једно прошло и за сва текућа полугођа, закључно са оним у коме је добро продато;

4. Такса, и бранилачка и старалачка награда, у колико се њихов рад односи на продато имање;

5. Тражбине оних поверилаца којима продато добро служи за миљачку залогу (§ 307. грађ. закона), и то редом који је прописан у тачки XVII. уредбе о интабулацији од 19. новембра 1854 год. В.№ 1.054.; и

6. Дажбине државне и општинске које су разрезане на имање, и то за сва прошла полгођа ранија од оног што је означено у тач. 3. овог члана.

Члан 109.

Интабулисани интереси од тражбина означених у тач. 5. предњег члана имање при исплати једнако првенство са својим капиталима, кад припадају за последњу годину до отвореног стечаја и од овог до дана кад продаја извршном постане.

Ну, ако је поверилац још пре стечаја повео спор против стечајног дужника за наплату интабулисане тражбине, интерес за ту тражбину имање у наплати једнако првенство од дана кад је парница поведена.

Ово исто вреди и за интабулисане интересе по тражбинама државних каса, као и за интабулисане годишње дохотке, издржања и друга плаћања од времена на време.

Члан 110.

Ако би каква тражбина у целој својој вредности била обезбеђена на више непокретних добара, за њено се измирење, пошто се исплате тражбине које јој по првенству претходе, има узети од сваког од тих добара сразмерна сума, према величини целе тражбине.

Али повериоцу ипак стоји на вољи да тражи наплату из једног или из свију добара. Ако он учини прво, повериоци који после њега на томе добру долазе, услед таког његовог избора добију мање него што би им припало кад би се из свију добара сразмерно наплатно, имају права тражити да се из осталих добара издвоји и њима изда онај део који би им по горњој сразмери припао.

Б. Право осигурањих поверилаца на засебно измирење из покретних добара.

Члан 111.

Од новала који се добију продајом каквог заложеног покретног стечајног добра, као и од доходака тога добра, исплаћује се најпре, по реду означеном у тач. 1. чл. 108. овог закона, трошкови и дажбине које се односе на ово добро, па онда тражбине којима оно служи за залогу.

За интересе и плаћања од времена на време и овде важе прописи чл. 199.

Закуподавац има првенствено право наплате закупа из покретности која се налази у закупуеном добру само за шест месеца пре стечаја и даље док стечајна маса буде држала исто добро под закуп.

Члан 112.

Право задржања у стечају односно првенства при наплати сматра се као заложно право.

Тражбине масиних поверилаца.

Члан 113.

Из стечајне масе исплатиће се најпре општи масини дугови и општи масини трошкови.

Члан 114.

Као масини дугови сматрају се :

1. Све тражбине према маси које су постале из правних радња и послова браниоца и стараоца;
2. Све тражбине које су произишле из оних двостраних уговора стечајног дужника што их је стечај затекао неизвршене од обеју уговорних страна, па су извршене по захтеву браниоца; а тако исто и оне тражбине које су произашле према стечајној маси из двостраних уговора стечајног дужника, чије је вршење настављено и у току стечаја; и
3. Све тражбине којима се од стечајне масе тражи повраћај вредности којом се она користила без правног основа.

Члан 115.

Као масини трошкови сматрају се :

1. Трошкови око отварања стечаја, као и сви трошкови око обезбеђења, наплате, продаје и поделе стечајног имања;
2. Сви трошкови око пречишћења и утврђења тражбина, у колико, по одредбама овог закона, не падају на терет појединим повериоцима (чл. 145);
3. Сви издаци учињени ради одржања и управе масиних добара.

Члан 116.

Ако стечајно имање буде тако мало, да се из њега не могу исплатити сви у предња два члана означени масени дугови и трошкови, тада ће се дугови платити пре трошкова, придржавајући се при том сразмере тражбина тако, да се од трошкова рачунају прво већ учињени издаци.

Већ исплаћени масени трошкови не могу се натраг тражити, баш и кад би се доцније показало да их стечајно имање све не покрива.

Тражбине стечајних (личних) поверилаца.

Члан 117.

Из стечајног имања у колико претекне пошто се измире тражбине осигураних поверилаца, и пошто се исплате масини дугови и трошкови, намириће се стечајни повериоци дужникови овим редом :

Ред први :

У њега долазе :

1. Трошкови, према стању дужниковом, потребни за сахрану стечајног дужника, ако је умро пре стечаја, а само најнужнији, ако је преминуо за време стечаја ;

2. За последњу годину до стечаја неплаћена зарада оних лица која су била у служби код стечајног дужника, било при кући, било при радњи његовој, **макар то била и деца његова и макар их стечај не затекао у служби ;**

3. Оно што од стечајнога дужника имају примати за свој труд, или лекове, лекари, бабице, болеснички чувари и апотекари, у колико им се стечајни дужник задужио у току последње године пред стечајем, а поводом болести, било његове, било оних чланова његове породице које је он по закону дужан издржавати ;

4. Данак, државни и општински прирези, у колико буду остали неплаћени за годину дана пред стечај, а не могу се наплатити из имања које има да их плати.

Ако не буде довољно новаца за потпуну исплату свију поверилаца који долазе у овај ред, платиће се најпре све тражбине означене у првим трима тачкама, а ако ни оне не могу потпуно да се измире, онда ће се то учинити сразмерно њиховој величини.

Ред други :

У овај ред долазе и имају се исплати, сразмерно њиховој величини, ако стечајна маса не достигне да се све потпуно измире :

1. Тражбине које имају према стечајном дужнику, као своје стараоцу или руковаоцу имања : који се налазе под старатељством, цркве школе, болнице и општине кад год те њихове тражбине произлазе од штете коју им је стечајни дужник нанео својим неуредним руковањем са имањем. Ово првенство при наплати имају и деца стечајнога дужника за накнаду штете коју им је нанео као природни стараоца њиховога искључивог имања.

2. Тражбине државе српске према њеним чиновницима и служитељима на основу службеног односа њиховог.

Ред трећи :

У овај ред долазе све тражбине које нису ушле ни у један од предња два реда, а тако исто и сви они неплаћени интереси и приходци који не долазе у који од предњих редова, заједно са својим капиталима, или са текућим дохотком.

Ако се из стечајне масе не могу потпуно исплатити све тражбине овога реда, и оне се имају измирити по сразмери њихових сума (гуреми).

Ред четврти :

У овај ред, који је последњи, долазе :

1. Нужни трошак за издржавање деце стечајнога дужника, за време док не наврше пуних четрнаест година, и нужни трошак удове стечајног дужника. Величину овог трошка одређује сам суд ;

2. Удовичко уживање које припада супрузи стечајног дужника по брачном уговору, у колико прелази њен законити део §414. грађ. законика;

3. Поклони које је стечајни дужник учинио.

Ове се тражбине наплаћују једна пред другом, редом којим су побројане.

Члан 118.

Заједно са тражбином спадају у исти наплатни ред:

1. Трошкови који су повериоцу пре стечаја досуђени по тој тражбини; и
2. Уговорна казна за неизвршење оног уговора из кога потиче та казна.

Члан 119.

У стечају се не могу тражити:

1. Трошкови које би поједини повериоци учинили за време стечаја око пријаве утврђења и наплате њихове тражбине;
2. Новчане казне које су изречене над стечајним дужником.

Члан 120.

Осигурани повериоци, ако су у исто време и лични повериоци стечајног дужника, кад испуне услове прописане овим законом за стечајне повериоце, могу тражити из стечајне масе и онај део своје тражбине за који су се одrekli осигуравања, или за који се нису могли наплатити из цене добра које им је служило за залогу.

Члан 121.

Ко има неосигурано право на годишње дохотке (ренту), за издржање, или друга каква плаћања од времена на време, која неће престати пре свршетка стечаја, он може у стечају тражити осигурање, да ће му се она увек плаћати на време и у оној суми која му за ту тражбину припадне, према наплатном реду у који она спада.

Члан 122.

Ко има условну тражбину може, ако је услов одложни, у стечају тражити осигурање, да ће му се она исплатити када се услов испуни; а ако је услов раскидни, он има права одмах тражити наплату његове тражбине, ако даде осигурање да ће вратити све што је примио, на случај да се услов испуни.

Члан 123.

Ако за какву тражбину заједнички одговарају више њих, било као солидарни дужници, било као главни дужник и јемци, и стечај се отвори над имањем свију тих лица, или само над имањем некога од њих, њихов заједнички поверилац моћи ће из сваке поједине стечајне масе тражити исплату целе своје тражбине.

Члан 124.

Ако је заједнички поверилац, пре него што је стечај отворен над имањем кога од његових дужника означених у предњем члану, примио што у отплату тражбине, он ће, у стечајима који би се после тога отворили над имањем дужника, имати права да, према вредњем члану, пријави само још неплаћени део

тражбине. Отплаћени пак део његове тражбине моћи ће тада пријавити у стечају осталих дужника онај дужник који је повериоцу дао отплату.

Члан 125.

Жена ће моћи у стечају свога мужа само онда тражити повраћај мираза и у опште вредности веће од 200 динара, ако за доказ своје тражбине поднесе исправу, влашћу потврђену, коју јој је муж издао: или онда кад је мираз односно вредност, примио, или и доцније али у том случају бар на годину пред стечајем.

Ако је стечајни дужник трговац, његова ће супруга поред тога бити дужна доказати, да је мираз, односно новац који тражи, по пропису §. 6. трговачког законика, објављен онда кад је њен муж мираз, односно вредност, примио, или, ако тада није био трговац, да је ову објаву извршио најдаље за један месец дана од кад је отворио, и код суда протоколисао своју трговачку радњу.

Одељақ II.

Пријава тражбина у стечају.

Члан 126.

Рок за пријаву тражбина у стечај најкраћи је 25, а најдужи 40 дана, рачунајући од дана кад је стечј отворен.

При одређивању овога рока, суд ће имати у виду величину дужниковог имања или радње, множину поверилаца и удаљеност места њиховог пребивања од места суда.

Члан 127.

У стечајну масу своје тражбине пријављују само стечајни (лични) повериоци, и то сваку посебице, било усмено или писмено.

У акту пријаве има се јасно и одређено означити нарочито сума сваке тражбине са свима узгредним тражењима, основ и доказ тражбине, као и ред у који она има доћи при наплати. Поверилац има права да формалне непотпуности пријаве допуни најдаље на рочишту одређеном за пречишћење тражбина.

Уз пријаву имају се поднети, у оригиналу или препису, све исправе које се наводе за доказ. Али тражбине којима се тражи наплата јавних дажбина надлежна ће власт моћи пријавити и без поднашања нарочитих доказа. Исправе поднете у препису имају се на рочишту показати у оригиналу ако се то затражи.

Члан 128.

Све тражбине имају се пријавити у динарима. Поверилац чија се тражбина не састоји у давању какве суме новаца, или чијој је тражбини сума неодређена, или неизвесна, или није у српском новцу, пријавиће такву тражбину у приближној њеној вредности у динарима.

Члан 129.

Поверилац који не живи у месту стечајног суда дужан је у пријави одредити пуномоћника из места суда, а ако то не учини суд ће му заступника одредити и о томе га решењем известити, против кога нема места жалби.

Такав заступник представљаће тога повериоца као његов пуномоћник за све време стечаја, ако дотичан поверилац другог не одреди.

Одређени заступник има права на награду од повериоца кога заступа, коју ће му стечајни суд, на захтев, одредити.

Члан 130.

Поверилац који је своју тражбину пријавио има права, кад год му се потреба укаже, прегледати масене акте и пријаве свију поверилаца.

Члан 131.

Пријавом у стечај прекида се ток застарелости онако исто као и предајом тужбе суду.

Члан 132.

Тражбине које су управљене на иставање, или враћање туђих ствари из стечајне масе, као и тражбине масних поверилаца (који су саму масу кредитирали), неће се пријављивати у стечај, него се потражиоци имају обратити браниоцу масе. Ако бранилац оспори таку тражбину, спор ће расправити надлежни суд (чл. 149.).

Чл. 133.

Повериоци стечајног дужника који имају ручну залогу дужни су, најдаље до рочишта за пречишћења тражбина, известити стечајни суд о дужниковој ствари која се за осигурање те тражбине налази код њих, или код кога другог за њихов рачун. Поред тога, они су дужни заложену ствар увек показати стапоцу, ради процене њене вредности.

Ако ко од њих не одговори овим дужностима, биће одговоран стечајној маси за штету коју би она услед тога имала.

Одељақ III.

Пречишћење (ликвидација) пријављених тражбина.

Пречишћење тражбина на рочишту.

Члан 134.

Од рока одређеног за пријаву до рочишта за пречишћење тражбина има протећи најмање пет, а највише десет дана. На ово ће рочиште стечајни судија позвати браниоца масе и стечајног дужника, а известиће о томе и све пријављене повериоце који такође имају удела у пречишћавању тражбина према чл. 138. и 141.

Члан 135.

Одмах после рока одређеног за пријаву, стечајни ће судија направити општи преглед свију на време пријављених тражбина, поделивши их по редовима које су повериоци тражили да имају у наплати а у појединим редовима, изложивши их по дану њихове пријаве.

Општи преглед пријављених тражбина има у појединим наплатним редовима садржавати:

- 1., редни број;
- 2., дан пријаве и нумеру под којом је она заведена у судски деловодни протокол;
- 3., име повериоца и његово место становања;
- 4., суму сваке тражбине са свима узгредним тражењима;
- 5., основ тражбине и њене доказе; и
- 6., празну рубрику, у којој ће се укратко записати одлука која на рочишту за пречишћење буде донета односно сваке пријављене тражбине.

У овај општи преглед пријављених тражбина накнадно ће се завести у продужењу и оне тражбине, које буду пријављене после одређеног рока.

Члан 136.

Бранилац ће лично доћи на рочиште за пречишћење тражбина, а тако исто и стечајни дужник.

Пречишћавању ће се приступити у заказано време, без обзира на то да ли су присутни сви пријављени повериоци.

Члан 137.

Свака пријављена тражбина има се пречистити најпре односно њене основаности, а за тим одмах и односно реда који поверилац тражи да га она има у наплати, без обзира да ли је тражбина у основу призната или не.

Члан 138.

На овоме је рочишту дужност стечајнога судије, да све пријављене тражбине изнесе на пречишћење, у колико је могућно оним истим редом којим су изложене у општем прегледу пријављених тражбина.

Бранилац ће за сваку изнету тражбину одређено казати, да ли признаје, и то како у погледу њене основаности, тако и у погледу реда који поверилац тражи да она има при наплати.

И сваки од присутних поверилаца, чија се тражбина налази у општем прегледу пријављених тражбина, има право да на овом рочишту оспори основаност појединим пријављеним тражбинама, а наплатни ред поверилац може оспорити само оној тражбини, за коју се тражи или бољи ред од онога који је тај поверилац тражио за своју тражбину, или тај исти ред.

Само оспоравање не вреди без доказа, где се исти по закону траже. Ну ако онај који тражбину оспорава не буде у могућности да одмах доказе поднесе, дужан ће бити то да учини у року од пет дана.

Члан 139.

За потпуно признату сматра се само она тражбина, коју је стечајни бранилац изрично признао, како у погледу њене основаности тако и у погледу траженог наплатног реда, а то јој није оспорно нико од присутних поверилаца. Тражбина која би се доказивала овереним изводом из уредно вођених трговачких књига признаће се, по правилу, само онда ако се та тражбина, као дуг, налази у трговачким књигама стечајног дужника, или у списку његовога имовног стања.

Члан 140.

Основаност и наплатни ред оних тражбина које буде пријавио стечајни бранилац, као поверилац стечајног дужника, оцениће стечајни судија на место заинтересованог браниоца.

Члан 141.

На овом ће се рочишту пречистити и оне тражбине, које су пријављене после одређеног рока, ако на то присутни стечајни повериоци пристану.

Но, ако већина поверилаца по тражбинама томе буде противна, стечајни ће судија за те тражбине као и за све друге које буду доцније пријављене, одредити засебно рочиште за пречишћење, на које ће нарочитим позивом позвати како стечајног браниоца и дужника, тако и све пријављене повериоце.

Када ће се одредити овако засебно рочиште за пречишћење доцкан пријављених тражбина, остављено је оцени стечајног судије; али, ако пред рочиште, одређеног ради равнања стечајног дужника са повериоцима, буде пријављених и још непречишћених тражбина, стечајни ће судија свакојако пре овога рочишта одредити и рочиште за пречишћење и тих тражбина.

Одоцњени повериоци не могу оспоравати раније свршене правне радње у стечају.

Члан 142.

Ако се пречишћење свију пријављених тражбина не могне извршити за један дан, рочиште ће се наставити идућег радног дана.

Члан 143.

За све тражбине којима на овом рочишту буде оспорена основаност, или које су под одложним условом, присутни повериоци чује тражбине буду признате решиће, да ли таком повериоцу признају право гласа при решавањима на поверилачким скуповима и за коју суму.

Ако се повериоци односно тога неби могли сложити, то ће питање решити сам стечајни суд. Против ове одлуке стечајног суда нема места жалби.

Члан 144.

Повериоци чије тражбине буду потпуно признате имаће права тражити, да им се одмах врате оригиналне исправе, које су суду у пријави поднели. При враћању тих исправа, стечајни ће судија на свакој означити: да је дотична тражбина призната у стечају дужниковом, означивши уједно за коју суму и са којим наплатним редом.

Члан 145.

Трошкови који буду учињени на рочиштима за пречишћење касно пријављених тражбина, падају на терет оних поверилаца који су са пријавом одоцнили.

Суму, коју ови повериоци, сразмерно величини њихове тражбине, имају унапред положити на име накнаде трошка и дангубе сваком присутном повериоцу и браниоцу, одредиће стечајни суд.

Члан 146.

О целом раду на рочиштима за пречишћење тражбина стечајни судија водиће записник, у који ће, о свакој тражбини, укратко забележити, да ли је

и у којој мери како сама тражбина тако и захтевани наплатни ред признат, или је ко од присутних поверилаца оспорио и у којој мери саму пријављену тражбину, или захтевани ред наплате.

Члан 147.

По свршеном пречишћењу тражбина, стечајни ће суд саопштити дошавшим повериоцима план за равнање ако га је дужник поднео, у смислу чл. 161. овог закона, и то ће на горњи записник ставити.

Утврђење оспорених тражбина.

Члан 148.

Повериоци чије тражбине на рочишту за пречишћење буду оспорене, било у погледу основаности, било у погледу наплатнога реда, могу исте утврдити према онима који су их оспорили само путем спора.

Члан 149.

Спорове о основаности оспорених тражбина извиђа и суди стечајни суд, ма колика била њихова вредност.

Али, ако је стечај отворио првостепени београдски трговачки суд, онда ће спорове, који по његовом устројству не спадају у његову надлежност, пресудити суд, који је за њих по закону надлежан како односно основаности тражбине, тако и односно наплатног реда.

Члан 150.

Бад за суђење какве оспорене тражбине није надлежна судска, него управна или друга власт, спор се има водити код надлежне власти, али о реду наплате судиће свагда стечајни суд, чим одлука о тражбини извршном постане.

Члан 151.

Ако је о оспореној тражбини још пре стечаја вођен спор, који је по чл. 22 и 83. овог закона прекинут, поверилац ће тај спор наставити у оном стању, у коме га је стечај затекао; али процесни рокови, који су још били у току кад је стечај отворен, за повериоца ће у овом случају почети од дана када му је саопштено да спор има продужити.

Члан 152.

Спорови за утврђење оспорених тражбина сматраће се увек као хитни.

Поверилац коме је тражбина оспорена неће подносити нарочиту тужбу, него ће бити дужан одмах, а најдаље за десет дана од дана рочишта за пречишћење тражбина, и не чекајући да буде за то позван нарочитом наредбом, положити спорну и осталу таксу, која ће се на дотичној пријави прилепити, или ће поднети уверење о немаштини, у смислу чл. 2. закона о таксама.

На случај да ни поверилац, ни његов пуномоћник, нису били на рочишту, онда ће стечајни судија самом повериоцу, ако станује у месту суда, или његовом пуномоћнику, саопштити наредбу, на потпис, да у горњем року положи ову таксу, или поднесе уверење о немаштини.

Ако поверилац, односно његов пуномоћник, то не учини, сматраће се да је своју тражбину напустио, и у том случају стечајни ће суд, на предлог стечајног судије, донети одлуку да се дотична тражбина изостави из списка пријављених тражбина; а ако положи такву, или поднесе уверење о немаштини, стечајни ће судија предати оригиналну пријаву стечајном суду, с исправама и изјавама интересованих страна, који ће, најдаље за десет дана, одредити рочиште за суђење; у овим споровима неће се поступати по првом одељку § 104. грађ. суд. пост.; нити има места § 130. тач. 1., 2. и 3., и §§ 137. и 160. ист. пост.

У позиву свагда ће се парничарима назначити зашто се рочиште одређује, да би се стране могле спремити.

Члан 153.

Изван онога што је пр јатом тражено, у засебном се спору не сме ништа више тражити, без икаквог обзира да ли се проширење односи на величину тражбине, или на њен ред у наплати. Ако поверилац ипак жели да прошири своје тражење, он то може учинити само новом пријавом у стечајну масу.

Члан 154.

Ако се оспорена тражбина оснива на судској пресуди, или на судском поравнању, за тужиоца се има узети онај који је тражбину оспорио. То исто вреди и за тражбине општинске и државне власти, којима се тражи наплата јавних дажбина.

Према томе, ако онај који таку тражбину оспорава не положи такву, или не поднесе уверење, у року предвиђеном у чл. 152. ов. зак., сматраће се да његово оспоравање и не постоји, а сама тражбина увести у ред потпуно признатих.

Члан 155.

Ако је каквој тражбини поред основаности оспорен и ред у наплати, онда, и ако суд не би признао основаност, ипак се мора истом пресудом пресудити и о наплатном реду дотичне тражбине, за случај да повериоцу већим судом буде досуђено право у основу.

Члан 156.

Извршна одлука, изречена у спору о основаности или наплатном реду обавезна је за све повериоце, макар да бранилац није учествовао у спору у коме је она донета.

Оваку ће одлуку суд одмах доставити стечајном судији.

Глава VI.

Завршно судско поступање у стечају

Одељак I.

Скидање стечаја по службеној дужности.

Члан 157.

Кад год се у току стечајног поступања појаве случајеви предвиђени чл. 26. овог закона, стечајни ће суд одмах прекинути стечај, чим се дужник закуне да од имања није ништа прикрио.

Члан 158.

Стечајно ће се поступање прекинути и онда кад се у року одређеном за пријаву тражбина буде јавно само један поверилац.

Одељақ II.

Одустанак поверилаца од стечаја.

Члан 159.

Ако сви пријављени лични повериоци, пошто се тражбине пречисте, пристану да се дигне стечај, онда ће стечајни судија о томе начинити протокол и акте предати стечајном суду, да изрече одлуку о скидању стечаја.

Одељақ III.

Принудно равнање стечајног дужника с повериоцима.

Члан 160.

На рочишту за равнање стечајно се поступање може завршити и принудним поравнањем стечајног дужника с повериоцима.

Таким поравнању нема места:

1. Докле год се дужник наводи у бегству због дугова, или неће да положи откривајућу заклетву коју му је суд наложио;
2. Докле се против њега води истрага за лажно банкротство, или какво кривично дело из користољубља.
3. Кад је извршеном судском пресудом већ осуђен за такве кривице;
4. Кад своје повериоце, са којима се у ранијем стечају принудно поравнао, још није измирио, и ако је по закљученом поравнању то имао већ учинити;
 - а ако је дужник трговац онда још и
5. Кад трговачке књиге законом прописане није никако водио за последњих 10 година, или их је водио тако неуредно, да се само због тога не може тачно да зна његово имовно стање;
6. Кад суду није, ни у остављеном року, поднео преглед свога имовног става;
7. Кад поравнањем не нуди повериоцима најмање исплату половине њихових тражбина, или им бар толику исплату не осигурава најмање за једну годину дана; и
8. Ако није објавио код надлежног суда своју трговачку фирму.

Кад поверилац наведе који од ових случаја као узрок своме непристанку на поравнање, стечајни суд извидеће умесност тих навода, па према томе решити, и кад решење судско буде извршено, стечајни ће судија, ако је решено да има места равнању, одредити ради тога друго рочиште, и на исто позвати повериоце; а ако је решено да нема места принудном равнању, продужити стечајно поступање.

Члан 161.

Ако стечајни дужник хоће да се са повериоцима изравна, мора, најдаље на дан главног рочишта за пречишћење тражбина, поднети стечајном судији, написмено, напрт поравњања, у коме има одређено да назначи како мисли измирити повериоце и какву им сигурност за то нуди.

Овај нацрт дужник ће поднети сам, лично, или преко нарочитог пуномоћника.

Ако је стечајни дужник какво трговачко друштво, онда, у смислу предња два става, предлог за равнање имају поднети: за јавно трговачко друштво, или мешовито (командитно) друштво — сви јавни ортади, а за акционарско друштво — оно лице које ради тога нарочито овласти скуп друштвених акционара.

Ако се какво наследство налази под стечајем, предлог за поравнање имају поднети сви наследници заједно.

Члан 162.

У решавању о дужниковом предлогу поравњања могу учествовати само стечајни (лични) повериоци који, према чл. 70. овог закона, имају право гласа на поверилачким скуповима и чија тражбина при том не долази у прва два наплатна реда, по чл. 117. овог закона.

Члан 163.

Бранилац и дужник морају на ово рочиште доћи лично. Дужника може заменити пуномоћник само онда кад докаже несавладљиву препреку. У сваком другом случају, недолазак дужников на ово рочиште сматраће се као његов одустанак од поднетог предлога за равнање,

Члан 164.

Одмах пошто се прочита списак поверилаца који имају права гласа на овоме рочишту, бранилац ће прочитати извештај о целокупном стању стечајне масе, како његов тако и поверилачког одбора, ако га има, а изнеће и дужникове трговачке књиге, преглед имања, рачуне и друге доказе.

За тим ће прочитати и дужников предлог о поравњању и понуде трећих лица, које стоје у вези са тим предлогом.

Кад већање о поднетом предлогу буде завршено, стечајни ће судија јасно и одређено поновити предложено поравнање, онако како буде у томе тренутку, и ставиће га одмах на гласање пошто га најпре тачно забележи у записник рочишта. Овај записник, у који се има уписати и резултат извршеног гласања, потписаће одмах како бранилац и дужник, тако и сви присутни повериоци.

Члан 165.

Поравнање ће се само онда сматрати да је закључено, кад буду испуњена ова два услова:

1° када је за дужников предлог гласало најмање две трећине ($\frac{2}{3}$) присутних поверилаца који имају право гласа.

Више лица која имају заједнички једну тражбину, сматрају се као један поверилац. Тако се исто сматра и оно лице на које је после отвореног стечаја прешло више самосталних тражбина путем уступљења.

2^о ако тражбине тих поверилаца, који на предлог пристају, укупно износе две трећине ($\frac{2}{3}$) укупне суме свију признатих тражбина које дају право гласа на овом рочишту.

Члан 166.

Ако се дужник налази под кривичном истрагом за лажно банкротство а буде поднео предлог за равнање, онда ће се на рочишту равнања, од стране поверилаца који у питању поравнања имају права гласа, решавати о томе: хоће ли се решавање о поднетом предлогу поравнања одложити до свршетка кривичне истраге.

Ово одлагање само ће се онда сматрати да је усвојено, кад на њега пристане већина поверилаца које се по предњем члану тражи за закључење самог поравнања. Ако се на томе рочишту не добије та већина, поравнање је коначно одбачено.

Кад се решавање о поравнању одложи, а дужник поднесе доказе да је кривична истрага свршена његовим ослобођењем, стечајни ће судија одмах одредити друго рочиште и на исто позвати све повериоце, који имају право гласа, као и дужника и браниоца масе.

Дан рочишта објавиће се једанпут и преко службених новина.

Иначе ће, чим се дело пресуди, без одлагања поступити по члану 182. овог закона.

Члан 167.

У поравнању се морају у сваком погледу признати једнака права свима повериоцима, који могу учествовати у решавању о поднетом предлогу.

Појединим се повериоцима могу поравнањем смањити права која им закон признаје, само ако они изрично пристану. Неће имати правне вредности ни сваки други споразум који би стечајни дужник, или друго које лице закључило са појединим повериоцима у циљу да се тим повериоцима искључно признаду већа права на штету осталих дужникових поверилаца.

Члан 168.

Поравнање ће се тек онда сматрати да је закључено, кад га одобри и стечајни суд.

Члан 169.

Против поравнања које су повериоци усвојили, стечајном суду меже поднети писмени протест сваки онај поверилац, који је имао права да учествује у решавању његовом, или који је то право доцније прибавио.

Овај се протест има поднети стечајном судији најдаље у року од пет дана после поравнања, и у њему се морају одређено изложити основи са којих суд не треба да одобри поравнање.

Чим овај рок истече, стечајни ће судаја, одмах идућег дана, саопштити стечајном дужнику и браниоцу све поднете протесте, с налогом да му за три дана поднесу одговор на њих, ако буду то хтели.

Најдаље за три дана по истеку овог последњег рока, односно по истеку оног првог ако против поравнања не буде поднет никакав протест, стечајни ће судија предати суду на решење поравнање и све акте који се на њ односе.

Члан 170.

Суд не може одобрити поравнање, и ако су га повериоци усвојили:

1. Кад год не буде у свему поступиено по напред изложеним правилима о поднашању, извињању, садржају и решавању предлога дужниковог, а учињене се неправилности не би могле накнадно исправити без понављања извршенога рада;

2. Кад се у времену од кад су повериоци пристали на дужников предлог, појавио случај означен у тач. 2. чл. 160. овог закона; и

3. Кад год се увери да је оно закључено на општу штету стечајних поверилаца, за које је обавезно по овом закону.

Члан 171.

Своје решење о поравнању стечајни ће суд одмах саопштити: дужнику, браниоцу и свима повериоцима који по овом члану имају право жалбе против њега.

На решење којим се поравнање одобрава, може се, од дана саопштења за осам дана, жалити само онај поверилац који је по чл. 169. поднео протест. А ако суд поравнање не уважи, право на жалбу припада како стечајном дужнику, тако и браницу и сваком повериоцу који тада има право да учествује у решавању о поравнању.

Члан 172.

Чим поравнање буде коначно одобрено, стечајни ће га судија одмах издати у овереном препису, како дужнику тако и сваком повериоцу који га буде тражио.

Члан 173.

Ако је поравнањем повериоцима дато право да на дужниково имање, или на имање кога трећег лица, ставе хипотеку, ради осигурања права, која су им биве призната, стечајни ће судија одмах то осигурање и тражити и суд је дужан то осигурање одмах уважити на његов прост захтев.

Члан 174.

Чим буде извршено све што се наређује предњим члановима, суд ће одмах стечајно поступање огласити за свршено услед поравнања.

Ако се између браниоца или стараоца и дужника, при предаји рачуна и покретности, буду појавиле какве несугласице о рачуну, стечајни ће га суд одмах расправити.

Члан 175.

У колико му поравнањем буде отпуштено од тражбина оних поверилаца за које је поравнање обавезно, стечајни ће дужник за тај отпуштени део престати бити обавезан с ограничењем чл. 213. овог закона.

Али олакшице и отпуштање дуга које буду поравнањем дате стечајном дужнику, неће без нарочитог пристања дотичних поверилаца, важити и за дужникове јемце и садужнике.

Члан 176.

Коначно одобрено поравнање обавезно је за све оне стечајне повериоце чија тражбина, према чл. 117. овог закона, не долази ни у један од прва два наплатна реда, без обзира на то да ли су они узимали учешћа у равнању и како су гласали, као ни на то да ли су тражбине у стечај јавили или пису.

Члан 177.

Коначно одобрено поравнање само ће се онда моћи поништити, кад се докаже да је закључено једино преваром или прикривањем активе, или неистинитог повећавања пасиве дужникове, но и тада само у току три године од кад је коначно одобрено.

Члан 178.

Поништено поравнање губи силу и према онима који су дали лично или стварно јемство за сигурност извршења поништеног поравнања.

Члан 179.

Ако обвезе које су примљене поравнањем не буду извршене на време, или онако како је уговорено повериоци чије тражбине износе бар четвртину свију признатих тражбина за које поравнање важи, могу суду поднети тужбу против стечајног дужника и његових јемаца, и тражити да се поравнање раскине.

Ако суд, на овај захтев, поравнање огласи за раскинуто, јемци који су добри стојали за извршење истога остају и даље у обвези.

Члан 180.

Оном истом одлуком којом поништава или раскида поравнање, суд ће над дужниковим имањем понова отворити стечај.

И у том поновљеном случају поступиће се као и у ранијем, служећи се притом, у колико год буде могућно, процесном радњом раније извршеном. Већ пречићене тражбине старих поверилаца неће се наново прегледати, али ће се урачунати само за онолико за колико још не буду исплаћене.

Члан 181.

Правни послови које дужник буде извршио у међувремену од одобрења до поништаја или раскида поравнања, у овом поновљеном стечају моћи ће се оспорити само ако су извршени у намери да се оштете повериоци (§ 303. под а. грађ. законика).

Одељак IV.

Деоба стечајног имања.

Члан 182.

Чим се, према предњим одредбама, стечај не с рши поравнањем, или му никако и нема места, или буде поништено, стечајни ће суд, кад год већина поверилаца не одреди други начин реализирања масе, одмах наредити преко надлежне извршне власти, да се све стечајно имање јавно распрода по прописима главе XVIII зак. о пост. суд. и грађ. делима, с обзиром и на овај пропис закона, предавши му и списак добара и ствари које се имају продати.

Стечајни ће суд, у наредби којом налаже продају за свако непокретно добро, означити и који повериоци на томе добру имају миљачку залогу, или траже првенствену наплату по коме другом основу, као и која лица имају на њему убаштињену службеност, или право уживања, како би он ову саопштио надметачима, као услов продаје, а повериоце позвао на лицитацију. У тој наредби означаће и то: које од дужникових ствари служе за ручну залогу и коме, како би извршилац те ствари од тих лица одузео, продаји изложно, и та лица позвао на продају.

Списак у који ће извршилац бележити продату покретност са продајном ценом, мора раније бити оверен од стечајног суда, на начин како се оверавају трговачке књиге. При овој продаји мора бити присутан «таралац масе. Сваки прекид и свршетак ове продаје подписиваће два присутна надметача, или два повериоца и старалац масе; а сем тога они ће потписивати и сваки табак лицитационог протокола, пошто се при дну тога табака означити и сума свију продатих ствари што су забележене на томе табаку. Кад се продаја сврши, извршилац ће, пре ових потписа, словима исписати целокупну суму добивену од продатих ствари.

I Исплата осигураних поверилаца.

A., Из непокретних добара стечајне масе.

Члан 183.

Кад извршилац прода које непокретно добро стечајне масе, предаће стечајном суду за пет дана по наплати сав новац који је за то добро добио, пошто најпре одбије трошкове учињене при продаји, и поступи по другом одељку §. 489. закона о судском поступку за грађанске парнице.

Члан 184.

Чим прими новац, суд ће, најдаље за осам дана, одредити рочиште ради опредељења првенства тражбина, чија се исплата из тог новца тражи.

На ово рочиште суд ће позвати све повериоце чије су тражбине интабулисане на продатом добру, или који из цене добра по другом ком основу траже првенствену наплату.

Члан 185.

У позиву за ово рочиште има се означити како продато добро, тако и сума која је за њега добивена, а напоменуће се и то, да ће поверилац који изостане од рочишта бити искључен од наплате из цене од продатог добра, у колико буде оспорен наплатни ред његовој тражбини.

Овај се позив има доставити сваком повериоцу, односно његовом пуномоћнику, онако како прописује члан 31. и 230. овог закона, а прилепиће се и на судско здање, где има остати све до дана рочишта.

Члан 186.

На овом ће рочишту сваки поверилац, по реду којим наплату тражи представити своју тражбину, са тачним означењем њене суме и времена од кад је добио заложено право, а поднеће доказе за своје тражење.

Ако поверилац чија тражбина долази у нижи ред, оспори коју од ових тражбина, односно првенственог или заложног права, са том тражбином има се поступити као и са тражбином која је била оспорена на рочишту за пречишћавање тражбина.

У записнику овога рочишта, који ће потписати сви присутни повериоци, пошто им се цео прочита, има се тачно забележити за сваку тражбину за коју је суму призната и са којим наплатним редом, а ако је оспорена, који је то учинио и у коме погледу.

Ако се рочиште не би могло свршити једнога дана, продужиће се следећег радног дана.

Члан 187.

Ако поверилац чија тражбина долази у нижи ред, оспори коју од ових тражбина односно првенственог или заложног права, суд ће одмах решити који је слабији у праву, па ће истоме одмах на потпис саопштити да у року од десет дана спор поведе и уверење о томе поднесе стечајном судији, јер ће се иначе сматрати да је тражбину признао, односно напустио.

Против решења о упућењу на парницу нема места жалби.

Упућени на парницу поступиће по §§. 94. и 95. закона о суд. пост. у грађ. парницама.

У осталом, односно одговора, рочишта и суђења вреде и овде наређења чл. 149. овог закона.

Члан 188.

Онај поверилац који од овог рочишта буде изостао, моћи ће изостанак оправдати само ако за пет дана од рочишта докаже да је имао какву неизбежну прешреку, те није могао нити сам доћи, нити пуномоћника послати, но свагда пре него што судом изречено распоредно решење постане извршним.

Члан 189.

После рочишта, или кад протече рок за правдање изостанка (чл. 188.), суд ће у најкраћем року направити распоред, по коме ће се повериоци намиривати из цене добивене за непокретно добро, с обзиром на наређење чл. 108. овог закона.

У томе ће распореду доћи на своје место и оне тражбине које су оспорене, за случај ако би доцније пресудом судском биле утврђене; али ово онда само ако поверилац у остављеном му року поведе спор за утврђење његове тражбине.

Члан 190.

Решење судско о распреду издаће се браниоцу и свима повериоцима који полажу права на првенствену наплату из добивене цене. Осим тога, оне ће се приковати и на дом судски.

Против тога решења може се жалити сваки интересован поверилац.

Члан 191.

Кад распоредно решење буде извршно, суд ће одмах наредити да се на основу њега изврши исплата тражбина утврђеним редом.

За оспорене тражбине које су ушле у решење, суд ће задржати у депозиту суму која је потребна за исплату главнице и интереса до дана продаје имања.

Б., Из покретних ствари које служе за залогу.

Члан 192.

Кад изврши продају заложене покретне ствари, извршилац ће новац који претече преко продајних трошкова одмах предати стечајном суду.

Како прими овај новац, суд ће у року од осам дана одредити рочиште на коме ће позвати све оне повериоце који полажу право првенства у наплати из њега. Чим повериоци изнесу доказе о њиховим тражбинама и о траженом првенственом праву, стечајни ће суд, не издајући формалног решења о распореду, по доказаним правима, а с обзиром на чл. 111. овог закона, решити како да се примљени новац подели.

Члан 193.

Ако би се појавио спор односно заложног или првенственог права између поверилаца, који на продатој ствари полажу право првенствене наплате, на се иначе ствар не би могла изравнати, стечајни ће суд поступити по чл. 189. овог закона. У том случају оспорена ће се сума при деоби иставити и у депозиту задржати код суда, а неоспорени ће се део одмах издати ономе коме припада.

Члан 194.

Заводи којима је дато право да се из својих залога без судске помоћи наплаћују, дужни су послати суду суму која буде претекла преко њиховог примања од продате ствари. А ако ништа не претекне дужни су известити суд.

Исплата масених поверилаца.

Члан 195.

Тражбине масених поверилаца, ако се не покажу спорне, исплаћиваће се без обзира на стање стечајне расправе, чим у маси има новаца.

Исплата стечајних (личних) поверилаца.

Члан 196.

Кад год у стечајној маси буде толико новаца, да се, поред масених дугова и трошкова, могу исплатити и све признате тражбине првог реда, исплата оних поверилаца чије су тражбине потпуно признате неће се одлагати само за то, што би се још у спору налазиле тражбине других поверилаца које полажу право на исти ред.

Ово исто важи и за посебну исплату тражбина другог и осталих редова, кад год се она може извршити новцем који се налази у стечајној маси, било цела, било од чести.

Ну, у свима овим случајевима стечајни ће судија распоредом обухватити и ту оспорену тражбину.

Члан 197.

Ако се какав осигурани поверилац, који има засебно право на новце добивене од каквог непокретног или покретног дужниковог имања, у исто време јави у стечај и као лични поверилац, он се тада, при деобама стечајне масе, које би се вршиле пре распореда цене заложеног добра, узети у рачун са целом његовом тражбином и исплатити као и остали стечајни повериоци његовог наплатног реда.

Ну, ако би таквом осигураном повериоцу доцније од његове залоге припало онолико, колико износи цела његова првобитна тражбина, стечајној ће се маси од тога новца одвојити и вратити сума коју је поверилац из ње примио. Али, ако се продајем заложеног имања добије мање, онда ће се најпре из добијене суме одвојити за масу онолико, колико је тај поверилац узео из опште стечајне масе, а све што преостане од тога новца издаће се истом заложеном повериоцу. Остатак пак, ненаплаћене тражбине из залоге исплатиће се таквом повериоцу из опште стечајне масе по сразмери.

Члан 198.

За сваку деобу масену готовине стечајни ће судија направити засебан деобни списак. У њему ће на првом месту означити суму која се налази у маси као готовина; по том суме нужне за исплату још неплаћених масених дугова и трошкова; и најзад све тражбине између којих се има деоба извршити, и то по реду којим су изређане у општем прегледу пријављених тражбина, крај сваке од њих назначиће и колико новаца долази на њу од суме која се дели. А уз тражбину која носи интерес срачунаће исти до дана продаје.

Члан 199.

У деобном списку стечајни ће судија оспорену тражбину сматрати као да је потпуно призната, ако му само поверилац који је представља, пре састава списка, поднесе уверење да је већ повео спор за утврђење њено или то учини бар у оном року који је по овом закону остављен за исправку списка. Али ипак ће у списку крај сваке оспорене тражбине ставити примедбу да је оспорена, и то да ли у основу или само у наплатном реду.

Члан 200.

Овако састављен деобни списак има се прилепити на дом судски, пошто се на њему најпре назначи кога је дана то учињено. У исто време стечајни ће судија тај списак предати сваком пријављеном стечајном повериоцу, с нарочитом напоменом да има права, у року од осам дана од кад му је списак предат, на исти чинити примедбе.

Члан 201.

Ако у року од осам дана после пријема овог распореда нико од поверилаца не учини примедбу на њ, стечајни ће судија одмах акте предати стечајном суду на решење.

Против решења стечајног суда нема места жалби, ако није било примедба, или ако су примедбе уважене, иначе има места жалби Касационом Суду.

Члан 202.

Чим деобни списак постане извршним, стечајни ће судија одмах наредити да се подељена масена готовина, без икаквог одлагања, по њему изда повериоцима.

Члан 203.

Исплата којом се цела тражбина измирује чиниће се на признаницу, уз повраћај оригиналне исправе о дугу, ако је поверилац исту узео после рочишта за пречишћење тражбина.

Отплате пак вршиће се само на признаницу, али ће се и на оригиналној исправи о дугу увек забележити колико је отплаћено.

Члан 204.

Суме које повериоци од позива за осам дана не буду дигли, остаће у депозиту код суда.

То ће се исто урадити и са сумама које су припале на оспорене тражбине, или на тражбине са одложним условом. Тако исто ће се поступити и са оном сумом која припадне на тражбину са раскидним условом, ако поверилац неда осигурање да ће је вратити стеченој маси у случају да се услов и пуни.

Члан 205.

Бад прва деоба не исцрпе масену готовину, извршиће се доцније накнадна деоба прикупљеног новца.

Стечајни ће судија у деобноме списку сваке доцније деобе, поред онога што је наређено чл. 198. назначити још и колико је при ранијим деобама на поједине тражбине исплаћено или депоновано. У свему осталом, при накнадним се деобама има поступати по правилима која су напред прописана за прву деобу.

Члан 206.

Поверилац који тражбину пријави после одређеног рока за пријаву, искључује се из оних деоба у којима деобни списак постане извршним пре него што се његова тражбина пречисти.

При доцнијим деобама овакав ће се поверилац узети у обзир тако, да се од целе деобне суме за њега прво одвоји сума која би му припала у ранијим деобама, да се јавио за времена.

Члан 207.

Бад се све познато стечајно имање распрода и односно свију оспорених тражбина донесе извршна одлука, одмах ће се извршити и завршна деоба стечајне масе. Она се неће одлагати за то, што још није престало право годишњих доходака, издржања и других плаћања од времена на време, или што условне тражбине још нису постале чисте и просте. Али стечајни ће судија у деобном списку ове деобе предвидети повраћај у стечајну масу свију сума, које су депоноване или издате за те тражбине, и за тај случај одредиће у њему којим повериоцима поименце оне припадају и у којој мери.

И при завршној деоби има се у свему поступити како је прописано за посебне деобе.

Члан 208.

Кад судијским решењем буде утврђен деобни списак, стечајни ће судија одмах сазвати скуп поверилаца ради прегледа завршних рачуна стараочевих и да одреди награду стараоцу. О рачунима стараочевим поверилачки је одбор дужан поднети скупу писмени извештај. Поверилачки одбор нема права ни на какву награду из масе, пошто он, као представник поверилаца, ради у свом интересу.

Члан 209.

После овог скупа на коме су завршни рачуни поднети и примљени, стечајни ће судија наредити, да се исплата по списку одмах изврши, а кад и то буде свршено, поднеће стечајном суду извештај, у коме ће означити: колико је износила цела стечајна маса, колико је који поверилац имао из ње да добије и колико је добио, као и колико је времена трајало стечајно поступање и кога су дана деобе извршене.

На основу овог извештаја, стечајни ће суд, чим се увери да је све извршено што се овим законом прописује за расправу стечајних маса, одмах решити да се стечајно поступање по тој маси сматра за свршено услед исприљења стечајног имања.

Члан 210.

Кад год се тек по свршетку стечаја пронађе какво имање, које према чл. 3 овог закона долази у стечајну масу, стечајни ће суд, допуњујући ранији стечај одмах за осигурање, управу, продају и деобу тога имања поступити онако исто како је рађено и са имањем које је било познато за време стечаја. Извршење овога повериће пређашњем стечајном стараоцу и поверилачком одбору; а ако то не би било више могућно, новинама, који ће се поставити као и у почетку стечаја.

У деоби овог имања имају учешћа само они пређашњи повериоци, чије тражбине не буду у стечају потпуно исплаћене.

Одељақ V.

Свршетак стечаја.

Члан 211.

• Чим буде решено да се прекине даље стечајно поступање, стечајни ће суд одмах то своје решење обзнанити прогласом, који ће одштампати у службеном листу и прилепити на судски дом и на два јавна места у вароши.

У прогласу ће се увек означити на основу чега је свршен стечај.

Одељақ VI.

Повраћај изгубљених права.

Члан 212.

Од оног дана кад је суд решио да се стечајно поступање сврши, дужник престаје бити под стечајем и повраћа му се право да слободно управља и располаже својим имањем.

У исто време, и сви његови повериоци чије тражбине не буду у стечају при деоби измирене, поново добљају право да од њега сваки за себе тражи наплату или осигурање неисплаћеног дела дуга онако како су то могли и пре стечаја.

Али, закључујући поравнање, повериоци могу дужника ограничити у праву управљања и располагања с имањем после стечаја, за све оно време док их не буде измирио.

Члан 213.

Грађанска и политичка права, која је изгубио услед отварања стечаја, дужнику се повраћају само онда кад стечајни суд то реши.

Стечајни ће суд моћи донети такво решење само по дужниковој молби и само онда кад дужник докаже, да су потпуно измирени сви његови повериоци чије су тражбине у стечају признате, или утврђене у засебном списку, и то како у главници тако и у интересу и свима трошковима, без обзира на то да ли је поравнањем који део отиуштен (чл. 175).

Члан 214.

Кад му дужник поднесе молбу за повраћај у пређашња права, стечајни ће суд одмах одредити рочиште, на које ће позвати све у стечају неизмирене повериоце, од којих дужник не буде поднео влашћу потврђену изјаву да су измирени, у мери означеној предњим чланом, напоменувши им у позиву, да ће се сматрати као потпуно измирен сваки онај који не дође на рочиште.

Члан 215.

Овим члановима не мења се одредба § 261 крив. законика у вези са §§ 18. и 19. истог закона.

III. Наплата пречишћених тражбина из имања које дужник доцније стече или му припадне.

Члан 216.

Из имања које би дужнику после закљученог стечаја припало, или које би он доцније стекао, сваки поверилац који је своју тражбину пречистио, има право с места наплату захтевати, због чега ће и суд, на такво захтевање, одмах наредити да се дотично имање дужниково узалти, попише, процени и прода, ради измирења појављеног повериоца.

Ну, ако би један или више дужникових поверилаца затражили да се над његовим имањем отвори стечај пре него што је узето у попис за наплату повериоца чија је тражбина за време прошлог стечаја пречишћена, суд ће отворити стечај, али тада они повериоци чије су тражбине у прошлом стечају пречишћене, веће имати никаква првенства према повериоцима који се први пут у нови стечај пријаве.

IV. Скраћено стечајно поступање.

Члан 217.

Братком стечајном поступку има места кад год се било одмах при отварању стечаја, било и доцније, из извештаја стечајног стараоца покаже: или да

је стечајно имање само толико, да преко суме потребне за измирење најнужнијих трошкова за стечајно поступање не износи већу вредност од 2.000 динара, или да ће га тражбине, које се несумњиво имају првенствено измирити, вероватно исцрипети толико, да за стечајне повериоце неће остати већа сума од 1000 динара.

Члан 218.

Код скраћеног стечајног поступања одступа се од извесних правила, прописаних за редован стечај у овоме:

1. Проглас о отварању стечаја одштампава се само један пут;
2. Узимају се најкраћи овим законом одређени рокови, па и њих суд, ако нађе за нужно, може свести и на половину;
3. Рочиште за пречишћење тражбина може суд одредити одмах сутра дан по истеку рока за пријаву тражбина, и на том се рочишту може одмах по пречишћењу извршити и покушај равнања; и
4. Никад се неће одређивати поверилачки одбор.

В. К а з н е.

Члан 219.

Трговце, односно представнике трговачког друштва, који не буду, према чл. 13 овог закона ни за пет дана јавили о престанку његових трговачких плаћања, стечајни ће суд казнити само због тога затвором од једног до шест месеца, осим ако им суд уважи доказе да су томе били спречени каквом неодољивом препреком.

Члан 220.

На исту се казну имају осудити трговци, односно представници трговачког друштва, који су без оправданог узрока пропустили, по чл. 28 овог закона, поднети тачан преглед свог, односно дужниковог имовног стања.

Члан 221.

Кад год стечајни дужник одрекне да на позив суда положи заклетву, прописану у последњем одељку чл. 26 и осталим овог закона, поступиће се, одмах, по наређењу § 301 закона о суд. поступку у грађ. парницама.

Члан 222.

Кад год се дужник не поравна, и стечај се дигне услед исцрпљења масе, стечајни ће суд бити дужан, по службеној дужности, извидети да ли се против дужника има отворити кривична истрага за банкрутство и даље поступити по закону.

Ну и пре расправе стечајне масе, суд може наредити кривичну истрагу против стечајног дужника, увек кад год се према стању дужникове активе и пасиве и другим околностима увери да је дужник нао под стечај у циљу да оштети своје повериоце.

Према томе, стечајни је суд дужан узимати у приређење примедбе и доказе, које би му који од поверилаца у том погледу против дужника поднео,

а тако исто дужан је сваком повериоцу, на његов захтев, саопштити изјашњења дужникова о узроцима због којих је пао под стечај.

Члан 223.

Ако дужник, пошто је обуставио своја плаћања, односно пошто је код суда тражен стечај на његовом имању, даде једном повериоцу какво осигурање или исплату, на шта овај није имао право на тај начин, или у то време, суд ће таквог дужника казнити затвором до једне године дана.

Члан 224.

Поверилац који од стечајвог дужника, или од кога другог лица, прими или само и уговори какву награду, у циљу да на скуповима поверилачким гласа у извесном смислу, на штету осталих поверилаца, биће осуђен на затвор до године дана, или новчано од 150 до 1.800 динара.

Члан 225.

Органа извршне власти који не испуни законске прописе, те се због тога продаја одложи: или који, по наредби стечајног суда, не изврши продају ни у року који је одређен у § 464 закона о судском поступку у грађанским парницама, Министар унутрашњих послова, на тужбу стечајног суда, казниће губитком плате од једног до три месеца.

Том истом казном Министар просвете и црквених послова, а на тужбу стечајног суда, казниће оне чиновнике државне штампарије који раде на службеним новинама, ако не општају тачно и на време огласе, које стечајни суд шаље према одредбама овог закона, те се због тога судски рад успори, или одређено рочиште одложи.

Ове су осуде одмах извршне.

Ну, ако се докаже да су дотични чиновници напред изложене неправилности намерно учинили, предаће се дисциплинарном уду на суђење.

Члан 226.

За кривице означене у чл. 219., 220 и 221. овог закона, стечајни суд, по кратком извиђењу и саслушању оптуженога, изриче казну решењем.

Ове казне може изрећи и првостепени трговачки суд за град Београд.

Против ових решења осуђени се може жалити Касационом Суду.

Члан 227.

Остале кривице изложене у чл. 223. и 224. овог закона извиђаће и судити стечајни суд, по прописима закона о судском поступку у кривичним делима.

Изузетно од овога, првостепени београдски трговачки суд само ће учинити кратко извиђање, на тужбу, у којој ће кратко изложити дело и доказе, предати, заједно с актима чијевог извиђања, првостепеном суду за град Београд, односно београдском првостепеном суду за округ београдски, као надлежном за суђење кривичних дела, који ће одмах акте предати своме надлежном судији да истрагу изврши по кривичном поступку, и даље по закону поступи.

За остало поступање по овим кривицама вреде наређења гл. XV. до XXII. закључно закона о судском поступку у кривичним делима.

VI. Ж а л б а.

Члан 228.

Против свију одлука стечајног суда, за које није изриком одузето право жалбе, а није ни нарочити рок одређен у овоме закону, може се изјавити жалба Касационом Суду, у року од осам дана.

За ове жалбе важи све што је казано у § 323. суд. пост. у грађ. парницама, а односно брзине рада важе рокови одређени у чл. 33. овог закона.

VII. Предаја судских одлука, наредаба, позива и осталих аката.

Члан 229.

Одлуке, наредбе, позиве и остале акте стечајни суд, по наређењима §.§. 358. и 359. зак. о пост. суд. у грађ. парницама, предаваће лицу коме се шта има предати, или његовом пуномоћнику, преко свога заклетог разносача, ако је у месту суда, а иначе преко надлежне полицијске власти.

Војнику док је под заставом предаја ће се извршити преко његове најближе власти.

Члан 230.

Свака се предаја има извршити на реченис, онако како је наређено у §.§. 370. и 372. зак. о пост. суд. у грађ. парницама.

Члан 231.

Предају одлука и осталих судских аката дужни су и разносач судски и власт надлежна за предају извршити најдаље за четири дана од када су их примили.

Судски је разносач дужан вратити суду реченис о предаји одмах, или најдаље сутра дан, а власт која је предају извршила, најдаље за три дана после предаје.

Члан 232.

Ако судски разносач никако не изврши предају, или је не изврши уредно и на време, или ако суду не врати на време реченис те ово буде узрок успоравању судског рада, или одлагању рочишта, казниће се новчано од 40 до 80 динара, у корист државне благајне, и отпустиће се одмах из службе. А ако осуђени разносач не могне ову новчану казну платити из трећине свога имања замениће му се сваки пет динара са један дан затвора.

Ову казну изриче стечајни суд, на предлог стечајног судије, и његово решење о овој осуди одмах је извршно.

Ако су оваким несправностима узрок полициски органи, или органи других власти, који су надлежни за извршење предаје, надлежни ће их министар, на тужбу стечајног суда, казнити губитком плате од петнаест дана до једног месеца.

И ове су осуде одмах извршне.

Члан 233.

Ако се лице, коме се има шта предати, не може да нађе; или за то што је на путу, или што се крије, или што ни оно ни његови домаћи неће да приме што им се предаје, онда ће се предаја извршити онако како је прописано у §. 360. зак. о пост. суд. у грађ. парницама.

Члан 234.

За оне којима се не зна место живљења, или ван Србије живе, сматраће се да им је онога дана предата судска одлука, позив и друга акта, кога дана поста буду објављена у службеном листу.

Ова се објава има учинити преко службеног листа само један пут.

VIII. О благодејањима боз своје кривице пропалих стечајних дужника.

Члан 235.

Онај који без своје кривице или узрока дође у презадужено стање, и без одлагања суду све своје имање верно представи молећи да се стечај отвори и имање повериоцима подели, може тражити да му се за време стечаја даје издржање из масе.

У тој молби дужник ће:

- 1, навести узроке због којих је дошао у презадужено стање; и
2. поднети списак свога имања и дугова, са обећањем да ће се на истинитост тога заклетити.

О овој дужниковој молби стечајни суд саслушаће све лично повериоце, позвавши их кратким путем, па ће је уважити, ако већина присутних поверилаца, рачунајући исту по већини тражбина, на ну пристане, — иначе ће дужника решењем одбити противу кога нема места жалби.

Прелазно наређење.

Члан 236.

Закон овај ступа у живот после 90 дана од дана обнародовања у службеном листу, и тада престаће важити закон о стечајном поступку од 17. марта 1861. год. са свима његовим изменама и допунама. Ну одредба чл. 125. овог закона отпочеће се примењивати тек пошто протече једна година дана, кад овај закон у живот ступи.

Сви стечаји које овај закон још у току затече, имају се расправити по њему, у колико не буду још довршени.

Затим чита указ Његовог В. Краља о предлогу закона о уређењу Главне Контроле, који гласи:

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р І

по милости Божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Председника Нашег Министарског Савета, Нашег Министра Иностранних Дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо :

Овлашћује се Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Иностранних Дела, да може поднети Народном Представништву сазваном у редован сазив за 1902. годину, на решење предлог закона о уређењу Главне Контроле.

Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Иностранних Дела нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

*Председник Министарског Савета,
Министар
Иностранних Дела*

Д-р Мих. В. Вујић с. р.

Чита указ Његовог В. Краља о буџету за 1903. годину који гласи :

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р І.

по милости Божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Финансија, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо :

Овлашћује се Наш Министар Финансија, да Народном Представништву, сазваном у редован сазив за 1902. годину, поднесе на решење предлог буџета државних прихода и расхода за 1903. год.

Наш Министар Финансија нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Финансија,

Д-р М. М. Поповић с. р.

Чита указ Његовог В. Краља о предлогу закона о народним школама, који гласи :

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р І.

по милости **Божјој** и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Просвете и Црквених Послова, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар Просвете и Црквених Послова, да може Народном Представничтву, сазваном у редован сазив за 1902. годину, поднети на решење Предлог закона о народним школама.

Наш Министар Просвете и Црквених Послова нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Просвете и Црквених Послова,
Драг. Стаменковић с. р.

Чита указ Његовог В. Краља о предлогу закона о Народном Позоришту, који гласи:

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р І.

по милости **Божјој** и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Просвете и Црквених Послова, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш министар Просвете и Црквених Послова, да може Народном Представничтву, сазваном у редован сазив за 1902. годину, поднети на решење Предлог закона о Народном Позоришту.

Наш Министар Просвете и Црквених Послова нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар
Просвете и Црквених Послова,
Драг. Стаменковић с. р.

Чита указ Његовог В. Краља о предлогу закона о зборовима, који гласи:

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р І.

по милости **Божјој** и вољи народној
Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Унутрашњих Дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо:

СТЕНОГРАФСКЕ ВЕЛЕСКЕ ЗА 1902. год.

Овлашћује се Наш Министар Унутрашњих Дела да поднесе Народном Представништву, сазваном у редован сазив за 1902. годину у Београду на решење Предлог закона о зборовима.

Наш Министар Унутрашњих Дела нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Унутрашњих Дела,

Н. Стефановић с. р.

Чита указ Његовог В. Краља о предлогу закона о Државним Благајницама и управи државних благајница, који гласи:

МИ

А Л Е К С А Н Д А Р І.

по милости Божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Финансија, а по саслушању Нашег Министарског Савета, рошили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар Финансија, да Народном Представништву, сазваном у редован сазив за 1902. годину, поднесе на решење предлог за закон о Државним Благајницама и о управи државних благајница.

Наш Министар Финансија нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар финансија,

Д-р М. Поповић

Чита указ Његовог В. Краља о предлогу закона о Универзитету, који гласи:

МИ

А Л Е К С А Н Д А Р І.

по милости Божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Просвете и Црквених Послова, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш Министар Просвете и Црквених Послова да може Народном Представништву, сазваном у редован сазив за 1902. годину, поднети на решење Предлог закона о Универзитету.

Наш Министар Просвете и Црквених Послова нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар

Просвете и Црквених Послова,

Драг. Стаменковић с. р.

Чита указ Његовог В. Краља о предлогу закона о општини града Београда, који гласи :

МИ
А Л Е К С А Н Д А Р I.

по милости Вожјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Унутрашњих Дела, а по саслушћу Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо :

Овлашћује се Наш Министар Унутрашњих Дела да поднесе Народном Представништву, сазваном у редован сазив за 1902. годину у Београду, на решење : Предлог закона општине града Београда.

Наш Министар Унутрашњих Дела нека изврши овај указ.

25. јула 1902. год.
у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

Министар Унутрашњих Дела,

Н. Стефановић с. р.

(Скупштина је читање ових указа саслушала стојећи и при помену краљевог имена, одазивала се бурним: „Живео“).

(Предлози нису уз указе поднети, на нису тада ни читани у Народној Скупштини. Због тога нису ни унети у стенографске белешке).

Председник Риста Поповић — Сви ови предлози упутиће се надлежним одборима.

Сад прелазимо на дневни ред. Према члану 156. пословника у прошлој годишњој сесји изабрано је 6 посланика, којима је била дужност да испитају скупштинске рачуне и да спреме буџет за идућу скупштинску сесију. Тај одбор постоји, и томе одбору треба да председава један потпредседник, и он је био одређен. Али пошто је његово место остало празно, то значи да треба да одредимо једнога од потпредседника, који су сада изабрани а који ће председавати томе одбору. (Чује се: Ето господин Стојана Протића). Прима ли Скупштина да господин Стојан Протић буде председник томе одбору. (Прима).

Дневни ред је исцрпљен.

Пошто ће се морати на дуже време одложити скупштинске седнице, то да не би за време трајања овога одмора скупштинског, г. г. посланици, који имају права по пословнику на дијурну, исту примами, предлагем: да господа посланици за време овога одмора немају дијурну а за одлазак и повратак имаће законом прописану попутнину.

Је ли Скупштина вољна да прими овај предлог, да посланици за време трајања овога одмора не примају дијурну? Прима ли Скупштина овај предлог? (Прима).

Настас Петровић — Ја мислим, господо, ако хоћете да иде брже рад Народне Скупштине требало би да скренемо пажњу председнику Народне Скупштине, да он у своје време позове раније оне посланике, који су у одборима те да сврше послове које имамо да радимо у Народној Скупштини. Ако би

после радили и одбори и Народна Скупштина била на окупу, онда би само радили одбори а Скупштина би седела и губила више времена.

Председник Риста Поповић — Данашњу седницу закључујем а заказујеа другу за 1. новембар ове године у 9 часова пре подне.

Седница је трајала до 11. часова пре подне

IX РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држан 1. новембра 1902. год., у Београду

ПРЕСЕДАВАО ПРЕСЕДНИК :

Риста Поповић

СЕКРЕТАР :

Чеда Костић

Присутни су били г. г. министри: Министар Правде, Министар Иностранних Дела и Министар Унутрашњих Дела.

Почет у 10 часова пре подне.

Председник Риста Поповић. — Отварам девети редовни састанак Народне Скупштине,

Изволите чути прозивку.

Секретар Чеда Костић. — Прозива посланике.

Алекса Нешић, овде	Димитрије Коцић, овде
Алекса Пантић, овде	Драгољуб Божиновић, није овде
Алекса Фотић, није овде	Драгомир Лазаревић, овде
Антоније Марић, није овде	Драгомир М. Поповић, овде
Анта Радозављевић, овде	Драгут М. Поповић, овде
Акса Живановић, овде	Ђођа Анђелковић, овде
Аца Станојевић, није овде	Ђока Станимировић, није овде
Богдан Милановић, овде	Ђока Т. Урошевић, није овде
Божа Кунатровић, није овде	Ђорђе Брачанин, није овде
Васа Радовановић, овде	Ђорђе Мијајловић, овде
Васиљко Цветановић, овде	Ђорђе Стојковић, није овде
Велимир Карић, овде	Ђорђе Сушић, није овде
Веселин Милекић, није овде	Ђура Јеремић, овде
Владислав Павловић, није овде	Др. Живан Јашић, није овде
Влајко Антонијевић, овде	Живан Сретенковић, овде
Др. Воја Вељковић, овде	Живко Стевановић, овде
Војин Ђирковић, овде	Живојин Тајсић, овде
Гаврило Лађевац, овде	Иван Павићевић, није овде
Глиша Дукић, овде	Илија Илић, овде
Давид Милановић, није овде	Илија Х. Илић, није овде
Димитрије Илићановић, није овде	Јаков Т. Чорбић, овде

Јеврем Ђорић, овде
 Јеврем Томић, није овде
 Јеротије Лукић, овде
 Јован Авакумовић, овде
 Др. Јован Данић, овде
 Јован Јовановић, старији, овде
 Јован Јовановић, млађи, овде
 Јован Мићић, овде
 Јован Николић, овде
 Јован Станковић, овде
 Јоргаћ Марјановић, овде
 Јоца Селић, овде
 Коста Борисављевић, није овде
 Коста Стојановић, овде
 Љуба Давидовић, овде
 Љуба П. Станојевић, овде
 Љубомир Живковић, није овде
 Љубомир Д. Пауновић, овде
 Љубомир Радивојевић, није овде
 Љубисав Благојевић, овде
 Малиша Атанацковић, није овде
 Маријан Вељковић, није овде
 Матија Тирић, овде
 Мата Радојковић, овде
 Мелентије Божовић, овде
 Милан Мостић, није овде
 Миленко Живановић, овде
 Миливоје Савић, овде
 Милосав Ђ. Радојковић, овде
 Милисав Ж. Чолић, овде
 Милош Ж. Павловић, овде
 Милош Ф. Ђосић, овде
 Миљко Протић, није овде
 Милутин Јов. Анђелић, није овде
 Милутин Божићевић, овде
 Милутин Станојевић, није овде
 Др. Мита Поповић, овде
 Мита Теокаревић, овде
 Митар Мићић, овде
 Михаило М. Душманић, није овде
 Михаило С. Зотовић, овде

Михаило Јовановић, овде
 Михаило Мартинац, није овде
 Михаило А. Поповић, овде
 Мића Бранковић, овде
 Настас Н. Петровић, овде
 Никодије С. Милетић, овде,
 Никола Живковић, овде
 Никола Милосављевић, овде
 Обрен Вучићевић, није овде
 Обрен Јешић, није овде
 Павле Јанковић, овде
 Павле Смиљанић, овде
 Др. Паја Бота, овде
 Панта Туцаковић, није овде
 Петар Максимовић, није овде
 Радисав Митровић, није овде
 Радоје Обрадовић, овде
 Риста С. Поповић, овде
 Сава Илић, овде
 Светислав Новаковић, није овде
 Светислав Симић, није овде
 Светомир Карамарковић, није овде
 Сима Д. Катић, овде
 Сима Костић, овде
 Сотир Балтезовић, није овде
 Станимир—Мире—Ракић, није овде
 Станко Кокановић, овде
 Станко Петровић, овде
 Станоје Х. Станковић, није овде
 Стеван Стојиљк вић, није овде
 Стојан Данчевић, овде
 Стојан Лукић, овде
 Стојан Протић, није овде
 Стојан Рибарац, овде
 Страхиња Поповић, није овде
 Тома Стајић, није овде
 Филип Милојевић, овде
 Христа Крајинчевић, није овде
 Чеда А. Костић, овде
 Чеда Радовић, није овде.

Председник Риста Поповић. — Има довољан број посланика за решавање.

Изволите чути неколико протокола прошлих састанака.

Секретар Чеда Костић прочита протокол VII редовног састанка.

Председник Риста Поповић. — Прима ли Скупштина прочитани протокол?

Милосав Радојковић. — Мој говор у начелној дебати о предлогу закона о зајму односи се само на прошлу владу. Тај говор не може се односити на данашњу владу, јер ја сам уверен да је данашња влада од дана свога ступања отпочела озбиљно да штеди и то — на практикантима! (Смех).

Председник Риста Поповић. — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима).

Изволте чути протокол VIII редовног састанка.

Секретар Чеда Костић прочита протокол VIII редовног састанка.

Председник Риста Поповић. — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима).

Пошто данас немамо ништа готово за рад, то данашњу седницу закључујем, а кад ће идућа седница бити, ја ћу објавити уобичајеним редом.

Господу одборнике молим да дођу и узму одмах послове у рад.

Састанак је закључен у 10¹/₂ часова пре подне.

X РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

држав 5. новембра 1902. год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК

Риста Поповић

СЕКРЕТАР

Чеда Радовић

Присутни су били сви г. г. министри:

Почет у 9¹/₂ часа пре подне.

Председник Риста Поповић. — Отварам десети редовни састанак Народне Скупштине.

Изволте чути протокол прошлог састанка.

Секретар Чеда Радовић чита протокол IX редовног састанка.

Председник, Риста Поповић. — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима).

Изволте чути молбе и жалбе упућене Народној Скупштини.

Секретар Чеда Радовић чита молбе и жалбе:

Владимир Рајић, из Курјача, среза рамског, моли да се село Курјача одвоји од општине кличевачке и образује за себе општину под називом општина курјачка, пошто, вели, има потребан број пореских глава.

Миладин Васиљевић, земљ. из Доње Краварице, моли Народну Скупштину, да се дозволи право гласања свима инвалидима и полу-инвалидима, ма колику порезу плаћали.

Петар Митровић, мех. из Косјерића, жали се противу Перише Бешевића, писара начелства врањског, што му неће да плати менични дуг, и моли за наређење г. Министра Унутрашњих Дела, да га овај принуди на плаћање.

Сељани села Бијоске и Врутака, среза ужичког, моле, да се одреди други члан комисије за ограничавање шума на место г. В. Ригера, окр. шумара, који не познаје земљиште и не зна како стоји шума приватна а како државна.

Сима Ђ. Пешић, из Врањске Бање, жали се на Г. Министра Грађевина и Унутрашњих Дела што му неће да исплате земљиште које му је заузето експропријацијом регулесања реке Бањске.

Милош Коларевић, тежак из Грдице, среза жичког, жали се на општину краљевску што од сваког родитеља, чији је ђак учио у Краљеву школу, тражи да плати по 36 динара школарине.

Радисав Ђорђевић, општ. писар из Јунковца, моли да се донесе закон о млиновима.

Радисав Ђорђевић, општ. писар из Јунковца, моли да се разруше воденице на реци Колубари ради регулесања реке.

Христина Месаровић, олд., моли за наредбу да јој се исплати 2.000 динара, колико је држава српска дужна њеном пок. сину Николи, за оправку рестаурације лановске железничке станице.

Сељани села Доброг Дола моле за наређење, да се што пре код Државног Савета донесе одлука о одвајању истог села од општине градашничке, у срезу нишавском, округа шротског, ради образовања засебне општине „Добродолске“.

Софија Ј. Цукавићка, учитељица у Брзоходу, моли да јој се признаду године за пензију, које је провела као учитељица у Старој Србији.

Даринка С. Димићева, бив. учитељица, моли да се поново врати у службу.

Анка М. Марковића, учитељица из Прокупља, моли да јој се признаду године службе за време док јој је место упражњено.

Светомир Ђорђевић и другови, из Јошаничке Бање, моле Скупштину да их, као пре тареле и неспособне ослободи плаћања извесних приреза.

Председник Риста Поповић. — Ове молбе и жалбе упутиће се одбору за молбе и жалбе.

Јављам Скупштини да сам одобрио три дана одсуства г. г. Ђуби Радојевићу и Пери Максимовићу, пет дана одсуства г. г. Миљку Протићу и Христи Брајинчевићу.

Нека господа посланици тражила су веће одсуство, које треба Скупштина да им одобри. То су г. г. Живан Јашић и Радисав Митровић. Они су тражили по 10 дана одсуства, а г. Милутин Станојевић 20 дана.

Ове ћемо њихове молбе упутити одбору за молбе и жалбе.

Променом положаја нека господа посланици изгубили су своје мандате, и ја држим да би био ред, да на њихова места позовемо људе, који по реду долазе на њихова места. Изгубили су, дакле, мандате г. г.: Арон Нинчић, Ђока

Николић и Сретен Којић. По чл. 95. изборнога закона треба да дође на место г. Ароћа Ничића г. Прока Црниловић из Властотинаца; на место г. Ђоке Николића г. Алекса Марковић, обућар из Соко-Бање; а на место г. Сретена Којића г. Сава Марковић, тежак из Љуљака.

Љуба Пауновић. — Г. Љуба Стојановић, посланик за округ ваљевски, дао је оставку, и она му је уважена. Молим да се и на његово место позове заменик.

Председник Риста Поповић. — Ја ћу видети, је ли та листа исцрпена, или није. Ако није, наредићу да се на његово место позове изабрани посланик, да поднесе своја пуномоћја Скупштини. (Чује се: А на место г. г. Милића Радовановића и Милана Павловића?)

Председник Риста Поповић. — За њихове заменике наредиће се нови избори.

Сад прелазимо на дневни ред.

На дневном је реду извештај о избору посланика за округ топлички. Изволте чути г. секретара.

Секретар Ђока Стојковић чита извештај Касационог Суда, који гласи:

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ
АЛЕКСАНДРА I

Касациони Суд Краљевине Србије у општој седници својој састављеној из: *преседника суда, Д. Ј. Радовића, судија: Д. Ђ. Миловановића, Ст. Петковића, М. Ј. Марковића, Ђ. С. Новаковића, В. К. Ђорђевића, Св. Јањића, Др. Д. Т. Мијушковића, Јов. Николића, Д. Стојковића, Ант. Боди, Дим. Гавриловића, Рад. С. Филиповића и Н. Ђ. Ничића, и деловође — секретара, Жив. С. Ивковића* расмотрио је акта о избору народног посланика за округ топлички, извршеног на дан 1. јула 1902. год., а за скупштинску периоду од 1901. г. до 21. маја 1905. године, која му је акта послао главни бирачки одбор поменутог округа, па је видео, да је за посланика овога округа изабран и од стране главног бирачког одбора, оглашен Милан Арсенијевић, трг. из Београда.

Па како противу његовог избора није било жалбе, то Касациони Суд на основу чл. 46. Устава и чл. 94. избор. закона, *оглашава Милана Арсенијевића, трг. из Београда, за посланика округа топличког и избор његов за правилан и овим његово пуномоћство оверава.*

Из опште седнице Касационог Суда 19. августа 1902. год. Бр. 5883., у Београду.

Председник суда
Д. Ј. Радовић.

Секретар
Жив. С. Ивковић. (М. П.)

Председник Риста Поповић. — Дајем четврт часа одмора, да се тај г. посланик закуне.

Настаје одмор.

(За време одмора заклет је посланик за округ топлички г. Милан Арсенијевић).

После одмора.

Председник Риста Поповић. — Наставља се прекинута седница.

Да би се видело, има ли довољан број посланика за решавање, ја мислим да је потребно да се прозовемо.

Настаје прозив

После прозива

Председник Риста Поповић — Има довољан број посланика за решавање.

Сада изволте чути изјаву владину.

Министар Народне Привреде Д-р Ђока Николић — чита изјаву владину, која гласи:

Господо Посланици,

И ако променом владе, која је извршена пре непуних месец дана, није унесена у наш политички живот промена режима, већ само промена личности, ипак, ова нова влада, поводом разних тумачења која су се појавила у јавноме мишљењу о правцу којим она мисли ићи у државним пословима, сматра за дужност да, излазећи пред Народно Представништво, обележи што јасније правац свога рада.

Пре свега, господо, ова вам влада изјављује да она стоји на оном истом политичком земљишту, на коме је стојала и прошла влада коју је ова заменила: на земљишту на коме је поникао Устав од 6 априла прошле године, по коме је бирано садашње Народно Представништво и на коме је била заснована и кретала се за последњу и по годину дана целокупна државна владавина у нашој земљи, а то је на земљишту споразума.

Као што видите, господо, ви у промени владе имате само наставак и продужење оне унутрашње и спољашње политике коју је и прошла влада водила. Ово је, господо, утврђено и при самом образовању садашње владе, која је баш састављена према тој већини у Народном Представништву. У осталом ова влада није могла усвојити други правац рада већ и с тога разлога што се и она мисли наслањати на ону исту скупштинску већину на коју се наслањала и прошла влада.

И влада, излазећи пред вас са овом изјавом, апелује на ту исту већину и у даљем законодавном раду и очекује од ње обилате потпоре, како би се заједничким напорима и Народног Представништва и владе успешно извршио не само цео онај законодавни програм, који је чланом 105. Устава овом Народном Представништву стављен у дужност, већ упоредо с тим и сви они прешни послови и важни задаци које земља од вас и нас очекује и који се састоје у санирању наших финансија и унапређењу наше привредне моћи као извора за народно благостање и у јачању и унапређењу наше војске и њене сваковрсне спреме, како би у даном тренутку могла да одговори надама које Краљ и земља на њу полажу.

То је, господо, општи политички програм ове владе. Што се пак тиче пословног програма за ову скупштинску сесију, он ће се огледати у специјалним

законским пројектима које ће влада у току скупштинског рада подносити Народном Представништву.

Ну како су финансијска и привредна питања више истакнута на дневни ред него икоја друга, те је пажња целе земље на њих скренута, то влада сматра за своју прву и најпречу дужност да се свима силама заложити и посветити сређивању државних финансија и подизању народне привреде. У том смеру она ће предузети читав низ рефорама, а понајпре ће приступити овоме:

1. Завођењу истинске штедње по свима гранама државне управе и свођењу државних издатака у границе стварних прихода, како би се на тај начин што пре дошло до праве буџетске равнотеже.

2. Преуређењу целокупне финансијске администрације, а на првоме месту организацији централне финансијске управе. При томе ће се нарочита пажња обратити уређењу државног рачуноводства у најширем смислу на другој и бољој основи. Јер је само добро уређено државно рачуноводство једина и најважнија погодба за увођење доброга реда, за постављање успешније контроле над државним газдовањем — једини начин да се учини крај финансијској политици дефицита и буџетских прекорачења.

3. Реформи пореског система са увођењем катастарског премера земљишта, при чему би се дошло до боље и правичније расподеле државних терета.

У привредном погледу, а пред закључењем трговинских уговора, којима ускоро истиче рок, влада је предузела све потребне припремне мере за што правилније решење ових питања. У погледу унапређења народне привреде и заштите занатства спремљени су законски пројекти, који највише засецају у интересе народног газдинства, као што су: закон о обезбеђењу од града; закон о привредним задругама и закон о радњама, који ће дати што већег полета нашем оронулом занатству. Зарад појачања наше народне производње, земаљског извоза и што бољег развијања наше трговине, влада се постарала да се закључе претходни уговори о грађењу нових железничких пруга, у смислу већ донетих одлука у томе правцу на прошлом сазиву скупштинском, а за помагање земаљске радиности прерађен је закон о Класној Лутрији, како би се на тај начин овој грани привредној пружило што више помоћи и што веће потпоре за успешније напредовање и на томе пољу.

Изnoseћи ове своје погледе на политику и државне послове, влада се нада да ће се Народно Представништво сложити у томе с њом и зато очекује од њега ону предусретљивост и искреност с каквима и она излази с овим пред Народно Представништво.

Председник Риста Поповић — Господо, ви сте чули изјаву владину. Ја ћу сад поставити овако питање: ко је за то, да се ова изјава владина прими повољном знању — тај нека изволи казати *за*, а ко је против ове изјаве владине — нека изволи казати *против*.

Изволте чути прозив.

Настаје гласање

Алекса Нешић, против
Алекса Пантић, за
Алекса Фотић, за
Антоније Марић, за

Анта Радосављевић, против
Акса Живановић, за
Аца Станојевић, против
Богдан Милановић, за

Божа Кунатровић, за
 Васа Радовановић, за
 Васиљко Цветановић, за
 Велимир Карић, против
 Веселин Милекић, није дошао
 Владислав Павловић, за
 Влајко Антонијевић, за
 Др. Војислав Вељковић, није дошао
 Војин Ђирковић, за
 Гаврило Лађевац, против
 Глиша Дукић, за
 Давид Милановић, за
 Димитрије Илиџановић, против
 Димитрије Коцић, за
 Драгољуб Божиновић, није дошао
 Драгомир Лазаревић, против

Драгомир М. Поповић, против
 Драгутин М. Поповић, за
 Ђока Анђелковић, за
 Ђока Станимировић, за
 Ђока Т. Урошевић, против
 Ђорђе Брачинац, за
 Ђорђе Мијаиловић, није дошао
 Ђорђе Стојковић, против
 Ђорђе Сушић, за
 Ђура Јеремић, против
 Др. Живан Јашић, није дошао
 Живан Сретеновић, за
 Живко Стевановић, за
Живојин Тајсић: Ја ћу мотивисати
 своје уздржавање од гласања (Чује
 се: Не можете по пословнику).

Председник Риста Поповић — По пословнику не може бити мотивисаног гласања. Ви можете само гласати *за* или *против* (Чује се: По пословнику нико се не може уздржати од гласања).

Живојин Тајсић: Онда гласам: *против*

Иван Павићевић, против
 Илија Илић, против
 Илија Х. Илић, за
 Јаков Џорбић, против
 Јеврем Ђорић, за
 Јеврем Томић, није дошао

Јеротије Лукић, за
 Јован Авакумовић, није дошао
 Др. Јован Данић, за
Јован Јовановић, старији: Ја ћу гласати било *за*, било *против*, али хоћу да мотивишем своје гласање

Председник Риста Поповић — Ви можете гласати *за* или *против*, али без икакве мотивације. За време гласања не може се говорити.

Јован Јовановић — старији — Гласам: *за*

Јован Јовановић, млади, против
 Јован Мићић, против
 Јован Николић, није дошао
 Јован Станковић, против
 Јоргаћ Марјановић, за
 Јоца Селић, за
 Коста Борнесављевић, није дошао
 Коста Стојановић, за
 Љуба Давидовић, против
 Љуба П. Станојевић, за
 Љубомир Живковић, против
 Љубомир Д. Пауновић, против
 Љубомир Радојевић, није дошао
 Љубисав Благојевић, против
 Малиша Атанацковић, за
 Марјан Вељковић, против

Матија Ђирић, за
 Мата Радојковић, за
 Мелентије Божовић, против
 Милан Мостић, није дошао
 Миленко Живановић, за
 Миливоје Савић, против
 Милосав Ђ. Радојковић, није дошао
 Милосав Ж. Чолић, против
 Милан Ж. Павловић, за
 Милан Ф. Ђосић, против
 Миљко Протић, није дошао
 Милутин Јов. Анђелић, против
 Милутин Богићевић, за
 Милутин Станојевић, није дошао
 Др. Мита Поповић, за
 Мита Теокаревић, за

Митар Мићић, против
 Михаило М. Душманић, није дошао
 Михаило Зотовић, против
 Михаило Јовановић, није дошао
 Михаило Мартинац, против
 Михаило А. Поповић, за
 Мића Бранковић, против
 Милан Арсенијевић, против
 Настас Н. Петровић, против
 Никодије С. Милетић, против
 Никола Живковић, против
 Никола Милосављевић, за
 Обрен Вучићевић, није дошао
 Обрен Јешић, за
 Павле Јанковић, против
 Павле Смиљанић за
 Др. Паја Бота, против
 Панта Туцаковић, није дошао
 Петар Максимовић, није дошао
 Радисав Митровић, није дошао
 Радоје Обрадовић, за
 Риста С. Поповић, за
 Сава Илић, није дошао

Светислав Новаковић, није дошао
 Светислав Симић, против
 Светомир Карамарковић, за
 Сима Д. Катић, против
 Сима Костић, није дошао
 Сотир Балтезовић, за
 Станимир-Мире Ракић, за
 Станко Ђокановић, за
 Станко Петровић, против
 Станоје Х. Станковић, за
 Стеван Стојиљковић, за
 Стојан Данчевић, против
 Стојан Лукић, против
 Стојан Протић, није дошао
 Стојан Рибарац, није дошао
 Страхинџа Поповић, за
 Тома Стајић, за
 Филип Милојевић, за
 Христа Крајинчевић, није дошао
 Чеда А. Костић, није дошао
 Чеда Радовић, против
 Милан Арсенијевић, против

После гласања

Председник Риста Поповић — Изволте чути резултат гласања.

Гласало је свеги 97 посланика. Од њих је гласало за изјаву владину 53 а против изјаве 44 посланика.

(Чује се: Нема апсолутне већине).

Господо, данашњи је дневни ред исцрпљен. Кад ће се заказати друга седница, ја ћу објавити уобичајеним редом, јер за сада није ништа готово, да би се могао одредити дневни ред.

(Чује се: Скупштина треба да одреди дневни ред).

Данашњу седницу закључујем.

Састанак је закључен у 10 часова пре подне.

XI РЕДОВНИ САСТАНАК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Држан 7. новембра 1902. год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК:

Риста С. Поповић

СЕКРЕТАР:

Чеда Радовић

Почет у 4 часа по подне.

Присутан је био од г. г. министара г. Веља Тодоровић Министар Унутарњих послова.

Председник Риста Поповић — Отварам једанаести редовни састанак Народне Скупштине. Изволте чути протокол прошлог састанка.

Секретар Чеда Радовић прочита протокол X редовног састанка.

Председник Риста Поповић — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима).

Изволте чути један указ Њ. В. Краља.

Секретар Ђока Стојковић чита указ који гласи:

МИ

А Л Е К С А Н Д А Р I

по милости Божјој и вољи народној

Краљ Србије

Уважавајући оставке које су Нам поднели:

Председник Нашег Министарског Савета, Наш Министар Грађевина, г. Петар Велимировић,

Наш Министар Војни, Наш почасни Ађутант, г. ђенерал Милован С. Павловић,

Наш Министар Правде, г. Арон Нинчић,

Наш Министар Иностранних Дела, Наш почасни ађутант, ђенералштабни потпуковник, г. Василије Антонић,

Наш Министар Народне Привреде, г. Др. Ђока Николић,

Наш Министар Унутрашњих Дела, г. Веља М. Тодоровић,

Наш Министар Просвете и Црквених Послова, г. Миленко Марковић, и

Наш Министар Финансија, г. Милић Радовановић

разрешавамо их од досадашње дужности и упућујемо г. Петра Велимировића на његово место у Државни Савет, а остале стављамо на расположење Владе,

а постављамо:

за Председника Нашег Министарског Савета и Министра без портфеља Нашег почасног ађутанта, г. ђенерала Димитрија Цинцар-Марковића, сенатора и досадашњег Команданта Активне војске, задржавајући му чин и ранг у војсци;

за Нашег Министра Војног Нашег почасног ађутанта, г. ђенерала Милована С. Павловића, Министра на расположењу;

за Нашег Министра Иностранних Дела, Нашег почасног ађутанта, ђенералштабног потпуковника г. Василија Антонића Министра на расположењу, за државајући му чин и ранг у војсци;

за Нашег Министра Унутрашњих Дела, г. Вељу М. Тодоровића, Министра на расположењу;

за Нашег Министра Правде, г. Антонија Пантовића, Председника Апелационог Суда;

за Нашег Министра Грађевина, г. Павла Денића, Комесара Нар. Банке;

за Нашег Министра Финансија, г. Милована Маринковића, Председника београдске општине;

за Нашег Министра Просвете и Црквених Послова, г. Луку Лазаревића Директора гимназије „Краља Александра I“; и

за Нашег Министра Народне Привреде, г. Љубомира Ј. Новаковића, инспектора Министарства Народне Привреде и управника школе за винодеље и воћарство.

Председник Нашег Министарског Савета нека изврши овај указ.

6. новембра 1902. год.

у Београду.

АЛЕКСАНДАР с. р.

*Председник
Министарског Савета,
Почасни Ађутант
Н. В. Краља, Венерал*

Д. Ц. Марковић

(Скупштина је читање овог указа саслушала стојећи, ћутањем.

Председник Риста Поповић — Изволте чути још један указ Н. В. Краља.

Љуба Живковић — Моли за реч.

Председник Риста Поповић — Добићете реч доцније. (Жагор).

Министар Унутрашњих Дела Веља Тодоровић чита указ, који гласи:

МИ

А Л Е К С А Н Д А Р I

по милости Божјој и вољи народној

Краљ Србије

На предлог Нашег Министра Унутрашњих Дела, а по саслушању Нашег Министарског Савета, на основу трећег одељка чл. 15. Устава земаљског решили смо решавамо:

да се седнице Народног Представништва, сазваног у редован сазив за 1902. годину, читањем овога указа одложе од данас за два месеца.

Наш Министар Унутрашњих Дела нека изврши овај указ.

7. новембра 1902. год.

у Београду

АЛЕКСАНДАР с. р.

*Председник Министарског Савета,
почасни Ађутант Њ. В. Краља,
Генерал*

Д. Ц. Марковић с. р.

*Министар Војни,
почасни Ађутант Њ. В. Краља,
Генерал*

Милов. С. Павловић с. р.

*Министар Иностранних Дела,
Почасни Ађутант Њ. В. Краља,
Генералштабни и-пиковник.*

В. Антонић с. р.

Министар Унутрашњих Дела,

В. М. Тодоровић с. р.

Министар Правде,

Ант. Пантовић с. р.

Министар Грађевина,

Пав. Денић с. р.

Министар Финансија,

Милов. Р. Маринковић с. р.

Министар Просвете и Црквених Послова,

Л. Лазаревић с. р.

Министар

Народне Привреде,

Љуб. Новаковић с. р.

Председник Риста Поповић — Данашњу седницу закључујем.
